

DET KONGELIGE FORNYINGS-,
ADMINISTRASJONS- OG KIRKEDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2011–2012)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2012

Utgiftskapitler: 1–2, 1500–1592 og 2445

Inntektskapitler: 4510–4592 og 5445–5446

Innhold

Del I	Innledende del	7	<i>Programkategori 01.20 Fellestjenester i regjeringskvartalet m.m.</i>	51
1	Oversikt	9	Kap. 1520 Departementenes servicesenter ...	52
1.1	Virkeområde	9	Kap. 4520 Departementenes servicesenter ...	55
1.2	Hovedoppgaver og organisering ..	9		
2	Innledning	11	<i>Programkategori 01.30 Partistøtte</i>	56
2.1	Fornyning gjennom en aktiv arbeidsgiverpolitikk	11	Kap. 1530 Tilskudd til de politiske partier	56
2.2	En effektiv offentlig sektor	12	<i>Programkategori 01.33 Samiske formål</i>	58
2.3	Samiske formål og nasjonale minoriteter	14	Kap. 1533 Sametinget	63
2.4	Konkurransen for effektiv ressursbruk	14	Kap. 4533 Sametinget	64
2.5	En IKT-politikk for verdiskaping ..	15	Kap. 1534 Tilskudd til samiske formål	64
2.6	Det viktige personvernet	16	Kap. 1535 Gáldu – Kompetansesenteret for urfolks rettigheter	68
2.7	En levende folkekirke	16	Kap. 4535 Gáldu – kompetansesenteret for urfolks rettigheter	67
3	Anmodningsvedtak	18	Kap. 1536 Internasjonalt reindriftssenter	67
4	Oversikt over forslaget til budsjett for Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet	19	Kap. 4536 Internasjonalt reindriftssenter	68
Del II	Budsjettforslag	25	<i>Programmakategoriija 01.33 Sámi ulbmilat</i> .	69
5	Nærmere omtale av bevilgningsforslagene mv.	27	Kap. 1533 Sámediggi	74
Programområde 00	Konstitusjonelle institusjoner	27	Kap. 4533 Sámediggi	75
<i>Programkategori 00.10 Det kongelige hus</i>	27	Kap. 1534 Juolludeamit sámi ulbmiliidda	75	
Kap. 1 H.M. Kongen og H.M. Dronningen ...	28	Kap. 1535 Gáldu – Álgoálbmotvuoigatvuođaid gelbbolašvuođaguovddáš	77	
Kap. 2 H.K.H. Kronprinsen og H.K.H. Kronprinsessen	28	Kap. 4535 Gáldu – álgoálbmotvuoigatvuođaid gelbbolašvuođaguovddáš	78	
Programområde 01	Fellesadministrasjon	29	Kap. 1536 Riikkaidgaskasaš boazodoalloguovddáš	79
<i>Programkategori 01.00 Administrasjon mv.</i> ..	29	Kap. 4536 Riikkaidgaskasaš boazodoalloguovddáš	80	
Kap. 1500 Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet	29	<i>Programkategori 01.40 Nasjonale minoriteter</i>	81	
Kap. 1502 Tilskudd til kompetanseutvikling	36	Kap. 1540 Nasjonale minoriteter	85	
Kap. 1503 Midler til opplæring og utvikling av tillitsvalgte	37	Kap. 4540 Nasjonale minoriteter	87	
<i>Programkategori 01.10 Fylkesmannsembetene</i>	38	Programkategori 01.50 Konkurransopolitikk	88	
Kap. 1510 Fylkesmannsembetene	49	Kap. 1550 Konkurransetilsynet	92	
Kap. 4510 Fylkesmannsembetene	50	Kap. 4550 Konkurransetilsynet	102	
		<i>Programkategori 01.60 Forvaltningsutvikling og IKT-politikk</i>	103	
		Kap. 1560 Direktoratet for forvaltning og IKT	106	
		Kap. 4560 Direktoratet for forvaltning og IKT	111	
		Kap. 1561 IKT-politikk	112	
		Kap. 1562 Internasjonalt IKT-samarbeid og utviklingsprogram	119	
		<i>Programkategori 01.70 Personvern</i>	122	
		Kap. 1570 Datatilsynet	124	
		Kap. 4570 Datatilsynet	126	
		Kap. 1571 Personvernemnda	126	

<i>Programkategori 01.80 Bygge- og eiendomspolitikk</i>	127
Kap. 1580 Byggeprosjekter utenfor husleieordningen	129
Kap. 1581 Eiendommer til kongelige formål	131
Kap. 4581 Eiendommer til kongelige formål	132
Kap. 1582 Utvikling av Fornebuområdet	132
Kap. 1584 Eiendommer utenfor husleieordningen	133
Kap. 4584 Eiendommer utenfor husleieordningen	133
Kap. 2445 Statsbygg	134
Kap. 5445 Statsbygg	143
Kap. 5446 Salg av eiendom, Fornebu	143
 <i>Programkategori 01.90 Den norske kirke</i>	 144
Kap. 1590 Kirkelig administrasjon	150
Kap. 4590 Kirkelig administrasjon	158
Kap. 1591 Presteskapet	158
Kap. 4591 Presteskapet	161
Kap. 1592 Nidaros domkirke m.m.	161
Kap. 4592 Nidaros domkirke m.m.	163
Opplysningsvesenets fond	164

Del III Orienteringer	171
6 Omtale av særskilte tema	173
6.1 Anmodningsvedtak nr. 206	173
6.2 Oppfølging av § 1a i likestillingsloven	173
6.3 Sektorovergripende miljøpolitikk .	192
6.4 Grønn stat	197
6.5 Samfunnssikkerhet og beredskap	200

Forslag til vedtak om bevilgning for budsjettåret 2012, kapitlene 1–2, 1500–1592 og 2445, 4510–4592 og 5445–5446	202
---	-----

Vedlegg 1

Antall arbeidstakere og anslag på utførte årsverk i statlig tariffområde per 1. mars 2011	210
---	-----

Vedlegg 2

Embetsutnevninger	234
-------------------------	-----

Figuroversikt

Figur 1.1 Virksomheter på Fornyings-, administrasjons- og kirke- departementets område i 2012	9	Figur 5.2 Kirkebyggene. Fellesrådenes utgifter til ordinært vedlikehold og til istandsetting (rehabilitering), nybygg mv. i perioden 2006–2010 (i mill. kroner)	154
Figur 5.1 Ressursfordeling i kroner per departementsområde	39		

Tabelloversikt

Tabell 4.1 Årsverk per 1. mars 2011 på Fornyings-, administrasjons- og kirke- departementets område (ekskl. ledere på kontrakt)	23	Tabell 5.5 Statsbyggs balanse	139
Tabell 5.1 Bevilgninger til nasjonale minoriteter	84	Tabell 5.6 De kirkelige fellesrådenes inntekter og utgifter 2008–2010	147
Tabell 5.2 Oversikt over innkomne saker til KOFA i perioden 2006–2010.	101	Tabell 5.7 Resultat for Opplysningsvesenets fond 2009 og 2010	165
Tabell 5.3 Byggeprosjekter som pågår under kap. 1580	129	Tabell 5.8 Utgifter og inntekter fordelt på art	168
Tabell 5.4 Byggeprosjekter som pågår under kap. 2445	136	Tabell 5.9 Virksomhetens kontantbeholdning per 31. desember i perioden 2009–2010 med spesifisering av formål kontantbeholdningen skal benyttes til	169

DET KONGELIGE FORNYINGS-,
ADMINISTRASJONS- OG KIRKEDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2011–2012)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2012

Utgiftskapitler: 1–2, 1500–1592 og 2445

Inntektskapitler: 4510–4592 og 5445–5446

*Tilråding fra Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet 16. september 2011,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Stoltenberg II)*

Del I
Innledning del

1 Oversikt

1.1 Virkeområde

I denne proposisjonen fremmes forslag om utgifter og inntekter under programområde 00 Konstitusjonelle institusjoner og programområde 01 Fellesadministrasjon.

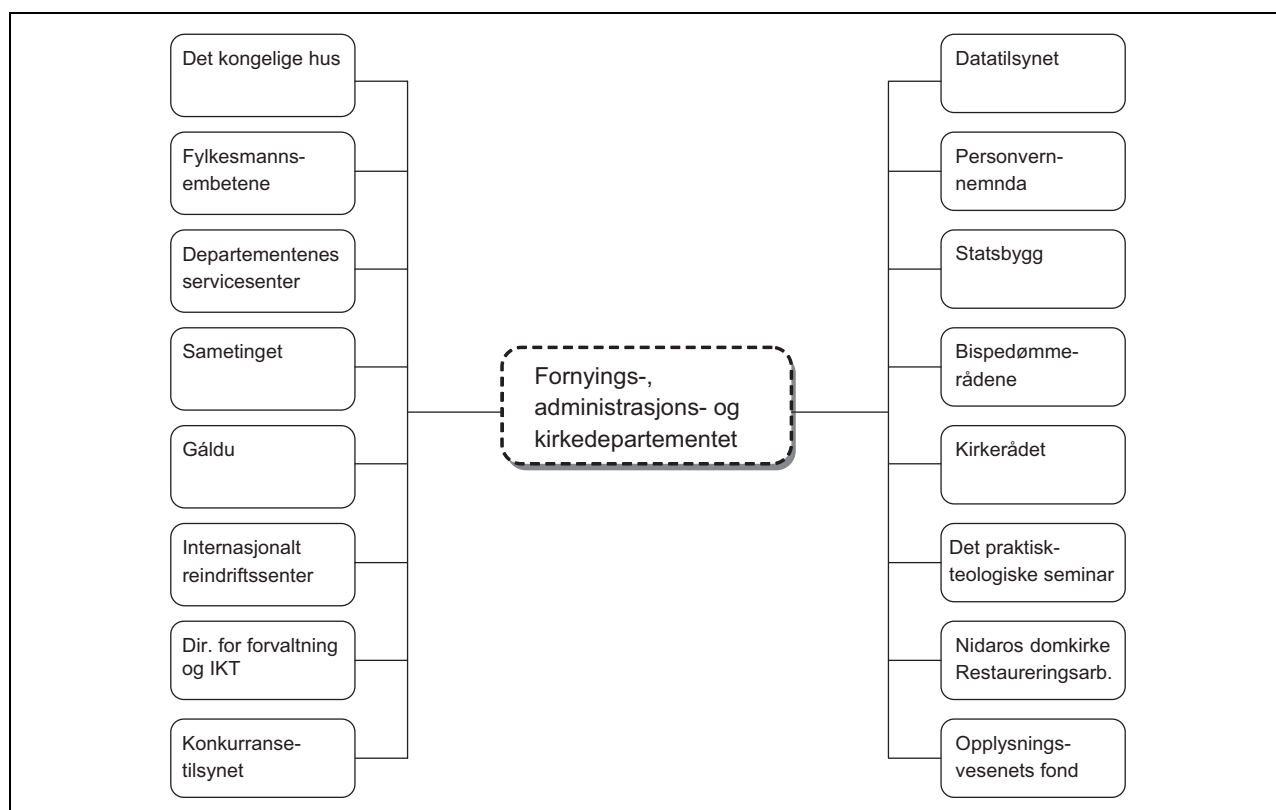
1.2 Hovedoppgaver og organisering

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet med underliggende virksomheter har blant annet ansvar for:

- utvikling av den sentrale arbeidsgiverpolitikken
- å samordne fornyingsarbeidet i offentlig sektor og den overordnede forvaltningspolitikken
- å bidra til at fylkesmannen er et viktig redskap for iverksetting av statlig sektorpolitikk

- helhet, kvalitet og kostnadseffektivitet på det administrative tjenesteområdet i departementsfellesskapet
- å ivareta utforming og samordning av politikken overfor den samiske befolkningen og de nasjonale minoritetene
- gjennomføring av de sektorovergrepene virkemidlene i konkurransepolitikken
- strategi og politikktutforming for bruk av IKT i samfunnet og samordning av IKT-politikken
- at det overordnede personvernarbeidet blir ivarettet
- at politikken innenfor det statlige bygge- og eiendomsområdet blir ivarettet
- den sentrale forvaltning av Den norske kirke

Nedenfor følger en oversikt som viser virksomheter innenfor Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementets område.

Figur 1.1 Virksomheter innenfor Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementets område i 2012.

1.3 Oversikt over budsjettforslaget for Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet

Programområder under departementet

Betegnelse	(i 1 000 kr)			
	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012	Pst. endr. 11/12
Programområde 00 Konstitusjonelle institusjoner	176 283	179 384	190 640	6,3
Programområde 01 Fellesadministrasjon	7 508 139	7 734 854	7 963 100	3,0
Sum Utgift	7 684 422	7 914 238	8 153 740	3,0
Programområde 01 Fellesadministrasjon	1 651 763	1 282 352	1 283 559	0,1
Sum Inntekt	1 651 763	1 282 352	1 283 559	0,1

Programområde 00 Konstitusjonelle institusjoner

Programområde 00 Konstitusjonelle institusjoner omfatter Kongehuset. Forslag til bevilgning for 2012 under programområdet utgjør 190,64 mill. kroner. Dette er en økning på 11,256 mill. kroner fra vedtatt budsjett 2011 og er i hovedsak knyttet opp mot økt bevilgning til vedlikeholdstiltak på Kongsseteren.

Programområde 01 Fellesadministrasjon

Programområde 01 Fellesadministrasjon omfatter administrasjon mv., fylkesmannsembetene, feljestjenester i regjeringskvartalet, partistøtte, samiske formål, nasjonale minoriteter, konkurransepolitikk, forvaltningsutvikling og IKT-politikk, personvern, bygge- og eiendomspolitikk og Den norske kirke. Forslag til bevilgning for 2012 under programområdet utgjør 7 963,1 mill. kroner. Dette er en økning på 228,246 mill. kroner fra vedtatt budsjett 2011 og skyldes i hovedsak merkostnader etter terroranslaget 22. juli.

Utgifter fordelt på postgrupper

		(i 1 000 kr)			
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012	Pst. endr. 11/12
01–23	Driftsutgifter	3 975 242	3 801 381	3 977 534	4,6
24–24	Driftsresultat	-528 456	-531 499	-433 999	-18,3
30–49	Nybygg, anlegg mv	2 602 655	3 210 834	3 208 039	-0,1
50–59	Overføringer til andre statsregnskap	379 522	399 023	418 956	5,0
60–69	Overføringer til kommuner	19 854	5 634	5 803	3,0
70–79	Overføringer til private	1 235 605	1 028 865	977 407	-5,0
	Sum under departementet	7 684 422	7 914 238	8 153 740	3,0

2 Innledning

Regjeringen vil forsterke, forbedre og fornye velferdsordningene. Skal vi lykkes med dette, må det skapes økonomisk rom for å prioritere de viktigste velferdsoppgavene. Det gjennomføres et systematisk og aktivt fornyingsarbeid for å sikre mer målrettet bruk av ressursene.

Antall personer i yrkesaktiv alder vil vokse langsommere enn befolkningen ellers. Andelen eldre kommer til å øke sterkt. Aldringen av befolkningen betyr at utgiftene til pensjoner og til helse-, pleie- og omsorgstjenester øker sterkere enn verdiskapingen. Samtidig øker etterspørselen etter offentlige tjenester. De nærmeste årene må statsforvaltningen effektiviseres. Det vil sette oss i stand til å møte disse framtidige utfordringene og samtidig redusere bruken av oljeinntektene. Effektiv og innovativ bruk av IKT på alle områder i forvaltningen vil være et viktig innsatsområde for å oppnå dette.

Terroranslaget på regjeringskvartalet 22. juli medførte store skader på bygningene i regjeringskvartalet. Regjeringen vil foreta en grundig vurdering knyttet til hvordan et «nytt regjeringskvartal» skal se ut i fremtiden. Hensyn til sikkerhet, bygningsteknisk tilstand, spørsmålet om nærhet mellom departementene og økonomi er faktorer som vil spille inn. Det er også utfordringer knyttet å etablere effektive og velfungerende fellestjenester for departementene som i lang tid vil være lokalisert i midlertidige lokaler.

2.1 Fornyning gjennom en aktiv arbeidsgiverpolitikk

Fornyning og effektivisering i statlige virksomheter er nødvendig for å møte økte krav fra brukerne. Teknologien legger til rette for økt brukerretting og mer effektive arbeidsprosesser. Skal vi få ønskede resultater i dette arbeidet må medarbeiderne i staten være med på laget. De tilsatte i staten er høyt utdannet, har bred erfaring, kjennskap til de utfordringene virksomhetene står overfor og kunnskap om hvordan de kan møtes. Lederne i virksomhetene skal gi retning for arbeidet, motivere til innsats og aktivt involvere medar-

beiderne i fornyingsarbeidet i de enkelte virksomhetene. Regel- og avtaleverk samt lønns- og arbeidsvilkår i staten må videreutvikles i tråd med endrede krav og forventninger.

Staten vil møte hard konkurranse om høyt utdannet arbeidskraft i årene som kommer. Meningsfylte og samfunnsnyttige arbeidsoppgaver er statens viktigste konkurransefortrinn. Det må legges til rette for gode karriereløp i staten. Medarbeiderne forventer å møte interessante faglige utfordringer, gode arbeidsprosesser og tilbud om kompetanseutvikling. Ledere som evner å utvikle, beholde og rekruttere godt kvalifiserte og motiverte medarbeidere vil være viktig for å sikre rekruttering til virksomhetene. Departementet vil i samarbeid med Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi) utvikle og gi tilbud om relevante kompetansetiltak til ledere og medarbeidere. Det er viktig med et sentralt tilbud som tar i bruk IKT-baserte og blandede læringsformer for å møte kompetansebehov som er felles på tvers av virksomhetene.

De statlige virksomhetene skal i tillegg til sine sektorspesifikke mål også være med og realisere regjeringens overordnede politikk for et inkluderende arbeidsliv, sysselsetting og ikke-diskriminering. Regjeringens overordnede mål er et arbeidsliv med plass til alle. Mangfold skal derfor prege rekrutteringen og sikre at staten rekrutterer allsidig kompetanse og sikrer inkludering av arbeidssøkere med ulik bakgrunn.

Avtalen om et inkluderende arbeidsliv har som mål å redusere sykefraværet, øke rekrutteringen av personer med nedsatt funksjonsevne og heve forventet avgangsalder. Departementet vil videreføre det systematiske og målrettede arbeidet, spre informasjon og drive veiledning, samt iverksette spesifikke tiltak som støtter opp under IA-arbeidet i de statlige virksomhetene.

Departementet vil bidra med tiltak i staten som støtter Jobbstrategien for unge med nedsatt funksjonsevne, som Arbeidsdepartementet har ansvar for, jf. Prop. 1 S (2011–2012) Arbeidsdepartementet. Departementet tar sikte på at statens traineeprogram for personer med nedsatt funksjonsevne, blir en fast ordning. Departementet vil

justere forskriften til tjenestemannsloven, slik at traineeprogrammene og det øvrige rekrutteringsarbeidet overfor denne gruppen kan fungere best mulig. Departementet vil arbeide for flere praksisplasser i statlige virksomheter og vurdere andre tiltak for økt sysselsetting av personer med nedsett funksjonsevne i staten.

2.2 En effektiv offentlig sektor

Norge har i hovedsak en velfungerende og omstillingsdyktig offentlig sektor. Innbyggerundersøkelsen fra 2010 viser at om lag sju av ti innbyggere er tilfredse med kommunale og statlige tjenester. Færre enn 10 pst. er misfornøyd. Det er likevel nødvendig med en kontinuerlig omstilling og utvikling av offentlig sektor. Samfunnet omkring oss endres. Norge vil møte en eldrebølge om få år. Innbyggerne blir mer bevisste på sine rettigheter og stiller stadig større krav til offentlig service og innholdet i offentlige tilbud. En forvaltning som ikke endrer og fornyer seg, vil raskt være i utakt med samfunnsutviklingen. Ressursene må derfor utnyttes målrettet og effektivt. Står vi fast ved gamle løsninger, svekkes velferden.

Fornyingsarbeidet består av flere typer tiltak, både sektorvise og tverrgående. I sum skaper dette en bedre offentlig sektor. Det er bredden i arbeidet, arbeidets vedvarende karakter og viljen til omstilling og fornying som er viktig.

Forbedring og effektivisering av det offentlige tjenestetilbudet skjer i første rekke lokalt i den enkelte virksomhet i møtet med brukerne. Statlige virksomheter må avveie brukernes behov mot tildelte ressurser og organisatoriske rammebetingelser.

Regjeringens mål er en mer åpen, demokratisk, brukervennlig og inkluderende forvaltning. I Innst. S. nr. 321 (2008–2009) sluttet Stortinget seg til at forvaltningen skal fremme demokrati og rettssikkerhet og stå for faglig integritet og effektivitet. Å gjennomføre disse verdiene krever et målrettet arbeid for effektiv organisering, gode arbeidsformer og kompetanseheving blant ledere og medarbeidere i statsforvaltningen. God og gjennomtenkt forvaltningsutvikling på tvers av sektorer krever et faglig sterkt forvaltningspolitisk apparat. Videreutvikling av forvaltningen må bygge på kunnskap om hvordan de ulike virkemidlene faktisk virker. Staten må både være samordnet, ryddig og effektivt organisert. Styrings-systemer og arbeidsformer må innrettes slik at

oppgavene kan løses effektivt og faglig forsvarlig. Direktoratet for forvaltning og IKT er en sentral del av det forvaltningspolitiske apparat som skal utvikle og spre kunnskap.

Statlig tjenesteproduksjon finner sted i ulike typer lokaler, fra ordinære kontorlokaler til avanserte forskningslaboratorier og underjordiske arkivhaller. Lokalenes innretning og tilstand kan ha betydelig innvirkning på effektiviteten i statens produksjon av tjenester. Arbeidsformer og arbeidsmetoder er i stadig endring. Det er derfor viktig at staten evner å utvikle og tilpasse sine eiendommer og lokaler til nye behov. Dette gjelder uansett om staten eier lokalene selv, eller de leies i markedet.

Statsbygg skal sørge for at eiendommer som de forvalter tilpasses den enkelte statlige virksomhet og deres gjøremål best mulig. Statsbygg skal i dialog med sine leietakere vurdere utviklingsbehov på hver enkelt eiendom. Med bakgrunn i en utviklingsorientert tilnærming skal Statsbygg tilby både rådgivning, eiendomsforvaltning og byggherretjenester til statens mange virksomheter.

Statsbygg står overfor store oppgaver knyttet til arbeidet med å bygge opp regjeringskvartalet etter terroranslaget 22. juli. De fleste bygningene i regjeringskvartalet fikk store skader i angrepet. På hvilken måte de mest skadede bygningene skal erstattes eller rehabiliteres vil bli gjenstand for en grundig vurdering. Før en beslutning om hva som skal skje med regjeringskvartalet tas, vil regjeringen foreta en vurdering av alle aspekter ved regjeringens og departementenes funksjon, behov og sikkerhet. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget med forslag til kostnadsrammer og oppstart av byggeprosjekter etter hvert som ulike forprosjekter ferdigstilles.

Departementenes Servicesenter (DSS) står overfor utfordringer knyttet å etablere effektive og velfungerende fellestjenester for departementene som i lang tid vil være lokalisert i midlertidige lokaler. Departementet gjennomfører et omfattende prosjekt for å sørge for at departementenes datasikkerhet og funksjonalitet er godt ivarettatt.

Departementets arbeid med fornying av offentlig sektor har tre hovedoverskrifter:

- et godt møte med det offentlige
- digitalt førstevalg
- best for pengene

Et godt møte med det offentlige

Innbyggerne, næringsliv og frivilling sektor forventer og har krav på et godt møte med det offentlige. Det innebærer at de skal møte en forvaltning som tar dem på alvor, behandler dem med respekt og bruker et språk som de kan forstå. Kvaliteten på det offentlige tjenestetilbudet skal være god. Brukerretting og brukervedvirkning skal være en sentral del av arbeidet i statlige virksomheter. Virksomhetene benytter blant annet brukerundersøkelser, høringer, dialogmøter og brukerråd for å forbedre servicen. Innbyggerundersøkelsen viste imidlertid betydelig variasjon mellom statlige virksomheter i hvordan innbyggerne oppfattet servicen og kvaliteten på tjenestene.

Fylkesmannen har en viktig oppgave i å stimulere til fornyings- og utviklingsvirksomhet i kommunene. Med dette bidrar fylkesmannen til økt kompetanse og bevissthet om effektiv og brukerrettet oppgaveløsning i offentlig forvaltning.

Viktige strategier i arbeidet med å sikre et godt møte med det offentlige er:

- realisering av digitalt førstevalg, som sikrer at kontakten mellom staten og brukere først og fremst skjer digitalt
- å sikre at brukerundersøkelser blir benyttet for å forbedre styringen og innretningen av tjenestetilbudet
- å følge opp innbyggerundersøkelsen, slik at svakheter som ble avdekket, kan forbedres og sterke resultater videreføres og læres av ulike offentlige virksomheter
- forenkling av kontakten mellom innbyggerne og myndighetene
- oppfølging og videreutvikling av prosjektet «Klart språk i staten»

Digitalt førstevalg

Digitalt førstevalg innebærer at tjenestene skal tilbys digitalt. Innsending av søknader, timebestillinger, utsending av vedtak og ulike former for rapporter, er eksempler på tjenester som er godt egnet for digitalisering. Tjenester som krever brukernærhet, er mindre egnet.

Regjeringen legger opp til en utvikling der flere tjenester utelukkende tilbys digitalt, men med åpning for manuelle tilbud i særskilte tilfeller. Enkelte innbyggerrettede tjenester tilbys i praksis bare digitalt allerede i dag. Dette gjelder blant annet lånesøknader i Lånekassen for utdanning og opptak til universiteter og høyskoler. Fra 1. januar 2010 er det innført obligatorisk elektronisk innsending av sykemeldinger fra leger til NAV.

Statlige virksomheter er fra 1. juli 2011 pålagt elektronisk fakturamottak. Departementet vil arbeide for at alle fakturaer innen statlig sektor skal sendes elektronisk på fastsatt format. Departementet skal også vurdere krav om at bruk av standardformatet skal gjelde for kommuner og fylkeskommuner. Skatteetaten innfører nå obligatorisk elektronisk innlevering av merverdikompensasjonsoppgave, og søknader til universiteter, høyskoler og videregående skole skjer elektronisk.

For å sikre en rask utvikling av digitalt førstevalg vil Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet:

- med bakgrunn i en gjennomført kartlegging av status for utbredelsen av digitale tjenester i staten, analysere hindre for utvikling av flere elektroniske tjenester og eventuelle hindre for gevinstrealisering
- foreslå endringer i lov- og regelverk som er nødvendige for realisering av et digitalt førstevalg
- vurdere finansieringsmodeller for fellesløsninger innen IKT-området og tiltak for gevinstrealisering ved innføring av digitale tjenester
- gjennomføre tiltak for å framskynde forvaltningens utvikling av elektroniske tjenester rettet mot innbyggere og næringsliv. Gjennomføre obligatorisk digital kommunikasjon for utvalgte enkelttjenester eller brukergrupper, og arbeide for å etablere kriterier for utfasing av manuelle løsninger. Departementet vil vurdere innføring av tidsfrister for utvikling av digitale tjenestetilbud

Best for pengene

En bred og rask overgang til digitale tjenester kan effektivisere arbeidsprosessene i offentlig sektor og samtidig forbedre tilbudet til innbyggere og næringsliv. Gode digitale tjenester bedrer tilgjengeligheten for publikum samtidig som det reduserer kostnadene ved publikumshenvendelser. EU-kommisjonen påpeker at IKT har vært drivkraften bak om lag halvparten av produktivitetsveksten i Europa gjennom de siste 15 årene. Arendal kommune har beregnet at en manuell behandling av en søknad om ambulerende skjenkebevilling koster 580 kroner. Digital behandling av samme søknad koster 40 kroner. Samtidig ble saksbehandlingstiden redusert fra 14 til 2 dager. Brukerne får raskere svar og det offentlige sparer penger.

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet vil i samarbeid med andre departementer bidra til at virksomhetene intensiverer arbeidet

med effektivisering og god kvalitet i de statlige tjenestene, blant annet med følgende tiltak:

- opprettholde et høyt tempo i utviklingen av ulike former for fellestjenester for IKT i staten, blant annet Altinn, eID, Norge.no og forvaltningsstandarder
- utvikle viktige fellestiltak, som bedret grunnlag for effektive offentlige anskaffelser og overgang til elektronisk faktura
- sikre god tilgang til informasjon om effektivitet og kvalitet på offentlige tjenester og om potensialet for forbedringer, både ved å videreutvikle StatRes og ved å gjennomføre særskilte kartlegginger og gjennomgå enkeltområder med antatt potensial for forbedringer

2.3 Samiske formål og nasjonale minoriteter

Staten Norge er opprinnelig etablert på territoriet til to folk, samer og nordmenn. Begge folk har den samme rett og det samme krav på å kunne utvikle sin kultur og sitt språk. Samepolitikken skal tjene den samiske befolkningen slik at samisk språk, kultur og samfunnsliv skal ha en sikker framtid i Norge.

I St.meld. nr. 28 (2007–2008) *Samepolitikken* fokuserer regjeringen på betydningen av å styrke samisk språk og samiskspråklig informasjon i offentlig forvaltning og tjenesteyting. Samisk språk er fortsatt i en utsatt stilling. Regjeringen viderefører satsingen på oppfølgingen av Handlingsplan for samiske språk.

Personer som tilhører nasjonale minoriteter skal kunne uttrykke, opprettholde og videreutvikle sin identitet, sitt språk og sin kultur, og skal også gis anledning til å delta i offentlige fora som behandler saker som berører dem.

2.4 Konkurransen for effektiv ressursbruk

En aktiv konkurransepolitikk skal stimulere til effektiv bruk av ressursene i samfunnet. Markeder med velfungerende konkurranse bidrar til at staten ikke bruker mer ressurser enn nødvendig.

Konkurranse bidrar til et innovativt og omstillingsdyktig næringsliv som produserer varer og tjenester på en effektiv måte. Dette styrker Norges konkurransevne internasjonalt. For forbrukerne er konkurranse med på å sikre et bredt tilbud av varer og tjenester med god kvalitet til riktig pris.

Velfungerende markeder oppstår ikke nødvendigvis av seg selv og det er heller ikke selvsagt at et marked forblir velfungerende. Konkurranseskriminalitet som prissamarbeid, markedsdeling og misbruk av markedsrett fører til økte kostnader, høyere priser, produkter med lavere kvalitet og mindre produktutvikling. For å sikre effektiv konkurranse til det beste for samfunnet som helhet og for forbrukerne spesielt er det nødvendig med en effektiv konkurranselovgivning som forbyr konkurranseskadelig adferd og som håndheves strengt. I tillegg til at håndhevingen vil ha en direkte effekt i markedene, vil konkurransepolitikken og ha en avskrekkende effekt på konkurranseskadelig adferd.

For å få til en effektiv bruk av fellesskapets midler er det også viktig at konkurransen fungerer når det gjelder offentlige anskaffelser. Dette sikres best gjennom samspill mellom et tydelig regelverk, kontroll med at regelverket blir fulgt og en effektiv overvåking av at det eksisterer velfungerende konkurranse blant tilbydere av varer og tjenester til offentlig sektor.

Klagenemnda for offentlige anskaffelser spiller en sentral rolle når det gjelder å skjerpe offentlige innkjøpere til å gjøre anskaffelser i tråd med regelverket. Den store saksmengden og flere overtredelsesgebyr for ulovlige direkte anskaffelser, er et tegn på at regelverket ikke følges i stor nok grad. Dette er ikke god samfunnsøkonomi og er med på å svekke tilliten til offentlig forvaltning. Når det gjelder konkurransen om offentlige innkjøpskontrakter, skal Konkurransetilsynet sørge for at denne fungerer i tråd med konkurranseloven.

For å styrke håndhevelsen av reglene om offentlige anskaffelser har EU vedtatt et nytt direktiv om håndhevelse av reglene om offentlige anskaffelser. Formålet med direktivet er økt etterlevelse av anskaffelsesreglene, blant annet ved å gi leverandørene bedre inngrepsmuligheter før offentlige kontrakter inngås. De nye reglene har særlig fokus på håndhevelse av ulovlige direkte anskaffelser. Et offentlig utvalg har utredet hvordan direktivet bør gjennomføres i norsk rett. Utvalget har lagt fram utredning NOU 2010:2 Håndhevelse av offentlige anskaffelser, med forslag til endringer i reglene om offentlige anskaffelser. Gode regler og et godt håndhevelsessystem er imidlertid ikke nok for å få til vellykkede og gode anskaffelser. Det fremgår av St.meld. nr. 36 (2008–2009) Det gode innkjøp, at også innkjøpsfaglig kompetanse, økt lederforankring og bedre organisering er viktig. Det offentlig handler for ca. 327 mrd. kroner hvert år ekskl. oljesekto-

ren. Det betyr at selv små forbedringer i offentlige innkjøpsrutiner kan frigjøre store beløp til andre formål.

Det er et mål at offentlige virksomheter gjennomfører kostnadseffektive, miljøriktige og kvalitetsrettede anskaffelser i tråd med anskaffelsesregelverket. Dette skal blant annet gjøres gjennom å gi opplæring og veiledning om anskaffelser, ved å utvikle tilbud som kan hjelpe ledere å organisere og styre anskaffelsesområdet og gjennom å videreutvikle og styrke innkjøpsnettverk. I tillegg satses det sterkt på elektroniske løsninger som vil bidra til å forenkle anskaffelsesprosessen. Regjeringen vil også vurdere tiltak for økt samordning av anskaffelser.

Regjeringen vil iverksette tiltak for å videreutvikle samhandlingen mellom offentlig sektor og ideelle organisasjoner som leverandør av helse- og sosialtjenester.

2.5 En IKT-politikk for verdiskaping

EU har i sin «2020 strategi» utpekt IKT som ett av de viktigste virkemidlene for å bringe Europa ut av den økonomiske krisen og legge grunnlaget for bærekraftig økonomisk vekst. Selv om Norge er i en noe annen økonomisk situasjon enn EU-landene, påvirkes våre viktigste markeder, og dermed også vår utvikling, av EUs prioriteringer og valg. En stor andel av Norges befolkning bruker IKT regelmessig, herunder nye digitale medier og tjenester. I tillegg er IKT-politikken også viktig i et deltakelse- og demokratiperspektiv, jf. den innvirkning og betydning internett, nye digitale tjenester og medier har fått. IKT spiller en viktig rolle for å skape mer åpenhet i samfunnet og dermed også styrking av demokratiet.

For å følge opp dette vil Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet i nært samarbeid med andre departementer utarbeide en nasjonal IKT-strategi eller en «digital agenda for Norge». Denne vil, der det er naturlig og aktuelt, reflektere EUs digitale agenda.

IKTs bidrag til produktivitetsvekst og verdiskaping er dokumentert av både OECD og EU. Norge ligger svært godt an til å hente ut denne gevinsten både i næringslivet og i offentlig sektor. Skal vi lykkes må IKT-politikken utvikles videre:

- *Bredbåndsinfrastrukturen* må møte behovet for kapasitet og mobilitet som følger av nye tjenester og løsninger i både offentlig og privat sektor. Kapasitetsbehovet er imidlertid i kontinuerlig endring. Det betyr at det er markedsaktø-

rene som i hovedsak må stå for utbyggingen av infrastrukturen. Det offentlige må legge til rette for utbygging av økt kapasitet gjennom gode rammebetingelser for utbyggerne og sette inn tiltak dersom utviklingen går i retning av økte digitale skiller.

- *Bruk av digitalt innhold* skaper nye næringer og tjenester. Ulike teknologier smelter sammen. Det påvirker produkter og tjenester i IKT-, kommunikasjons- og mediebransjene. Dette påvirker og endrer produksjon, distribusjon og forbruk av digitalt innhold. De næringspolitiske virkemidlene, lov og regelverk må gå gjennom slik at rammebetingelsene ikke er til hinder for verdiskaping, men stimulerer til framvekst av nye næringer.
- *Viderebruk av offentlige data* utløser innovasjon og skaper verdier. Beregninger fra EU indikerer et verdiskapingspotensial på 27 mrd. euro i EU-landene. Departementet vil kartlegge potensialet i Norge som grunnlag for videre prioriteringer. Mer offentlige data i Norge bør gjøres tilgjengelig for viderebruk, blant annet gjennom å utvikle standardlisenser og faste formatstandarder. Som et første skritt i dette arbeidet har departementet lansert data.norge.no som er departementets blogg om viderebruk av offentlige data. Nettstedet skal utvikles til å bli en oversikt over datakilder som er tilgjengelig for viderebruk.
- *IKT bidrar til reduksjon av klimautslipp*. Bruk av IKT i produksjon og som erstatning for fysiske varer kan redusere globale utslipp av klimagasser med 15 pst. Selv om produksjon av IKT-utstyr i seg selv representerer 2 pst. av de globale utslippene, vil mer bruk av IKT i produksjon kunne gi betydelige utslippsreduksjoner totalt sett. OECD har lansert en grønn vekststrategi for bærekraftig utvikling som et satsingsområde. I Norge arbeider NHO, IKT-Norge og flere store norske bedrifter med det samme.
- *Sikkerhet, personvern, digitale ferdigheter og universell utforming* er grunnleggende forutsetninger for samfunnsgagnlig bruk og utvikling av IKT. Økt bruk av IKT forutsetter at innbyggerne og næringslivet har tillit til at teknologien er sikker og pålitelig. Innbyggerne må ha visshet for at personvernet ivaretas. Mangel på digitale ferdigheter kan skape digitale skiller og hindrer effektiv utnyttelse av IKT. Universell utforming av IKT skaper nye næringsmuligheter og vil være et grunnleggende krav til IKT-systemer i tiden framover.

2.6 Det viktige personvernet

Personvern er en grunnleggende rettighet som beskytter den enkeltes personlige integritet og privatliv. Vernet av den personlige integriteten må sees i sammenheng med rettsstatsverdier som legalitetsprinsippet, rettssikkerhet og ytringsfrihet. Inngrep i enkeltindividets personlige integritet krever lovhjemmel eller samtykke fra den det gjelder. Både nasjonalt og internasjonalt regelverk setter grenser for inngrep i den enkeltes rettsfære.

Norge ligger langt fremme i bruk av IKT, både i offentlig forvaltning, i næringslivet og i privat sammenheng. Nordmenn tar raskt i bruk ny teknologi når den tilbys. Bruk av IKT øker muligheten for å samle inn, lagre og bruke personopplysninger i stort omfang. Samtidig utfordres personvernet. Men teknologiutviklingen gir også muligheter for å ivareta personvernet på nye måter.

Gode og effektive løsninger for fellesskapet må veies opp mot enkeltindividets krav på beskyttelse av egen integritet. Det kan være krevende å finne den rette balansen mellom personvernhen-syn og andre samfunnshensyn. Dette gjelder blant annet i helsevesenet, i samferdselssektoren og i arbeidslivet. For å få til gode avveininger, må personvern-vurderinger tidlig inn i planlegging og utvikling. Gode løsninger kan blant annet oppnås ved å utvikle teknologi som har personvernvenn-lige alternativer bygget inn som automatisk første-valg. Offentlig forvaltning bør vise vei på dette området.

Personvernproblemstillinger er grenseover-skridende og internasjonale, og land det er naturlig å sammenlikne oss med, har mange av de samme utfordringene som Norge. Internasjonalt personvernarbeid er derfor viktig, og Datatilsynet prioriterer dette arbeidet.

Personvernets internasjonale karakter er tydelig når borgerne er stadig mer aktive i sosiale medier. Dette er tjenester som ofte tilbys av selskaper etablert i andre land. Personopplysninger som legges ut i slike kanaler er tilgjengelige verden over, og stadig flere opplever integritetskrenk-elser på nett.

Gode løsninger for personvernet oppnås best der personvern er en integrert del av større prosesser. Som ledd i oppfølgingen av Personvern-kommisjonens rapport, vil Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet nedfelle en helhetlig personvernpolitikk for offentlig forvaltning.

2.7 En levende folkekirke

Tros-, religions- og livssynsfrihet er en grunnleggende verdi i et fritt og demokratisk samfunn. Staten har en viktig oppgave i å styrke og beskytte denne friheten. Regjeringen vil føre en aktivt støttende tros- og livssynspolitikk, som sikrer alle reell frihet til å uttrykke eller utøve sin religion eller sitt livssyn.

Kristendommens trosgrunnlag, verdi- og menneskesyn er viktige referanser i det norske samfunnet. Kristne forestillinger og tradisjoner er sentrale deler av vår kulturarv. Med sine 3,8 millioner medlemmer er Den norske kirke det største tros-samfunnet i Norge.

Det norske samfunnet har på få tiår endret seg og er i dag kjennetegnet ved å være et flerkultu-relt samfunn, med stort livssynsmangfold. En åpen dialog mellom de ulike tros- og livssynssamfunnene er avgjørende for å oppnå gjensidig respekt for ulikheter og fremme viktige felles verdier i samfunnet. Den norske kirke har et særlig ansvar for å føre dialog og være brobygger i et samfunn der det religiøse og kulturelle mangfoldet er økende.

Regjeringen vil legge til rette for at Den norske kirke skal kunne utvikles som en åpen og inkluderende folkekirke. Den norske kirke skal være en landsdekkende, lokalt forankret kirke med plass for ulike religiøse behov og teologiske retninger. En levende folkekirke må oppleves nær og relevant. Den samler bred deltakelse og oppslutning, og medlemmene gjør aktiv bruk av dens tjenester. Folkekirken er åpen i sitt arbeid og møter alle mennesker med respekt ut fra deres livssituasjon.

Med grunnlag i kirkeforliket mellom partiene på Stortinget, er det nå lagt til rette for å gjennomføre endringer i relasjonene mellom staten og Den norske kirke. Forslag til nye bestemmelser i Grunnloven skal behandles av dette Storting. Forliket tar hensyn til det økende livssynsmessige mangfoldet som preger det norske samfunnet, samtidig som det er enighet om at Den norske kirke skal ha en særskilt forankring i lovverket.

Kirkeforliket bygger på at det skal gjennomføres en demokratireform i Den norske kirke for å sikre kirkens organer sterkere demokratisk legitimitet og forankring hos kirkens medlemmer. Utprøving av nye valgeregler og valgordninger ved kirkevalgene i 2009 og 2011 har vært viktige elementer i gjennomføringen av kirkeforliket. Målet med demokratireformen er å engasjere og inkludere bredden av kirkemedlemmene i utviklingen av Den norske kirke som folkekirke.

Som en del av oppfølgingen av kirkeforliket fikk Den norske kirke i 2011 sin 12. biskop, som har presesoppgaven i Bispemøtet som sin hovedoppgave. I samme år som kirken feirer at det er 50 år siden den første kvinnelige prest, Ingrid Bjerkaas, ble ordinert, ble en kvinne utnevnt til preses i Bispemøtet.

Spørsmål om tro, livssyn og religiøs tilhørighet framstår som like viktige i dagens flerkulturelle samfunn som i tidligere tider. Reform av kirkens trosopplæring har de senere år vært et prioritert område i arbeidet med å videreutvikle Den norske kirke som folkekirke. Målet med trosopplæringsreformen er å utvikle et bredt og systematisk trosopplæringstilbud for alle døpte barn og unge i Den norske kirke.

Kirkebyggene er sterke symbolbærere for lokal identitet. De er kilder til kunnskap om vår kristne kulturarv og hører til blant våre fremste kulturminner. Kirkebyggene er samtidig i bruk som levende menighetskirker og samlingssteder i lokalsamfunnet. Betydningen av kirkens tilstedeværelse på lokalt og nasjonalt plan er særlig tydelig i forbindelse med nasjonale kriser og katastro-

fer, slik tilfellet også var etter angrepene i regjeringskvartalet og på Utøya 22. juli 2011. Regjeringen ønsker gode rammebetingelser for ivaretagelse av landets kirkebygg og for kirkens arbeid i alminnelighet.

Gravplasser og gravskikker er en del av samfunnets kulturarv. Helt siden kristningen av Norge har kirken hatt ansvar for å forestå forvaltningen av kirkegårdene. Dette er et ansvar som kirken forvalter på vegne av alle, uavhengig av tro eller livssyn. Gravferd skal så langt som mulig skje i overensstemmelse med de skikker som den enkelte tro eller religion krever. I tråd med kirkeforliket er det gjort tilpasninger i gravferdslovgivningen som bedre skal ivareta minoritetene. Det sentrale målet med endringene er å legge bedre til rette for at behovene som religiøse og livssynsmessige minoriteter har i forbindelse med gravferd, kan ivaretas.

Kirkens virksomhet er kjennetegnet ved et mangfold av arbeidsmåter og uttrykksformer og har en viktig kulturskapende funksjon. Kirkens valgte organer skal understøttes i det ansvaret de har for å forme folkekirkens framtid.

3 Anmodningsvedtak

I proposisjonens del III er følgende anmodningsvedtak omtalt:

Vedtak nr. 206, 11. mars 2010:

«Stortinget ber regjeringen gjennomgå erfaringene med regjeringens karanteneregler og fremlegge saken for Stortinget på egnet måte.»

4 Oversikt over forslaget til budsjett for Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet

Utgifter fordelt på kapitler

					(i 1 000 kr)
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012	Pst. endr. 11/12
	Det kongelige hus				
1	H.M. Kongen og H.M. Dronningen	153 040	155 444	165 919	6,7
2	H.K.H. Kronprinsen og H.K.H. Kronprinsessen	23 243	23 940	24 721	3,3
	Sum kategori 00.10	176 283	179 384	190 640	6,3
	Sum programområde 00	176 283	179 384	190 640	6,3
	Administrasjon mv.				
1500	Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet	318 076	250 474	230 917	-7,8
1502	Tilskudd til kompetanseutvikling	5 298	15 000		-100,0
1503	Midler til opplæring og utvikling av tillits- valgte	136 460	136 462	144 693	6,0
1504	Kompensasjon til Opplysningsvesenets fond	318 821			
	Sum kategori 01.00	778 655	401 936	375 610	-6,5
	Fylkesmannsembetene				
1510	Fylkesmannsembetene	1 522 614	1 468 384	1 513 337	3,1
	Sum kategori 01.10	1 522 614	1 468 384	1 513 337	3,1
	Fellestjenester i regjeringskvartalet m.m.				
1520	Departementenes servicesenter	534 974	482 007	624 442	29,6
	Sum kategori 01.20	534 974	482 007	624 442	29,6
	Partistøtte				
1530	Tilskudd til de politiske partier	346 757	358 755	366 160	2,1
	Sum kategori 01.30	346 757	358 755	366 160	2,1
	Samiske formål				
1533	Sametinget	219 785	229 248	236 185	3,0
1534	Tilskudd til samiske formål	11 644	20 024	19 302	-3,6
1535	Gáldu – kompetansesenteret for urfolks rettigheter	8 173	3 151	3 214	2,0
1536	Internasjonalt reindriftssenter	7 932	3 541	3 613	2,0

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012	Pst. endr. 11/12
	Sum kategori 01.33	247 534	255 964	262 314	2,5
	Nasjonale minoriteter				
1540	Nasjonale minoriteter	15 011	15 025	15 575	3,7
	Sum kategori 01.40	15 011	15 025	15 575	3,7
	Konkurransopolitikk				
1550	Konkurransetilsynet	90 668	89 261	90 905	1,8
	Sum kategori 01.50	90 668	89 261	90 905	1,8
	Forvaltningsutvikling og IKT-politikk				
1560	Direktoratet for forvaltning og IKT	306 976	287 382	296 603	3,2
1561	IKT-politikk	26 685	25 969	26 506	2,1
1562	Internasjonalt IKT-samarbeid og utviklingsprogram	25 879	27 691	34 175	23,4
	Sum kategori 01.60	359 540	341 042	357 284	4,8
	Personvern				
1570	Datatilsynet	32 862	32 051	35 014	9,2
1571	Personvernemnda	1 318	1 742	1 773	1,8
	Sum kategori 01.70	34 180	33 793	36 787	8,9
	Bygge- og eiendomspolitikk				
1580	Byggeprosjekter utenfor husleieordningen	698 206	610 100	548 840	-10,0
1581	Eiendommer til kongelige formål	57 299	58 328	84 052	44,1
1582	Utvikling av Fornebuområdet	11 587	9 700	3 800	-60,8
1584	Eiendommer utenfor husleieordningen		15 893	18 791	18,2
2445	Statsbygg	1 286 257	1 987 061	2 089 276	5,1
	Sum kategori 01.80	2 053 349	2 681 082	2 744 759	2,4
	Den norske kirke				
1590	Kirkelig administrasjon	598 421	690 284	643 250	-6,8
1591	Presteskapet	871 314	864 298	879 857	1,8
1592	Nidaros domkirke m.m.	55 122	53 023	52 820	-0,4
	Sum kategori 01.90	1 524 857	1 607 605	1 575 927	-2,0
	Sum programområde 01	7 508 139	7 734 854	7 963 100	3,0
	Sum utgifter	7 684 422	7 914 238	8 153 740	3,0

Inntekter fordelt på kapitler

					(i 1 000 kr)
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012	Pst. endr. 11/12
	Administrasjon mv.				
4500	Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet	3 119			
	Sum kategori 01.00	3 119			
	Fylkesmannsembetene				
4510	Fylkesmannsembetene	278 264	159 558	164 504	3,1
	Sum kategori 01.10	278 264	159 558	164 504	3,1
	Fellestjenester i regjeringskvartalet m.m.				
4520	Departementenes servicesenter	136 046	90 643	93 453	3,1
	Sum kategori 01.20	136 046	90 643	93 453	3,1
	Samiske formål				
4533	Sametinget	4 649	3 593	2 535	-29,4
4535	Gáldu – kompetansesenteret for urfolks rettigheter	4 539			
4536	Internasjonalt reindriftssenter	3 978			
	Sum kategori 01.33	13 166	3 593	2 535	-29,4
	Nasjonale minoriteter				
4540	Nasjonale minoriteter	3 556	3 550	3 550	0,0
	Sum kategori 01.40	3 556	3 550	3 550	0,0
	Konkurransopolitikk				
4550	Konkurransetilsynet	53 168	224	231	3,1
	Sum kategori 01.50	53 168	224	231	3,1
	Forvaltningsutvikling og IKT-politikk				
4560	Direktoratet for forvaltning og IKT	12 267	5 675	10 983	93,5
	Sum kategori 01.60	12 267	5 675	10 983	93,5
	Personvern				
4570	Datatilsynet	1 107			
	Sum kategori 01.70	1 107			
	Bygge- og eiendomspolitikk				
4581	Eiendommer til kongelige formål	17	139	143	2,9
4584	Eiendommer utenfor husleieordningen		2 850	2 938	3,1
5445	Statsbygg	1 005 290	923 509	924 594	0,1
5446	Salg av eiendom, Fornebu	30 166	14 600	200	-98,6
	Sum kategori 01.80	1 035 473	941 098	927 875	-1,4
	Den norske kirke				
4590	Kirkelig administrasjon	47 712	39 042	40 252	3,1

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012	Pst. endr. 11/12
4591	Presteskapet	49 229	19 984	20 603	3,1
4592	Nidaros domkirke m.m.	18 656	18 985	19 573	3,1
	Sum kategori 01.90	115 597	78 011	80 428	3,1
	Sum programområde 01	1 651 763	1 282 352	1 283 559	0,1
	Sum inntekter	1 651 763	1 282 352	1 283 559	0,1

Under Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet blir stikkordet foreslått knyttet til disse postene utenom postgruppe 30–49

(i 1 000 kr)

Kap.	Post	Betegnelse	Overført til 2011	Forslag 2012
1500	21	Spesielle driftsutgifter	16 938	32 750
1500	22	Forskning	3 521	18 726
1502	70	Tilskudd	17 151	
1510	21	Spesielle driftsutgifter	10 403	164 547
1540	60	Tiltak for rom	377	5 803
1560	21	Spesielle driftsutgifter	6 373	48 056
1560	23	Elektronisk ID	9 869	79 701
1560	60	Prosjekttilskudd til digital-fornyning i kommunene	20 192	
1561	22	Samordning av IKT-politikken	15 922	13 288
1562	70	Tilskudd til internasjonale program	5 149	29 906
1582	21	Spesielle driftsutgifter	401	300
1582	70	Erstatninger og oppgjør	313	
1590	70	Demokratireformen	168	
1590	75	Trosopplæring	11 550	182 900
1590	76	Tilskudd til forsøks- og utviklingstiltak i kirken	330	
1590	79	Til disposisjon	145	500

Overførbare bevilgninger på Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementets område er knyttet til prosjekter og ordninger som går over flere

år, og hvor det kan være en viss usikkerhet om framdriften. Oversikten gjelder ikke postgruppen 30–49 Nybygg, anlegg mv.

Tabell 4.1 Årsverk per 1. mars 2011 på Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementets område (ekskl. ledere på kontrakt)

Kap.	Betegnelse	Årsverk per 1.3.2011
1500	Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet	195
1510	Fylkesmannsembetene	2 229
1520	Departementenes servicesenter	510
1533	Sametinget	146
1535	Gáldu – kompetansesenteret for urfolks rettigheter	4
1536	Internasjonalt reindriftssenter	6
1550	Konkurransetilsynet	102
1560	Direktoratet for forvaltning og IKT	214
1570	Datatilsynet	37
1571	Personvernemnda	1
2445	Statsbygg	810
1590	Kirkerådet	66
1590	Bispedømmekontorene	179
1591	Presteskapet	1 533
1591	Det praktisk-teologiske seminar	15
1592	Nidaros domkirke Restaureringsarbeider	49
	Opplysningsvesenets fond	48

Del II
Budsjettforslag

5 Nærmere omtale av bevilgningsforslagene mv.

Programområde 00 Konstitusjonelle institusjoner

Programkategori 00.10 Det kongelige hus

Utgifter under programkategori 00.10 fordelt på kapitler

					(i 1 000 kr)
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012	Pst. endr. 11/12
1	H.M. Kongen og H.M. Dronningen	153 040	155 444	165 919	6,7
2	H.K.H. Kronprinsen og H.K.H. Kronprinsessen	23 243	23 940	24 721	3,3
	Sum kategori 00.10	176 283	179 384	190 640	6,3

Allmenn omtale

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet har ansvaret for bevilgningene til Kongehuset.

I tillegg til bevilgningene under kap. 1 H.M. Kongen og H.M. Dronningen og kap. 2 H.K.H. Kronprinsen og H.K.H. Kronprinsessen, blir følgende midler foreslått til kongelige formål i 2012:

		(i 1 000 kroner)
<i>Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet</i>		
Kap. 1581	Eiendommer til kongelige formål	84 052
<i>Utenriksdepartementet</i>		
Kap. 104	Kongefamiliens offisielle reiser til utlandet	8 779
<i>Forsvarsdepartementet</i>		
Diverse kapitler (H.M. Kongens adjutantstab)		4 000
Kap. 1732	Sjøforsvaret (Kongeskipet og K/B Stjernen)	36 900
<i>Justisdepartementet</i>		
Kap. 441	Oslo politidistrikt (eskortetjenesten)	Oppgis ikke

Kap. 1 H.M. Kongen og H.M. Dronningen

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Apanasje	9 031	9 338	9 674
50	Det kongelige hoff	142 509	146 106	150 635
51	Særskilte prosjekter ved Det kongelige hoff	1 500		5 610
	Sum kap. 0001	153 040	155 444	165 919

Post 01 Apanasje

Bevilgningen benyttes til personlige utgifter for H.M. Kongen og H.M. Dronningen, inkludert utgifter knyttet til diverse offisielle oppgaver, og til drift og vedlikehold av private eiendommer.

Post 50 Det kongelige hoff

Bevilgningen benyttes til kongehusets utgifter til offisielle oppgaver, drift av organisasjonen, infrastruktur og mindre vedlikeholdsprosjekter. Bevilgningen skal også dekke utgifter til løpende indre vedlikehold og utvikling av de statlige kon-

gelige eiendommer, Det kgl. slott og Bygdøy kongsgård (hovedhuset m/sidebygning og park, og Oscarshall).

Post 51 Særskilte prosjekter ved Det kongelige hoff

Kongsseteren ble gitt som folkegave til H.M. Kongen i 1906. I 2011 ble det bevilget 3,2 mill. kroner til å gjennomføre diverse verdibevarende vedlikeholdstiltak på Kongsseteren. Den totale kostnaden for vedlikeholdstiltakene er beregnet til 8,8 mill. kroner. For 2012 foreslås det bevilget 5,61 mill. kroner til for å fullføre prosjektet.

Kap. 2 H.K.H. Kronprinsen og H.K.H. Kronprinsessen

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Apanasje	7 515	7 771	8 051
50	H.K.H. Kronprinsen og H.K.H. Kronprinsessens stab mv.	15 728	16 169	16 670
	Sum kap. 0002	23 243	23 940	24 721

Post 01 Apanasje

Bevilgningen skal dekke kronprinsparets personlige utgifter, inkludert utgifter til drift og vedlikehold av privateide eiendommer.

Post 50 H.K.H. Kronprinsen og H.K.H. Kronprinsessens stab mv.

Bevilgningen skal dekke utgifter til kronprinsparets stab på Det Kgl. Slott og betjeningen på Skaugum, og utgifter knyttet til kronprinsparets offisielle oppaver.

Programområde 01 Fellesadministrasjon

Programkategori 01.00 Administrasjon mv.

Utgifter under programkategori 01.00 fordelt på kapitler

		(i 1 000 kr)			
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012	Pst. endr. 11/12
1500	Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet	318 076	250 474	230 917	-7,8
1502	Tilskudd til kompetanseutvikling	5 298	15 000		-100,0
1503	Midler til opplæring og utvikling av tillitsvalgte	136 460	136 462	144 693	6,0
1504	Kompensasjon til Opplysningsvesenets fond	318 821			
	Sum kategori 01.00	778 655	401 936	375 610	-6,5

Programkategorien omfatter driftsbevilgningen til Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet, tidsavgrensede fornyingsprosjekter og departementets utgifter til forskning. I tillegg omfatter

programkategorien tilskudd til kompetanseutvikling og midler til opplæring og utvikling av tillitsvalgte.

Kap. 1500 Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsutgifter	175 605	176 298	179 441
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	126 189	55 829	32 750
22	Forskning, <i>kan overføres</i>	16 282	18 347	18 726
	Sum kap. 1500	318 076	250 474	230 917

Innledning

Departementet er part i det statlige tariffområdet og har ansvaret for utvikling av den sentrale arbeidsgiverpolitikken. Arbeidsgiverpolitikken skal bidra til at statlige virksomheter oppnår gode resultater og medvirke til fornying og en effektiv offentlig sektor. Lov og avtaleverk innenfor det statlige tariffområdet skal utgjøre tjenlige rammer for virksomhetene, medarbeiderne og deres organisasjoner. Staten skal tilstrebe en god balanse

mellom arbeidsliv og privatliv i alle livsfaser for den enkelte. Departementet vil derfor bidra til at lov- og avtaleverket kan videreutvikles innenfor rammen av partssamarbeidet og i takt med endrede krav og prioriteringer.

Staten vil i arbeidsgiverpolitikken særlig legge vekt på:

- lønns- og arbeidsvilkår som gjør at virksomhetene kan konkurrere om etterspurt arbeidskraft på alle nivå, uten å bli lønnsledende. Staten skal ha et lederlønnssystem som er konkur-

- ransedyktig og som sikrer rekruttering og mulighet til å beholde gode ledere
- å legge til rette for at kvinner og menn har like muligheter til karriereutvikling og andre tiltak for likelønn
  - å utvikle strategier, retningslinjer, regelverk og tiltak som er lydhøre overfor og som støtter virksomhetene i deres arbeid og som støtter den lokale lønns- og personalpolitikken
  - at staten drar nytte av å være en stor arbeidsgiver, til effektiv drift og ved å tilby gode utviklingsmuligheter for den enkelte. Staten skal kommunisere sine fortrinn som arbeidsgiver mot arbeidssøkere og samfunnet for øvrig
  - at staten kjennetegnes av gode partsrelasjoner sentralt og lokalt, og god løpende dialog mellom ledelse og medarbeidere i virksomheter som tar ansvar for egne oppgaver og drift, innenfor rammen av gode fellesløsninger
  - mangfoldige og inkluderende virksomheter som satser på systematisk HMS- og nærvær-arbeid

Departementet skal bidra til at fylkesmannen er et viktig redskap for iverksetting av statlig sektorpolitikk på områder der nasjonale hensyn veier tungt, men hvor det samtidig er viktig å ta hensyn til lokal variasjon. Departementet skal, som administrativt overordnet, legge til rette for god og effektiv styring av embetene i samarbeid med fagdepartementene. Departementet har ansvar for å drifte og videreutvikle styringssystemer som sikrer samsvar mellom oppgaver og ressurser. Styringssystemene skal understøtte fylkesmennes arbeid, og gjøre dem i stand til å sørge for samordnet og helhetlig ressursutnyttelse og god virksomhetsstyring. Departementet har gjennom ansvaret for etatsstyring og utvikling en viktig rolle i å understøtte fylkesmannens sentrale funksjoner som rettssikkerhets- og kontrollinstans, myndighetsutøver, samordner og informasjonsknodepunkt.

Departementet har overordnet ansvar for helhet, kvalitet og kostnadseffektivitet på det administrative tjenesteområdet i departementsfelleskapet og har etatsstyringsansvar for Departementenes servicesenter som er leverandør av administrative støttedfunksjoner til departementene.

Departementet ivaretar utforming og samordning av statens politikk overfor den samiske befolkningen og de nasjonale minoritetene. Same-nes stilling og rettigheter som urfolk i Norge skal sikres, blant annet når det gjelder kultur og språk.

De nasjonale minoritetene skal sikres mulighet til å opprettholde og utvikle sin kultur og sine språk.

Departementet har det overordnede ansvaret for gjennomføringen av de sektorovergrepene i konkurransepolitikken. Dette innebærer blant annet ansvar for utforming, forvaltning og håndhevelse av den norske konkurranse- loven, pristiltaksloven og EØS-konkurranseloven med forskrifter, samt lov om offentlige anskaffelser og lov om offentlig støtte med forskrifter m.m. Videre har departementet ansvar for etatsstyring av Konkurransetilsynet, herunder også sekretariatet til Klagenemnda for offentlige anskaffelser.

Departementet samordner regjeringens fornyingsarbeid i offentlig sektor og har ansvaret for den overordnede forvaltningspolitikken.

Departementet har ansvar for strategi og politikkutforming for bruk av IKT i samfunnet, et arbeid som omfatter samordning av regjeringens IKT-politikk.

Departementet utfører samfunnsøkonomiske og andre faktabaserte analyser av offentlig forvaltning og offentlig ressursbruk. Departementet har ansvaret for etatsstyringen av Direktoratet for forvaltning og IKT.

Departementet ivaretar det overordnede personvernarbeidet og har etatsstyringsansvar for Datatilsynet og Personvernemnda. Departementet har også ansvaret for personopplysningsfor- skriften. Ansvaret for personopplysningsloven ligger i Justis- og politidepartementet.

Departementet har ansvar for deler av den statlige bygge- og eiendomspolitikken og har etatsstyringsansvaret for Statsbygg. Statsbygg skal tilby gode og funksjonelle lokaler til statlige virksomheter, bidra til teknologiutvikling i bygge- bransjen, og realisere samfunnspolitiske mål innenfor områdene energi og miljø, universell utforming, arkitektur og kulturminnevern.

Departementet har videre ansvar for den sentrale forvaltning av Den norske kirke, med et særlig ansvar for det kirkelige lovverk, blant annet kirkeloven og gravferdsloven. Departementet har også etatsstyringsansvar for sentrale og regionale kirkelige organer, prestatjenesten, Nidaros domkirkes restaureringsarbeider og Opplysningsvese- nets fond.

Budsjett 2012

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningsforslaget skal blant annet dekke departementets lønns- og driftsutgifter.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Bevilgningsforslaget skal finansiere departementets tidsavgrensede prosjekter, blant annet innenfor fornying. Posten har tidligere dekket departementets utgifter til sikringsprosjektet i regjeringskvartalet. Prosjektet ble bevilgningsmessig avsluttet i 2011 og bevilgningen på posten er redusert tilsvarende.

Mål og prioriteringer 2012

Arbeidsgiverpolitikk

Staten må kunne rekruttere og beholde kvalifisert arbeidskraft og statlige lønns- og arbeidsvilkår må understøtte dette.

I 2012 er det hovedtariffoppgjør og hele Hovedtariffavtalen og Hovedavtalen skal revideres. Departementet skal gjennom en evaluering av lønns- og forhandlingssystemet bidra til å videreutvikle rammeverket. Målet er at avtaleverket er bedre tilpasset endringene i arbeidslivet og de utfordringene statlig sektor står overfor.

Departementet vil gjennomføre en helhetlig vurdering av hvilke fullmakter som er gitt de statlige virksomhetene innenfor det personaladministrative området, og om de sentrale administrative bestemmelsene understøtter en effektiv og god personalforvaltning. Den enkelte statsansatte og leder skal ha høy etisk bevissthet for å sikre tillit til statsforvaltningen. Etter oppdrag fra Stortinget skal retningslinjene for karantene og saksforbud evalueres.

For å rekruttere og beholde dyktige medarbeidere, må staten tilby meningsfulle og faglig utfordrende arbeidsoppgaver. En aktiv personalpolitikk skal gi kvinner og menn like muligheter til karriere.

En viktig side ved dette er å fortsette arbeidet for likelønn på alle nivåer. Lønnspolitikken i virksomhetene skal ivareta likelønn. Det skal utarbeides nødvendige oversikter og sammenstillinger over lønn på alle nivå, fordelt på kvinner og menn. En betydelig del av likelønnspolitikken er den enkelte arbeidsgivers ansvar for å rekruttere kvinner også til høyere stillingskategorier. Departementet vil videreføre arbeidet med å øke andelen kvinner i lederstillinger. En undersøkelse av hva som kan motivere kvinner til å påta seg topplederjobber, skal følges opp.

Riktig kompetanse er avgjørende for at statlige virksomheter skal kunne utføre oppgaver i samsvar med overordnede politiske mål og innbyggernes krav og forventninger. Staten må gjennom til-

bud på ulike nivå og gjennom samarbeid med eksterne kompetansemiljøer gi virksomheter og medarbeidere et godt tilbud om kompetanseutvikling. Direktoratet for forvaltning og IKT vil tilrettelegge sentrale tilbud som viderefører satsningen på e-læring og sammensatte læringsformer, i tillegg til mer tradisjonelle tilbud.

Departementet og Direktoratet for forvaltning og IKT vil videreføre arbeidet som er igangsatt for å utvikle tilbud til statlige ledere i tråd med intensjonen i Plattform for ledelse i staten. For ytterligere å bidra til gode utviklings- og opplæringstilbud til statlige ledere, skal samarbeidet med høyskoler og universiteter, departementer og andre statlige virksomheter med egne opplæringsprogram, samt relevante private miljøer, videreutvikles.

Statlige virksomheter skal være inkluderende og preges av mangfold. Det sikrer bredde i rekrutteringen og viktig kompetanse til virksomhetene.

Mangfold i personalstyrken understøtter virksomhetenes muligheter til god måloppnåelse. Traineeprogrammet for personer med nedsatt funksjonsevne og høyere utdanning videreføres. Departementet vil vurdere om statlige virksomheter kan ha flere praksisplasser og vurdere andre tiltak for økt sysselsetting av personer med nedsatt funksjonsevne i staten. Tiltakene skal støtte Jobbstrategien for unge med nedsatt funksjonsevne.

Departementet vil arbeide for et forsterket engasjement i oppfølging av IA-avtalen. Departementet vil derfor fortsette samarbeidet med hovedsammenslutningene og støtte virksomhetene i deres arbeid med å redusere sykefraværet, øke rekrutteringen av personer med nedsatt funksjonsevne og heve forventet avgangsalder. Departementet vil utforme og spre informasjon, vise til gode eksempler, bidra med generell veiledning og avholde konferanser. Statistisk materiale om utviklingen av sykefraværet og resultater innen øvrige delmål vil bli innsamlet og formidlet.

Et betydelig antall ungdommer gjennomfører ikke videregående opplæring. Spesielt i fag- og yrkesopplæringen er frafallet stort. Læreplasser kan bidra til at flere fullfører opplæringen. Det er fastsatt et mål om å øke antallet lærlinger i staten med 10 pst. fra 2010 til 2012. Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet vil i samarbeid med Kunnskapsdepartementet iverksette tiltak for å øke antallet lærlinger i statsforvaltningen.

For å sikre at tiltakene i arbeidsgiverpolitikken bidrar til større trivsel, måloppnåelse og effektivitet, vil departementet gjennomføre en medarbeiderundersøkelse i staten. En slik undersøkelse

skal foretas med jevne mellomrom, for å kartlegge hvordan statsansatte opplever viktige forhold knyttet til arbeidsmiljø, ledelse og kompetanseutvikling mv. på egen arbeidsplass.

Kunnskap for effektivisering og fornying

Fornyning og effektivisering av offentlig sektor må ta utgangspunkt i kunnskap om eksisterende offentlige tjenester. På dette grunnlaget bør aktuelle tiltak vurderes for å oppnå bedre kvalitet og effektivitet på tjenestene.

StatRes utvikler og formidler statistikk om statsforvaltningen. Systemet skal øke kunnskapen om ressursbruk og om kvalitet og resultat av statlig tjenesteproduksjon. Via internett (www.ssb.no/statres) kan innbyggere, offentlige ansatte, forskere og andre følge med i ressursbruken og utviklingen av indikatorer for statlige sektorer og virksomheter.

Statistisk sentralbyrå har utviklet StatRes på oppdrag fra Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet og i nært samarbeid med involverte fagdepartementer og etater. Prosjektet bruker i stor grad internasjonale standarder, noe som legger til rette for framtidige sammenlikninger med andre land. StatRes er i en utviklingsfase ut 2012.

I 2011 vil StatRes utvides til også å omfatte Mattilsynet og Kystverket i tillegg til følgende områder, som allerede er representert: Universitet og høyskoler, spesialisthelsetjenesten, statlig barnevern, toll- og avgiftsetaten, politi og påtalemyndighet, Jernbaneverket, Kriminalomsorgen, energibruk, avfall, NAV, Statens vegvesen, Forsvaret, domstoler og andre konfliktløsningsorganer og Skatteetaten. I 2012 skal det publiseres nye tall for eksisterende områder og det skal utvikles bedre indikatorer og tall.

Samer og nasjonale minoriteter

Regjeringen har satt ned et utvalg som skal kartlegge de faktiske forhold når det gjelder politikk og tiltak overfor romanifolket fra norske myndigheter, organisasjoner og virksomheter siden midten av 1800-tallet og fram til i dag. Utvalget skal dokumentere hvilke konsekvenser politikken har hatt både for enkeltindivider og for romanifolket i Norge som helhet, og vurdere funnene i lys av norsk lovgivning og de folkerettslige forpliktelser som Norge var og er bundet av. Utvalget ledes av Asbjørn Eide og har et eget sekretariat lokalisert hos Senter for menneskerettigheter ved Universitetet i Oslo. Drift av sekretariatet er en prioritert oppgave under posten i 2012.

Det arbeides videre med en kartlegging av levekår hos samer i byer og tettsteder og for øvrig på kunnskapsutvikling og kunnskapsinnhenting som berører samepolitikken og politikken overfor de nasjonale minoritetene. Eksterne kostnader knyttet til dialogen mellom nasjonale minoriteter og sentrale myndigheter dekkes også over posten.

Den norske kirke

Med bakgrunn i kirkens organisering i et stort antall sokn og kirkeforvaltningens nære tilknytning til kommunene og kommunestrukturen, er det over kap. 1590, post 76 over flere år gitt tilskudd til lokale forsøk og utviklingsprosjekter i kirken. Målet har vært å stimulere til en bedre lokal kirkeforvaltning, på tvers av kommune- og sokneinndelingen, og innhente erfaringer fra ulike former for samarbeid. Fra 2011 blir midler til særskilte utviklingsprosjekter som berører kirkens organisering, vurdert innenfor rammen av post 21. I 2011 er det blant annet gitt støtte til et prosjekt i regi av Kirkerådet og den kirkelige arbeidsgiver- og interesseorganisasjonen KA med formål å styrke den generelle kompetansen for endring og organisasjonsutvikling i kirken, sammenstille den kunnskapen som finnes på feltet, stimulere og veilede lokale prosjekter mv.

Rapport 2010

Departementenes fagpanel for samfunnsøkonomiske konsekvensanalyser

Departementenes fagpanel for økonomiske konsekvensanalyser er et samarbeid mellom departementene og senter for statlig økonomistyring under ledelse av Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet. Fagpanelets formål er å heve kunnskapen om samfunnsøkonomiske analyser i departementsfellesskapet gjennom rådgivning, seminarer og egne analyser, og med dette bidra til å øke kvaliteten på beslutningsgrunnlaget. Fagpanelet ga i 2010 bistand ved en eller flere anledninger til Forsvarsdepartementet, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, Kulturdepartementet og Kunnskapsdepartementet. Se også <http://www.regjeringen.no/nb/dep/fad/kampanjer/fagpanelet/aktiviteter.html?id=590113>.

Dokumentasjon om statlig ressursbruk og resultat (StatRes)

I 2010 ble det publisert informasjon for i alt 13 StatRes områder (unntatt energibruk og avfall), se

også: <http://www.ssb.no/statres/>. I tillegg er det utviklet nye indikatorer for de fleste områdene. Det er også publisert tall for ulike ressursinnsats for hele statsforvaltningen samt for de fleste virksomhetene.

Brukerretting, brukermedvirkning og innbyggerundersøkelse

Alle statlige virksomheter ble bedt om å gjennomføre regelmessige brukerundersøkelser. Resultatene av disse er offentlige (fellesføring i tildelingsbrevene til departementenes underliggende etater for 2010, jf. rundskriv P 2/2009 av 14. mai 2009). Direktoratet for forvaltning og IKT gjennomførte en kartlegging av brukerretting i statlig sektor, jf. Difi-rapport 2010:12 «Brukerretting og brukermedvirkning. Kartlegging i sentralforvaltningen 2010». Kartleggingen viser at i løpet av de siste tre årene hadde 86 pst. gjennomført brukerundersøkelser. 44 pst. av virksomhetene hadde etablert permanente brukerfora og 51 pst. av virksomhetene hadde hatt tidsavgrensede brukerfora. Kartleggingen viste imidlertid at virksomhetene i liten grad anvendte undersøkelsene systematisk.

Innbyggerundersøkelsen er todelt, og ble gjennomført første gang i 2009-2010. Undersøkelsen skal gjentas annethvert år. Del 1 av undersøkelsen tar for seg hvordan det er å være innbygger i Norge, og resultatene ble presentert i Difi-rapport 2010:1. Del 2 er en oppfølgende undersøkelse av brukere av de enkelte tjenestene. Resultatene ble presentert i Difi-rapport 2010:12. Resultater, rådata og spørreskjema er fritt tilgjengelig for viderebruk, og kan eksempelvis benyttes av forskere for egne studier, og av virksomheter som vil gjøre egne analyser eller undersøkelser som kan sammenlignes. Undersøkelsen viste høy tilfredshet med å bo og leve i Norge, men svært varierende tilfredshet ved ulike elementer av tjenesteområdene. Undersøkelsen viste at de ansatte har størst betydning for tilfredshet med tjenestene, men at nettløsninger kan ha svært stor betydning. Innbyggerundersøkelsen følges opp av departementet og Direktoratet for forvaltning og IKT.

Kommunikasjonspolitik

Direktoratet for forvaltning og IKT forvalter statens kommunikasjonspolitik på vegne av departementet. Direktoratet har utformet en veileder i bruk av sosiale medier i staten.

Prosjektet «Klart språk i staten» ble gjennomført som planlagt, blant annet med en egen hjemmeside: www.klarspraak.no. Målet er å få statlige etater til å skrive og kommunisere klarere og bedre, både gjennom brev, skjema og andre dokumenter. Om lag 70 statlige virksomheter har satt i gang lokale klarspråkprosjekter. 28 statlige virksomheter fikk økonomisk støtte og/eller rådgivning, og det ble delt ut 2,1 mill. kroner til lokale prosjekter.

Utvikle, beholde og rekruttere kompetente ledere og medarbeidere

Departementet har arbeidet videre med rapporten fra en sentral partssammensatt arbeidsgruppe som har vurdert situasjonen knyttet til å rekruttere, utvikle og beholde arbeidskraft. Direktoratet for forvaltning og IKT har fått i oppdrag å kartlegge behovet for en felles statlig stillings- og rekrutteringsportal.

Helhetlig strategi for kompetanseutvikling i statsforvaltningen

Direktoratet for forvaltning og IKT fremmet et forslag til en overordnet strategi for kompetanseutvikling i staten 2010–2014. Strategien skal bidra til at forvaltningen har den kompetansen som er nødvendig for å nå mål, møte nye utfordringer og levere gode tjenester til innbyggerne. Strategien skal i tillegg bidra til økt læring og gjøre det mulig for forvaltningen å møte folks forventninger til økt kvalitet, effektivitet og service.

Som et ledd i en større satsning på kompetanse- og ledelsesutvikling med bruk av e-læring, ble det iverksatt et pilotprosjekt for å etablere en felles plattform for læring på tvers av statlige etater. Erfaringen fra pilotprosjektet er testet i noen statlige etater.

Utvikling av ledelse og lederskap i staten

Direktoratet for forvaltning og IKT fikk i oppdrag å utvikle et systematisk opplæringstilbud (LederSats) for både nye og mer erfarne ledere. Opplæringstilbudet omfatter både ren e-læring og mer blandede læringsformer. Departementet gjennomførte i samarbeid med direktoratet og Senter for statlig økonomistyring en større konferanse for toppledere i departementer og ytre etater. Konferansen er en arena for drøfting av felles utfordringer og gir topplederne anledning til å danne og videreføre nettverk. Konferansen avhol-

des på årlig basis. Antallet deltakere har økt de siste årene.

Deltakelse i internasjonal kartlegging av voksnes kvalifikasjoner

Norge har vært med i utviklingen av en stor OECD-spørreundersøkelse *Programme for the International Assessment of Adult Competencies* (PIAAC), og har sammen med 24 andre land gjennomført en stor felttest i 2010. Norge har på bakgrunn av felttesten besluttet å delta i hovedundersøkelsen som startet i august 2011. I hovedundersøkelsen skal det samles inn data fra minst 5000 intervjuer i hvert deltakende land.

Et mer inkluderende arbeidsliv (IA)

Partene i arbeidslivet fornyet IA-avtalen i 2010 og den gjelder ut 2013. I den nye IA-avtalen er det sterkere føringer for fastsetting av lokale mål. Staten arbeider med egne mål i samarbeid med hovedsammenslutningene, og deltar aktivt for å realisere avtalen som helhet.

Delmål 1: Sykefraværet i staten

Sykefraværet i staten lå ca. 1,3 pst. lavere enn for arbeidslivet som helhet, og er nedadgående i forhold til 2009. I 4. kvartal 2009 var sykefraværet på 6,2 pst., mens det for 4. kvartal 2010 var på 5,7 pst. Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet informerer alle departementene om sykefraværstatistikken i de ulike departementsområdene hvert kvartal.

Delmål 2: Personer med nedsatt funksjonsevne

Målet om økt rekruttering av personer med nedsatt funksjonsevne ble ikke nådd, verken på nasjonalt nivå eller i det statlige tariffområdet. Andelen tilsatte i staten med nedsatt funksjonsevne er om lag 7–8 pst. Andelen har vært stabil siden tidlig på 2000-tallet. En fornyet satsing på dette delmålet ble initiert i 2010.

Delmål 3: Øke forventet avgangsalder

Forventet avgangsalder i staten gikk noe ned i 2010 og var 61,9 år. Med bakgrunn i at målet i den sentrale IA-avtalen er seks måneders forlenget yrkesaktivitet, må staten i løpet av 2013 opp til 63 års forventet avgangsalder for å nå delmålet.

Mangfold i statlige virksomheter

Aktivitets- og redegjørelsesplikten er et godt verktøy for å nå målet om inkluderende og mangfoldige arbeidsplasser. En gruppe bestående av Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, Arbeidsdepartementet, Finansdepartementet, Likestillings- og diskrimineringsombudet og Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet har utarbeidet en veiledende rapporteringsmal for statlige virksomheters likestillingsredegjørelser. Malen vil være et godt verktøy for å sørge for at redegjørelsene som omfatter kjønn, nedsatt funksjonsevne og etnisitet, religion mv. er i tråd med lovpålagte krav.

Økt rekruttering av personer med nedsatt funksjonsevne

Departementet inviterte i 2010 alle statlige virksomheter til å delta i et nytt traineeprogram for personer med nedsatt funksjonsevne. Programmet startet våren 2011 med 24 traineer i 17 virksomheter.

Rekruttering av innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre

Det er gjennomført et forsøk med moderat kvotering hvor en jobbsøker med ikke-vestlig bakgrunn, som er tilnærmet like godt kvalifisert som den beste søkeren, likevel kan tilsettes. Evalueringen viser at moderat kvotering kun ble benyttet i et begrenset antall tilfeller. Det pekes på at forsøket var svakt forankret i enkelte virksomheter og at kvotering er et uvant virkemiddel. Videre fremkommer det at når virksomhetene først hadde brukt adgangen til moderat kvotering var det lettere å bruke det på nytt. På basis av evalueringen vurderer departementet å utvide forsøket. Direktoratet for forvaltning og IKT har laget en håndbok i kulturell intelligens, som blant annet gir veiledning i ledelse av grupper med mennesker som tenker og handler forskjellig, blant annet fordi de har ulik bakgrunn.

Medarbeiderundersøkelse i staten

Direktoratet for forvaltning og IKT med hjelp fra Rambøll Management gjennomførte en større medarbeiderundersøkelse i staten i 2009–2010. Sluttrapport ble levert i april 2010 *Medarbeiderundersøkelse i staten 2010*, Difi rapport 2010:5. Undersøkelsen viser at statstilsatte opplever stor grad av motivasjon og trivsel og at de har

meningsfylte arbeidsoppgaver. Departementet anbefaler statlige virksomheter å gjennomføre medarbeiderundersøkelser i egen organisasjon og direktoratet har utviklet et eget verktøy for dette.

Rammeverk for samarbeid og medvirkning

Under tariffoppgjøret våren 2010 ble partene i det statlige tariffområdet enige om ny Hovedtariffavtale for perioden 2010–2012.

Post 22 Forskning

Mål og prioriteringer 2012

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementets forskningsarbeid skal legge stor vekt på formidling av forskningsresultater slik at disse bidrar til læring, kunnskapsoppbygging og forbedring av egen sektor og på tvers av forvaltningen.

IKT

Utviklingen i informasjons- og kommunikasjonsteknologien gir nye muligheter for næringsvirksomhet og verdiskaping i offentlig og privat sektor.

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet kanaliserer forskningsmidlene til IKT til programmet «Kjernekompetanse og verdiskaping i IKT» (VERDIKT) i Norges forskningsråd. Programmet har et samlet årlig budsjett på om lag 160 mill. kroner og varer fra 2005 til 2014.

Departementet vil videreføre støtte til forsknings- og utviklingsprosjekter og aktiviteter som bidrar til økt kompetanse, kunnskap, innovasjon og verdiskaping innenfor sentrale områder som:

- informasjonssikkerhet, sårbarhet, personvern og eID
- eInkludering, herunder universell utforming i IKT
- eForvaltning

Prosjektene vil være innenfor VERDIKTs fire fagsøyler; «Brukergrensesnitt, informasjonsforvaltning og programvareteknologi», «Kommunikasjonsteknologi og infrastruktur», «Sikkerhet, personvern og sårbarhet» og «Samfunnsmessige, økonomiske og kulturelle utfordringer og muligheter». Prosjektene skal også bidra til VERDIKTs prioriterte satsing på Framtidens internett og de tre temaene «Sosiale nettverk», «Tingenes internett» og «Mobilt internett».

Samisk forskning/forskning om nasjonale minoriteter:

Norges forskningsråds samiske program II (2007–2016) har som mål å fremme langsiktig forskning av høy kvalitet om samiske forhold, og bidra til rekruttering og kompetanseutvikling, samt videreutvikling av samisk språk som vitenskapsspråk. I tillegg vektlegges internasjonalt forskningssamarbeid, nettverksbygging og forskningsformidling på samisk og andre språk. Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet tildeler årlig midler til Forskningsrådets samiske program II. Denne tildelingen vil i 2012 utgjøre 3,629 mill. kroner, og vil blant annet omfatte satsingen på lulesamisk og sørsamisk språk. Det blir også bevilget midler til programmet over Kunnskapsdepartementets budsjett.

Dialogen med blant annet Norges forskningsråd og representanter for de nasjonale minoritetene om utformingen av en plan for forskning om nasjonale minoriteter skal videreføres, jf. St.meld. nr. 20 (2004–2005) *Vilje til forskning*. Planen vil blant annet legge vekt på forskning om kvener. Norges forskningsråd tar også sikte på å videreføre satsingen på forskning om taterspråk gjennom et nytt doktorgradsprosjekt.

Rapport for 2010

Rapporteringen av forskningsmålene for 2010 på eForvaltning og Fri programvare ivaretas gjennom rapporteringen av aktivitetene på VERDIKT-programmet.

Kjernekompetanse og verdiskaping i IKT – VERDIKT (2005–2014)
(www.forskningsradet.no/verdikt)

VERDIKT er Forskningsrådets store program for IKT. Siden 2009 har programmets satsing vært rettet mot Fremtidens internett og de tre temaene Sosiale nettverk, Tingenes internett og Mobilt internett.

Avhengigheten av nye IKT-produkter og IKT-tjenester øker i offentlig forvaltning. For å øke innsatsen på dette området har VERDIKT gjennom sine utlysninger invitert offentlige virksomheter til å delta i innovasjonsprosjekter, og i 2010 ble en ny søknadstype Innovasjonsprosjekt i offentlig sektor tatt i bruk i utlysningen.

I 2010 ble over 30 mill. kroner av prosjektbevilgningen til forskning og innovasjon rettet mot offentlig sektor, hvorav ca. 17 mill. kroner var rettet mot mer effektive tjenester ved bruk av IKT i

helsesektoren og nærmere 15 mill. kroner til eForvaltning, eTjenester og personvern/sikkerhet. Blant annet er det utført en studie av hjemmesidene til alle landets 430 kommuner, som avdekker at det er store forskjeller i kvalitet og omfang på hva som tilbys. Basert på utlysningen i 2009 ble det igangsatt 21 nye prosjekter i 2010. Flere av disse er relevante for departementet, blant annet et prosjekt om sammenhenger mellom nye sosiale medier og demokratiutvikling, og et nytt prosjekt om samhandling i offentlig sektor.

Samisk forskning (2007–2016)

Programmet ser på sentrale utfordringer for samisk forskning, blant annet rekruttering og styrking av samisk som vitenskapsspråk. Programmet legger vekt på den kulturelle og språk-

lige variasjonen i det samiske samfunnet og arbeider for å bidra til oppbygging av forskerkompetanse i sør- og lulesamisk språkforskning. Dette feltet og forskning om barn og ungdom ble spesielt fremhevet i utlysningen i 2010, og som et resultat av dette er det i 2011 igangsatt tre prosjekter med en total ramme på 12,4 mill. kroner: Samisk ornamentikk som grunnlag for matematikkundervisning på ungdomstrinnet, utvikling av estetisk terminologi på nord- og sørsamisk og et prosjekt som omhandler lulesamisk talespråk (www.forskningsradet.no/samisk).

Forskning om nasjonale minoriteter

Prosjektene om taterspråk, tatermusikk og taternes eldste historie i Norge ble avsluttet i 2010, sistnevnte i form av en doktorgradsavhandling.

Kap. 1502 Tilskudd til kompetanseutvikling

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
70	Tilskudd, <i>kan overføres</i>	5 298	15 000	
	Sum kap. 1502	5 298	15 000	

Post 70 Tilskudd, kan overføres

Innledning

Staten og hovedsammenslutningene avsatte ved lønnsoppgjøret i 2010 30 mill. kroner til kompetanseutvikling og samarbeidskompetanse og medbestemmelse i staten for tariffperioden 1. mai 2010–30. april 2012, jf. Hovedtariffavtalen i staten 2010–2012.

Avsetningen er fulgt opp med en bevilgning på 15 mill. kroner i 2010 og en bevilgning på 15 mill. kroner i 2011.

Mål og prioriteringer 2012

Kompetanse er viktig for den videre utvikling av næringsliv og offentlig sektor. Gjennom avsetningen av midler vil partene legge til rette for en styrket kompetanseutvikling som skal bidra til å fornye statlige virksomheter. Virksomhetene skal settes bedre i stand til å møte økte krav til publikumsrettet tjenesteyting og skjerpede faglige krav. Et mer inkluderende arbeidsliv vil kreve forsterket innsats med kompetansetiltak.

Midlene skal stimulere til nyskapende utviklingstiltak for å gi ny kompetanse som blant annet fremmer mangfold og oppfølging av et inkluderende arbeidsliv, organisasjons- og ledelsesutvikling hvor personal- og lønnspolitikk inngår og utvikling av lærende organisasjoner. Tiltak for erfaringsspredning og –deling kan også finansieres av midlene.

Av bevilgningen går 5 mill. kroner til videreføring av partenes felles opplærings- og utviklings-tiltak i samarbeidskompetanse og medbestemmelse for ledere og tillitsvalgte. Utgangspunkt for tiltakene er statens lov- og avtaleverk om lønns- og arbeidsvilkår, med en forsterket innsats med IA-arbeidet og de forpliktelser partene har påtatt seg.

Departementet og hovedsammenslutningene fastsetter retningslinjer for avsetningen.

Budsjett 2012

Det foreslås ikke ny bevilgning for 2012, men dersom partene foretar en ny avsetning av kompetansemidler ved tariffoppgjøret per 1. mai 2012, vil forslag til ny bevilgning bli forelagt Stortinget i egen proposisjon.

Rapport 2010

De avsatte midlene er fordelt etter utlysning til en rekke prosjekter i ulike statlige virksomheter og til felles utviklings- og opplæringstiltak. Evalueringer av ordningen utført av Fafo, Institutt for arbeidslivs- og velferdsstudier as og Agenda Kaugang har avdekket at ordningen bidrar til økt opp-

merksomhet omkring og stimulerer til målrettede kompetansetiltak i statlige virksomheter. Det er imidlertid utfordringer knyttet til forankring, deling og spredning av erfaringer fra prosjekter som mottar støtte. Departementet og hovedsammenslutningene har derfor tatt initiativ til et prosjekt for mer planmessig spredning av erfaringer og resultater fra prosjektene under ordningen.

Kap. 1503 Midler til opplæring og utvikling av tillitsvalgte

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
70	Tilskudd	136 460	136 462	144 693
	Sum kap. 1503	136 460	136 462	144 693

Innledning

Staten ved Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet og hovedsammenslutningene har med hjemmel i Hovedtariffavtalen i staten 2010–2012 inngått avtale om avsetning av midler til organisasjonenes opplærings- og utviklingstiltak. Avtalen er opprettet etter mønster av tilsvarende avtale mellom LO og NHO, og videreført i senere oppgjør. Ordningen er også etablert i andre tariffområder i privat sektor og i kommunesektoren. Etter gjeldende hovedtariffavtale 2010–2012 skal midlene brukes på samme måte som i forrige tariffperiode. Midlene disponeres av hovedsammenslutningene i samsvar med avtalen om OU-midler. Etter gjeldende hovedtariffavtale er presentsatsen for avsetningen fastsatt til totalt 0,24 pst. av årlig utbetalt regulativlønn (A-tabell). Beløpet blir regnet ut når lønns- og sysselsettingsstatistikken per 1. oktober 2011 foreligger våren 2012. Forslag til justering av bevilgningen blir lagt fram i egen proposisjon.

Mål og prioriteringer 2012

Målet med denne ordningen er å gi tillitsvalgte likeverdig informasjons- og opplæringstilbud som

staten gir sine representanter på arbeidsgiversiden. Staten dekker sine utgifter over den enkelte virksomhets budsjett. Formålet er gjennomføring eller støtte til opplærings- og utviklingstiltak for tillitsvalgte i staten i blant annet organisasjonsutvikling, miljø- og vernearbeid, sykefraværsproblematikk, medbestemmelse, omstilling, effektivisering og samfunnsøkonomi, dvs. at ved hjelp av denne ordningen kan partene i arbeidslivet hindre/reduere/løse saker raskere eller unngå eventuelle langvarige konflikter.

Budsjett 2012

Post 70 Tilskudd

Avsetning av midlene til opplærings- og utviklingstiltak er beregnet og fastsatt sentralt. Arbeidstakernes bidrag til finansieringen er 200 kroner per årsverk. Av bevilgningen er statens andel beregnet til 117,356 mill. kroner og arbeidstakernes andel til 27,337 mill. kroner.

Rapport 2010

Midlene er brukt i samsvar med særavtale om opplærings- og utviklingsmidler.

Programkategori 01.10 Fylkesmannsembetene

Utgifter under programkategori 01.10 fordelt på kapitler

		(i 1 000 kr)			
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012	Pst. endr. 11/12
1510	Fylkesmannsembetene	1 522 614	1 468 384	1 513 337	3,1
	Sum kategori 01.10	1 522 614	1 468 384	1 513 337	3,1

Inntekter under programkategori 01.10 fordelt på kapitler

		(i 1 000 kr)			
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012	Pst. endr. 11/12
4510	Fylkesmannsembetene	278 264	159 558	164 504	3,1
	Sum kategori 01.10	278 264	159 558	164 504	3,1

Innledning

Regjeringen ønsker en sterk offentlig sektor som fremmer demokrati og rettssikkerhet og står for faglig integritet og effektivitet. Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet har et samordnings- og koordineringsansvar i arbeidet med å forbedre og utvikle offentlig sektor. I dette ligger også et ansvar for å sørge for at innretningen av regional stat og styringssystemet knyttet til denne delen av statlig forvaltning er tilpasset Stortingets behov for gjennomføring av nasjonal politikk. Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet har et særlig ansvar for fylkesmannsembetene i denne sammenheng.

Fylkesmannsembetene er regionale statlige forvaltningsorganer. Embetene utgjør et viktig bindeledd mellom den sentrale statsforvaltningen og kommunene. Et særtrekk ved embetene er at de utfører fagoppgaver for flere departementer (12) og direktorater/tilsyn (9), samtidig som de har et ansvar for samordning av statlig aktivitet i fylket.

Hvert departement er faglig overordnet embetene på det aktuelle fagområdet. Ansvar for fylkesmannens virksomhet er dermed delt mellom flere statsråder. Fagoppgavene som embetene

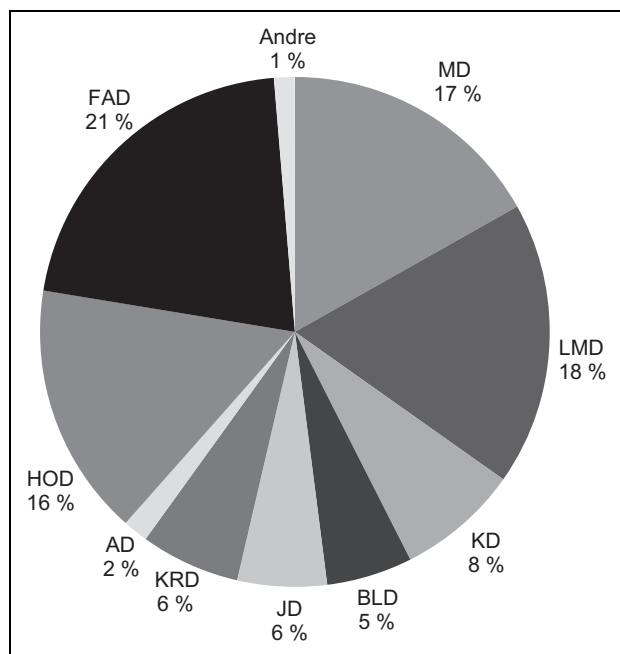
utfører, er nærmere omtalt i fagproposisjonene til de respektive departementene.

Som administrativt overordnet fylkesmannsembetene har Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet et særlig ansvar for å legge til rette for god og helhetlig styring av embetene. Departementet er spesielt opptatt av at fornyingsperspektivet inngår i alle deler av fylkesmannens virksomhet, i samsvar med regjeringens politikk for utvikling av en effektiv og brukerrettet oppgaveløsning i offentlig forvaltning. Å sikre god drift og bidra til fornying av administrative styringssystemer, som understøtter fylkesmennenes arbeid og fagdepartementenes behov for styring, er et viktig fokusområde for departementet.

Roller og funksjoner for fylkesmannen

Sektorrollen

Det er det enkelte departement eller direktorat som legger regionale arbeidsoppgaver til fylkesmennene, og disse fagmyndighetene har direkte instruksjonsmyndighet overfor embetene på sitt ansvarsområde. Fylkesmannens handlingsgrunnlag kommer til uttrykk i særlovgivning, tildelingsbrev, embetsoppdrag, og gjennom øvrige politiske signaler. Fylkesmannen utøver i dag sektormyndighet innenfor helse- og omsorgstjenester, sosial-

Figur 5.1 Ressursfordeling i kroner per departementsområde

Kilde: Fylkesmannsembetene. Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementets andel er i hovedsak de administrative årsverkene: lønn til fylkesmannen, assisterende fylkesmann samt administrasjonsavdeling (arkiv, personal, økonomi). Utgifter til husleie, IKT, kontor, reiser m.m. er fellesutgifter som er fordelt likt på alle departementer etter deres relative størrelse. I kategorien «andre» inngår Samferdselsdepartementet, Kulturdepartementet og Utenriksdepartementet.

tjenester, barnevern, barnehager, utdanning, landbruk, miljøvern, samfunnsikkerhet og beredskap.

Som sektormyndighet skal fylkesmannen gjennom tilsyn, veiledning og dialog med kommunene og fylkeskommunen medvirke til å iverksette nasjonal politikk. Rapportering tilbake til sentralt nivå om kommunenes og sektorenes oppfølging av statlige mål og interesser, samt hvordan statlig styring virker, er en viktig oppgave for fylkesmannen.

Boks 5.1 Fylkesmannsembetene

- utfører oppgaver for 12 departementer og 9 direktorater/tilsyn
- har 2 384 ansatte (per 1. mars 2011, kilde: Statens sentrale tjenestemannsregister)
- 8 av 18 fylkesmenn er kvinner, mens 44 pst. av annen ledelse i fylkesmannsembetene er kvinner (per 1. oktober 2011)

Samordningsrolle

I henhold til Instruks for fylkesmenn skal fylkesmannen bidra til å samordne, forenkle og effektivisere den statlige virksomhet i fylket.

Det generelle ansvaret for samordning og samspill i offentlig sektor omfatter både oppgaver som ligger innenfor og utenfor fylkesmannsorganisasjonen. I kommunelovens kap. 10 A har fylkesmannen fått en lovfestet rolle som samordner av statlig tilsynsvirksomhet som retter seg mot kommunene. Fylkesmannen må også se til at den fagbaserte styringen av kommunene ikke blir sterkere enn det er hjemmel for i lovgivningen eller i politiske vedtak og retningslinjer gitt av Storting og regjering.

Rollen som rettssikkerhetsinstans

Ivaretagelse av rollen som rettssikkerhetsinstans er grunnleggende for ivaretagelse av fylkesmannens oppgaver og står sentralt i håndteringen av kommunikasjonen med omverdenen. Det er viktig at tilstrekkelige rettssikkerhetshensyn bygges inn i alle forvaltningsoppgaver fylkesmannen utfører.

Tilsynsoppgavene og klagebehandlingen fylkesmannen utfører på statens vegne overfor kommuneforvaltningen utgjør likevel hovedelementene i fylkesmannens rettssikkerhetsrolle.

Veiledningsrollen og informasjonsknutepunkt mellom sentral stat og kommunene

Fylkesmannen ivaretar rollen som veileder overfor kommunene, og representerer et informasjonsknutepunkt mellom sentral stat og kommunene. I dette ligger også det å være et talerør for sitt fylke overfor staten.

Gjennom oppfølging, veiledning og kompetanseheving bidrar fylkesmannen til at kommunene opprettholder god forvaltningspraksis i sin saksbehandling. Gjennom kommunedialogen og nettverkssamarbeid skal fylkesmannen bidra til at kommunene har tilstrekkelig kompetanse og kvalitet til å gjennomføre nasjonal politikk.

Utfordringer og utviklingstrekk

Regjeringen mener det er viktig å holde fast ved fylkesmannen som et sentralt bindeledd mellom stat og kommune. Dette for å samordne og formidle statlig politikk overfor kommunene, og for å bidra til å sikre grunnleggende rettssikkerhetshensyn for innbyggerne og næringslivet. Fylkes-

mannen har gjennom sin brede sektorkompetanse og kunnskap om regionale og lokale forhold en viktig funksjon knyttet til å formidle hvordan nasjonal politikk virker lokalt og regionalt. Det vises for øvrig til St.meld. nr. 12 (2006–2007) *Regionale fortrinn – regional fremtid* og St.meld. nr. 19 (2008–2009) *Ei forvaltning for demokrati og fellesskap*.

Det er viktig at man ved jevne mellomrom stiller spørsmål om hvordan fylkesmannsordningen best bør organiseres for å sikre gode offentlige tjenester, for å sikre effektiv nasjonal styring der dette er nødvendig, og for å sikre og understøtte prinsippene om lokalt og regionalt folkestyre. Flere trekk ved utviklingen gir grunn til refleksjon og drøfting av fylkesmannsrollen. Mange av de statlige kontroll- og godkjenningsordningene overfor kommunene er avvirket med begrunnelse i et ønske om i større grad av lokalt selvstyre. I tillegg benevnes stat og kommune i økende grad som likeverdige parter. Styringsrelasjonene preges i større grad av partnerskap og samhandling. Så vel konsultasjonsordningen og avtalesystemet med KS, den felles NAV-forvaltningen og viktige elementer i samhandlingsreformen bærer preg av denne tenkningen. Et stort antall sektorreformer har funnet sted i de senere år. Det vises til fremveksten av fagdirektorater og tilsyn på det sentrale nivå, samtidig som det er gjennomført betydelige organisatoriske og inndelingsmessige endringer i den regionale statsforvaltningen.

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet vil sammen med berørte sektordepartementer følge opp tilpasningen av fylkesmannsrollen i lys av de utviklingstrekk som er skissert ovenfor. Departementet vil også se nærmere på om fylkesmannens samordningsmandat omfatter riktige virkemidler. Departementet vil videre ta initiativ til en gjennomgang av styringsdialogen og styringsdokumenter knyttet til embetene, blant annet med sikte på å bidra til økt fokus på fylkesmannens helhetlige virksomhet og kommunesektorens behov og utfordringer.

Mål, strategier og prioriteringer

I det følgende presenteres sentrale mål, strategier og prioriteringer fylkesmannsembetene står overfor i 2012. Omtalen er av overordnet karakter. For ytterligere omtale og presiseringer av oppdrag til embetene vises det til de enkelte fagproposisjonene.

Fornyning, utvikling og omstilling i offentlig sektor
Regjeringen er opptatt av fornying, utvikling og omstilling i offentlig sektor og ønsker en effektiv og brukerrettet oppgaveløsning i offentlig forvaltning. Gjennom veiledning, samordning og tildealing av skjønnsmidler bidrar fylkesmannen til økt kompetanse og bevissthet om ovennevnte i kommunesektoren.

Det er et overordnet nasjonalt mål at kommunene utvikler en bærekraftig og fornuftig økonomiforvaltning. Fylkesmannen skal veilede og formidle kunnskap om regelverk på økonomi, planlegging og rapportering til kommunene. Kommuner i register for betinget godkjenning og kontroll (ROBEK) og kommuner med store innsparingskrav skal følges opp spesielt.

Regjeringen har bestemt at det skal gjennomføres endringer i organiseringen av den offentlige forvaltningen av reindriften. Det tas sikte på å forenkle forvaltningsstrukturen ved å avvikle områdestyrene og overføre områdekontorene til fylkesmannen. Den sentrale forvaltningen videreføres med lokalisering i Alta og får benevnelsen Statens reindriftsforvaltning. Reindriftstyret videreføres som i dag. Det faglige ansvaret for reindriftsforvaltningen vil fremdeles ligge under Landbruks- og matdepartementet. Det tas sikte på å gjennomføre endringene i forvaltningen av reindriften i løpet av 2012. Landbruks- og matdepartementet har invitert Sametinget og Norske Reindriftsamers Landsforbund til konsultasjoner om saken.

Velferd, helse og personlig tjenesteyting

Fylkesmannen skal bidra til å gjennomføre nasjonal politikk i helse-, omsorgs- og sosialsektoren regionalt, samt iverksette sektorpolitikken gjennom kommunene. Fylkesmannen skal drive rådgivning mot sentrale myndigheter, kommunene, fylkeskommunene, helseforetakene, frivillige organisasjoner og befolkningen, og har oppgaver knyttet til kvalitetsutvikling og prioritering i helse- og omsorgstjenesten.

Ved bruk av tilsyn, klagesaksbehandling og veiledning bidrar fylkesmannen til at innbyggerne får de tjenestene som de i henhold til lov og forskrifter har krav på.

Gjennom Stortingets vedtak om ny lov om vergemål 11. mars 2010, får fylkesmennene en ny rolle. Fra tidligere å ha hatt tilsyns- og klageansvaret i forhold til de kommunale overformynderiene, blir fylkesmennene etter den nye loven selv lokal vergemålsmyndighet med direkte ansvar for forvaltning av rundt 50 000 løpende vergemål og

tilnærmet et tilsvarende antall verger. Etableringen av en ny, helhetlig, effektiv og serviceorientert forvaltning innenfor vergemålsområdet skal styrke rettsikkerheten for dem som ikke kan ivareta egne interesser.

Sentrale målsettinger i den nye loven er styrket rettssikkerhet for de som ikke kan ivareta egne interesser samt etableringen av en ny, helhetlig, effektiv og serviceorientert forvaltning innenfor vergemålsområdet.

Gjennomføring av vergemålsreformen krever et omfattende planleggings- og forberedelsesarbeid som ble startet opp i 2011 og som videreføres i 2012. Regjeringen tar sikte på ikrafttredelse av ny lov 1. juli 2013. Regjeringen ønsker at den nye vergemålsforvaltningen skal realiseres med vekt på digitalt førstevalg og som et utstillingsvindu for en moderne e-forvaltning.

Gjennom samhandlingsreformen, som gradvis innføres fra 1. januar 2012, søker regjeringen å imøtekomme fremtidens helseutfordringer. Reformens hovedmål er å fremme helse og forebygge sykdom slik at færre trenger helsetjenester. Samtidig skal den enkelte pasient og bruker få bedre tjenester der de bor og tjenestene skal være bedre koordinert. Kommunens plikter samles i ny folkehelselov og ny lov om kommunale helse- og omsorgstjenester. Fylkesmannen etableres som felles klage- og tilsynsinnsans på helse- og omsorgsområdet. Helsetilsynet i fylket vil fra 1. januar 2012 integreres på lik linje med andre fagområder i fylkesmannsembetet. Kommuner og sykehus plikter å formalisere samarbeidet gjennom samarbeidsavtaler, og kvalitet på tjenester skal måles bedre. Fylkesmannen vil ha en sentral rolle i å bistå kommuner og spesialisthelsetjeneste i gjennomføring av reformen gjennom informasjon om nytt lovverk, råd og veiledning. Som tidligere vil en viktig oppgave for fylkesmannen være å bidra til nødvendig samarbeid mellom kommuner og helseforetak.

Fylkesmannen viderefører i 2012 den fireårige satsingen på tilsyn med tjenester til eldre. Innsatsen i 2012 vil bli rettet mot oppsummering og spredning av funn fra tilsynet med kommune- og spesialisthelsetjenestene i 2010–2011, videreføring av tiltak støttet av tilskuddsmidler fra Helse- og omsorgsdepartementet og lokale/regionale gjennomganger av klage- og tilsynssaker vedrørende eldre.

Fylkesmannen vil gjennomføre landsomfattende tilsyn med kreftbehandling i 2012, med særlig vekt på håndtering og vurdering av henvisninger. Innenfor den kommunale helse- og

omsorgstjenesten tas det sikte på å gjennomføre landsomfattende tilsyn med kommunal legevakt.

Ved behandling av klager på vedtak om sosiale tjenester, medregnet stønad til livsopphold (sosialhjelp) og kvalifiseringsstønad, skal fylkesmannen bidra til å sikre at innbyggerne får forsvarlige tjenester og ytelser i samsvar med lov og forskrift. Fylkesmennene viderefører i 2012 tilsyn med kommunenes tildeling av kvalifiseringsprogram. Kvalifiseringsprogrammet er fra 2011 flyttet fra øremerket tilskudd til den kommunale rammen. Fylkesmannen hadde i 2011, og vil også i 2012 ha et særlig ansvar for å følge den videre implementeringen av programmet.

Fylkesmannen bidrar til utvikling, kompetanse og kvalitet i sosialtjenesten og legger til rette for boligsosialt arbeid, veiledning i personlig økonomi og andre oppgaver i kommunene knyttet til innsatsen mot fattigdom.

Utfordringene for omsorgstjenesten er først og fremst knyttet til nye brukergrupper og sterk vekst i yngre brukere med nedsatt funksjonsevne, behovsvekst som følge av et økende antall eldre og knapphet på omsorgsytere. Omsorgsplan 2015 er regjeringens handlingsplan for å sikre at samfunnet er rustet til å møte disse utfordringene. Omsorgsplan 2015 løfter fram fire store prosjekter: 12 000 nye årsverk i pleie- og omsorgstjenesten, 12 000 heldøgns omsorgsplasser, Demensplan 2015 og Kompetanseløftet 2015. Fylkesmannen skal, i samarbeid med bl.a. KS og Husbanken, sørge for at alle tiltakene og delplanene i Omsorgsplan 2015 blir fulgt opp som en helhetlig plan. Fylkesmannen er sentral i arbeidet med å utvikle både institusjonstjenestene og hjemmetjenester for å møte de ulike brukergruppens behov, og se mulighetene som ligger i sektorovergripende tiltak.

Gjennom dialog og formidling av kunnskap til kommunene skal fylkesmannen følge opp regjeringens satsing på å styrke det lokale folkehelsearbeidet. Fylkesmannen skal medvirke til å bygge opp systemer som kan gi nødvendig oversikt over helsetilstanden i kommunene, tiltak som sikrer at det forebyggende helsearbeidet forankres i ordinære plan- og styringssystemer samt i arbeidet for å motvirke sosiale forskjeller i befolkningen. Fylkesmannen skal både som myndighetsorgan, herunder tilsynsmyndighet og planmyndighet, som fagorgan, og som iverksetterorgan bidra til at ny folkehelselov implementeres. Som fagorgan skal fylkesmannen være pådriver for et kunnskapsbasert folkehelsearbeid på regionalt og lokalt nivå, som formidling av normer og standarder for godt folkehelsearbeid. Fylkesman-

nen skal ivareta folkehensyn innenfor alle områder fylkesmannen har myndighet, herunder i sin rolle med å samordne de statlige styringssignalene ovenfor kommuner.

Fylkesmannen har en viktig pådriverrolle overfor regionale aktører både innen rusfeltet og psykisk helse. Ved å følge opp intensjoner, tiltak og arbeidsmåter skissert i opptrappingsplaner på fagområdene, bidrar embetene til å forbedre kvalitet og kompetanse i kommunenes arbeid mot målgruppene. Det er et mål at fylkesmannens arbeid innen psykisk helse, rus og NAV ses i sammenheng.

Fylkesmennene har de senere år hatt en betydelig vekst i antall søknader om dispensasjon fra førerkortforskriftens helsekrav, samt meldinger om helsesvikt i forhold til forskriften. Fylkesmennene har fortsatt krav om å behandle slike saker innen seks uker. Økningen i antall saker gjør at embetene skjønnsmessig må prioritere innenfor oppgaveporteføljen på helseområdet for å oppnå resultatkravet.

Oppvekst, barnehager, utdanning og likestilling

Barn og unges oppvekst og levekår har stor innvirkning på deres fysiske, psykiske og sosiale utvikling og helse. Fylkesmannen skal gi råd til og motivere kommunene til samarbeid mellom tjenester og ulike institusjoner som arbeider for og med barn og unge og deres familier. Dette gjelder blant annet helsestasjoner, skolehelsetjenesten, barnehager, skoler, barnevern, NAV-kontor og ulike frivillige organisasjoner.

Barnevernet skal sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp til rett tid. Fylkesmannen skal føre tilsyn med at kommunene utfører de oppgaver de er pålagt etter barnevernloven. Fylkesmannen skal rettlede og følge opp kommunene og bidra til nytenkning, utviklings- og kompetanseutvikling i barnevernet.

Fylkesmannen skal føre individ- og systemrettet tilsyn med barn i institusjoner etter barnevernloven. Tilsynet skal gjennomføres på et tidspunkt der det er sannsynlig at barna er til stede på institusjonen.

Fylkesmannen skal føre tilsyn med sentere for foreldre og barn og med at kommunene oppfyller pliktene som de er pålagt etter lov om kommunale krisesentertilbud (krisesenterloven). Oppgaven med å føre tilsyn med omsorgssentrene for enslige mindreårige asylsøkere skal videreføres i de aktuelle fylkesmannsembetene i 2012.

Fylkesmannen skal arbeide aktivt og målrettet for å fremme likestilling og motvirke diskriminering knyttet til kjønn, etnisitet, nedsatt funksjonsevne og seksuell orientering gjennom å påvirke og rettlede kommunene på alle politikkområder, samt internt i egen organisasjon. Fylkesmannen skal forvalte tilskudd til norskopplæring og samfunnskunnskap for voksne innvandrere. Gjennom kontakt med kommunene skal fylkesmannen bidra til rask bosetting av flyktninger. Regjeringen har vedtatt å iverksette fylkesmannstilsyn med ordningene i introduksjonsloven. Statlig tilsyn og kommunal internkontroll vil medvirke til bedre kvalitet og opplæring i samsvar med loven. De første tilsynene vil gjennomføres i løpet av 2012.

Det er et overordnet nasjonalt mål å sikre likeverdig og høy kvalitet i alle barnehager. Fylkesmannen skal bidra til høy og likeverdig kvalitet i alle barnehager gjennom oppfølging av barnehageloven med rammeplan for barnehagens oppgaver og innhold og igangsetting av tiltak for økt kvalitet i barnehagesektoren, som kompetanseutvikling, rekruttering og likestilling. Fylkesmannen skal i 2012 prioritere tilsyn av kommunen som barnehagemyndighet med særlig fokus på forskrift om likeverdig behandling ved tildeling av offentlig tilskudd til ikke-kommunale barnehager og retten til barnehageplass.

Det er et overordnet mål at fylkesmannens arbeid med tilsyn, informasjon og veiledning skal øke graden av regelverksetterlevelse innenfor utdanningssektoren og dermed bidra til at nasjonale målsettinger for grunnopplæringen nås.

Hovedoppgaven for fylkesmannsembetene på utdanningsområdet er tilsyn. I skoleåret 2011–2012 skal embetene i tillegg til de prioriterte tilsynsområdene følge opp resultatene fra gjennomførte tilsyn med elevenes psykososiale miljø og sørge for lukking av avvik. Embetene skal også i 2012 videreføre felles nasjonalt tilsyn med samme tematikk, i et nedjustert omfang.

Arealdisponering, byggesaker og universell utforming

Planlegging etter plan- og bygningsloven er et viktig redskap for å sikre en bærekraftig samfunnsutvikling og areal- og ressursforvaltning. Nasjonale forventninger til den regionale og kommunale planleggingen, jf. Kgl.res. av 24. juni 2011, gir viktige føringer for planleggingen etter plan- og bygningsloven. Forventningene er ment å gi økt forutsigbarhet for fylkesmannens medvirkning i planleggingen og må sees i sammenheng med

stortingsmeldinger, statlige planretningslinjer, statlige planbestemmelser og andre forskrifter.

Regjeringens handlingsplan for universell utforming og økt tilgjengelighet gjelder for perioden 2009–2013. Fylkesmannen skal integrere universell utforming som strategi i egen virksomhet og rettlede kommunene om universell utforming på alle relevante politikkområder.

Fylkesmannen skal sikre at nasjonale og regionale mål blir ivaretatt, være en pådriver for at planarbeid innenfor prioriterte tema igangsettes, samt synliggjøre kommunenes handlingsrom innen plan og miljøområdet. I den løpende dialogen og veiledningen av kommunene skal fylkesmannen ha spesiell oppmerksomhet på om kommunene har oppdaterte kommuneplaner med både samfunnsdel og arealdel.

Sikring av jordbruksarealer og landbrukets kulturlandskap er høyt prioritert i den nasjonale miljø- og landbrukspolitikken. Fylkesmannen skal følge opp de nasjonale føringene for jordvern og bidra til at arealpolitikk settes på den politiske dagsorden i kommunene. Fylkesmannen skal medvirke til at kommunene har en styrket og samlet strategi for å ivareta viktige kulturlandskap og sikre vern om dyrket og dyrkbar jord gjennom veiledning og kommunikasjon. I forvaltningen av de 22 utvalgte kulturlandskapene i jordbruket skal fylkesmannen bidra til å styrke lokal næringsutvikling knyttet til disse områdene.

Planlegging etter plan- og bygningsloven skal ivareta hensynet til samfunnssikkerhet og gi grunnlag for å forebygge risiko for skade og tap av liv, helse, viktig infrastruktur og samfunnsviktige funksjoner. I dette arbeidet er fylkesmannens viktigste oppgave å medvirke til at kommuner og fylkeskommuner får oversikt og kunnskap for å unngå arealdisponering som skaper ny eller økt risiko og sårbarhet.

For å nå klimamålene skal fylkesmannen følge opp vedtatte klima- og energiplaner gjennom den ordinære planleggingen etter plan- og bygningsloven. Beslutninger om lokalisering og utforming av næring, boliger og infrastruktur, påvirker energibruk og utslipp fra transport og stasjonær sektor i lang tid framover. For å bidra til og forebygge naturhendelser der det kan være fare for liv, helse og materielle verdier, skal klimatilpasningstiltak vurderes i planleggingen på alle forvaltningsnivåer. Fylkesmannen har en viktig rolle som pådriver for å sikre at planleggingen ivaretar denne type utfordringer på en god og helhetlig måte.

Fylkesmannen skal legge til rette for verdiskaping, næringsutvikling, gode boliger og bomiljø, og gode oppvekst- og levekår i alle deler av landet.

Samordnet areal- og transportplanlegging skal følges opp med vekt på at offentlige virksomheter, bedrifter og boligbebyggelse lokaliseres ut i fra et helhetlig bærekraftig perspektiv. De nasjonale målene for bygningspolitikken skal ivaretas og formidles. Fylkesmannen skal arbeide for god kvalitet i det bygde miljø ut fra hensynet til klimautfordringer og nye energikrav, samt prinsippet om universell utforming.

Norges natur- og kulturlandskap er en viktig ressurs for regional utvikling. Fylkesmannen skal derfor bidra til at natur- og kulturressursene danner grunnlag for friluftsliv og næringsmessig utvikling uten at miljø- og kulturverdiene påvirkes negativt. Som det eneste landet i Europa har Norge fjellområder med villrein, og det utarbeides nå regionale planer for en helhetlig og langsiktig forvaltning av fjellområdene som er spesielt viktig for villreinenes framtid i Norge. Fylkesmannen har en rolle som pådriver for å sikre at planleggingen ivaretar disse hensynene og som pådriver for at de regionale planene følges opp.

Strandsonen er i deler av landet utsatt for et sterkt utbyggingspress. Alle skal ha tilgang til sjøen, og allmenne interesser skal gis fortrinn i 100-metersbeltet. Viktig natur, kulturmiljø og landskap skal bevares. Regjeringen har vedtatt statlige planretningslinjer for differensiert forvaltning av strandsonen langs sjøen som tar hensyn til de ulike forholdene langs kysten. Kommunene skal fortsette med en streng praksis ved behandling av plansaker i strandsonen og i fjellområdene.

Fylkesmannen har en oppgave i å se til at kommunene tar vare på landskapet og sikrer miljøverdiene i vassdragsnaturen. Ved behandling av plansaker bidrar fylkesmannen til at kommunene tar hensyn til truede naturtyper og truede og sårbare arter.

Landbruksbasert forvaltning og næringsutvikling, naturressursforvaltning og miljøvern

Det er et mål å styrke næringsutviklingen i landbruket, blant annet ved at fylkesmannen sammen med kommuner og det regionale partnerskapet bidrar til å styrke verdiskapingen og innovasjonsevnen i alle deler av næringen og legger til rette for å utnytte bredden av landbrukets ressurser. Fylkesmannen skal bidra til å synliggjøre regionale og lokale fortrinn og potensial for å sikre det økonomiske grunnlaget i ulike produksjoner, bidra til at forbrukerdimensjonen ivaretas og finne synergi mellom verdikjeder i landbruket og andre sektorer. Det skal støttes opp under aktiviteter knyttet til regional matkultur, kunnskapsopp-

bygging om mat, matproduksjon og helse, spesielt rettet mot barn og unge. Det er viktig å få til et godt samspill mellom næringsliv, forskning og forvaltning gjennom målrettede tiltak.

Fylkesmannen skal føre kontroll med kommunenes forvaltning av økonomiske og juridiske virkemidler i landbruket. Det skal legges vekt på rettmessige reaksjoner og sanksjoner dersom det avdekkes avvik ved kontroll, samt å synliggjøre forbedringspunkter i forvaltning og saksbehandling.

Det er regjeringens mål at 15 pst. av matproduksjonen og matforbruket skal være økologisk innen 2020. Fylkesmannen skal bidra til satsningen blant annet ved å styrke produsentnettverk, utvikle og følge opp tiltak i de fylkesvise handlingsplanene. Fylkesmennene i økologiske foregangsfylker er gitt særskilt ansvar innenfor et utviklingsområde for økologisk produksjon og forbruk, og skal legge vekt på å fremskaffe og formidle kunnskap om sine innsatsområder.

Inn på tunet tilbyr tilrettelagte tjenester på gårdsbruk til skole-, helse- og sosialektoren. Fylkesmannen skal bidra til at kommunene forankrer *Inn på tunet*-tilbudet i sitt plan- og strategiarbeid, og å finne gode samarbeidsformer og modeller i tjenesteutviklingen på tvers av sektorgrenser. Fylkesmannen har en sentral rolle innenfor mange av tjenesteområdene for *Inn på tunet*, både som veileder, klageinstans, tilsynsmyndighet og tilrettelegger for tjeneste- og næringsutvikling.

Fylkesmannen skal bidra til gjennomføring av vedtatt rovviltpolitikk i tråd med stortingspartienes rovviltforlik i 2011. Fylkesmannen skal samordne landbrukspolitiske og miljøpolitiske virkemidler og koordinere samarbeid med berørte etater for å redusere konflikt mellom beiteinteresser og vern av rovvilt. Fylkesmannen skal også følge opp vedtatt forvaltningsplan for rovvilt i regionen og føringer vedtatt i rovviltnemndene. Oppfølging foretas med forvaltningsmessige vedtak om tiltak rettet mot rovvilt, og om forebyggende tiltak mot rovviltskader på beitedyr. I tråd med rovviltforliket vil fylkesmannen bistå aktuelle kommuner med oppbygging av kompetanse for håndheving av rovviltsspørsmål.

Landbruks- og matdepartementets miljøstrategi 2008–2015, nasjonale og regionale miljøprogram og fylkesvise midler til informasjons- og utviklingstiltak på miljøområdet skal bidra til å sikre miljøhensyn ved næringsvirksomhet og synliggjøre de positive miljøbidragene fra landbruket. I løpet av 2012 skal fylkesmannen revidere regionale miljøprogram.

For å nå regjeringens mål om bærekraftig forvaltning, økt verdiskaping og miljø- og energige-

vinster gjennom bedre utnyttelse av skogressursene, skal fylkesmannen være en pådriver for styrket aktivitet i skogbruket, økt bruk av trevirke og treprodukter og biomasse til bioenergi. Fylkesmannen skal arbeide for å styrke langsiktige investeringer knyttet til oppbygging og skjøtsel av ny skog, med hensyn til skogproduksjon og framtidig verdiskaping.

På partsmøte under Konvensjonen om biologisk mangfold i oktober 2010 ble det vedtatt et nytt globalt hovedmål og 20 delmål for sikring av jordas naturmangfold. Hovedmålet er å stanse tapet av naturmangfold for å sikre at økosystemene innen 2020 er velfungerende og leverer nødvendige økosystemtjenester for mennesker.

En stor del av den statlige miljøforvaltningen er lagt til fylkesmannen, og embetenes arbeid på miljøområdet er en forutsetning for å gjennomføre regjeringens miljøpolitikk og bidra til å følge opp de nye globale målene. De prioriterte oppgavene for fylkesmannen på miljøområdet er arbeidet for å sikre og forvalte truede og spesielt verdifulle naturtyper, ta vare på truede og sårbare arter, herunder villaks og rovvilt og bekjempe fremmede organismer. Embetene har det miljøfaglige ansvaret for vannforvaltning og skal gjennomføre arbeid innenfor klimaområdet, konsesjonsbehandling og føre tilsyn med ulike virksomheter på forurensingsområdet og påse opprydding i gammel forurensning.

Det er regjeringens mål at arter som finnes naturlig skal sikres i levedyktige bestander, og at variasjonen av naturtyper skal ivaretas innenfor sitt naturlige utbredelsesområde og med det mangfoldet av arter og de økologiske prosessene som kjennetegner den enkelte naturtype. Det arbeidet som fylkesmannen gjør er viktig for gjennomføring av skogvernet og gjennomføring av marin verneplan. Etter at nasjonalparkplanen og de fylkesvise verneplanene i det alt vesentlige nå er gjennomført, skal fylkesmannens fokus i 2012 dreies mot å ta vare på verneverdiene i de vernede områdene. Dette skal blant annet skje gjennom bedre forvaltning og skjøtsel i de verneområdene hvor fylkesmannen er forvaltningsmyndighet, samt ved å følge med på at forvaltningen i verneområder som nå forvaltes av nasjonalpark-/verneområdestyrer skjer i tråd med forutsetningene.

Mange fylkesmenn har, og vil få, oppgaver knyttet til ordningen med utvalgte naturtyper etter naturmangfoldloven. Flere embeter skal utføre arbeid med å utvikle faglig grunnlag for forskrifter for en rekke prioriterte arter etter naturmangfoldloven, samt oppfølging av hand-

lingsplaner for prioriterte arter og andre truede arter som har fått egen handlingsplan.

Det er et mål å sikre god økologisk og kjemisk tilstand, eventuelt godt økologisk potensial i vannforekomstene innen 2021. Fylkesmannen har et overordnet og koordinerende ansvar for det miljøfaglige grunnlaget for vannforvaltningsplanene. Fylkesmannen har derfor et sentralt ansvar i karakteriserings- og risikovurderingsarbeidet. Det er en prioritert oppgave for fylkesmannen å bidra til bedre overvåking av vannressursene. I dette arbeidet vil fylkesmannen samarbeide tett med fylkeskommunen og videre bidra til samordning mellom de statlige etatene som deltar i oppfølging av vannregionplanene.

Det er regjeringens målsetting at utslipp og bruk av helse- og miljøfarlige kjemikalier ikke skal føre til helseskade eller skader på naturens evne til produksjon og selvfornyelse. Fylkesmannen har en svært viktig rolle i dette arbeidet, blant annet gjennom tilsyn, sanksjoner og oppfølging av industrivirksomheter og avfallsanlegg. Fylkesmannens arbeid med opprydding i forurensede sediment og arbeidet med grunnforurensning og nedlagte avfallsdeponi er en viktig satsing for å nå regjeringens mål.

Samfunnssikkerhet og beredskap

Regjeringen tydeliggjør i St.meld. nr. 22 (2007–2008) *Samfunnssikkerhet* betydningen av samvirke og samarbeid, både nasjonalt og internasjonalt, innenfor arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap. I meldingen er det satt søkelys på fremtidens risiko-, trussel- og sårbarhetsbilde som omfatter naturhendelser og klimaendringer, pandemi, bortfall av kritisk infrastruktur, ulykker med farlige stoffer, terror og annen sikkerhetstruende aktivitet, samt utfordringer i nordområdene. Samordning og felles risikobilde har vært særlig prioritert innen samfunnssikkerhet og beredskap og har resultert i at mange direktorater, fylkesmennene og alle kommunene har et krisehåndteringsverktøy. Videre målsetting vil være å videreutvikle bruken av verktøyet for å gi et felles situasjonsbilde, felles forståelse av situasjoner som måtte oppstå, og gi fylldig bakgrunnskunnskap for beslutninger i krisehåndteringen.

For å sikre at innbyggerne varsles og bistås på en god måte ved kriser og hendelser, er kommuner og andre aktører pålagt å utarbeide oppdaterte og koordinerte beredskapsplaner. Fylkesmannen skal på ulike måter bidra til at kommuner, helseforetak og vannverk har oppdaterte og koordinerte beredskapsplaner med rutiner for å fore-

bygge kriser, oppdage hendelser og kriser, varsling, effektiv ressursdisponering og samhandling ved kriser. Fylkesmannen skal ha oppdaterte, koordinerte og øvede beredskapsplaner og ha rutiner for varsling og rapportering om hendelser iht. overordnet nasjonal helse- og sosialberedskapsplan.

Etter innføring av kommunal beredskapsplikt 1. januar 2010, jf. lov 25. juni 2010 nr. 45 om kommunal beredskapsplikt, sivile beskyttelsestiltak og Siviltforsvaret (Sivilbeskyttelsesloven), er fylkesmennenes tilsyn med kommunene innen samfunnssikkerhet og beredskap lovhjemlet. Beredskapsplikten vil konkretiseres nærmere gjennom forskrift om kommunal beredskapsplikt og en veileder. Forskriften vil fastsettes i løpet av 2011. For 2012 vil det være en viktig oppgave for fylkesmennene å bistå kommunene i implementeringen.

Fylkesmannen skal ha oversikt over risiko og sårbarhet, og samordne samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeidet i fylket. Fylkesmannen skal ivareta en rolle som pådriver og veileder mot lokale og regionale myndigheter. Fylkesmannen skal bidra til etablering av et regionalt risiko- og sårbarhetsbilde, og på bakgrunn av dette være pådriver for en areal- og samfunnsplanlegging og utbygging i fylket som ivaretar samfunnssikkerhetshensyn.

Rapport 2010

Arbeidsdepartementet

Fylkesmannen har i 2010:

- gitt veiledning og informasjon til sosialtjenesten i kommunene og NAV-kontorene
- gjennomført 84 systemrevisjoner (tilsyn) med de kommunale tjenestene i NAV-kontorene
- behandlet 3 266 klager etter lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen
- arbeidet med oppfølging av Handlingsplan mot fattigdom
- bidratt til videreutvikling av Kvalifiseringsprogrammet i kommunene
- medvirket i gjennomføringen av NAV-reformen og støttet opp under etableringen av de siste lokale NAV-kontorene
- avholdt kurs og konferanser som det fremgår av «Kompetanseplan for NAV-kontorene 2010»

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Fylkesmannen har i 2010:

- ført tilsyn med barnevernsinstitusjonene og barnevernstjenesten i kommunene

- hatt en måloppnåelse på om lag 90 pst. ved 4 av 18 fylkesmannsembetene i forhold til lovkravene om individrettet tilsyn i institusjonene
- i ulik grad fulgt opp kravet om systemrevisjon i institusjonene
- fulgt opp enkeltkommuner som følge av fristoversittelser og utført kompetansehevede tiltak i det kommunale barnevernet etter behov
- ført tilsyn med tiltak for enslige mindreårige asylsøkere
- i ulik grad fulgt opp aktivitets- og rapporteringspliktene etter likestillings-, tilgjengelighets- og diskrimineringslovgivningen
- i ulik grad ført tilsyn med kommunenes oppfølging av pliktene til krisesenter tilbud
- i ulik grad integrert universell utforming som strategi i egen virksomhet og veiledet kommunene om universell utforming på alle relevante politikkområder. Enkelte embeter har utarbeidet meget gode planer og rapporter
- behandlet søknader om separasjon og skilsmisse. Det ble innvilget 11 700 separasjoner og 10 300 skilsmisser
- ført tilsyn med familievernkontor
- informert om de økonomiske og juridiske rammevilkårene for opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere og introduksjonsordningen
- behandlet 70 klager på kommunale vedtak etter lov om norskopplæring og introduksjonsordning for nyankomne innvandrere
- gjennomført 25 statsborgerseremonier i 2010 med i alt 1 758 deltagere. 21,8 pst. av de som ble invitert til seremoni deltok. (Samlet har ca. 6 800 statsborgere deltatt på seremoniene etter oppstarten i 2007)
- gjennomført 1 088 tilsyn ved barneverninstitusjoner

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet

Fylkesmennene har i 2010:

- deltatt i lederutviklingsprogram for ledergruppen, og fulgt opp med konkrete tiltak for å styrke helhetlig og samordnet ledelse i det enkelte embetet
- gjennomført og fulgt opp medarbeiderundersøkelse
- fulgt opp i eget fylke elementer fra spørreundersøkelse til rådmenn og ordførere om deres oppfatning av og erfaring med fylkesmannen

Helse- og omsorgsdepartementet

Fylkesmennene har i 2010:

- bistått kommunene i forberedelsene til implementeringen av Samhandlingsreformen
- medvirket i arbeidet med Omsorgsplan 2015
- medvirket til styrking av folkehelsearbeidet i fylker og kommuner gjennom bedre samordning mellom flere politikkområder, og bidratt med faglig rådgiving og veiledning på ulike nasjonale tematiske satsingsområder
- drevet rådgiving og veiledning om alkoholloven til kommunene, og behandlet klagesaker etter samme lov
- medvirket med oppgaver knyttet til Opptrappingsplanen for rusfeltet
- medvirket i arbeidet med psykisk helsefeltet gjennom veiledning til kommunene, og medvirket til god samhandling på individ- og systemnivå
- medvirket i oppfølging av tiltak i Nasjonal strategi for habilitering og rehabilitering 2008–2011 overfor kommunene
- behandlet 1 104 klagesaker etter sosialtjenesteloven, mot 1 041 i 2009
- behandlet 15,5 pst. flere førerkortsaker i 2010 i forhold til 2009. Det var også en stor økning fra 2008 til 2009 (om lag 18 pst.). Det er store forskjeller i antall saker per 100 000 førerkortinnehavere mellom fylkene. I samarbeid med fylkesmennene vil Helsedirektoratet undersøke nærmere hva som ligger bak de påviste forskjellene
- gjennomført 169 tilsyn som systemrevisjoner etter sosialtjenesteloven
- gjennomført 339 systemrevisjoner med helse-tjenestene

Justis- og politidepartementet

Fylkesmennene har i 2010:

- 15 av 18 har en oppdatert systematisk analyse over risiko og sårbarhet i fylket
- bistått kommunene i deres arbeid med risiko- og sårbarhetsanalyser etter plan- og bygningsloven pgf. 4-3
- behandlet nær 3 000 areal- og reguleringsplaner, blant annet for å sikre at samfunnssikkerhet ivaretas i kommuneplanleggingen
- fremmet innsigelse til 130 areal- og reguleringsplaner på bakgrunn av manglende ivaretagelse av samfunnssikkerhet i planene.
- behandlet om lag 250 klagesaker innenfor vergemålsområdet og ført tilsyn med de kommunale overformynderiene

Kommunal- og regionaldepartementet

Fylkesmennene har i 2010:

- stimulert kommunene i omstillings- og fornyingsarbeidet og medvirket til å skape kultur for omstilling i kommunene. Fylkesmannen har i 2010 gitt om lag 130 mill. kroner i skjønnsmidler til 489 utviklingsprosjekter. Prosjektene har vært gjennomført i enkeltkommuner og interkommunale samarbeid, og noen har omfattet utvalgte sektorer, mens andre har omfattet hele kommunen. Over halvparten av prosjektene hadde kvalitets- og tjenesteutvikling som endelig mål for prosjektet
- veiledet kommunene i økonomiforvaltning og regelverk. Fylkesmennene kontrollerte og godkjente 61 budsjett og tilhørende låneopptak for kommuner i Register for betinget godkjenning og kontroll (ROBEK). Embetene fulgte i 2010 spesielt opp arbeidet med kommuner i ROBEK og kommunenes oppfølging av ny finansforskrift
- godkjent 162 av 169 kommunale garantier
- veiledet kommunene om rapportering, frister og bruk av KOSTRA-data. Behandlet 4 314 klagesaker etter plan- og bygningsloven, en liten reduksjon i saksvolum fra 2009. Saksbehandlingstiden er gjennomsnittlig 3,7 måneder, en økning i forhold til 3,4 måneder i 2009

Kunnskapsdepartementet

Fylkesmennene har i 2010:

- vært en pådriver overfor kommunene i arbeidet med full barnehagedekning gjennom informasjons- og veiledningsarbeid og møter/samlinger med kommunene. Fylkesmennene har hatt særlig fokus på kommuner som har hatt utfordringer med å skulle oppfylle retten til barnehageplass
- medvirket i oppfølgingen av Strategi for kompetanseutvikling i barnehagesektoren (2007–2010) gjennom å forvalte statlige midler til lokale kompetansetiltak, og rettet innsatsen mot at aktørene i sektoren, både kommunale og ikke-kommunale, følger opp aktuelle satsinger for kvalitet i barnehagene. Det er utstrakt samarbeid med høyskoler og kompetansemiljøer i fylkene, hvor fylkesmannen er en viktig samarbeidspart
- vært pådriver for igangsetting av ulike tiltak og etablering av samarbeidsfora med lokale og regionale aktører med fokus på rekruttering til førskolelærerutdanningen, i henhold til Stra-

tegi for rekruttering av førskolelærere til barnehagen (2007–2011)

- informert og veiledet kommunen som barnehagemyndighet og kommunale og ikke-kommunale barnehageeiere i forståelsen av barnehageloven, forskriftene og rundskrivene, inkludert informasjon om likeverdig behandling ved tildeling av offentlige tilskudd til ikke-kommunale barnehager
- gjennomført tilsyn etter barnehagelovens p.gf. 9 med systemrevisjon som metode. Det er særskilt fokusert på kommunenes tilsyn med barnehagene, kommunene som godkjenningmyndighet og kommunenes håndtering av regelverket om pedagogisk bemanning. Det er variasjoner mellom embetene i omfanget av tilsynet, men alle embetene har arbeidet målrettet med tilsyn. Avvik blir fulgt opp
- forvaltet og ført kontroll med statlige tilskudd til barnehagene etter retningslinjene som gjelder for hver enkelt tilskuddsordning
- ført tilsyn med at skoleeierne følger lover og tilhørende regelverk på utdanningsområdet
- gjennomført felles nasjonalt tilsyn på utdanningsområdet. Det nasjonale tilsynet i 2010 kontrollerte arbeidet med elevenes psykososiale miljø. Det operative tilsynet ble gjennomført på skolene, mens påleggene ble rettet mot skoleeier. Tilnærmet alle kommuner det ble ført tilsyn med fikk pålegg om retting
- Fylkesmennene i Nordland, Troms og Finnmark har ført tilsyn med hvordan rettighetene til de samiske elevene blir ivaretatt hos ni skoleeiere. Det ble avdekket avvik hos tre av skoleeierne
- Fylkesmennene i Oslo og Akershus og Nord-Trøndelag har gjennomført tilsyn med voksnes rett til grunnskoleopplæring og videregående opplæring etter opplæringsloven kap. 4 A i én fylkeskommune og to kommuner. Det ble samlet sett i disse kommunene avdekket 10 avvik. Over halvparten av disse avvikene er krav som stilles til voksnes rett til spesialundervisning på grunnskolens område. Videre er det avvik knyttet til forsvarlig system for å sikre at voksnes rett til opplæring blir oppfylt og krav som stilles til bestemmelser om enkeltvedtak
- utført faste oppgaver tilknyttet nasjonale prøver, eksamen, klagebehandling og tilskuddsforvaltning. Det ble behandlet 3 801 klager knyttet til opplæringsloven og privatskoleloven, noe som er en nedgang fra 2009, da man behandlet 4 636 klager. Det er ikke entydig hva nedgangen skyldes

Landbruks- og matdepartementet

Fylkesmennene har i 2010:

- gitt råd og veiledning på landbruksområdet generelt, og særlig overfor kommunene gjennom kompetansetiltak og møtevirksomhet. Gjennomført dialog med rådmenn og ordførere, slik at landbrukspolitikken blir satt på dagsordenen i kommunene
- påsett at nasjonale mål og retningslinjer innen eiendomslovgivningen knyttet til landbruket blir fulgt opp av kommunene
- gjennomført forvaltningskontroll i 109 kommuner og 485 kontroller knyttet til jordbruksforetak. Noen av foretakskontrollene er gjennomført ved at data fra ulike fagsystemer er sammenholdt. Utviklingen i fylkesmannsembetenes kontrollaktiviteter viser en økning i 2010
- revidert og fulgt opp de regionale strategiene for landbruksbasert næringsutvikling. Næringsorganisasjonene og de regionale partnerskapene har deltatt i arbeidet
- stimulert til samarbeid, innovasjon og verdiskaping gjennom de fire programmene for matproduksjon, reiseliv, trebasert innovasjon og bioenergi
- fulgt opp regjeringens satsing på bærekraftig skogbruk og økt bruk av bioenergi ved å utarbeide regionale strategier for økt avvirking og økt verdiskaping i samarbeid med næringen, kommunene og de regionale partnerskapene, og bidratt i kommunenes arbeid med klima- og energiplaner
- iverksatt regjeringens satsning på økologisk landbruk gjennom revidering av fylkesvise handlingsplaner og igangsetting av foregangsfylker innenfor ulike produksjoner
- fulgt opp regionale miljøprogram i jordbruket
- utarbeidet tiltak for å redusere forurensningen i landbruket
- medvirket til økt samordning av landbruks- og miljøpolitiske virkemidler i områder med beiting og rovvilt, blant annet ved oppfølging av rovviltneemdene
- samarbeidet med statlig forvaltning, fylkeskommuner, kommuner og annen statlig forvaltning om utviklingsprosjekter, fylkesplaner, kommuneplaner og andre strategiske næringsplaner
- arbeidet for å hindre gjengroing av kulturlandskap og nedbygging av dyrket jord gjennom dialog med kommunene og deltakelse i planprosesser

- samarbeidet med fylkeskommunene om deres nye rolle og oppgaver som regional utviklingsaktør på landbruks- og matområdet
- bidratt i fellesprosjektet for å styrke kommunene som førstelinje innen næringsutvikling

Miljøverndepartementet

Fylkesmennene har i 2010:

- arbeidet med gjennomføring av verneplaner i tilknytning til nasjonalparkplanen og utvidet skogvern, og med forvaltning av verneområdene, herunder oppfølging av ny forvaltningsordning for verneområder
- bidratt i arbeidet med opplæring og veiledning knyttet til den nye naturmangfoldloven
- bidratt i arbeidet med gjennomføring av statlig rovviltpolitikk og -forvaltning, blant annet gjennom å sikre bestander av bjørn, jerv, ulv, gaupe og kongeørn i tråd med etablerte bestandsmål i regionen, og ved å bidra til å minimere skader av rovvilt på husdyr og tamrein. Arbeidet er utført i tråd med føringer fra rovviltneemnda i den enkelte region
- bidratt i arbeidet med å utrydde lakseparasitten Gyrodactylus salaris i aktuelle fylker
- hatt en viktig rolle i utarbeiding og gjennomføring av handlingsplaner for truede arter og utvalgte naturtyper og i arbeidet med å bekjempe skadelige fremmede organismer
- arbeidet med kartlegging av naturmangfold i kommunene, blant annet fordelt tilskudd og gitt faglig veiledning med fokus på kvalitetssikring og nasjonale standarder. Fylkesmannen har oppdatert og kvalitetssikret databaser som Naturbase, Rovbase, INON, Vanninfo og Hjordtevtregisteret
- formidlet og behandlet nasjonal miljøpolitikk i forhold til sektormyndigheter og kommuner, og bidratt til samordning av statlige interesser i behandling av kommunale og fylkeskommunale planer
- i tråd med regjeringens politikk ført en streng praksis ved behandling av plansaker i strandsonen og fjellområder
- hatt fokus på universell utforming i tilknytning til planlegging, og veiledet kommunene om dette i arbeidet med kommuneplaner og reguleringsplaner
- ivarettet rollen som forurensningsmyndighet, både mot næringsliv og kommunale virksomheter
- under vannforskriften koordinert det miljøfaglige arbeidet med karakterisering og klassifisering

- ring, og deltatt i det tverrsektorielle arbeidet i vannregion- og vannområdeutvalgene
- fortsatt arbeidet med å gjennomføre tiltaksplaner for forurensede sedimenter i de prioriterte fjordområdene og gjennomføre opprydding ved hundre utvalgte skipsverftlokalteter
  - arbeidet med å hente inn og kvalitetssikre miljødata og formidle miljøtilstand og utvikling på

- blant annet egne nettsted, Miljøstatus.no i eget fylke og nettstedet norskeutslipp.no
- styrket arbeidet med klimaspørsmål i eget fylke og formidlet statlige forventninger til kommunene, formidlet klimainformasjon på eget nettsted og samordnet de regionale aktørenes arbeid på området
  - gjennomført nasjonale tilsynsaksjoner og risikobasert tilsyn hos andre virksomheter

Kap. 1510 Fylkesmannsembetene

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsutgifter	1 298 066	1 308 785	1 348 790
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	224 548	159 599	164 547
	Sum kap. 1510	1 522 614	1 468 384	1 513 337

Innledning

Stortinget har gjennom behandlingen av flere stortingsdokumenter de senere år sluttet seg til at kjernen i fylkesmannsrollen fortsatt ligger fast. Fylkesmannens roller og funksjoner må utvikle seg slik at offentlig sektor på regionalt og lokalt plan settes best mulig i stand til å møte morgendagens utfordringer.

Departementet har, som administrativt overordnet, et særlig ansvar for å legge til rette for helhetlig styring av embetene. Departementet er spesielt opptatt av at fylkesmennene sørger for en samordnet og helhetlig ressursutnyttelse og god virksomhetsstyring. I kjølvannet av lederutviklingsprogrammet som ble avsluttet i 2010, har departementet vurdert hvordan embetene i større grad kan utnytte bredden i kompetanse og oppgaver slik at det skapes synergieffekter mellom de ulike fagområdene. Erfaringsutveksling mellom embetene er viktig i denne sammenhengen. Dette arbeidet videreføres i 2012. Departementet vil i 2012 styrke arbeidet med risiko- og sårbarhetsvurderinger hos fylkesmannen.

Departementet viderefører det oppstartede arbeidet med å utrede ny teknisk plattform for embetenes informasjonssider på nettet. Siktemålet er å forbedre fylkesmennenes informasjonsarbeid mot publikum. Ny plattform skal danne grunnlaget for et mer effektivt og brukervennlig system for publikumstjenester. Elektroniske tjenester vil både forenkle og rasjonalisere embetenes eget arbeid i de aktuelle sakene.

Fylkesmannen i Nordland har over flere år opparbeidet seg erfaringer knyttet til embetets veiledningsrolle overfor kommuner med samiske brukere. I 2012 videreføres arbeidet hvor målet blant annet er å få mer kunnskap om arbeidet med samiske saker i kommuner med samisk befolkning. Pilotprosjektet skal i første omgang avgrenses til barn og unges oppvekstvilkår, samisk språk, helse- og sosialtilbud, reindrift og arealpolitikk.

Departementet samarbeider med de øvrige oppdragsdepartementene med å sikre at det er samsvar mellom de oppgaver og ressurser som legges til fylkesmannsembetene. Et element i finansieringsordningen for fylkesmannen er å sørge for at faste oppgaver embetene utfører for sine oppdragsgiverdepartementer, finansieres over kap. 1510. Forslagene nedenfor til rammeoverføringer mellom kap. 1510 og fagdepartementenes kapitler er ledd i oppfølgingen av prinsippet om at fylkesmannens faste oppgaver finansieres over kap. 1510.

Budsjett 2012

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen skal dekke ordinære lønns- og driftsutgifter for fylkesmannsembetene.

Fylkesmennenes løpende forvaltnings- og utviklingsoppgaver på barnehageområdet finansieres i dag delvis over kap. 231 Barnehager post 21 Spesielle driftsutgifter. Dette er oppgaver av varig karakter, og fylkesmennenes aktivitet på området videreføres. I tråd med retningslinjer for Finansieringsordning for fylkesmannen foreslås det å

rammeoverføre 15 mill. kroner til kap. 1510 Fylkesmannsembetene for å ivareta disse oppgavene. Bevilgningene som ble tilført embetene for å styrke tilsynsarbeidet på barnehagefeltet i 2011, er inkludert i beløpet som rammeoverføres.

Fylkesmannen i Hordaland har i en årrekke utført nasjonale oppgaver på området opplæring innenfor kriminalomsorgen. Arbeidet er todelt. Embetet skal dels følge opp mål og tiltak skissert i St.meld. nr. 27 (2004–2005) *Om opplæring innenfor kriminalomsorgen*, herunder å stimulere til samarbeid mellom relevante aktører. Videre forvalter Fylkesmannen i Hordaland tilskuddsordningen på området. Fylkesmannen i Hordaland skal videreføre arbeidet. I tråd med retningslinjer for Finansieringsordning for fylkesmannen foreslås det å rammeoverføre 1,488 mill. kroner fra kap. 226 Kvalitetsutvikling i grunnopplæringen post 21 Spesielle driftsutgifter til kap. 1510 Fylkesmannsembetene for å ivareta disse oppgavene.

Det er besluttet å flytte forvaltningen av meldeordningen etter spesialisthelsetjenestelovens pgf. 3-3 fra Statens helsetilsyn/ Helsetilsynet i fyl-

kene til Nasjonalt kunnskapssenter for helsetjenesten fra 1. juli 2012. Oppgaven som utføres av dagens Helsetilsyn i fylkene finansieres i dag over kap. 1510 post 01. I tråd med retningslinjer for Finansieringsordning for Fylkesmannen foreslås det å rammeoverføre 2,3 mill. kroner fra kap. 1510 Fylkesmannsembetene til kap. 725 Nasjonalt kunnskapssenter.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

I løpet av budsjettåret pålegges fylkesmannen å gjennomføre oppgaver av departementer og direktorater/tilsyn som det ikke er avsatt ressurser til innenfor post 01. Oppdragene skal som hovedregel ha varighet på under 4 år. Oppdragene dreier seg dels om handlingsplaner og dels om prosjekter, eller midlertidig styrking av et fagområde gjennom overføring av midler fra bevilgningen til det ansvarlige departementet. Tilleggsfinansieringen blir ført på kap. 4510 Fylkesmannsembetene, post 01 Inntekter ved oppdrag.

Kap. 4510 Fylkesmannsembetene

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Inntekter ved oppdrag	222 404	159 558	164 504
02	Ymse inntekter	13 474		
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	1 614		
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	15 362		
17	Refusjon lærlinger	548		
18	Refusjon sykepenges	24 862		
	Sum kap. 4510	278 264	159 558	164 504

Fylkesmennene vil bli tilført ressurser til å gjennomføre endringer som følger av vergemålsreformen over Justisdepartementets budsjett, jf. Prop. 1 S (2011–2012) Justis- og politidepartementet. I

budsjettet for 2012 gis fylkesmennene anledning til å starte oppbemanningen av sin vergemålsforvaltning i 2012 og fullmakt til å forplikte full drift fra 1. juli 2013.

Programkategori 01.20 Fellestjenester i regjeringskvartalet m.m.

Utgifter under programkategori 01.20 fordelt på kapitler

		(i 1 000 kr)			
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012	Pst. endr. 11/12
1520	Departementenes servicesenter	534 974	482 007	624 442	29,6
	Sum kategori 01.20	534 974	482 007	624 442	29,6

Inntekter under programkategori 01.20 fordelt på kapitler

		(i 1 000 kr)			
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012	Pst. endr. 11/12
4520	Departementenes servicesenter	136 046	90 643	93 453	3,1
	Sum kategori 01.20	136 046	90 643	93 453	3,1

Innledning

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet har et overordnet ansvar for de administrative fellestjenestene i departementsfellesskapet.

De administrative fellestjenestene spenner over et bredt felt, blant annet vakt og sikkerhet, kontortjenester, IKT og informasjonsforvaltning. Utførelsen av de administrative tjenestene foretas i all hovedsak av Departementenes servicesenter.

Felles administrative støttefunksjoner har stor driftsfordeler, blant annet ved bruk av standardiserte løsninger. Dette bidrar til kostnadseffektive tjenester for departementene og avlastar departementene slik at de i større grad kan konsentrere seg om primæroppgavene. I tillegg understøtter fellestjenestene samhandlingen på tvers av departementsområdene.

Flere av bygningene i regjeringskvartalet ble sterkt skadet i terroranslaget 22. juli. Dette vil påvirke utførelsen av de felles administrative støttefunksjonene i 2012.

Utfordringer og utviklingstrekk

Etter terroranslaget 22. juli har Departementenes servicesenter primært hatt hovedfokus på å gjenopprette funksjonelle tjenester for vakthold og sik-

ring, IKT og normal kontordrift i departementsfellesskapet. Dette vil naturlig nok redusere etatens mulighet for å drive planlagt utviklingsarbeid i den nærmeste tiden.

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet vil så langt det er mulig styrke innsatsen for å etablere gode felles løsninger. Det er samtidig viktig å oppnå en god balanse mellom støtte til departementenes egne løsninger og løsninger som skal dekke fellesskapet. Effektivisering av arbeidsprosessene i departementsfellesskapet krever at fellesløsningene legger til rette for fleksibilitet og samhandling. Rollefordelingen og ansvaret mellom leverandøren av fellestjenestene og det enkelte departement må derfor være tydelig og avklart. Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet vil bygge videre på strategiarbeidet for fellestjenestene med vekt på kostnadseffektivitet i tjenesteleveransene og bedring av dokumentflyten mellom departementene og mellom regjeringen og Stortinget.

Det skal legges vekt på at offentligheten skal ha god tilgang til oppdatert informasjon. Departementenes hjemmeside (regjeringen.no) er en viktig informasjons- og kommunikasjonskanal som skal videreutvikles. Brukervennlighet og dialog med innbyggerne er grunnleggende i dette arbeidet.

det. Det skal også legges vekt på økt publisering av informasjon på samiske språk.

Informasjonssikkerheten er gjenstand for en særskilt gjennomgang fra departementets side. Det er dokumentert behov for at både Departementenes servicesenter og de enkelte departementene må ivareta informasjonssikkerheten på en mer effektiv måte enn hittil. Arbeidet med å forbedre IKT-sikkerheten på bakgrunn av påviste svakheter i rapporter fra Riksrevisjonen og Nasjonal sikkerhetsmyndighet startet 2011 og vil fortsette i 2012. Departementet vil komme tilbake til Stortinget med nærmere orientering når utredningsprosjektet om IKT-sikkerhet er avsluttet.

Mål og strategier

Etter terroranslaget 22. juli har det viktigste målet vært å reetablere fellestjenestene på et tilfredsstillende nivå så raskt som mulig for alle departementer. Dette gjelder både for departementene i regjeringsskvartalet og for de departementene som midlertidig har fått ekstern kontorlokalisering andre steder. Arbeidet med dette vil ha høy prioritet for etaten i 2012.

De langsiktige hovedmålene må ta høyde for både den løpende tjenesteleveransen og tjenesteutviklingen som skal løse framtidige behov.

Hovedmålene på lengre sikt er:

- de administrative fellestjenestene skal være kostnadseffektive og av god kvalitet
- fellestjenestene skal utvikles ved bruk av ny teknologi og nye arbeidsformer

Strategiene for å oppnå målene er:

- stordrift og samling av standardiserte løsninger
- god brukerdialog og utvikling av fagstrategier på de sentrale tjenesteområdene, og samarbeid med brukerne om tjenesteutviklingen
- bruk av arbeidsformer som fremmer samhandling mellom departementene og med vekt på gevinster for miljø, kvalitet og effektivitet
- utvikle tjenester i samarbeid med brukerne gjennom utnyttelse av ny teknologi

For øvrig må ledelse og drift av fellestjenestene være preget av gode administrative rutiner, gode økonomisystemer, bruk av risikovurderinger, en fungerende internkontroll og rapporteringsrutiner som ivaretar behovene til både tjenesteleverandøren og Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet som ansvarlig departement.

Kap. 1520 Departementenes servicesenter

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsutgifter	410 898	362 886	469 119
22	Fellesutgifter i regjeringsskvartalet	82 072	81 777	83 467
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	42 004	37 344	71 856
	Sum kap. 1520	534 974	482 007	624 442

Innledning

Departementenes servicesenter er et ordinært forvaltningsorgan som leverer fellestjenester til Statsministerens kontor og departementene. Det overordnede målet for Departementenes servicesenter er å levere formålstjenlige tjenester til avtalt kvalitet. I tillegg skal virksomheten tilby verktøy som muliggjør effektive arbeidsrutiner og samhandling for departementene. Driften skal være kostnadseffektiv og bygge på god miljøstyring.

Departementenes servicesenter er i hovedsak bevilgningsfinansiert med noe innslag av brukerbetaling for tilleggstenester. Tilleggstenestene gir departementene mulighet for individuelle løsninger.

Departementenes servicesenter tilbyr departementene et bredt spekter av fellestjenester innenfor tre hovedområder. Dette omfatter tilrettelegging og drift av bygninger og det øvrige fysiske arbeidsmiljø, administrativ tilrettelegging og drift av digitale systemer.

Mål og prioriteringer 2012

Departementenes servicesenter skal levere kostnadseffektive fellestjenester med god kvalitet og med vekt på helhetlige og miljøvennlige løsninger. Etaten skal videreutvikle samarbeidet med brukerne. Arbeidet med å utrede kostnadseffektiviteten i tjenesteleveransene er en kontinuerlig prosess.

Terroranslaget 22. juli fører til at det for 2012 vil være avgjørende å rette innsatsen inn mot gjenoppbygging av ødelagt infrastruktur som betjener de administrative støttefunksjonene. Nødvendige tiltak som ikke er fullført i 2011, må iverksettes i 2012, og de må bygge på vurderinger av de administrative, økonomiske og sikkerhetsmessige konsekvensene.

For 2012 gjøres det følgende prioriteringer:

- styringssystemet for informasjonssikkerhet (SSiS) skal dokumentere sikkerhetsarbeidet, sikkerhetstilstanden, rutiner og begrunnelser for nødvendige tiltak
- nytt felles lønssystem skal være innført i alle departementer som inngår i prosjektet innen utgangen av 2012
- dokument- og saksbehandlingssystemet Depsak II i skal være innført i samtlige departementer på felles driftsløsning
- departementene har en omforent felles IKT-strategi. Departementenes servicesenter skal utvikle IKT-tilbudene i tråd med dette og gradvis oppfylle intensjonene i strategien innenfor avklarte økonomiske, sikkerhetsmessige og administrative rammer
- departementenes hjemmeside, regjeringen.no, skal ha oppmerksomhet på delaktighet fra innbyggernes side. Utvikling av tekniske løsninger rundt dette skal ta høyde for at medvirkning og høring skal kunne foregå elektronisk i fremtiden

Budsjett 2012

Tjenestene til Departementenes servicesenter er delt inn i standardytelser og tilleggsytelser. Alle utgifter til tilleggsytelser dekkes av brukerne.

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen dekker utgifter til lønn og drift av virksomheten. Bevilgningen dekker også utgifter av virksomheten har til drift av tjenestene med unn-

tak av drift- og utviklingskostnader til nettstedet regjeringen.no.

Det foreslås en styrking på posten med 11,5 mill. kroner til vakt og sikring i regjeringskvartalet. Dette skyldes at antall tekniske installasjoner i regjeringskvartalet og ved Utenriksdepartementet har økt. Vakttjenesten har også fått nye oppgaver knyttet til styring, kontroll, manuell håndtering av nye sperretrinn, nye rutiner for posthåndtering og person-, bagasje- og kjøretøykontroll.

På posten foreslås også bevilget til sammen 75,36 mill. kroner som følge av terroranslaget 22. juli mot regjeringskvartalet. Økningen er hovedsakelig relatert til økte utgifter til drift, herunder til vakthold og sikring, blant annet som følge av at departementene etter terroranslaget blir spredt på flere lokasjoner. Dette er et første anslag med en del usikkerhetsmomenter og uavklarte forutsetninger. Dette må det eventuelt korrigeres for senere.

Post 22 Fellesutgifter i regjeringskvartalet

Bevilgningen dekker fellesutgifter for regjeringskvartalet, som omfatter husleie for fellesareal og statsforvaltningens avtale med Kopinor. Posten dekker også drifts- og utviklingskostnader for nettstedet regjeringen.no.

Post 45 Større utstørsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningen dekker utskifting av større utstyr og vedlikehold.

Det foreslås en styrking på posten med 15,1 mill. kroner til ny vaktentral i regjeringskvartalet som skal etableres i Møllergata 17. Tiltakets formål er å sikre kapasitet og operativ evne for vakt holdet i regjeringskvartalet. Den nye vaktsentralen skal håndtere dagens sikkerhetsutfordringer og skal forbedre kvaliteten på sikringstjenestene.

Det foreslås bevilget til sammen 24,64 mill. kroner som følge av terroranslaget 22. juli mot regjeringskvartalet. Økningen er hovedsakelig relatert til gjenanskaffelse av utstyr som ble ødelagt, blant annet IKT-utstyr på til sammen 33,49 mill. kroner. Bevilgningen til prosjektet med utskifting av dørlåser i regjeringskvartalet vil bli redusert med om lag 8,85 mill. kroner i 2012. Dette er et første anslag med en del usikkerhetsmomenter og uavklarte forutsetninger. Dette må det eventuelt korrigeres for senere.

Rapport 2010

Brukerorientering og kvalitetsutvikling

Departementenes servicesenter gjennomførte i 2010 en brukerundersøkelse. Resultatene viste at brukerne var tilfredse med tjenestene og det ble gitt tilbakemelding på at tjenestene er av god kvalitet.

Arbeidet med brukermedvirkning og tjeneste-dialog har fortsatt i 2010. For å utvikle brukerkontakten til å bli mer ressurseffektiv ble det i 2010 igangsatt et arbeid for å evaluere kontaktformen mellom Departementenes servicesenter og departementene.

Sikkerhet og kvalitet for IKT-tjenestene

Som følge av Riksrevisjonens funn av alvorlige svakheter ved IKT-sikkerheten, jf. Dokument 1 (2010–2011), leverte Departementenes servicesenter sommeren 2010 en handlingsplan til Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet som inneholdt tiltak for å rette opp de påviste avvikene. På denne bakgrunn ble det blant annet besluttet å etablere Styringssystem for informasjonssikkerhet (SSIS) som baserer seg på ISO-standard 27001/27002 og sikkerhetsorganisasjonen i Departementenes servicesenter har blitt styrket.

Nasjonal sikkerhetsmyndighets rapport i desember 2010 bekreftet Riksrevisjonens funn i Dokument 1 (2010–2011). Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet har engasjert en ekstern konsulent for å kvalitetssikre Departementenes servicesenter sin oppfølging av tiltakene.

På grunn av behov for opprydnings- og planleggingsarbeid og forberedelse av konkrete tiltak, var de fleste avvikene som Riksrevisjonen påviste, ikke utbedret ved utgangen av 2010. Arbeidet med å utbedre internkontrollen og å etablere styringssystem for informasjonssikkerhet vil i hovedsak gjennomføres i 2011. Forutsetningene for et fungerende SSIS legges i løpet av 2011.

Sikringsanlegg og adgangskontrollsystem

Nytt sikringsanlegg og adgangskontrollsystem er tatt i bruk i regjeringskvartalet i 2010.

Ny løsning for elektronisk arkiv og saksbehandling – Depsak II

Departementenes servicesenter har i løpet av 2010 gjennomført store deler av prosjektet og lagt

grunnlaget for nytt system for elektronisk saksbehandling. 16 departementer er med på ny løsning for elektronisk arkiv og saksbehandling, og pilotprosjekt ble igangsatt i 2010.

Lønnsystem

Departementenes servicesenter har utredet og anskaffet nytt lønnsystem for departementene. Ny løsning ble implementert for Departementenes servicesenter i slutten av 2010.

Nettstedet regjeringen.no

Nettstedet regjeringen.no skal være den viktigste møteplassen på nett mellom regjeringen, departementene og innbyggerne. I samarbeid med departementene har Departementenes servicesenter i 2010 etablert flere blogger. Departementenes servicesenter har økt den interne beredskapen og etablert bedre brukerstøtte for departementene.

I 2010 har det vært gjennomført videreutvikling av funksjonalitet for video, lyd og bilde på regjeringen.no. Tilrettelagt visning av nettstedet på mobile enheter ble også ferdigstilt i 2010.

Miljø

To tjenesteområder i Departementenes servicesenter ble miljøsertifisert i 2010. Gjennom miljøsertifiseringsarbeidet har virksomheten fått økt kunnskap om miljømessige effekter. Videre har Stiftelsen Miljøfyrtårn gitt tilbakemelding om at Departementenes servicesenter har et godt utviklet system for internkontroll.

Samarbeidet mellom Departementenes servicesenter og departementene på dette feltet ble i 2010 styrket gjennom opprettelsen av brukerforum for miljø. I løpet av 2010 er det igangsatt arbeid for å få etablert felles miljøsertifisering av Departementenes servicesenter og departementsfellesskapet. Den nye abonnementsordningen for regjeringens publikasjoner har medført nedgang i opptrykk av papirutgaver på 57 pst., og nedgangen i papirforbruket ellers er på 7 pst. i 2010.

Videreutvikling av miljøstatistikk har foregått i 2010, og videreføres som en integrert del av miljøsertifiseringsarbeidet.

Departementenes servicesenter har i samarbeid med Statsbygg utarbeidet en energisparekampanje for departementsfellesskapet.

Statens servicesenter i Engerdal

Statens servicesenter i Engerdal utfører sentralbordtjenester og enklere kundesentertjenester for

statlige virksomheter. Senteret har en bemanning tilsvarende 11,8 årsverk. Det har i 2010 ikke vært avvik i driften. Det var 11 virksomheter som benyttet tjenesten i 2010.

Kap. 4520 Departementenes servicesenter

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
02	Ymse inntekter	21 499	20 593	21 231
03	Brukerbetaling for tilleggstjenester fra departementene	104 930	68 387	70 507
07	Parkeringsinntekter	1 647	1 663	1 715
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	254		
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	1 308		
18	Refusjon sykepenger	6 408		
	Sum kap. 4520	136 046	90 643	93 453

Post 02 Ymse inntekter

På posten føres blant annet betaling for standard- og tilleggsytelser til Regjeringsadvokaten og driftsinntekter for Det statlige servicesenteret i Engerdal.

Post 03 Brukerbetaling for tilleggstjenester fra departementene

På posten føres brukerbetalning for tilleggsytelser til Statsministerens kontor og departementene.

Post 07 Parkeringsinntekter

På posten føres inntekter fra avgift på parkeringsplasser i Regjeringskvartalet.

Programkategori 01.30 Partistøtte

Kap. 1530 Tilskudd til de politiske partier

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsutgifter	1 332	1 378	2 918
70	Tilskudd til de politiske partiers sentrale organisasjoner	227 152	234 252	237 573
71	Tilskudd til de politiske partiers kommunale organisasjoner	29 073	30 499	31 129
73	Tilskudd til de politiske partiers fylkesorganisasjoner	64 570	66 615	67 992
75	Tilskudd til de politiske partiers fylkesungdomsorganisasjoner	17 811	18 936	19 327
76	Tilskudd til de politiske partiers sentrale ungdomsorganisasjoner	6 819	7 075	7 221
Sum kap. 1530		346 757	358 755	366 160

Allmenn omtale

De administrative oppgavene i tilknytning til partiloven forvaltes av Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet og fylkesmannsembetene. Statistisk sentralbyrå skal hente inn, behandle og offentliggjøre informasjon om partienes inntekter.

Oppfølging av Europarådets evaluering av partifinansiering i Norge

Partifinansieringen i Norge ble evaluert av Europarådet v/GRECO (Group of States against Corruption) i november 2008, jf. Prop. 1 S (2009–2010) *Fornyings- og administrasjonsdepartementet*. En elektronisk versjon av rapporten er lagt på webadresse: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/fad/pressesenter/pressemeldinger/2009/partiregnskap-skal-bli-apnere.html?id=557334>

Som et resultat av evalueringen vedtok GRECO i alt seks rekommandasjoner til Norge for bedre innsyn i og kontroll med partifinansieringen. Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet har i samarbeid med aktuelle fagmiljøer laget et forslag til hvordan rekommandasjonene kan implementeres i partiloven (lov 17.6.2005 nr.

102). Forslaget ble sendt på tre måneders høring den 17. november 2010 til om lag 700 instanser, herunder alle registrerte politiske partier. Høringsforslaget ble vurdert av GRECO på plenums møte i mars 2011 til å svare på samtlige seks rekommandasjoner. GRECO har gitt Norge frist til oktober 2012 med å gjennomføre de forslagene som krever endringer i partiloven. GRECOs oppfølgingsrapport om Norge ligger her:

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/fad/dok/horinger/horingsdokumenter/2010/horing-endringer-partiloven.html?id=624852>

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet vil legge fram en lovproposisjon om saken.

Budsjett 2012

Post 01 Driftsutgifter

Posten dekker blant annet utgifter til drift av Partilovnemnda, den elektroniske søknadsordningen (Fylkesmannen i Sogn og Fjordane), Statistisk sentralbyrå (innrapporteringsystem) og Partiregisteret (Brønnøysund). Økningen på posten skyldes at kostnadene til informasjonsinnhenting, behandling og offentliggjøring av partienes inntekter dekkes under kap. 1530.

Post 70 Tilskudd til de politiske partiers sentrale organisasjoner

Bevilgningen ytes til registrerte politiske partier på nasjonalt nivå og fordeles som Stemmetøtte (9/10) og Grunnstøtte (1/10).

Stemmetøtte

Stemmetøtte fordeles som en fast sats per stemme beregnet på grunnlag av den årlige bevilgningen og resultatet fra sist foregående stortingsvalg.

Grunnstøtte

Grunnstøtte utbetales til partiets hovedorganisasjon dersom partiet fikk minst 2,5 pst. oppslutning på landsbasis eller vant minst ett mandat ved siste stortingsvalg. Grunnstøtten fordeles likt mellom disse partiene.

Post 71 Tilskudd til de politiske partiers kommunale organisasjoner

Bevilgningen er øremerket partilag under registrerte politiske partier og fordeles som Stemmetøtte (9/10) og Grunnstøtte (1/10). Det er et krav om at kommunepartiet må ha en organisasjon i den respektive kommunen for å få støtte. Fylkesmannen utbetaler tilskuddet på grunnlag av søknad for hver kommunestyrevalgperiode.

Stemmetøtte

Stemmetøtte utbetales fra første stemme uten sperregrense. Satsen beregnes på grunnlag av den årlige bevilgningen og resultatet fra sist foregående kommunestyrevalg.

Grunnstøtte

Grunnstøtte bevilges til partienes kommuneorganisasjoner dersom partiet fikk minst 4,0 pst. oppslutning i kommunen eller vant minst ett mandat ved siste kommunestyrevalg. Grunnstøtten fordeles likt mellom disse partiene.

Post 73 Tilskudd til de politiske partiers fylkesorganisasjoner

Bevilgningen er øremerket fylkeslag under registrerte politiske parti og fordeles som Stemmetøtte (9/10) og Grunnstøtte (1/10). Det er et krav om at fylkeslaget må ha en organisasjon i det respektive fylket for å få støtte. Fylkesmannen utbetaler tilskuddet på grunnlag av søknad for hver fylkestingsvalgperiode.

Stemmetøtte

Stemmetøtte utbetales fra første stemme uten sperregrense. Satsen beregnes på grunnlag av den årlige bevilgningen og resultatet fra sist foregående fylkestingsvalg.

Grunnstøtte

Grunnstøtte bevilges til partienes fylkesorganisasjoner dersom partiet fikk minst 4,0 pst. oppslutning i fylket eller vant minst ett mandat ved siste fylkestingsvalg. Grunnstøtten fordeles likt mellom disse partiene.

Post 75 Tilskudd til de politiske partiers fylkesungdomsorganisasjoner

Bevilgningen fordeles i samsvar med morpartiets del av det totale antallet stemmer som gikk til partier med fylkesungdomsorganisasjon. Fylkesmannen utbetaler tilskuddet på grunnlag av søknad for hver fylkestingsvalgperiode.

Post 76 Tilskudd til de politiske partiers sentrale ungdomsorganisasjoner

Bevilgningen fordeles i samsvar med morpartiets del av det totale antallet stemmer som gikk til partier med sentral ungdomsorganisasjon. Departementet utbetaler tilskuddet på grunnlag av søknad for hver stortingsvalgperiode.

Rapport 2010

Partilovnemnda har for 2010 videreført en streng håndheving av partienes plikt til å innrapportere inntektsregnskaper etter kap. 4 i partiloven. Nemnda har i omlag 110 tilfeller holdt tilbake statlig partistøtte for ett år der rapporteringen ikke har vært i samsvar med loven.

Programkategori 01.33 Samiske formål

Utgifter under programkategori 01.33 fordelt på kapitler

		(i 1 000 kr)			
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012	Pst. endr. 11/12
1533	Sametinget	219 785	229 248	236 185	3,0
1534	Tilskudd til samiske formål	11 644	20 024	19 302	-3,6
1535	Gáldu – Kompetansesenteret for urfolks rettigheter	8 173	3 151	3 214	2,0
1536	Internasjonalt reindriftssenter	7 932	3 541	3 613	2,0
	Sum kategori 01.33	247 534	255 964	262 314	2,5

Inntekter under programkategori 01.33 fordelt på kapitler

		(i 1 000 kr)			
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012	Pst. endr. 11/12
4533	Sametinget	4 649	3 593	2 535	-29,4
4535	Gáldu – kompetansesenteret for urfolks rettigheter	4 539			
4536	Internasjonalt reindriftssenter	3 978			
	Sum kategori 01.33	13 166	3 593	2 535	-29,4

Innledning

Staten Norge er opprinnelig etablert på territoriet til to folk, samer og nordmenn, og begge folk har den samme rett til å kunne utvikle sin kultur og sitt språk. Samepolitikken skal tjene den samiske befolkningen, slik at samisk språk, kultur og samfunnsliv har en sikker framtid i Norge.

Grunnloven pgf. 110a og sameloven er det nasjonale rettsgrunnlaget for samepolitikken. Det politiske grunnlaget for samepolitikken fremgår av St.meld. nr. 28 (2007–2008) *Samepolitikken*. Meldingen gir en bred omtale av målsettingene for ulike samfunnsområder, bl.a. språk, helse, samiske barn og unges oppvekstvilkår, forskning, kulturspørsmål og næringsutvikling.

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet har det overordnede samordningsansvaret for statlig samepolitikk. Fagdepartementene har

ansvar for å ta initiativ til og gjennomføre samepolitikken innenfor sine sektorer.

ILO-konvensjon nr. 169 Om urfolk og stammefolk i selvstendige stater fastsetter at regjeringen har en plikt til å konsultere samene i saker som kan få direkte betydning for dem. Sametinget står her i en særstilling og må ha innflytelse på saksområder som er viktige for samene.

Sametinget er etablert gjennom sameloven for å etterleve Grunnloven pgf. 110a. Som folkevalgt organ har Sametinget stor frihet. Det er ikke en ordinær etat eller et underliggende organ for regjeringen, og regjeringen er derfor ikke ansvarlig for Sametingets politiske virksomhet eller vedtakene som Sametinget gjør som politisk organ. De enkelte statsråder har imidlertid et konstitusjonelt ansvar for bevilgninger gitt over vedkommende departements budsjett.

Internasjonalt reindriftssenter og Gáldu – Kompetansesenter for urfolks rettigheter er forvaltningsorganer med særskilte fullmakter, ledet av egne styrer. Styrene har det overordnede ansvaret for sentrenes virksomhet innenfor de rammer som departementet fastsetter og har bl.a. ansvar for faglig utvikling, ressursbruk og prioriteringer. Når det gjelder forvaltnings- og økonomispørsmål ved sentrene er Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet overordnet departement.

Utfordringer og utviklingstrekk

Rettighetsutvikling, institusjonsbygging og formalisering av dialogen mellom myndighetene og samene har lenge stått sentralt i samepolitikken. Det er etablert lover, regelverk og ordninger for å styrke samiske språk, kultur og nærings- og samfunnsliv. Samepolitikken vil bygge videre på de institusjonelle og rettslige rammene som er lagt. Det vil i den videre politikktutformingen likevel bli lagt sterkere vekt på «hverdagspolitikken», den praktiske integreringen av samiske hensyn i politikktutforming og i tiltak på alle samfunnsområder og forvaltningsnivåer. Det er fortsatt en utfordring å få et likeverdig tjenestetilbud til samiske brukere innenfor flere ordninger.

Departementene er i gang med oppfølgingen av forslagene fra Samerettsutvalget II. Det er også startet forhandlinger mellom Finland, Norge og Sverige om nordisk samekonvensjon.

Sametinget skal sikres reell innflytelse på områder som er viktige for utviklingen av samisk kultur og språk. Siden opprettelsen har Sametinget styrket sin stilling, blant annet gjennom konsultasjonsprosedyrene mellom Sametinget og statlige myndigheter.

De siste årene har vi sett en utvikling med fraflytting og befolkningsnedgang i en rekke samiske områder. Vi ser likevel også tendenser til at enkeltpersoner flytter tilbake til hjemplassen sin etter endt utdanning og bygger opp arbeidsplasser, ofte i nye næringer. Dette er en utvikling det er verdt å støtte opp om.

Det har kommet ny forskning som viser at mange samer har opplevd mobbing og diskriminering, og at det for noen har ført til negative helseeffekter. Samtidig ser vi at flere og flere barn vokser opp med en selvfølgelig samisk identitet, og det samiske har blitt en mer synlig del av det offisielle Norge. Satsing på synliggjøring av samisk språk og samiske institusjoner er viktig for å bekrefte og støtte samisk identitet og tilstedeværelse. Samiske kulturhus og språksentra kan være

betydningsfulle både for enkeltindivider og samiske områder.

Samisk språk

Stadig flere offentlige virksomheter har tilpasset sitt tilbud til samiskspråklige brukere og den samiske befolkningen generelt. Undersøkelser viser imidlertid at samisk språk- og kulturkompetanse i offentlige organer er mangelfull. Dette må fortsatt vies oppmerksomhet.

Antallet elever med samisk i fagkretsen er samlet sett ikke stort. I skoleåret 2010–2011 var antallet 2259 elever. Av disse hadde 2073 elever opplæring i nordsamisk, 96 elever opplæring i lulesamisk og 90 elever opplæring i sørsamisk. I *Samiske tall forteller* 3 fra Faglig analysegruppe for samisk statistikk vises det til at det i perioden fra 2006 til 2009 var en markant nedgang i antallet grunnskoleelever med samisk som andrespråk.

Situasjonen for samiske språk er kritisk i mange områder. På UNESCOs røde liste over truede språk er nordsamisk klassifisert som et truet språk, mens sør- og lulesamisk er klassifisert som alvorlig truede språk. Et truet språk defineres som språk med nedgang i antallet barn som kan snakke språket, mens et alvorlig truet språk forstås som et språk som nesten bare har voksne brukere.

Alle offentlige virksomheter har et ansvar for å ta hensyn til brukere av samiske språk innenfor sitt arbeidsområde, i tråd med sektoransvarsprinsippet. Kulturdepartementet er språkpolitisk ansvarlig fagdepartement, og har et overordnet og sektorovergripende ansvar for å utforme, tolke og fremme språkpolitiske mål i Norge. Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet har hovedansvaret for forvaltningen av språkreglene i sameloven, samordningen av arbeidet med Den europeiske pakten for regions- eller minoritetsspråk (minoritetsspråkpakten) og oppfølgingen av Handlingsplanen for samiske språk. Fagdepartementene har ansvar for samisk språkarbeid innenfor sine egne sektorer.

Sametinget har en svært sentral rolle i arbeidet med samiske språk, med ansvar for å arbeide for vern og videreutvikling av samiske språk i Norge, jf. sameloven pgf. 3-12. Også kommunene og fylkeskommunene har en sentral rolle i utviklingen av samiske språk. Videre har staten ansvar for å legge forholdene til rette slik at samiske språk kan vernes og videreutvikles.

Erfaring har vist at et av de viktigste virkemidlene for å få til systematisk språkarbeid i en kommune er innlemmelse i forvaltningsområdet for

samisk språk. Siden 2006 er tre nye kommuner, Tysfjord, Snåsa og Lavangen, innlemmet i forvaltningsområdet. Forslag om innlemmelse av Røyrvik kommune er sendt på høring og Tromsø kommune har søkt om innlemmelse. Kommunene Skånland og Evenes er også i gang med utredninger og vurderinger av innlemmelse i forvaltningsområdet for samisk språk.

Handlingsplan for samiske språk

I *Handlingsplan for samiske språk*, som ble lagt fram i 2009, legges grunnlaget for en bred og langsiktig innsats på tvers av sektorer og forvaltningsnivåer. Handlingsplanen har en virketid på 5 år. Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet koordinerer oppfølgingen av handlingsplanen og vil årlig presentere en gjennomgang av status for tiltakene. Arbeidet skjer i samarbeid med berørte fagdepartementer og i dialog og konsultasjon med Sametinget. Publikasjonen *Handlingsplan for samiske språk – status 2010 og videre innsats 2011* ble lagt fram i februar 2011. Statusrapporten gir en oversikt over nye tiltak og gjennomføringen av tiltakene i planen. Rapporten omfatter i alt 78 tiltak, bl.a. en rekke tiltak for å styrke revitaliseringen av sørsamisk og lulesamisk språk. I 2011 vil det også settes i gang tiltak for revitalisering av samisk språk i det markasamiske området.

Gjennom arbeidet med Handlingsplan for samiske språk er det avdekket behov for mer systematisert kunnskap om bruken av samiske språk. Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet, Kunnskapsdepartementet og Sametinget har derfor våren 2011 tatt initiativ til at det gjennomføres en større språkundersøkelse som kartlegger språksituasjonen på individnivå i den samiske befolkningen. Formålet med undersøkelsen er å få en oversikt over hvor mange som behersker hvert av de samiske språkene muntlig og skriftlig, i hvilke sammenhenger de bruker språket og i hvor stor grad samisk språk brukes som samhandlingsspråk i barnehage, skole, jobb, utdanning, fritid, lokalsamfunn og i frivillig eller politisk arbeid. Rapport fra undersøkelsen skal foreligge våren 2012.

På bakgrunn av evalueringen av samelovens språkregler fra 2007, og at forvaltningsområdet for samelovens språkregler er utvidet til å omfatte lulesamisk og sørsamisk språkområde, har departementet satt i gang en gjennomgang av samelovens språkregler. Arbeidet gjøres i samarbeid med andre aktuelle departementer og i dialog

med Sametinget. Det vil bli tatt stilling til behov for en eventuell revisjon av samelovens språkregler etter at gjennomgangen er ferdigstilt.

Mål og strategier

Et godt møte med offentlig forvaltning

I St.meld. nr. 28 (2007–2008) *Samepolitikken* er det signalisert at oppmerksomheten skal rettes mot «hverdagspolitikken», altså hvordan samepolitiske målsettinger og etablerte rettigheter kommer til praktisk uttrykk innenfor velferdsstatens ordninger og tilbud.

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet vil arbeide med samiske brukeres møte med offentlig forvaltning og tjenesteyting. Hensynet til samiske og samisktalende brukere skal som hovedregel integreres i det ordinære offentlige tjenestetilbudet. Dette betyr at ordninger som berører både samer og den øvrige befolkningen, bør ivaretas av ordinære velferdsordninger og forvaltningsorganer.

Fylkesmannen i Nordland har over flere år opparbeidet seg erfaringer knyttet til embetets veiledningsrolle overfor kommuner med samiske brukere. Fylkesmannen i Nordland har i 2011 igangsatt et pilotprosjekt hvor målet blant annet er å få mer kunnskap om arbeidet med samiske saker i kommuner med samisk befolkning. Pilotprosjektet skal i første omgang avgrenses til barn og unges oppvekstvilkår, samisk språk, helse- og sosialtilbud og reindrift og arealpolitikk. Prosjektet finansieres av Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet.

KS, Sametinget, Kommunal- og regionaldepartementet og Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet har etablert et samarbeid hvor målsettingen blant annet er å kartlegge kommunesektorens utfordringer med å gi likeverdige tjenester til den samiske befolkningen. Dette arbeidet vil være et viktig bidrag for å belyse kommunenes situasjon.

God kvalitet i tjenestetilbudet forutsetter at det finnes personell med kompetanse i samisk språk og kultur. Det er derfor iverksatt flere tiltak for å styrke rekrutteringen til samisk høyere utdanning. Det er blant annet innført en ordning for avskrivning av utdanningsgjeld for lånetakere som tar samisk lærerutdanning eller som skaffer seg kompetanse i samisk som del av lærerutdanningen, jf. Prop. 1 S (2009–2010) *Kunnskapsdepartementet*.

Samiske språk

Hovedmålet med Handlingsplan for samiske språk er å legge til rette for en trygg framtid for de samiske språkene i Norge – nordsamisk, lulesamisk og sørsamisk. Handlingsplanens hovedfokus er å styrke innsatsen for de samiske språkene på ulike samfunnsområder, særlig innenfor opplæring og utdanning, offentlig tjeneste- og omsorgsyting, samt bruk og synliggjøring av samiske språk i offentlig sammenheng.

Et viktig tiltak for å styrke de samiske språkene har vært å utvikle et elektronisk korrekturprogram for samiske språk, Divvun, jf. omtale under kap. 1534 post 51.

Departementet arbeider med å legge til rette for samisk i IKT-sammenheng, og har som mål at alle offentlige registre skal kunne registrere samiske bokstaver korrekt, og at utvekslingen av slike data mellom registrene skal fungere. Som ledd i dette arbeidet er det vedtatt en rekke nye obligatoriske IKT-standarder for offentlig sektor.

Samiske næringer og det materielle grunnlaget for samisk kultur

Det rettslige vernet av samisk kultur omfatter ikke bare ideelle kulturuttrykk som språk, religion og kunst, men også de materielle forutsetningene for den totale samiske kulturutøvelsen, også omtalt som naturgrunnlaget for samisk kultur. Primærnæringene reindrift, jordbruk og fiske er sentrale elementer i det materielle grunnlaget for samisk kultur. Sentralt står også kombinasjoner av disse primærnæringene og andre tradisjonelle samiske næringer, som duodji (samisk husflid) og utmarksnæringer. Samtidig er også nye næringer en viktig faktor for sysselsetting og bosetting i samiske områder.

Samerettsutvalget II har utredet spørsmål omkring retten til, og disponeringen og bruken av land og vann i tradisjonelle samiske områder fra Troms i nord til Hedmark i sør. Enkelte av utvalgets forslag berører også Finnmark. Arbeidet med forslagene fra Samerettsutvalget II er i gang. Det legges opp til en bred informasjons- og høringsprosess underveis.

Forhandlinger om en nordisk samekonvensjon startet opp i mars 2011. Forhandlingene foregår mellom delegasjoner fra Finland, Norge og Sverige.

Samisk tradisjonskunnskap er viktig for ivaretagelse og utvikling av samisk språk, kultur og næringstilpassing. Departementet støtter derfor prosjektet *Árbodiehtu* – kartlegging, bevaring og

bruk av samisk tradisjonell kunnskap, som gjennomføres i regi av Samisk høyskole, jf. omtale under kap. 1534 post 50.

Deltakelse i beslutningsprosesser

Prosedyrer for konsultasjoner mellom statlige myndigheter og Sametinget, fastsatt i mai 2005, forplikter regjeringen, departementer, direktorater og andre statlige virksomheter til å konsultere Sametinget og eventuelt øvrige samiske interesser så tidlig som mulig når det overveies å innføre lover eller tiltak som kan påvirke samiske interesser direkte.

Erfaringene har så langt vist at prosedyrene virker relasjonsbyggende mellom Sametinget og den statlige myndighet som konsulterer Sametinget. De fleste konsultasjonene ender i enighet. Prosedyrene har også lagt grunnlag for mer jevnlig kontakt mellom statlige myndigheter og Sametinget og bidratt til mer kunnskap om og forståelse for samiske forhold i statsforvaltningen.

Sametinget og Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet er ikke fullt ut enige om hvilke føringer folkerettens regler om urfolk og minoriteter kan antas å gi for departementenes arbeid med årlige budsjettforslag til Stortinget. Med dette som bakgrunn er det likevel enighet om et sett med rutiner som skal følges i kontakten mellom Sametinget og regjeringen om de delene av statsbudsjettet som gjelder samiske formål. Rutinene tar utgangspunkt i dagens praksis og etablerer en fast struktur for møter mellom Sametinget og aktuelle departementer om budsjettsaker. Et særlig viktig hensyn er at regjeringen på et tidlig tidspunkt i budsjettprosessen skal få sjansen til å danne seg et bilde av situasjon og budsjettbehov i det samiske samfunn på ulike områder.

Utvikle et godt kunnskapsgrunnlag om samisk samfunnsliv og kultur

Forskning om samiske forhold skal bidra til å styrke, bevare og utvikle samisk språk, kultur, nærings- og samfunnsliv, jf. St.meld. nr. 30 (2008–2009) *Klima for forskning*. Fleksibilitet, omstillingsevne, kontinuitet og fornyelse er sentrale begreper for vern og utvikling av det samiske samfunnet. Forandringstakten gir klare kunnskapsutfordringer for det samiske samfunnet med sikte på å kunne tolke og styre over egen situasjon og samfunnsutvikling. Samiske forsknings- og utdanningsinstitusjoner, kompetansemiljøer, næringslivet og offentlige myndigheter står overfor store utfordringer med kunnskapsproduksjon

tilpasset samiske samfunn. Til dette arbeidet hører også dokumentasjon og integrering av samisk tradisjonskunnskap i kunnskapsgrunnlaget, som en viktig kompetanse og et supplement til tradisjonell akademisk forskning. Samisk forskning har lange tradisjoner for kontakt og samarbeid med internasjonale miljøer som driver med urfolks- og/eller minoritetsrelatert forskning. Dette gir fortrinn for samisk forskning og urfolksforskning i et nordisk- og i et nordområdeperspektiv.

I St.meld. nr. 28 (2007–2008) *Samepolitikken* fremheves viktigheten av å bringe fram kunnskap om samiske forhold som grunnlag for gjennomføring av samepolitikken. Mangelen på en individbasert statistikk, som er utviklet på basis av en representativ samisk populasjon i landet, er den største utfordringen i framtidig utvikling av samisk statistikk. Sametinget har bestemt at Sametingets valgmanntall ikke skal kunne brukes som grunnlag for utvikling av individbasert statistikk. Det vil derfor ikke nå være mulig å gå videre i arbeidet med å utvikle individbasert samisk statistikk eller utprøving av aktuelle metoder. Sametinget har tatt opp spørsmålet om individbasert samisk statistikk i stedet kan utvikles på grunnlag av registreringer i folketellinger. Departementet ser ikke dette som en aktuell framgangsmåte og viser til at folketellinger i dag i hovedsak gjøres gjennom sammenstillinger av eksisterende data i blant annet folkeregisteret.

Tilgang til sammenstilt data/tall, statistikk, oversikter og analyser vil føre til økt kvalitet på valgarbeidet. Samisk valgforskningsprogram (2008–2011), støttet av Forskningsrådets samiske program, avsluttes i 2011. Spørsmålet framover er hvordan programmets erfaringer, kunnskap og kompetanse kan nyttiggjøres og videreføres.

Helhet og sammenheng i samepolitikken nasjonalt og internasjonalt

Arbeidet med samiske og samiskrelaterte spørsmål skjer i dag innenfor rammen av målsettingen

om en helhetlig samepolitikk, der samene selv gjennom Sametinget, samiske institusjoner og organisasjoner er medspillere og premissleverandører. I utviklingen av en helhetlig samepolitikk er det viktig å se samiske spørsmål i et felles nordisk perspektiv med utvikling og etablering av fellestiltak og samarbeid på tvers av landegrensene. Ministrene med ansvar for samiske saker i Norge, Finland og Sverige, og sametingspresidentene i de respektive land, har etablert et fast samarbeid for regelmessig drøfting og behandling av samiske spørsmål av felles interesse. Samarbeidet har uformell, men nær tilknytning til Nordisk ministerråd.

Urfolksdimensjonen er ett av syv satsingsområder i *Regjeringens nordområdestrategi* (2006). Nordområdepolitikken skal trygge urfolkenes livsgrunnlag, kultur og næringer i nordområdene. Det skal legges til rette for at urfolk har gode vilkår for å delta i beslutningsprosesser, for å kunne nyttiggjøre seg de muligheter framtidig utvikling i nord kan gi. I felleserklæring om styrking av det grensenære samarbeidet mellom Norge og Russland (2010) er styrking av urfolkskontakter, revitalisering og bevaring av urfolkenes tradisjonelle kultur og næringsveier og trygging av urfolks livskvalitet prioritert. Erklæringen følges opp av en gjensidig arbeidsplan (2011) hvor konkrete grenseoverskridende urfolkstiltak er sentrale. Innenfor det norsk-russiske kultursamarbeidet er samisk kultur/urfolkskultur ett av fem temaområder som er trukket frem i et treårig program for kultursamarbeid med Russland for perioden 2010–2012.

Tildelinger over andre departementers budsjetter

En helhetlig framstilling av bevilgninger til samiske formål fra departementene gis i et eget vedlegg til statsbudsjettet, jf. Bevilgninger til samiske formål i statsbudsjettet 2012.

Kap. 1533 Sametinget

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2010	budsjett 2011	2012
50	Sametinget	215 136	225 655	233 650
54	Avkastning av Samefolkets fond	4 649	3 593	2 535
	Sum kap. 1533	219 785	229 248	236 185

Post 50 Sametinget

Innledning

Sametinget er etablert gjennom sameloven for å etterleve Grunnloven pgf. 110a. Sametinget får årlige bevilgninger fra Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet, Kunnskapsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Kulturdepartementet, Miljøverndepartementet, Landbruks- og matdepartementet og Utenriksdepartementet. For en nærmere omtale av bevilgninger til Sametinget vises det til publikasjonen *Bevilgninger til samiske formål i statsbudsjettet 2012*.

Sametinget har unntak fra bruttobudsjetteringsprinsippet og får hele sin bevilgning fra Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet, Kunnskapsdepartementet, Kulturdepartementet og Miljøverndepartementet over 50-poster. Med forbehold om budsjettvedtak i Stortinget, fordeler Sametinget bevilgningene fra de ulike departementene i årets siste plenums møte. Sametinget fordeler bevilgningene etter egne prioriteringer, men i tråd med Stortingets budsjettvedtak.

Rammene for Sametingets økonomiforvaltning fastsettes av Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet i hovedinstruks for økonomiforvaltningen i Sametinget. Hovedinstruksen gjelder også for bevilgninger over andre departementers budsjett og for eventuelle inntekter fra annet hold. Instruksen er fastsatt med hjemmel i same-loven pgf 2-1, tredje ledd. I hovedinstruksen har departementet fastsatt at Økonomireglementet for staten og Bestemmelser om økonomistyring i staten også gjelder Sametinget. Departementet forutsetter imidlertid at økonomireglementet og bestemmelsene må anvendes på en måte som gir rom for Sametingets utøvelse av skjønn i sin egen-skap som folkevalgt organ.

Mål og prioriteringer 2012

Sametinget har som folkevalgt organ en selvstendig myndighet og et selvstendig ansvar for sin

politiske virksomhet. For en nærmere redegjørelse av Sametingets mål vises det derfor til Sametingets egne strategidokumenter og budsjettvedtak.

Budsjett 2012

Grunnbevilgningen over posten skal blant annet dekke driften av det politiske arbeidet og administrasjonen i Sametinget og kommunenes og fylkeskommunenes merkostnader ved oppfølging av samelovens språkregler. Av økningen siden 2008 har 12 mill. kroner vært begrunnet med Sametingets viktige rolle i arbeidet med samiske språk. For 2012 tilføres Sametinget ytterligere 1 mill. kroner, som er ment å dekke kostnader til arbeid med informasjon overfor samisk ungdom og arbeid med samiske språk.

Rapport 2010

Regjeringen legger hvert år fram en stortingsmelding om Sametingets virksomhet for Stortinget, hvor Sametingets årsmelding tas med. Rapportering av Sametingets bruk av midler bevilget over statsbudsjettet er gjort rede for i meldingen.

Avkastning av Samefolkets fond er fastsatt lik renten på langsiktige statsobligasjoner med 10 års løpetid. Den årlige avkastningen for en ny ti-årsperiode, med virkning fra 1. juli 2010, har blitt beregnet med en rentesats på 3,38 pst. Den nye årlige avkastningen vil etter dette være på 2,535 mill. kroner.

Post 54 Avkastning av Samefolkets fond

Under behandlingen av revidert nasjonalbudsjett for 2000 vedtok Stortinget 16. juni 2000 å bevilge 75 mill. kroner til et «Samefolkets fond». Avkastningen av fondet skal gå til ulike tiltak, som vil styrke samiske språk og kultur, og er en kollektiv erstatning for de skader og den uretten fornor-skingspolitikken har påført det samiske folk.

Avkastningen av fondet er ikke en del av rammebevilgningen til Sametinget.

Vedtektene for fondet ble fastsatt ved kgl.res. 22. september 2006. Sametingets plenum er fon-

dets styre. Den nærmere bruken av avkastningen fastsettes av Sametinget i de årlige budsjettvedtak.

Kap. 4533 Sametinget

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
51	Avkastning av Samefolkets fond	4 649	3 593	2 535
	Sum kap. 4533	4 649	3 593	2 535

Jf. omtale under kap. 1533 post 54.

Kap. 1534 Tilskudd til samiske formål

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
50	Samisk høgskole		2 800	4 610
51	Divvun		4 700	5 246
72	Samisk språk, informasjon m.m.	10 244	11 081	9 446
74	Dokumentasjon, formidling m.m.	1 400	1 443	
	Sum kap. 1534	11 644	20 024	19 302

Post 50 Samisk høgskole

Innledning

Faglig analysegruppe for samisk statistikk, som er tilknyttet Samisk høgskole, er opprettet på bakgrunn av prosedyrene for konsultasjoner mellom statlige myndigheter og Sametinget. Analysegruppen legger årlig fram en rapport til departementet og Sametinget.

Departementet finansierer en ordning med Samiske veivisere. Gjennom dialog ønsker man å gi informasjon til ungdom og andre om samer og samiske forhold.

Samisk tradisjonskunnskap er viktig for ivaretagelse og utvikling av samisk språk, kultur og næringstilpassing. Denne kunnskapen er et supplement til akademisk forskning, også med tanke på framtidig utvikling, innovasjon og offentlige beslutningsprosesser.

Mål og prioriteringer 2012

Formålet med Faglig analysegruppe for samisk statistikk er å styrke faktagrunnlaget for budsjett-

arbeidet og for vurderinger og beslutninger i konsultasjoner mellom statlige myndigheter og Sametinget. Gruppens rapport skal, så langt som mulig, gi oversikt over og analyse av situasjon og utviklingstrekk i det samiske samfunnet innen ulike samfunnsområder. Utarbeidelsen av rapporten skal ta utgangspunkt i foreliggende statistikk og/eller annen relevant data og informasjon fra evaluering-, utrednings- og forskningsarbeid.

Målsetningen med ordningen Samiske veivisere er å gi samisk ungdom i oppgave å informere ungdom i videregående opplæring om samisk språk, kultur og samfunnsliv.

Formålet med prosjektet Árbiediehtu – kartlegging, bevaring og bruk av samisk tradisjonell kunnskap, som gjennomføres av Samisk høgskole, er å innhente, systematisere og formidle samers tradisjonelle kunnskap i Norge. En sentral utfordring framover vil være hvordan vi kan legge til rette for at tradisjonell kunnskap i sterkere grad enn i dag kan inngå som grunnlag for offentlige beslutningsprosesser, i tillegg til vitenskapelig kunnskap.

Budsjett 2012

Bevilgningen skal benyttes til drift av Faglig analysegruppe for samisk statistikk, Samiske veivisere og prosjektet Árbediehtu. Til Árbediehtu foreslås det overført 1,4 mill. kroner fra kap. 1534, post 74.

Rapport 2010

Det ble i 2010 tildelt 1,4 mill. kroner til Samisk høgskoles pilotprosjekt Árbediehtu – kartlegging, bevaring og bruk av samisk tradisjonell kunnskap. Forprosjektet startet opp høsten 2008 og har gått over tre år. Sametinget, Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet og Miljøverndepartementet har fulgt prosjektet sammen med relevante faginstanser. 2010 og 2011 har vært en overgangsfase med avslutning av pilotfasen av prosjektet, og med en begynnende orientering mot samarbeid med relevante fagmiljøer i andre nordiske land.

Post 51 Divvun

Innledning

Divvun er fra 2011 finansiert av Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet. Divvun har blant annet utviklet stavekontroll og korrekturprogram for nord-, lule- og sørsamisk og digitale pedagogiske verktøy. Moderne språkteknologi er en forutsetning for at samiske språk skal kunne overleve som bruksspråk i dagens samfunn.

Mål og prioriteringer 2012

Divvun videreutvikles i samarbeid med Universitetet i Tromsø, som overtok det formelle ansvaret for Divvun 1. juli 2011.

Budsjett 2012

Bevilgningen skal benyttes til drift av Divvun ved Universitetet i Tromsø.

Post 72 Samisk språk, informasjon m.m.

Innledning

Samisk språk skal kunne benyttes på alle samfunnsarenaer, jf. St.meld. nr. 28 (2007–2008) *Samepolitikken*. Bevaring og styrking av samiske språk er av stor betydning for å verne og utvikle samisk kultur og livsform. Samisk språk er en av bærebjelkene i samisk kultur og er et viktig satsingsområde for regjeringen.

Mål og prioriteringer 2012

Formålet med tilskuddsordningen er å styrke bruken av samiske språk ved å legge til rette for økt bruk av samisk i det offentlige, øke antallet samiske språkbrukere, øke mengden av informasjon gitt til samer på samisk og å øke informasjonen om samiske forhold overfor befolkningen i Norge.

Budsjett 2012

Tiltak knyttet til handlingsplan for samiske språk vil bli prioritert. Departementet vil i 2012 fordele tilskuddsmidler etter søknad og nærmere vurdering til konkrete prosjekter i regi av følgende aktører:

- Samisk høgskole
- Universitetet i Tromsø
- Fylkesmannen i Nordland
- Nord-Trøndelag fylkeskommune
- Engerdal kommune
- Storfjord kommune
- Tana kommune
- Árran lulesamisk senter
- Østsamisk museum
- Fylkesmannen i Sør-Trøndelag
- Direktoratet for forvaltning og IKT
- Gáldu – kompetansesenter for urfolks rettigheter
- RiddoDuottarMuseat
- Aajege sørsamisk språksenter

Deler av midlene på posten er flyttet til Sametinget (kap. 1533 post 50), Samisk høgskole (kap. 1534 post 50) og Divvun (kap. 1534 post 51).

Rapport 2010

I fordelingen av midlene for 2010 har tiltak for sør- og lulesamisk språk vært prioritert. Av den totale bevilgningen på 10,845 mill. kroner har i overkant av 5 mill. kroner gått til ulike tiltak for styrking og utvikling av sør- og lulesamisk språk. I tillegg er det gitt midler over posten til østsamiske og pite-samiske tiltak.

Samisk høgskoles drift av ordningen med Samiske veivisere og arbeidet med utvikling av samisk korrekturprogram – Divvun – er også finansiert over denne tilskuddsposten. Jf. omtale under kap.1534 Tilskudd til samiske formål, post 50 Samisk høgskole og post 51.

Ut over dette er diverse nordsamiske språktiltak finansiert over posten, i tillegg til ulike termi-

nologiprosjekter, bokutgivelser, film og utstillinger.

Post 74 Dokumentasjon, formidling m.m.

Bevilgningen foreslås flyttet til kap. 1534, post 50 Samisk høyskole.

Kap. 1535 Gáldu – Kompetansesenteret for urfolks rettigheter

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsutgifter	7 665	3 151	3 214
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	508		
	Sum kap. 1535	8 173	3 151	3 214

Innledning

Gáldu – Kompetansesenteret for urfolks rettigheter er et forvaltningsorgan med særskilte fullmakter.

Etableringen av Gáldu var et tiltak i *Handlingsplan for menneskerettigheter*, jf. St.meld. nr. 21 (1999–2000). Målsettingen med senteret er å øke kunnskapen om og forståelsen for samiske rettigheter og urfolksrettigheter. Senteret skal samle inn, systematisere og formidle relevant informasjon om urfolks rettigheter. Ifølge vedtektene skal senteret primært tilrettelegge og formidle informasjon overfor aktuelle målgrupper i Norge, men også overfor aktuelle målgrupper i andre land, i den grad kapasiteten tillater det. I handlingsplanen for menneskerettigheter går det fram at hensikten med å lokalisere kompetansesenteret i Nord-Norge var å øke kunnskapen om urfolks menneskerettigheter i landsdelen og i landet for øvrig.

Styret er senterets øverste organ og har iht. vedtektene ansvaret for faglig utvikling, ressursbruk og prioriteringer, samt utarbeide strategier for senterets virksomhet.

Det er nå nærmere 10 år siden Gáldu ble etablert, og departementet startet i 2011 en evaluering av senteret. Evalueringsrapporten skal foreligge i 2012.

Mål og prioriteringer 2012

Gáldu er en faglig selvstendig institusjon som, innenfor de rammer som departementet fastsetter, vedtar egne mål og resultatkrav.

Budsjett 2012

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen skal dekke driften av Gáldu.

I tillegg til bevilgningen over Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementets budsjett vil det tildeles tilskudd til senterets virksomhet over Utenriksdepartementets budsjett, kap. 163, post 72 Menneskerettigheter.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet har i samarbeid med Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet og Sametinget blitt enige om at Gáldu tildeles midler til en treårig prosjektstilling for arbeid med likestilling og antidiskriminering. Prosjektet omfatter diskrimineringsgrunnlagene funksjonsevne, kjønn, seksuell orientering og etnisitet. Prosjektet startet opp i 2010 og avsluttes med en evaluering i 2012.

Rapport 2010

Gáldu ble tildelt 3,049 mill. kroner i grunnbevilgning for 2010 over Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementets budsjett, og 1 mill. kroner over Utenriksdepartementets budsjett. I tillegg mottok Gáldu prosjektmidler fra Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet, Utenriksdepartementet, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, Sametinget og Barentssekretariatet.

Et viktig verktøy i Gáldus informasjonsvirksomhet er nettportalen www.galdu.org, som har informasjon på norsk, samisk og engelsk. Nettstedet hadde i 2010 over 100 000 besøkende og mer enn 500 000 sidevisninger. Gáldu gir videre skriftserien Gáldu Čála – tidsskrift for urfolks rettigheter, som fokuserer på temaer som er relevante både for samer og andre urfolk. I 2010 ble det

blant annet fokusert på urfolksbarns rett til språk, samt på selvbestemmelse og autonomi på områdene kultur, språk og utdanning. Skriftserien

benyttes blant annet som pensums- og referanse-litteratur av studenter og forskere.

Kap. 4535 Gáldu – kompetansesenteret for urfolks rettigheter

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
02	Diverse inntekter	4 539		
	Sum kap. 4535	4 539		

Post 02 Diverse inntekter

Regnskap 2010 omfatter blant annet bevilgningen fra Utenriksdepartementet, jf. omtale under kap. 1535.

Kap. 1536 Internasjonalt reindriftssenter

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsutgifter	7 311	3 541	3 613
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold	621		
	Sum kap. 1536	7 932	3 541	3 613

Innledning

Internasjonalt reindriftssenter i Kautokeino er forvaltningsorgan med særskilte fullmakter. Senteret fyller en viktig funksjon i det sirkumpolare reindriftssamarbeidet og ivaretar både faglige behov og koordineringsbehov hos senterets målgrupper. Det er lagt vekt på at reindriftsfolk og deres organisasjoner skal ha et nært forhold til senteret, og det skal drives i samråd med Verdensforbundet for reindriftsfolk. Senteret skal medvirke til å formidle og utveksle informasjon og få i stand faglig samarbeid mellom reindriftsfolk i arktiske områder. Arbeidet skal være rettet mot næringsutøvere, offentlige myndigheter, forskningsmiljø og andre fagmiljø, samt internasjonale organisasjoner og samarbeidsorgan.

Styret er senterets øverste organ, og har iht. vedtektene ansvaret for faglig utvikling, ressursbruk og prioriteringer, samt å utarbeide strategier for senterets virksomhet. Styresammensetningen gjenspeiler eksisterende grenseoverskridende reindriftssamarbeid. Vedtektene ble oppdatert i 2010.

Mål og prioriteringer 2012

Internasjonalt reindriftssenter er en faglig selvstendig institusjon som, innenfor de rammer som departementet fastsetter, vedtar egne mål og resultatkrav.

Budsjett 2012

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen skal dekke driften av Internasjonalt reindriftssenter i 2012.

Rapport 2010

Senterets internasjonale samarbeid med institusjoner, organisasjoner og reindriftsfolk er videreutviklet i 2010 gjennom urfolksprosjekter i nordområdene, initiert av senteret og Verdensforbundet for reindriftsfolk. Urfolkssamarbeidet mellom Russland, Canada og Norge har stått sentralt, og prosjektene vil ha stor betydning for senterets virksomhet fremover. Senteret registrerer dramatiske endringer i urfolkssamfunn i nordområdene

grunnet klimaendringer og industriell utbygging, og ser det som viktig å drive informasjonsarbeid og å bygge kunnskap lokalt for en bærekraftig utvikling. Særlig fremheves UArctic EALÁT Institute som en urfolksarv etter Det internasjonale polaråret (IPY), IPY EALÁT prosjektet i Arktisk råd, etablering av tre lokale reindriftssenter i de

russiske nordområdene, Birgen-prosjektet for kvinner i reindriften, Ambassadør-prosjektet for nordisk reindriftingsungdom, UNEP Nomadic Herders-prosjektet for reindriften i Kina, Mongolia og Russland samt involvering av arktisk urfolksungdom og IKT.

Kap. 4536 Internasjonalt reindriftssenter

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
02	Diverse inntekter	3 978		
	Sum kap. 4536	3 978		

Post 02 Diverse inntekter

Inntektsposten gjelder eksterne finansieringer av prosjekter i regi av Internasjonalt reindriftssenter.

Prográmmakategoriija 01.33 Sámi ulbmilat

Prográmmakategoriija 01.33 golut juhkkovuvvon kapihttaliidda

(1 000 ru)

Kap.	Namahus	Salderejuvvon			Pst. rievdadus 11/12
		Rehketdoallu 2010	bušeahtta 2011	Evttohus 2012	
1533	Sámediggi	219 785	229 248	236 185	3,0
1534	Juolludeamit sámi ulbmiliidda	11 644	20 024	19 302	-3,6
1535	Gáldu – Álgoálbmotvuoigatvuodaid gelbbolašvuodaguovddáš	8 173	3 151	3 214	2,0
1536	Riikkaidgaskasaš boazodoalloguovddáš	7 932	3 541	3 613	2,0
Supmi kategoriija 01.33		247 534	255 964	262 314	2,5

Prográmmakategoriija 01.33 boadut juhkkovuvvon kapihttaliidda

(1 000 ru)

Kap.	Namahus	Salderejuvvon			Pst. rievdadus 11/12
		Rehketdoallu 2010	bušeahtta 2011	Evttohus 2012	
4533	Sámediggi	4 649	3 593	2 535	-29,4
4535	Gáldu – Álgoálbmotvuoigatvuodaid gelbbolašvuodaguovddáš	4 539			
4536	Riikkaidgaskasaš boazodoalloguovddáš	3 978			
Supmi kategoriija 01.33		13 166	3 593	2 535	-29,4

Álggaheapmi

Norgga stáhta lea álgoálggus juo vuodđuduvvon guovtti álbmoga eatnamiidda, namalassii sámiid ja dáččaid, ja dasa ahte goappašiid álbmogiin leat ovttalágan vuoigatvuodát ja vejolašvuodát ovddidit kultuvrraset ja gielaset. Sámepolitihkka galgá fuolahit sámi álbmoga nu ahte sámi gielas, kultuvrras ja servodateallimis lea dorvvolaš boahteáigi Norggas.

Vuodđolága paragrafa 110a ja sámeláhka leat sámepolitihka riikkalaš riektivuodđu. Sámepolitihka politihkalaš vuodđu bohtá ovdan St. diedáhusas nr. 28 (2007–2008) Sámepolitihkka. Diedáhus válldahallá viidát sierranas servo-

datsurggiid ulbmiliid, ee. giela, dearvvašvuoda, sámi mánáid ja nuoraid bajásšaddaneavttuid, dutkama, kulturáššiid ja ealáhusovddideami.

Ođasmahttin-, hálldahus- ja girkodepartemeanttas lea bajimus ovddasvástádus oktiiheivehallat stáhta sámepolitihka. Fágadepartemeanttain lea ovddasvástádus čuovvolit ja čadahit sámepolitihka iežaset fágasurggiin.

ILO-konvenšuvdna nr. 169 Álgoálbmogiid ja čeardaálbmogiid birra iehčanas stáhtain nanne ahte ráđdehusas lea geatnegasvuohta ráđđádallat sámiiguin áššiin mat njuolgga gusket sidjiide. Sámedikkis lea danne sierra sajádat, ja das ferte leat dajamuš áššesurggiin mat leat dehálaččat sámiide.

Sámediggi lea ášahuvvon sámelága vuodul ollašuttin dihtii Vuodđolága paragrafa 110a. Álbmotválljen orgánan Sámedikkis lea stuorra friddjavuohta. Dat ii leat dábalaš etáhta dahje ráđdehusa vuollásaš orgána, ja danne ráđdehusas ii leat ovdasvástádus Sámedikki politihkalaš doaimmas dahje dain mearrádusain maid Sámediggi dahká politihkalaš orgánan. Stáhtaráđiin lea dattetge vuodđolágalaš ovddasvástádus dain juolludemiin mat juolluduvvojit guđege departemeantta stáhtabušeahhtas.

Riikkaidgaskasaš boazodoalloguovddáš ja Gáldu – Álgoálbmotvuoigatvuodaid gelbbolašvuodaguovddáš leat hálldahusorgánat main leat erenoamáš fápmudusat ja maid sierra stivrrat jodihit. Stivrrain lea bajimus ovddasvástádus guovddážiid doaimmas daid rájáid siskkoabealde maid departemeanta mearrida, ja dain lea ee. ovdasvástádus fágalaš ovddideamis, resursageavaheamis ja vuoruhemiin. Ođasmahttin-, hálldahus- ja girkodepartemeanttas lea bajimus ovddasvástádus guovddážiid hálldahus- ja ekonomijagažaldagain.

Hástalusat ja ovdánansárgosat

Vuoigatvuodaovddideapmi, ášahusovddideapmi ja eiseválddiid ja sámiiid gaskasaš gulahallama formaliseren leat guhká leamaš guovdilát sámepolitihkas. Ášahuvvon leat lágat, njuolggadusčoahkit ja ortnegat mat galget ovddidit sámegielaide, kultuvrra ja ealahus- ja servodateallima. Sámepolitihkka hukse viidáseappot daid ášahuslaš ja rievttálaš rámaide mat leat mearriduvvon. Viidásat politihkakahábmemis dattetge galgá eanet deaddu biddjovvot «beaivválaš politihkkii», sámii deastagiid ovttasteapmái buot servodatsurggiid ja hálldahusdásiid politihkakahábmemis ja doaibmabijuiin. Ain lea hástalus nákcet fállat sámii geavaheaddjiide ovtadássásaš bálvalusfálaldaga mángga ortnega oktavuodas.

Ráđdehus lea čuovvoleamen Sámi vuoigatvuodalávdegotti II árvalusaid. Álggahuvvon leat maidái Suoma, Norgga ja Ruota šiehtadallamat davviriikkalaš sámekonvenšuvnna birra.

Sámediggi galgá oazžut duohta dajamuša surggiin mat leat dehálaččat sámii kultuvrra ja giela ovdáneapmái. Sámedikki ásaheami rájes dan fápmu lea dađistaga lassánan, ee. Sámedikki ja stáhtalaš eiseválddiid gaskasaš ráđđádallanvugiid geažil.

Manimus jagiid mii leat oaidnán eretfárrema ja olmmošlogu njiedjama mángga sámii guovllus. Mii oaidnit dattetge mearkkaid das ahte muhtun olb-

mot fárrejit ruovttoluotta iežaset ruovttubáikái ja huksejit bargosajiid, dávjá ođda ealahusain, go leat geargan oahpu váldimis. Dát ovdáneapmi lea dakkár maid gánnáha doarjut.

Ođda dutkan lea almmustuvvan mii čájeha ahte ollu sámii leat vásihan givssideami ja vealaheami, ja ahte muhtumiin dat lea čuohcan gillájeaddjiid dearvvašvuhtii. Seammás mii oaidnit ahte dađistaga eanet mánát šaddet bajás lunddolaš sámii identitehtain, ja sápmelašvuoha lea bohtán eambo oidnosii almmolaš dásis Norggas. Ángirusšán sámegielain ja sámii ášahusaiguin lea dehálaš go áigumuš lea duođaštit ja doarjut sámii identitehta ja ássama ja ássanmearkkaid. Sámi kulturviesut ja giellaguovddážit sáhttet leat mávssolaččat sihke oktagasaide ja sámii guovlluide.

Sámegiella

Dađistaga eanet almmolaš doaimmahusat leat heivehan iežaset fálaldaga sámegielaš geavaheaddjiide ja sámii álbmogii oppalohká. Iskkadallamat čájehit dattetge ahte almmolaš orgánain sámii giellamáhttu ja kulturmáhttu ii leat doarvái buorre.

Daid oahppiid buohkanas lohku guđiin lea sámegiella fágan, ii leat stuoris. Skuvlajagi 2010–2011 oahppiid lohku lei 2259. Sis 2073 oahppi ožžo oahpahusa davvisámegielaš, 96 oahppi ožžo oahpahusa julevsámegielaš ja 90 oahppi ožžo oahpahusa oarjilsámegielaš. Sámi logut mitalit 3 maid Sámi statistihka fágalaš ladastallanjoavku lea ráhkadan, čájeha ahte áigodagas 2006–2009 njiejai mearkkašahtti láhkai daid vuoddoskuvlaoahppiid lohku geain lei sámegiella nubbegiellan.

Sámegielaš leat áibbas hearckes dilis mángga guovllus. UNESCO áitojuvvon gielaide rukses listtus lea davvisámegiella luohkkáduvvon áitojuvvon giellan, ja oarjilsámegiella ja julevsámegiella fas leat árvoštallojuvvon erenoamážit áitojuvvon giellan. Áitojuvvon giella meroštallojuvvo dakkár giellan mas giella hálldašeaddji mánáid lohku njiedjá, ja erenoamážit áitojuvvon giella fas čilgejuvvo dakkár giellan maid measta dušše rávesolbmot hálldašit ja geavahit.

Buot almmolaš doaimmahusain lea ovddasvástádus váldit vuhtii sámegielaččaid iežaset bargosuorggis, suorgeovddasvástádusprinsihpa mielde. Kulturdepartemeanta lea dat fágadepartemeanta mas lea ovddasvástádus giellapolitihkas, ja das lea bajimus ja suorgerastideaddji ovddasvástádus hábmet, dulkot ja ovddidit giellapolitihkalaš ulbmiliid Norggas. Ođasmahttin-, hálldahus- ja girkodepartemeanttas lea váldoovddasvástádus hálldašit sámelága giellanjuolggadu-

said ja oktiordnet barggu Regiovdna- dahje unnitlohkogielaide eurohpaláš lihtuin (unnitlohkogiella-lihtuin) ja čuovvolit Sámegeielaid doaibmaplána. Fágadepartemeanttain lea ovddasvástádus sámi giellabarggus iežaset surggiin.

Sámedikkis lea hui guovdilis doaibma sámegeielaide guoski barggus, go das lea ovddasvástádus suodjalit ja ain eambo ovddidit sámegeielaid Norggas, gč. sámelága paragrafa 3-12. Gielddain ja fylkkagielddain lea maiddá guovddáš doaibma sámegeielaid ovddideamis. Dasto lea stáhtas ovddasvástádus láchit diliid nu ahte sámegeiela lea vejolaš suodjalit ja ovddidit.

Vásáhusat leat čájehan ahte deháleamos váikkuhangaskaomiin, jus ulbmil lea oáčchoahit áigái systemáhtalaš giellabarggu gielddas, lea dat go gieldda beassá sámegeielaid hálldášanguvlui. Jagi 2006 rájes leat 3 ođđa gieldda, Divttasvuotna, Snoasa ja Loabát, beassan hálldášanguvlui. Evttohus váldit Røyrviiikka suohkana mielde hálldášanguvlui lea sáddejuvvo gulaskuddamii, ja Romssa suohkange lea ohcan. Skániid ja Evenášši suohkanat leat maiddá čielggadeamen ja árvvoštallamin galget go geahččalit beassat sámegeielaid hálldášanguvlui.

Sámegeielaid doaibmaplána

Sámegeielaid doaibmaplána, mii almmuhuvvui jagi 2009, galgá láchit vuodu surggiid ja hálldahusdásiid rastásaš ángirusšamii mii lea viiddis ja guhkesáigásaš. Doaibmaplána galgá bistit 5 jagi. Ođasmahttin-, hálldahus- ja girkodepartemeanta oktiiveivhallá doaibmaplána čuovvoleami ja dat galgá jahkásaččat válddahallat man muddui doaibmabijuid čadahepmi lea ollen. Bargu čadahuvvo ovttrasáidid daid departemeanttaiguin maidda áššit gusket, ja departemeanttaid ja Sámedikki gaskasaš gulahallamiin ja ráddádallamiin. Preanttus *Sámegeielaid doaibmaplána – gielladilli jagi 2010 ja joatkevaš barggut jagi 2011 almmuhuvvui guovvamánus 2011*. Stáhtusraporta addá visogova plána ođđa doaibmabijuin ja doaibmabijuid čadaheamis. Raporttas leat oktiibuot 78 doaibmabiju, ee. mánnga doaibmabiju mat galget buoridit oarjilsámegeiela ja julevsámegeiela ealáskáhttima. Jagi 2011 álggahuvvojit maiddá doaibmabijut maid ulbmil lea ealáskáhttit sámegeiela márkosámi guovllus.

Sámegeielaid doaibmaplána barggus lea čielgan ahte dárbbášuvvojit eanet systemáhtalaš dieđut sámegeiela geavaheami birra. Danne Ođasmahttin-, hálldahus- ja girkodepartemeanta, Máhtodepartemeanta ja Sámediggi leat jagi 2011 giđa mearridan čadahit stuorat giellaiskkadallama mii kárte

sámi álbmoga gielladili oktagasdásis. Iskkadallama ulbmil lea oázžut visogova das man olus hálldašit guđege sámegeiela njálmálaččat ja čálalaččat, makkár oktavuodain sii geavahit giela ja man muddui sámegeiela geavahuvvo gulahallangiellan mánáidgárddis, skuvllas, barggus oahpahusas, astoáiggis, báikegottiin ja eaktodáhtolaš dahje politihkalaš barggus. Raporta galgá gárvánit jagi 2012 giđa mielde.

Sámelága giellanjuolggadusaid árvvoštallama vuodul jagi 2007 ja dannego sámelága giellanjuolggadusaid hálldášanguovlu lea viiddiduvvon fátmastit julevsámi ja oarjilsámi giellaguovlluid, de departemeanta lea geahčadišgohtán sámelága giellanjuolggadusaid. Bargu čadahuvvo ovttrasáidid eará áššáigulleaš departemeanttaiguin ja Sámedikkiin. Go sámelága giellanjuolggadusaid geahčadeapmi lea čadahuvvon, de mearriduvvo galget go daid nuppástuhttit.

Ulbmilat ja strategijjat

Buorre deaivvadeapmi almmolaš ásahusaiguin

St.diedáhusas nr. 28 (2007–2008) Sámepolitihkka lea geažiduvvon ahte eanemus beroštupmi galgá leat «beaivválaš politihkas», namalassii das mo sámepolitihkalaš ulbmilat ja ásahuvvon vuoigatvuodát dovdojit geavadis ja bohtet oidnosii čálgostáhta ortnegiin ja fálaldagáin.

Ođasmahttin-, hálldahus- ja girkodepartemeanta áigu bargat dainna áššiin mo sámi geavaheadjiid deaivvadeapmi lea almmolaš ásahusaiguin ja bálvalusfálaldagaiguin. Sámiid ja sámegeielalaš geavaheadjiid vuhtiiváldin galgá ovddimusat heivehuvvot dábálaš bálvalusfálaldahkii. Dat mearkkaša ahte ortnegiid mat gusket sihke sámiide ja álbmogii muđuid berrejit dábálaš čálgoortnegat ja hálldášanorgánat fuolahit.

Nordlándda fylkkamánne lea mánnga jagi čohkken vásáhusaid daid gielddaid bagadeaddjin main leat sámi geavaheadjit. Nordlándda fylkkamánne lea jagi 2011 álggahan ovddasmanni prošeavtta oázžun dihtii eanet dieđuid das mo bargu sámi áššiiguin lea gielddain main sámit áššet. Ovddasmanni prošeakta galgá álggus ráddjejuvvo mánáid ja nuoraid bajásšaddaneavttuide, sámegeilli, dearvvašvuoda- ja sosialfálaldagaide ja boazodollui ja areálapolitihkii. Ođasmahttin-, hálldahus- ja girkodepartemeanta ruhtada prošeavtta.

Gielddaid guovddášlihttu (KS), Sámediggi, Gieldda- ja regiovdnadepartemeanta ja Ođasmahttin-, hálldahus- ja girkodepartemeanta leat álggahan ovttasbarggu man áigumuš lea ee. kártet gielddasuorggis daid hástalusaid mat leat

ovttadássásaš fálađdagaid addimis sámi álbmogii. Dat lea dehálaš veahkki go áigumuš lea oazzut dieđuid das mo gielddaid dilli lea.

Bálvalusfálađdagaid buorre kvalitehta eaktuda ahte leat bargit geain lea sámegiela ja sámekultuvrra máhttu. Danne leat álggahuvvon eanet doaimbijut mat galget nannet studeanttaid háhkama sámi alit ohppui. Dakkár ortnet lea ásahuvvon, ee., mii addá vejolašvuoda sihkkut oahppoloana osiid daidda studeanttaide geat čadahit sámi oahpaheaddjioahpu dahje váldet sámegiela fágan iežaset oahpaheaddjioahpu oassin, gč. Prop. 1 S (2009–2010) *Máhtodepartemeanta*.

Sámegielat

Sámegielaid doaimbaplána váldoulbmil lea Norggas láchit dorvvolaš dili sámegielaide – davvisámegillii, julevsámegillii ja oarjilsámegillii. Doaimbaplána galgá vuosttažettiin nannet ángiruššama sámegielaiguin sierranas servodatsurggiin, erenoamážit oahpahas ja oahpuin, almmolaš bálvalus- ja fuollafálađdagain, ja vel sámegielaid geavaheami ja oainnusin dahkama almmolaš oktavuodain.

Dehálaš doaimbaidju sámegielaid nannemis lea leamaš elektrovnnalaš divvunprográmma ráhkadeapmi sámegielaide, Divvun, gč. válddahalama kapihtala 1534 poasttas 51.

Departemeanta lea láchimin vejolašvuodaid geavahit sámegiela IKT-oktavuodain, ja das lea dat ulbmil ahte buot almmolaš registarat galget sáhttit registarastit sámegiela bustávaid riehta, ja ahte registariid gaskka galgá leat vejolaš lonohallat dakkár dieđuid. Dán barggu oassin leat mearriduvvon mánga ođđa bákkolaš IKT-standárdda almmolaš suorggi várás.

Sámi ealáhusat ja sámekultuvrra ávnnaslaš vuoddu

Sámekultuvrra rievttálaš suddjemii eai gula dušše jurddalaš kulturilbmadeamit, nugo mahkáš giella, oskkoldat ja dáidda, muhto maiddá dievas sámi kulturdoaimba, mii maiddá gohčoduvvo sámekultuvrra luondduvuodđun. Váldoealáhusat boazodollu, eanadoallu ja guolásteapmi leat sámekultuvrra ávnnaslaš vuodu guovdilis oasis. Dehálaš leat maiddá ahte dát váldoealáhusat doaimhuvvojit veahkkálagađ eará árbevirolaš sámi ealáhusaiguin, nugo dujiin ja meahccealáhusaiguin. Seammas ođđa ealáhusat leat dehálaččat maiddá bargheapmái ja ássamii sámi guovlluin.

Sámi vuoigatvuodálávdegoddi II lea čielggadan makkár riekti lea eatnamiidda ja

čáziide, ja daid geavahit árbevirolaš sámi guovlluin davvin Romssa fylkka rájes lulás Hedmárkku rádjai. Lávdegotti muhtun árvalusat gusket Finnmarkui ge. Sámi vuoigatvuodálávdegotti II árvalusaiguin leat jo bargamin. Áigumuš lea barggu áiggi čadahit viiddis diehtujuohkin- ja gulaskudandanseassa.

Šiehtadallamat davviriikkalaš sámekonvenšuvnna birra álggahuvvojede njukčamánuš 2011. Suoma, Norgga ja Ruota sáttatgottit čadahit šiehtadallamiid.

Sámi árbediehtu lea dehálaš sámiid giela, kultuvrra ja ealáhusheiveheami seailuheapmái ja ovddideapmái. Danne departemeanta doarju proševtta Árbediehtu – sámi árbevirolaš dieđuid ja máhtuid kárten, bisuheapmi ja geavaheapmi, mii čadahuvvo Sámi allaskuvlla olis, gč. válddahalama kapihtala 1534 poasttas 50.

Searvan mearridandanseassaide

Stáhta eiseválddiid ja Sámedikki gaskasaš ráđđádallandvuogit, mat mearriduvvojede miessemánuš 2005, geatnegahttet ráđđehusa, departemeanttaid, direktoráhtaid ja eará stáhtalaš doaimmehusađ ráđđádallat Sámedikkiin ja vejolaččat eará sámi beroštusaiguin nu árrat go vejolaš, go jurdda lea addit ođđa lágaid dahje čadahit doaimbijuid mat njuolggá sáhttet váikkuhit sámi beroštumiide

Vásáhusat dássázi leat čájehan ahte ráđđádallandvuogit huksejit Sámedikki ja stáhtalaš ráđđádalli eiseválddi gaskii lagašvuoda. Eanaš ráđđádallamat lohppet ovttaoavilvuodain. Proseđyrat leat maiddá láchán vuodu dasa ahte stáhtalaš eiseválddiin ja Sámedikkis lea dávjiit oktavuoha, ja dat lea váikkuhan dasa ahte stáhtahálddahas leat lassánan dieđut ja áddejupmi sámi diliin.

Sámediggi ja Ođasmahttin-, hálddahuš- ja girkodepartemeanta eai leat áibbas ovttaoavilis das makkár láidagiid álbmotrievttálaš njuolggadusat álgoálbmogiid ja unnitloguid birra sáhttet addit departemeanttaid bargui jahkásaš bušehttaárvalusaiguin Stuorradiggái. Dattetge lea ovttamielalašvuoha makkár bargovugiid mielde Sámedikki ja ráđđehusa oktavuoha galgá leat daid stáhtabušehta osiid birra mat gusket sámi ulbmiliidda. Bargovugiid vuodus lea otná geavat, ja dat ásaha bissovaš minstara Sámedikki ja guovdilis departemeanttaid gaskasaš čoahkkimiidda bušehttaáššiid birra. Erenoamáš dehálaš bealli lea dat ahte ráđđehusas árrat bušehttaproseassas lea vejolašvuoha oazzut

gova diliin ja bušeahhtadárbbuin mat leat sámi servodaga sierranas surggiin.

Ovddidit buori diehtovuodu sámi servodateallima ja kultuvrra birra

Sámi diliid dutkan galgá váikkuhit dasa ahte sámi giella, kultuvra, ealáhus- ja servodateallin nannejuvvojit ja ovddiduvvojit, gč. St.meld. nr. 30 (2008–2009) Klima for forskning. Dávvggasvuohhta, heivehannákca, joatkevašvuohhta ja odasmahttin leat guovdilis doahpagat sámi servodaga suodjaleamis ja ovddideamis. Nuppástuhttinleaktu addá čielga máhttohástalusaid sámi servodahkii go áigumuš lea dulkot ja stivret iežas dili ja servodatovdaneami. Sámi dutkan- ja oahpahasásahusain, gelbbolašvuodabirrasiiin, ealáhusain ja almmolaš eiseválddiin leat stuorra hástalusat buvttadit máhtu mii lea heivehuvvon sámi servodagaide. Dán bargui gullet maiddá sámi árbevirolaš dieđu ja máhtu duodašteapmi ja heiveheapmi máhttovuodui, mii lea dehálaš gelbbolašvuohhta ja lassi árbevirolaš akademalaš dutkamii. Sámi dutkamis leat guhká leamaš oktavuohhta ja ovttasbargu dakkár riikkaidgaskasaš birrasiiiguin mat barget álgoálbmogiidda ja/dahje unnitloguide guoski dutkamiin. Dát addá ovdamuni sámi dutkamii ja álgoálbmotdutkanii davviriikkaid ja davviguovllu geahčadanhálttis.

St.diedáhugas nr. 28 (2007–2008) *Sámepolitihka* deattuhuvvo ahte lea dehálaš háhkat dieđuid sámi diliid birra sámepolitihka čadaheami vuodđun. Sámi statistihka boahhteáigásaš ovddideamis stuoramus hástalus lea dat go dakkár oktagasvuodot státtistihkka váilu, mii lea ovddiduvvon ovddasteaddji sámi riikkapopulašuvnna vuodul. Sámediggi lea mearridan ahte válgajenasluslohku ii galgga geavahuvvot oktagasvuodot státtistihka ráhkadeami vuodđun. Danne ii leat vejolaš joatkit barggu mas oktagaslunddot statistihkka ovddiduvvo ja guovdilis metodat geahččaluvvojit. Sámediggi lea váldán ovdan jearaldaga, lea go oktagassii vuodđuduvvon sámi statistihka sadjái vejolaš ráhkadit státtistihka olmmošlohkamiid registarastimiid vuodul. Departemeanta ii ane dan guovdilis vuohkin ja čujuha ahte olmmošlohkamat odne enaš čadahuvvojit gávdnojeaddji dieđuid oktiibidjamiin, earret eará álbmotregistara dieđuid oktiibidjamiin.

Oktiibiddjojuvvon dieđut/logut, visogovat ja guorahallamat buoridivčče válgabarggu. Sámi válgadutkanprográmma (2008–2011), maid Norgga dutkanráđi sámi prográmma lea dorjon, loahpa-

huvvo jagi 2011. Jearaldat lea dalle mo lea vejolaš ávkin geavahit prográmma vásáhusaid, dieđuid ja gelbbolašvuoda ja daid viidáseappot ovddidit.

Riikkalaš ja rikkaidgaskasaš sámeapolitihka ollisvuohhta ja gittalasvuohhta

Bargu sámi ja sámiide guoski áššiiguin čadahuvvo odne ráđdehusa ollislaš politihka ulbmila rájaid siskkoabealde main sámit ieža Sámedikki, sámi áshusaid ja organisašuvnnaid bokte leat ovttasdoaimbit ja eaktudeaddjit. Ollislaš sámeapolitihka ovddideamis lea dehálaš geahččat sámi áššiid oktasaš davviriikkalaš geahčadanhálttis ja geahččalit ovddidit ja áshahit oktasaš doaimbajuid ja ovttasbarggu riikarájaid rastá. Ministarat geain lea ovddasvástáduš sámi áššiin Norggas, Suomas ja Ruotas, ja dáid riikkaid sámediggeprezideanttat leat ásahan bissovaš ovttasbarggu mas sii jeavddalaččat besset digašallat ja meannudit buot golmma riikii guoski sámi áššiid. Ovttasbargu čatnasa eahpeformálalaččat, muhto lahka Davviriikkaid ministtarráđái.

Álgoálbmotolli lea okta ráđdehusa čieža ángiruššansuorggis Ráđdehusa davviguovlostrategiijas (2006). Davviguovlopolitihkka galgá suddjet álgoálbmogiid eallinvuodu, kultuvrra ja ealáhusaid davviguovlluin. Dilit galget nu láchččojuvvot ahte álgoálbmogiin leat buorit eavttut searvat mearridanproseassaide vai sii sáhttet geavahit alcceseaset ávkin daid vejolašvuodaid maid boahhteáigásaš ovdaneapmi davvin sáhtttá addit. Oktasaš julggaštusas Norgga ja Ruošša gaskasaš rádjalaš ovttasbarggu birra (2010) vuoruhuvvojit álgoálbmotoktavuodaid nannen, álgoálbmogiid árbevirolaš kultuvrra ja ealáhusaid ealáskahttin ja suodjaleapmi ja álgoálbmogiid buorredilálaš eallima suddjen. Julggaštusa čuovvola latnjalassii manni bargoplána (2011) mas konkrehta rádjaraštideaddji álgoálbmotdoaimbajut leat dehálaččat. Norgga-Ruošša kulturovttasbarggus sáme kultuvra/álgoálbmotkultuvra lea viđa fádásuorggis okta, dain mat leat gessojuvvon ovdan golmmajahkásaš kulturovttasbarggu prográmmas mii galgá leat Ruoššain áigodaga 2010–2012.

Juolludeamit eará departemeanttaid bušeahtain

Departemeanttaid juolludeamit sámi ulbmiliidda válddhallojuvvojit dievvasii stáhtabušehta sierra mildosis, gč. Juolludeamit sámi áigumušaide jagi 2012 stáhtabušehtas.

Kap. 1533 Sámediggi

(1 000 ru)

Poasta	Namahus	Salderejuvvon		
		Rehketdoallu 2010	bušeahhta 2011	Evttohus 2012
50	Sámediggi	215 136	225 655	233 650
54	Sámeálbmotfoandda vuoitu	4 649	3 593	2 535
	Supmi kap. 1533	219 785	229 248	236 185

Poasta 50 Sámediggi**Álgaheapmi**

Sámediggi lea ásahuvvon sámelága vuodul ollašuttin dihtii Vuodđolága paragrafa 110a. Sámediggi oažžu jahkásaččat juolludemiid Ođasmahttin-, hálldahus- ja girkodepartemeanttas, Máhttodepartemeanttas, Dearvvašvuoda- ja fuolahusdepartemeanttas, Kulturdepartemeanttas, Birasgáhttendepartemeanttas, Eanadoallo- ja biebmodepartemeanttas ja Olgoriikadepartemeanttas. Dárkilat válldahallan dain juolludemiin maid Sámediggi oažžu, lea gávdnamis prentosis *Juolludeamit sámi áigumušaide jagi 2012 stáhtabušeahhta*.

Sámediggi beassá spiehkastit brutto-bušehttenprinsihpas ja oažžu visot juolluduvvon ruđaid Ođasmahttin-, hálldahus- ja girkodepartemeanttas, Máhttodepartemeanttas, Kulturdepartemeanttas ja Birasgáhttendepartemeanttas 50-poasttain. Sámediggi juogada juolluduvvon ruđaid jagi mañimus dievasčoahkkimisttis dainna várašemiin ahte Stuorradiggi dohkkeha bušeahttamearrádusa. Sámediggi juogada juolluduvvon ruđaid iežas vuoruhemiid mielde, muhto Stuorradiggi bušeahttamearrádusaid mielde.

Sámedikki ekonomijahálldaseami rámaid mearrida Ođasmahttin-, hálldahus- ja girkodepartemeanta váldoinstruvssas (njuolggadusčoahkis) mii lea Sámedikki ekonomijahálldaseami várás. Váldoinstruksa gusto maiddái juolludemiide eará departemeanttaid bušeahtain ja eará vejolaš boađuide. Instruksa lea mearriduvvon sámelága § 2-1, goalmmát laddasa vuodul. Váldoinstruvssas lea departemeanta árvalan ahte Sámediggái ge gustojit Stáhta ekonomijanjuolggadusat ja Mearrádusat stáhta ekonomijastivrema birra. Departemeanta eaktuda dattetge ahte ekonomijanjuolggadusat ja mearrádusat fertejit geavahuvvot nu, ahte Sámediggi beassá geavahit árvoštállan-vejolašvuoda álbmotválljen orgánan.

Jagi 2012 ulbmilat ja vuoruheamit

Sámedikkis álbmotválljen orgánan lea iehčanas váldi ja iehčanas ovddasvástádus politihkalaš doaimmastis. Čujuhuvvo Sámedikki iežas strategiijadokumeanttaide ja bušeahttamearrádusaide mat mitalit eanet Sámedikki ulbmiliid birra.

Jagi 2012 bušeahhta

Vuoddojuolludeapmi poasttas galgá ee. gokčat goluid mat leat Sámedikki politihkalaš barggus ja hálldahusas, ja gielddaid ja fylkkagielddaid lassegoluid mat leat sámelága giellanjuolggadusaid čuovvoleamis. Lassáneamis jagi 2008 rájes leat 12 milj. ruvnnu ákkastuvvon dárbašlašžan Sámedikki dehálaš doaimma geažil sámegielaide ovddidanbarggus. Jahkái 2012 sirdojuvvo Sámediggái vel 1 milj. ruvnnu, mat galget gokčat goluid mat leat diehtjuohkimis sámi nuoraide ja sámegielaide ovddidanbarggus.

Jagi 2010 raporta

Ráđdehus ovddida juohke jagi stuorradiggediedáhusa Stuorradiggái Sámedikki doaimma birra, masa Sámedikki jahkediédáhus biddjojuvvo mielddusin. Diedáhusas čilgejuvvo mo Sámediggi lea geavahan daid ruđaid mat leat juolluduvvon stáhtabušeahhta.

Mearriduvvon lea ahte Sámeálbmotfoandda vuoitu galgá leat seamma stuoris go guhkesáigásaš stáhtaobligášuvnnaid reantu lea, ja lea mearriduvvon logi jahkái. Odda logijagi áigodaga jahkásaš vuoitu mii álggii suoidnemánu 1. b. 2010, lea rehkenastojuvvon 3,38 proseantasaš reanttuin. Dalle šaddá jahkásaš vuoitu leat 2,535 milj. ruvnnu.

Poasta 54 Sámeálbmotfoandda vuoitu

Go Stuorradiggi giedahalai ođastuvvon nátionálabušeahhta jahkái 2000, de dat mearridii

geassemánu 16. b. 2000 juolludit 75 milj. ruvnu «Sámeálbmotfondii». Foandda vuoiu galgá geava-huvvot dakkár sierranas doaibmabijuide go gillii ja kultuvrra ovddideaddji doaibmabijuide, ja dat lea oktasaš buhtadus daid vahágiid ja boasttuvuođaid ovdii maid dáruiduhttin lea dagahan sámi álbmogii. Foandda reantodonestusat eai gula oassin Sámedikki rápmajuolludeapmái.

Foandda njuolggadusat mearriduvvojedje gonagaslaš resolušuvnnain čakčamánu 22. b. 2006. Sámedikki dievasčoahkkin lea foandda stivra. Foandda dinestusaid dárkilis geavaheami Sámediggi mearrida jahkásaččat bušeahhta-mearrádusaidisguin.

Kap. 4533 Sámediggi

(1 000 ru)

Poasta	Namahus	Salderejuvvon		
		Rehketdoallu 2010	bušeahhta 2011	Evttohus 2012
51	Sámeálbmotfoandda vuoiu	4 649	3 593	2 535
	Supmi kap. 4533	4 649	3 593	2 535

Gč. válddahallama kapihtala 1533 poasttas 54.

Kap. 1534 Juolludeamit sámi ulbmiliidda

(1 000 kru)

Poasta	Namahus	Salderejuvvon		
		Rehketdoallu 2010	bušeahhta 2011	Evttohus 2012
50	Sámi allaskuvla		2 800	4 610
51	Divvun		4 700	5 246
72	Sámegiella, diehtujuohkin jna.	10 244	11 081	9 446
74	Duodašteapmi, gaskkusteapmi jna.	1 400	1 443	
	Supmi kap. 1534	11 644	20 024	19 302

Poasta 50 Sámi allaskuvla

Álgaheapmi

Sámi statistihka fágalaš lađastallanjoavku mii lea biddjojuvvon Sámi allaskuvlii, lea áshuvvon stáhtalaš eiseválddiid ja Sámedikki gaskasaš ráđđádallanvugiid geažil. Guorahallanjoavku almmuha juohke jagi raportta departementii ja Sámediggái.

Departemeanta ruhtada Sámi ofelaččaid ortnega. Gulahallamiin lea áigumuš juohkit nuoraide ja earáide dieđuid sámiid ja sámi diliid birra.

Sámi árbediehtu lea dehálaš sámi giela, kultuvrra ja ealáhusheiveheami seailuheapmái ja ovddideapmái. Dát diehtu lea lassi akademihkalaš dutkamii, maddái go olbmo jurdagis leat boahteáigásaš ovddideapmi, ođđahutkan ja almmolaš mearridanproseassat.

Jagi 2012 ulbmilat ja vuoruheamit

Sámi statistihka fágalaš lađastallanjoavku ulbmil lea nannet diehtovuodu bušeahhtabarggu várás ja árvoštallamiid ja mearrádusaid várás mat dahkkojuvvojit stáhtalaš eiseválddiid ja Sámedikki gaskasaš ráđđádallamiin. Joavku raporta galgá, nu bures go vejolaš, addit visogova ja analysa dan dilis ja dain ovdánanmearkkain mat leat sámi servodaga sierranas servodatsurggiin. Raporta galgá ráhkaduvvot gávdnojeaddji statistihka ja/dahje eará áššáigullelaš dieđuid ja diehtujuohkima vuodul mat leat gávdnamis árvoštallan-, čielggadan- ja dutkanbargguin.

Ulbmil Sámi ofelaččaid ortnegiin lea bidjat sámi nuoraid juohkit dieđuid sámi giela, kultuvrra ja servodateallima birra nuoraide geat leat joatkaoahpahasas.

Ulbmil proševttain *Árbediehtu – sámi árbevirolaš dieduid ja máhtuid kárten, bisuheapmi ja geavaheapmi maid Sámi allaskuvla čadaha, lea čohkket, systematiseret ja gaskkustit sámiid árbevirolaš dieduid ja máhtuid Norggas. Guovdilis hástalus ovddasgvlui lea maid mii galgat dahkat vai árbevirolaš diedut eambo go odne geavahuvošedje almmolaš mearridanproseassaid vuodđun, eai ge dušše diedalaš diehtun.*

Jagi 2012 bušeahtta

Juolludus galgá geavahuvvot gokčat Sámi stáhtis-
tihka fágalaš lađastallanjoavkku doaimma, Sámi
ofelaččaid jodiheami ja ovddasmani proševtta
*Árbediehtu. Árbediehtu-prošektii evttohuvvo juollu-
dit 1,4 milj. ruvnnu kapihttala 1534 poasttas 74.*

Jagi 2010 raporta

Jagi 2010 juolluduvvui 1,4 milj. ruvnnu Sámi allas-
kuvlla ovddasmani prošektii *Árbediehtu – sámi
árbevirolaš dieduid ja máhtuid kárten, seailu-
heapmi ja geavaheapmi. Ovdaprošeakta álggahuv-
vui jagi 2008 čavčča ja lea bistán golbma jagi.
Sámediggi, Ođasmahttin-, hálldahus- ja girkode-
partemeanta ja Birasgáhttenpartemeanta leat
čuvvon proševtta áššáigullelaš fágaeiseválddi-
guin. Jagiid 2010 ja 2011 lea leamaš
gaskaboddasaš muđu mas proševtta ovddas-
mani áigi loahpahuvo, ja mas álget álgosuokkar-
dallamiin bargat ovttasráđiid gullelaš fágabirrasii-
guin eará davviriikkain.*

Poasta 51 Divvun

Álgebraheapmi

Divvuma lea jagi 2011 rájes Ođasmahttin-, hállda-
hus- ja girkodepartemeanta ruhtadan. Divvun lea
ee. ráhkadan davvisámegiela, julevsámegiela ja
oarjilsámegiela stávendárkkástusa ja divvunpro-
grámma ja digitála pedagogalaš veahkkeneavvuid.
Ođđaaigásaš giellateknologiija lea eaktun dasa
ahte sámegiela galget ceavzit gulahallangiellan
dálá servodagas.

Jagi 2012 ulbmilat ja vuoruheamit

Divvun jotkojuvvo ovttasráđiid Romssa universi-
tehtain, mii válddi badjelas formála ovddas-
vástádusa Divvumis suoidnemánu 1. b. 2011.

Jagi 2012 bušeahtta

Juolludus galgá geavahuvvot jodihit Divvuma
Romssa universitehtas.

Poasta 72 Sámi giella, diehtujuohkin jna.

Álgebraheapmi

Sámegiela olmmoš galgá sáhttit geavahit buot ser-
vodatarenain, gč. St.died. nr. 28 (2007–2008)
Sámepolitihkka. Sámegiela bisuheapmi ja nan-
nen lea hui dehálaš sámi kultuvrra ja eallinlági
seailuheapmái ja ovddideapmái. Sámegiella lea
sámekultuvrra váldocaggi ja lea ráđdehusa
dehálaš ángirusšansuorgi.

Jagi 2012 ulbmilat ja vuoruheamit

Juolludanortnega ulbmil lea nannet sámegiela
geavaheami eisseválddiid lázedettiin diliid nu ahte
eambo sámegiella geavahuvo almmolaččat,
ahte sámegiela geavaheaddjit lassánit, ahte
eanet diedut juhkkovuođot sámiide sámegilli,
ja ahte diehtujuohkin sámiid birra Norgga álbmogii
lassána.

Jagi 2012 bušeahtta

Sámegiela doaimaplánii gulli doaimabijut
vuoruhuvvojit. Departemeanta áigu jahkái 2012
juohkit doarjjaruđaid ohcamiid vuodul ja dárkilat
árvoštallama vuodul čuovvovaš doaimiid kon-
krehta proševttaide:

- Sámi allaskuvlii
- Romssa universitehtii
- Nordlándda fylkkamánii
- Davvi-Trøndelága fylkkasuohkanii
- Engerdála suohkanii
- Omasvuona (Stuorravuona) suohkanii
- Deanu gildii
- Árran julevsáme guovdátjii
- Nuortasámi museii
- Lulli-Trøndelága fylkkamánii
- IKTa ja hálldahusa direktoráhtii
- Gáldu – álgoálbmotvuoigatvuođaid gelbbolaš-
vuodaguovddáži
- RiddoDuottarMuseaide
- Aajege – oarjilsámi giellaguovddáži

Oasit poastta ruđain leat sirdojuvvon Sámediggái
(kapihttala 1533 poasttas 50), Sámi allaskuvlii
(kapihttala 1534 poasttas 50, ja Divvumii (kapiht-
tala 1534 poasttas 51).

Jagi 2010 raporta

Jahkái 2010 leat ruđaid juogadeamis oarjilsáme-giela ja julevsáme-giela doaibmabijut vuoruhuv-von. 10,845 milj. ruvnnu sturrosaš juolludeamis leat badjelaš 5 milj. ruvnnu geavahuvvon oarjilsáme-giela ja julevsáme-giela nannejeaddji ja ovddi-deaddji guđegelágan doaibmabijuide. Dan lassin leat addojuvvon ruđat poasttas nuortasámi ja bihtánsámi doaibmabijuide.

Sámi allaskuvlla Sámi ofelaččaid ortnega doaibma ja sáme-giela korrektuvraprogramma – Divvun – leat maiddá ruhtaduvvon dán juolludus-

poastta bokte. Gč. válldahallama kapihttalas 1534 Juolludeamit sámi ulbmiliidda, poasttas 50 Sámi allaskuvla ja poasttas 51.

Earret dáid leat sierranas davvisáme-giela giel-ladoaibmabijut ruhtaduvvon dán poasttas, ja dan lassin vel sierranas terminologijaproševttat, gir-jealmmuheamit, filmmat ja čájáhusat.

Poasta 74 Duodášteapmi, gaskkusteapmi jna.

Árvaluvvo sirdit juolludusa kapihttala 1534 postii 50 Sámi allaskuvla.

Kap. 1535 Gáldu – Álgoálbmotvuoigatvuođaid gelbbolašvuođaguovddáš

(1 000 ru)

Poasta	Namahus	Salderejuvvon		
		Rehketdoallu 2010	bušeahhta 2011	Evttohus 2012
01	Doaibmagolut	7 665	3 151	3 214
45	Stuorat háhkamat ja ortnegis doallan, <i>lea vejolaš sirdit</i>	508		
	Supmi kap. 1535	8 173	3 151	3 214

Álgaheapmi

Gáldu – Álgoálbmotvuoigatvuođaid gelbbolašvuođaguovddáš lea hálddahusorgána mas leat sierra fápmudusat.

Gáldu ásaheapmi lei Olmmošvuoigatvuođaid doaibmaplána doaibmabidju, gč. St.died. nr. 21 (1999–2000). Guovddáza ulbmil lea lassánahttit dieđuid ja áddejumi sámi vuoigatvuođaid ja álgoálbmotvuoigatvuođaid birra. Guovddáš galgá čohkket, systematiseret ja gaskkustit áššáigullelaš dieđuid álgoálbmotvuoigatvuođaid birra. Guovddáza njuolddadusaid mielde galgá guovddáš vuosttažettiin heivehit ja gaskkustit dieđuid guovdilis ulbmiljoavkkuide Norggas, muhto maiddá guovdilis ulbmiljoavkkuide eará riikkain, bargonávccaid ektui. Olmmošvuoigatvuođaid doaibmaplána boahá ovdan ahte gelbbolašvuođaguovddáš berre báikáduvot Davvi-Norgii vai lea vejolaš lassánahttit dieđuid álgoálbmotvuoigatvuođaid birra riikka-aosis ja riikkas muđuid.

Stivra lea guovddáza bajimus orgána, ja das lea guovddáza njuolggadusaid mielde ovddasvástáduš fágalaš ovddideamis, resursageavaheamis ja vuoruhemiin, ja vel strategiijaid ráhkadeamis guovddáza doibmii.

Dál leat fargga 10 jagi gollan dan rájes go Gáldu ásaheamis, ja departemeanta álggahii jagi 2011 guovddáza árvvoštallama. Árvvoštallanraporta galgá gárvánit jagi 2012.

Jagi 2012 ulbmilat ja vuoruheamit

Gáldu lea fágalaččat sorjákehtes ásaheamis mii departemeantta bidjan rájaid siskkobeahte mearrida iežas ulbmiliid ja boadusgáibádusaid.

Jagi 2012 bušeahhta**Poasta 01 Doaibmagolut**

Juolludus galgá gokčat Gáldu doaimma.

Doarjaga lassin Ođasmahttin-, hálddahus- ja girkodepartemeantta bušeahtas juolluduvvo doarjja guovddáza doibmii Olgoriikadepartemeantta bušeahtas, kapihttala 163 poasttas 72 Olmmošvuoigatvuođat.

Mánáid-, dásseárvo- ja searvadahttindeparte-meanta lea ovttasráđiid Ođasmahttin-, hálddahus- ja girkodepartemeanttain ja Sámedikkiin soahpan ahte Gáldu galget juolluduvvot ruđat golmmajahkásaš prošektavirgái mas virggálaš ee. galgá bargat dásseárvo ovddideamiin ja vealahemi eastademiin. Prošektii gullet dakkár vealahanvuđđosat go doaibmannákca, sohkabe-

alli, sohkaallássaš sodju ja čearddalašvuohta. Prošeakta álggahuvvo jagi 2010 ja loahpahuvvo árvvoštallamiin jagi 2012.

Jagi 2010 raporta

Gáldu oáččui 3,049 milj. ruvnnu vuodđojuolludussan jahkái 2010 Ođasmahttin-, hálldahus- ja girkodepartemeantta bušehtas, ja 1 milj. ruvnnu Olgoriikadepartemeantta bušehtas. Dan lassin oáččui Gáldu prošeaktaruđaid Ođasmahttin-, hálldahus- ja girkodepartemeanttas, Olgoriikadepartemeanttas, Mánáid-, dásseárvo- ja searvadahttindepertemeanttas, Sámedikkis ja Barents-čállingottis.

Dehálaš reaidu Gáldu diehtjuohkindoibmii lea neahttauskkádat www.galdu.org, mas lea diehtjuohkin dárogillii, sámegillii ja engelasgillii. Neahttasuiddus ledje eanet go 100 000 gallejeddji ja eanet go 500 000 siidočájeheami. Dasto Gáldu almmuha čálaráiddu Gáldu Čála – álgoálbmogiid vuoigatvuodaid áigečállaga, mii čallmustahtta fáttáid mat gusket sihke sámiide ja eará álgoálbmogiidda. Jagi 2010 čallmustahtte álgoálbmotmánáid vuoigatvuodaid gillii, ja vel iešmearrideami ja autonomiija dakkár surggiin go kultuvrras, gielas ja oahpahusas. Studeanttat ja dutkit geavahit čálaráiddu ee. pensum- ja referánsagirjjálašvuohtan.

Kap. 4535 Gáldu – álgoálbmotvuoigatvuodaid gelbbolašvuođaguovddáš

(1 000 ru)

Poasta	Namahus	Salderejuvnon		Evttohus 2012
		Rehketdoallu 2010	bušehtta 2011	
02	Sierranas boadut	4 539		
	Sum kap. 4535	4 539		

Poasta 02 Sierranas boadut

Jagi 2010 rehketdollui gullá ee. juolludus Olgoriikadepartemeanttas, gč. válldahallama kapihttalas 1535.

Ruhtabohtokapihtal siskkilda maidái prošeavttaid vejolaš olgguldas ruhtadeami Gáldu olis.

Kap. 1536 Riikkaidgaskasaš boazodoalloguovddáš

(1 000 ru)

Poasta	Namahus	Salderejuvvon		Evttohus 2012
		Rehketdoallu 2010	bušeahhta 2011	
01	Doaibmagolut	7 311	3 541	3 613
45	Stuorat háhkamat ja ortnegis doallan	621		
	Supmi kap. 1536	7 932	3 541	3 613

Álgaheapmi

Riikkaidgaskasaš boazodoalloguovddáš Guovda-geainnus lea hálddahusorgána mas leat sierra fápmudusat. Buolabiras boazodoaluid ovttasbarggus guovddázis lea dehálaš doaibma, ja dat fuolaha guovddáža ulbmiljoavkkuid sihke fágalaš dárbbuid ja oktiiheivehandárbbuid. Deaddu lea biddjovuvvon dasa ahte boazodoalloálbmogiin ja daid organisašuvnnain galgá leat lagaš oktavuoha guovddážiin, ja dat galgá jodihuvvot ovttasrádiid Máilmmi boazodoalloálbmogiid organisašuvnnain. Guovddáš galgá veahkkin gaskkustit ja lonohallat dieđuid ja oáčohit áigái boazodoalli álbmogiid gaskasaš ovttasbarggu árkatalaš guovlluin. Dát bargu lea jurddašuvvon ealahusbargiide, almmolaš eiseválddiide, dutkanberrasiidda ja eará fágaberrasiidda, ja vel riikkaidgaskasaš organisašuvnnaide ja ovttasbargoorgánaide.

Stivra lea guovddáža bajimus orgána, ja das lea guovddáža njuolggadusaid mielde ovddasvástádus fágalaš ovddideamis, resursageavaheamis ja vuoruhemiin, ja dat galgá vel ráhkadit strategiijaid guovddáža doibmii. Stivračoahkádus speadjalastá dálá rádjarrasttideaddji boazodoalloovttasbarggu. Guovddáža njuolggadusat odastuvvojedje jagi 2010.

Jagi 2012 ulbmilat ja vuoruheamit

Riikkaidgaskasaš boazodoalloguovddáš lea fágalaččat iehčanas ásašus mii departemeantta bidjan rájáid siskkobealde mearrida iežas ulbmilid ja boadusgáibadusaid.

Jagi 2012 bušeahhta**Poasta 01 Doaibmagolut**

Juolludus galgá gokčat Riikkaidgaskasaš boazodoalloguovddáža doaimma jagi 2012.

Jagi 2010 raporta

Jagi 2010 guovddáža riikkaidgaskasaš ovttasbargu ovdáni viidáseappot ásašusaiguin, organisašuvnnaiguin ja boazodoalloálbmogiiguin daid álgoálbmotprošeavttaid bokte maid guovddáš ja Máilmmi boazodoalloálbmogiid organisašuvdna leat álggahan. Ruošša, Kánada ja Norgga gaskasaš álgoálbmotovttasbargu lea leamaš guovdil, ja prošeavttat leat hui dehálaččat guovddáža bargui ain ovddas. Guovddáš oaidná stuorra nuppástusaid álgoálbmotservodagain davviguovlluin dálkátatnuppástusaid ja industriijahuksema geažil, ja atná dehálažžan ángiruššat diehtujuohkimiin ja lasihit dieđuid báikkálaččat, ja nu ovddidit ceavzilis ovdáneami. Erenoamážit rohhtejuvvo ovdan UArctic EALÁT Institute, mii lea Riikkaidgaskasaš Buollajagi álgoálbmotárbi (IPY), IPY EALÁT prošeakta Árkatalaš rádis, 3 báikkálaš boazodoalloguovddáža ásaheami Ruošša davviguovlluide, Birgen-prošeakta boazodoallonissoniid várás, Ambassadevra-prošeakta davviriikkaid boazodoallonuoraid várás, UNEP Nomadic Herders-prošeakta Kiinná, Mongolia ja Ruošša boazodoalu várás, ja vel searvadit árkatalaš álgoálbmotnuoraid ja IKT.

Kap. 4536 Riikkaidgaskasaš boazodoalloguovddáš

(1 000 ru)

Poasta	Namahus	Rehketdoallu 2010	Salderejuvvon bušeahhta	
			2011	Evttohus 2012
02	Sierranas boadut	3 978		
	Supmi kap. 4536	3 978		

Poasta 02 Sierranas boadut

Ruhtaboah topoasta siskkilda proševttaid siskkáldas ruhtadeami Riikkaidgaskasaš boazodoalloguovddáža olis.

Programkategori 01.40 Nasjonale minoriteter

Utgifter under programkategori 01.40 fordelt på kapitler

		(i 1 000 kr)			
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012	Pst. endr. 11/12
1540	Nasjonale minoriteter	15 011	15 025	15 575	3,7
	Sum kategori 01.40	15 011	15 025	15 575	3,7

Inntekter under programkategori 01.40 fordelt på kapitler

		(i 1 000 kr)			
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012	Pst. endr. 11/12
4540	Nasjonale minoriteter	3 556	3 550	3 550	0,0
	Sum kategori 01.40	3 556	3 550	3 550	0,0

Innledning

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet har ansvaret for samordning av statlig politikk som berører nasjonale minoriteter i Norge. Som samordningsdepartement skal Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet arbeide for helhet og sammenheng i politikken som berører nasjonale minoriteter, på tvers av sektorer og forvaltningsnivåer. Departementet vil legge til rette for at personer som tilhører nasjonale minoriteter skal kunne uttrykke, opprettholde og videreutvikle sin identitet, sitt språk og sin kultur.

Fagdepartementene har et selvstendig ansvar for å følge opp gjennomføringen av den statlige politikken overfor de nasjonale minoritetene innenfor sine sektorer. Også kommunale og fylkeskommunale myndigheter har et ansvar for å oppfylle Norges minoritetspolitiske forpliktelser. Norsk politikk overfor nasjonale minoriteter er forankret i internasjonale menneskerettighetskonvensjoner, som blant annet Europarådets rammekonvensjon om beskyttelse av nasjonale minoriteter, Den europeiske pakten for regions- eller minoritetsspråk (minoritetsspråkpakten) og FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter.

Politikken som omhandler nasjonale minoriteter bygger på prinsippet om likeverd og ikke-dis-

kriminering. Minoritetsgrupper kan være sårbare i et demokrati der avgjørelser fattes ved flertallsvedtak. For å fremme reell likestilling er det i noen tilfeller nødvendig å gjennomføre særskilte tiltak for å styrke en eller flere minoritetsgruppers stilling på ulike samfunnsområder.

Med nasjonale minoriteter forstår vi etniske minoriteter med langvarig tilknytning til Norge. Gruppene jøder, kvener/norskfinner, rom (sigøynere), romanifolket/taterne og skogfinner har alle en historie i Norge som går langt tilbake i tid, og gruppene er anerkjent som nasjonale minoriteter. Når det gjelder avgrensning av minoritetene legger departementet avgjørende vekt på den enkeltes selvidentifisering.

Det har de siste årene vært debatt om bruken av betegnelsen kvener, særlig i Øst-Finnmark. En av organisasjonene med tilknytning til minoriteten har uttrykt ønske om at departementet burde omtale gruppen også som «norskfinner». Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet har hatt en dialog med aktuelle organisasjoner og institusjoner om hvilken eller hvilke betegnelser det er ønskelig at departementet benytter om denne minoritetsgruppen i offisielle dokumenter. Departementet registrerer at det er uenighet blant de kvenske/norskfinske organisasjonene om hvilken benevnelse som er mest hensiktsmes-

sig å benytte, og at enkelte av organisasjonene også uttrykker skepsis mot bruk av en skråstrekbetegnelse, dvs. «kvener/norskfinner». For å synliggjøre at det er tale om én nasjonal minoritet vurderer departementet det likevel som mest hensiktsmessig å benytte betegnelsen «kvener/norskfinner» i offisielle dokumenter. Departementet understreker imidlertid at det ut fra selvidentifikasjonsprinsippet er full frihet for den enkelte til å utforme og uttrykke sin identitet og omtale sin tilhørighet på ulike måter. Departementets valg av betegnelse på gruppen vil heller ikke innebære noen form for pålegg til frie institusjoner (som for eksempel innen akademia, museer og språksentre).

Utfordringer og utviklingstrekk

Norge ratifiserte Europarådets rammekonvensjon om beskyttelse av nasjonale minoriteter i 1999. Norske myndigheter har som følge av denne ratifisering påtatt seg et særlig ansvar for å påse at de nasjonale minoritetene får en reell mulighet til å leve i det norske samfunnet på samme vilkår og med samme mulighet som andre.

Norge oversendte sin tredje rapport om gjennomføringen av rammekonvensjonen om beskyttelse av nasjonale minoriteter til Europarådet i juli 2010. Europarådets rådgivende komité gjennomførte i mai 2011 møter med de nasjonale minoritetenes organisasjoner, norske institusjoner og myndigheter om Norges oppfølging av rammekonvensjonen.

Gjennom ratifisering av Europarådets rammekonvensjon om beskyttelse av nasjonale minoriteter har norske myndigheter forpliktet seg til å motvirke diskriminering av de nasjonale minoritetene og i dialog med gruppen legge til rette for å opprettholde kultur, språk og identitet, jf. rammekonvensjonens artikkel 4 og 5.

Det er fremdeles slik at diskriminering er et problem for personer som tilhører nasjonale minoriteter. Det gjelder både i kontakt med det offentlige og i privatsfæren. Informasjon og økt kunnskap om nasjonale minoriteter og deres kulturuttrykk vil kunne motvirke diskriminering og negative holdninger.

Norge har forpliktet seg internasjonalt til å bevare og styrke de nasjonale minoritetenes språk. Minoritetsspråkpakten, som Norge ratifiserte i 1993, er særlig aktuell. Kvensk, romani (romanifolkets språk) og romanes (roms språk) er omfattet av de generelle delene av konvensjonen (art. 1-7). Ansvar for samordning av arbeidet med Den europeiske pakt om regions- eller

minoritetsspråk (minoritetsspråkpakten) er lagt til Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet. I St.meld. nr. 35 (2007–2008) *Mål og mening* er det understreket at Kulturdepartementet likevel har det overordnede språkpolitiske ansvaret også for samiske og nasjonale minoriteters språk, og at det å verne og styrke disse språkene vil inngå som en del av den nye helhetlige språkpolitikken som er skissert i meldingen.

Mål og strategier

Legge til rette for at de nasjonale minoritetene sikres effektiv deltakelse

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet ønsker å videreutvikle dialogen med de nasjonale minoritetene om prioriteringer og utforming av tiltak. Målet er at de nasjonale minoritetene selv skal formulere og fremme egne interesser. Ordningen med tilskudd til nasjonale minoriteter er et viktig virkemiddel for å legge til rette for dialogen mellom de nasjonale minoritetene og myndighetene. Formålet med ordningen er å støtte frivillige organisasjoner som har basis i en nasjonal minoritet.

Ett av tiltakene i *Handlingsplan for å bedre levekårene for rom i Oslo* er etableringen av et samråd for rom og norske myndigheter. Oslo kommune og aktuelle departementer og faginstanser vil bli invitert til å delta i samrådet etter behov.

Et godt møte med offentlig forvaltning

Med utgangspunkt i sosial- og velferdspolitikken skal alle inkluderes i det norske fellesskapet. Hensynet til de nasjonale minoritetene skal som hovedregel integreres i det ordinære offentlige tjenestetilbudet.

Tiltakene i *Handlingsplan for å bedre levekårene for rom i Oslo* er utformet med sikte på å bidra til å gjøre allerede etablerte offentlige ordninger, for eksempel innen utdanning, sysselsetting, helse og bolig mer tilgjengelig for rom. I tråd med handlingsplanen har Oslo kommune etablert en veiledningstjeneste for rom og arrangert seminarer for ansatte i kommunale og statlige etater om rom. Veiledningstjenesten og seminarne finansieres med tilskudd fra Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet.

Innsats mot diskriminering av nasjonale minoriteter

Tiltak mot diskriminering og rasisme rettet mot samer, nasjonale minoriteter og innvandrergруп-

per blir av myndighetene sett i sammenheng. Diskrimineringsloven og diskrimineringsombudsloven er viktige instrumenter for å fremme likestilling og hindre etnisk diskriminering av de nasjonale minoritetene. Diskriminering av de nasjonale minoritetene omfattes av Likestillings- og diskrimineringsombudets ansvarsområde.

Målene i «Handlingsplan for å fremme likestilling og hindre etnisk diskriminering 2009–2012» er å bekjempe diskrimineringen som særlig innvandrerbefolkningen, samer og nasjonale minoriteter kan oppleve. Planen har særlig fokus på arbeidsliv, offentlig tjenesteyting, barnehage/skole/utdanning, boligmarked og på diskriminering på offentlige steder, som serverings- og overnattingssteder.

Fremme bevaring og utvikling av de nasjonale minoritetenes språk

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet har sammen med Troms fylkeskommune, Storfjord kommune og Sametinget bidratt til finansieringen av Storfjord språksenter. Språksenteret har aktiviteter på kvensk, finsk og samisk språk.

Konferansen om revitalisering av kvensk språk, som ble avholdt i Skibotn i juni 2010, vil danne et viktig grunnlag for et mer helhetlig og systematisk språkstyrkingsarbeid. Oppfølgingen vil skje i nært samarbeid med representanter for språkbrukerne, alle de aktuelle departementene og representanter for relevante fagmiljøer.

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet og Kulturdepartementet vil fortsette dialogen med romanifolket og rom angående utvikling av språktiltak overfor romani og romanes. Behovet for en slik dialog om utforming av tiltak for vern og utvikling av romani og romanes er også understreket i språkmeldingen.

Utvikle et godt kunnskapsgrunnlag om de nasjonale minoritetene

Prosjektet *Romanikultur, språk og opprinnelse* i regi av Norges forskningsråd er videreført. Deler av prosjektet ble avsluttet i 2010.

Prosjektet «Romani/taterfolket – fra barn til voksen» ble avsluttet i 2009, og det er utarbeidet en sluttrapport fra prosjektet: «Taterfolket fra barn til voksen. Et skole- og kulturprosjekt». Formålet med prosjektet har vært å synliggjøre romanifolkets/taternes kultur i barnehagen og skolen, samt å identifisere miljøfaktorer som er av betyd-

ning for romanielevers og -førskelebarns trivsel i skolen og barnehagen. Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring (NAFO) har fått ansvar for videreføring av prosjektet. Dronning Maud Minnes Høgskole viderefører tiltak for barnehage og skole, for overgang mellom barnehage og skole og samarbeid med hjemmene. Høgskolen i Sør-Trøndelag er ansvarlig for tiltak for informasjonsspredning via nett. Begge høgskolene bidrar videre til informasjonsspredning gjennom NAFOs skole- og barnehagenettverk. Hensikten er å spre erfaringene fra prosjektet. Det er laget et temahefte «Om tater som minoritet i et flerkulturelt samfunn. Kulturformidling i barnehage og skole».

Utdanningsdirektoratet utvikler en brosjyre om nasjonale minoriteter som er tenkt som informasjon til blant annet lærere. Brosjyren skal omhandle ulike sider ved språk og kultur for de fem nasjonale minoritetene i Norge.

For mange rom er reising en viktig del av deres kultur. Erfaringer viser at roms seminomadiske livsstil gir særlige utfordringer når det gjelder rombarnas rett og plikt til grunnopplæring. Kunnskapsdepartementet har, i tråd med Handlingsplan for å bedre levekårene for rom i Oslo, fått overlevert en utredning om forholdet mellom nasjonal og internasjonal rett på opplæringsområdet.

Helhet og sammenheng i politikken for nasjonale minoriteter, nasjonalt og internasjonalt

Mange europeiske land har en større andel nasjonale minoriteter enn Norge og har lengre erfaring med utvikling av politikk overfor gruppene. Deltaelse i internasjonale fora er derfor et viktig grunnlag for arbeidet med å utvikle politikken overfor de nasjonale minoritetene, spesielt på nordisk, men også på europeisk nivå.

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet representerer Norge i Europarådets ekspertkomité for romspørsmål (CAHROM), i ekspertkomiteen for nasjonale minoriteter (DHMIN) og etter behov på relevante møter i OSSE.

Dialogen mellom ulike sektorer og mellom ulike nivå i forvaltningen har vist seg viktig for å få en helhetlig utvikling av politikken overfor nasjonale minoriteter. Et eksempel på dette er dialogen mellom departementet og Oslo kommune om situasjonen for rom. Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet vil i samtaler med KS (Kommunesektorens interesse- og arbeidsgiverorganisasjon) drøfte hvordan man kan organisere et nærmere samarbeid om kommunenes arbeid med nasjonale minoriteter.

Tildelinger over andre departementers budsjett

Tabell 5.1 Bevilgninger til nasjonale minoriteter

Dep.	Tiltak	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
FAD	Nasjonale minoriteter	15 011 ¹	15 025 ¹	15 575 ¹
FAD	Forskningsmidler	1 200	1 200	1 200
KUD	Avisen Ruijan Kaiku	1 000	1 000	1 031
KUD	Glomdalsmuseet, drift	2	2	2
KUD	Kainun institutti – Kvensk institutt, drift	4 678	4 823	4 973
KUD	Varanger museum, drift	7 156 ³	7 878 ³	8 122 ³
KUD	Jødisk museum	2 416	2 491	2 568
KUD	Norsk Skogfinsk Museum	2 393	2 467	2 543
KD	Tilskudd til opplæring i finsk i grunnskolen og den videregående skolen	7 725	8 318	9 078
KD	Nasjonale minoriteter ⁴	3 500	3 600	3 600

¹ Avisa Ruijan Kaiku fikk tildelt 400 000 kroner over Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementets budsjett i 2010 og 2011. Tildelingen videreføres i 2012.

² Glomdalsmuseet inngår i den konsoliderte enheten Hedmark fylkesmuseum med foreslått bevilgning i 2012 på 52,3 mill. kroner. Glomdalsmuseets virksomhet omfatter også områder som ikke er knyttet til nasjonale minoriteter.

³ Bevilgningene omfatter også virksomheter ved Varanger museum som ikke er knyttet til nasjonale minoriteter.

⁴ Midlene bevilges over kap. 226, post 21. Tallene er basert på tildelingsbrevene til Utdanningsdirektoratet.

Kunnskapsdepartementet

Kunnskapsdepartementet gir tilskudd til tiltak for å bedre språkforståelsen blant minoritetsspråklige barn i førskolealder. Barn som tilhører nasjonale minoriteter er omfattet av tilskuddsordningen. Nærmere omtale av tilskuddsordningen finnes i Prop. 1 S (2011–2012) for Kunnskapsdepartementet.

Det gis tilskudd til opplæring i finsk som andrespråk i grunnskolen og videregående opplæring, jf. kap. 225, post 67. Målet med tilskuddet til grunnskolen er å bidra med finansiering til kommuner og private skoler i Troms og Finnmark slik at det blir gitt opplæring i finsk som andrespråk i samsvar med rettighetene som framgår av pgf. 2-7 i opplæringsloven, og å medvirke til å styrke lærernes kompetanse i finsk. Det er et mål å kunne tilby opplæring i finsk som andrespråk til elever med kvensk-finsk bakgrunn i videregående opplæring. Det gis tilskudd til fylkeskommuner og private videregående skoler som gir slik opplæring. Læreplan i finsk som andrespråk omtaler både finsk og kvensk språk og kultur. Det bevilges videre midler over Kunnskapsdepartementets budsjett til utvikling av tiltak som gjelder nasjonale minoriteter, jf. kap. 226, post 50.

Kulturdepartementet

Kulturdepartementet gir faste årlige tilskudd til Kainun institutti – Kvensk institutt og avisa Ruijan Kaiku. Det tildeles også midler til avisen over Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementets budsjett. Tilskuddet til Kainun institutti – Kvensk institutt finansierer blant annet arbeid med normering og standardisering av kvensk språk. Instituttet oversetter og produserer også tekster på kvensk og holder kurs i kvensk språk.

Norsk kulturråd ligger under Kulturdepartementet og forvalter og fordeler midler fra Norsk kulturfond. Fra fondet kan det søkes om midler til prosjekter som omhandler minoriteters språk og kultur. Kulturrådet forvalter også prosjektmidler til museum og arkiv. Av prosjektmidler til museer ble 3,1 mill. kroner fordelt i 2010 til prosjekter i kategorien minoriteter og kulturelt mangfold.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet koordinerer, på vegne av Justis- og politidepartementet og Utenriksdepartementet, arbeidet med en undersøkelse om den norske befolkningens holdninger til jøder og jødedom. Undersøkelsen vil også berøre synet på andre minoritetsgrup-

per, som rom (sigøynere) og muslimer. Det er avsatt totalt 3 mill. kroner til undersøkelsen som blir gjennomført av Senter for studier av Holo-

caust og livssynsminoriteter. Etter planen skal prosjektet ferdigstilles våren 2012.

Kap. 1540 Nasjonale minoriteter

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
60	Tiltak for rom, <i>kan overføres</i>	5 800	5 634	5 803
70	Tilskudd til nasjonale minoriteter	5 655	5 841	6 222
71	Avkastning av Romanifolkets/taternes kulturfond	3 556	3 550	3 550
	Sum kap. 1540	15 011	15 025	15 575

Post 60 Tiltak for rom, kan overføres

Innledning

Norske myndigheter har et særlig ansvar for å påse at rom, som nasjonal minoritet i Norge, får en reell mulighet til å leve i det norske samfunnet på samme vilkår og med samme muligheter som andre. Gjennom ratifiseringen av Europarådets rammekonvensjon om beskyttelse av nasjonale minoriteter har norske myndigheter forpliktet seg til å motvirke diskriminering av rom og i dialog med gruppen selv legge til rette for opprettholdelse av deres kultur, språk og identitet. I henhold til rammekonvensjonen skal roms behov bli møtt gjennom ordinære velferdsordninger og, der dette anses nødvendig, gjennom særlige tilpasninger.

Mål og prioriteringer 2012

Formålet med tilskuddsposten er å støtte tiltak som skal bidra til å forbedre skolesituasjonen for rom, gi rom informasjon og veiledning og stimulere til aktiv samfunnsdeltakelse i gruppen. Tiltakene utvikles og gjennomføres i nært samarbeid med Oslo kommune.

Budsjett 2012

Bevilgningen skal dekke videreføring av voksenopplæringstiltaket for unge voksne rom i regi av Oslo kommune og tiltak i handlingsplanen for å bedre levekårene for rom i Oslo.

Departementet vil, på bakgrunn av eventuelle søknader fra organisasjoner med tilknytning til rom, også vurdere å støtte tiltak som kan bidra til å stimulere til aktiv samfunnsdeltakelse i gruppen.

Rapport 2010

En satsing på utdanningstiltak for rom vil på lang sikt bedre roms levekår og bidra til å utjevne sosioøkonomiske forskjeller mellom flertallsbefolkningen og rom. Oslo kommune har etablert et voksenopplæringstiltak for unge voksne rom, med tilskudd fra Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet. Målsetningen er å øke lese- og skriveferdighetene, i tillegg til digitale ferdigheter og matematikkunnskaper, hos unge voksne rom. Det langsiktige målet er å bedre basiskunnskapen hos foreldregenerasjonen, slik at foreldrene på sikt skal kunne støtte barna i gjennomføring av obligatorisk grunnskole.

I tråd med handlingsplanen etablerte Oslo kommune en veiledningstjeneste for rom høsten 2009. Veiledningstjenesten er tilknyttet det allerede etablerte voksenopplæringstiltaket for unge voksne rom ved Voksenopplæringen Skullerud. Tjenestens funksjon er å gi rom informasjon og veiledning og å kunne henvise, eventuelt følge, rom til rette offentlige instans når det gjelder spørsmål om for eksempel skole, barnehage, bolig, arbeid, helse og trygdeytelser.

Post 70 Tilskudd til nasjonale minoriteter

Innledning

Tilskuddsordningen for nasjonale minoriteter skal støtte virksomhet som bidrar til aktiv samfunnsdeltakelse, sikrer like muligheter og motvirker diskriminering.

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet lyser hvert år ut midlene i et rundskriv hvor målsettinger og kriterier for tildeling av tilskudd utdypes.

Mål 2012

Formålet med tilskuddsordningen er å støtte frivillige organisasjoner som har basis i en nasjonal minoritet. Det blir gitt både grunnstøtte (organisasjonsstøtte) og prosjektstøtte over denne tilskuddsposten. Unntaksvis kan det gis prosjektstøtte til tiltak som gjelder nasjonale minoriteter i kommunal eller fylkeskommunal regi.

Arbeidet med å legge til rette for oppbygging og utvikling av de nasjonale minoritetenes organisasjoner blir prioritert.

Budsjett 2012

Bevilgningen skal dekke både grunnstøtte og prosjektstøtte etter søknad, samt et driftstilskudd til avisen Ruijan Kaiku. Arbeidet med å legge til rette for oppbygging og utvikling av de nasjonale minoritetenes organisasjoner vil videreføres i 2012. Gjennom en prioritering av grunnstøtte vil departementet sikre at de nasjonale minoritetene gis mulighet til selv å delta i beslutningsprosesser som angår dem, jf. artikkel 15 i Europarådets rammekonvensjon om beskyttelse av nasjonale minoriteter. Departementet vil også vurdere ytterligere støtte til organisasjoner med tilknytning til rom innenfor kap. 1540 Nasjonale minoriteter, post 60 Tiltak for rom.

Rapport 2010

Kriterier for tilskuddsordningen ble gjennomgått i 2009 av en arbeidsgruppe hvor de nasjonale minoritetenes organisasjoner deltok. I etterkant av denne gjennomgangen er det utarbeidet nye kriterier for tilskuddsordningen. Kriteriene er lagt til grunn ved fordelingen av tilskuddsmidler i 2010.

Av en total ramme på 5,489 mill. kroner ble det i 2010 brukt 4,21 mill. kroner til grunnstøtte til organisasjoner og 1,279 mill. kroner til prosjektstøtte.

Avisen Ruijan Kaiku ble tildelt 200 000 kroner til utgivelse av kvensk avis. I tillegg ble det tildelt 200 000 kroner til avisen over kap. 1500, post 21.

Post 71 Avkastning av Romanifolkets/taternes kulturfond

Innledning

Under behandlingen av revidert nasjonalbudsjett for 2004 vedtok Stortinget å bevilge 75 mill. kro-

ner til et «Romanifolkets fond». Avkastningen av fondet skal benyttes som en kollektiv oppreisning til romanifolket for tidligere overgrep.

Vedtekter for bruken av avkastningen av fondet ble fastsatt ved kgl.res. 12. oktober 2007.

Fondets avkastning forvaltes av en egen stiftelse. Styret i stiftelsen velges årlig og består i hovedsak av medlemmer fra romanifolkets organisasjoner.

Mål 2012

Fondets stiftelse tildeler midler til prosjekter og tiltak som kan bidra til å gjenreise, utvikle og synliggjøre romanifolkets/taternes kultur og historie. Avkastningen skal også benyttes til å drive et sekretariat, til organisert veiledning i forbindelse med individuelle erstatningssaker, og eventuelt til annet arbeid eller andre prosjekter i regi av romanifolket selv.

Budsjett 2012

Bevilgningen i 2012 utgjør avkastningen av fondet for 2011.

Rapport 2010

Stiftelsen, som forvalter fondets avkastning, kom i ordinær drift i 2008. Fra 2004 til 2007 utgjorde avkastningen av fondet 13,3 mill. kroner som ble utbetalt til stiftelsen høsten 2008. Stiftelsen behandlet høsten 2008 søknader og tildelte midler til prosjekter og tiltak som kan bidra til å gjenreise, utvikle og synliggjøre denne nasjonale minoritetens kultur og historie. Det vises til nærmere omtale i St.prp. nr. 63 (2003–2004) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet medregnet folketrygden 2004*, kap. 526, post 90.

I perioden 2008 til 2010 har totalt om lag 60 forskjellige prosjekter fått tildelt ca. 2,7 mill. kroner av avkastningen av Romanifolkets/taternes kulturfond. Det deles ut midler til prosjekter to ganger i året etter utlysning. For å sikre realverdien av stiftelsens frie egenkapital og for å gjøre stiftelsen i stand til i fremtiden å sette i gang og/eller støtte større prosjekter har stiftelsens styre vedtatt inntil videre å avsette 50 pst. av de årlige bevilgningene gitt over statsbudsjettet som tilskudd til en fri egenkapital. Ved årsskiftet 2010/2011 hadde stiftelsen en egenkapital på ca. 19 mill. kroner.

Kap. 4540 Nasjonale minoriteter

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
71	Avkastning av Romanifolkets/taternes kulturfond	3 556	3 550	3 550
	Sum kap. 4540	3 556	3 550	3 550

**Post 71 Avkastning av Romanifolkets/
taternes kulturfond**

Det vises til omtale under kap. 1540 post 71.

Programkategori 01.50 Konkurransopolitikk

Utgifter under programkategori 01.50 fordelt på kapitler

		(i 1 000 kr)			
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012	Pst. endr. 11/12
1550	Konkurransetilsynet	90 668	89 261	90 905	1,8
	Sum kategori 01.50	90 668	89 261	90 905	1,8

Inntekter under programkategori 01.50 fordelt på kapitler

		(i 1 000 kr)			
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012	Pst. endr. 11/12
4550	Konkurransetilsynet	53 168	224	231	3,1
	Sum kategori 01.50	53 168	224	231	3,1

Innledning

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet har det overordnede ansvaret for gjennomføringen av de sektorovergrepene i konkurransepolitikken. Dette innebærer blant annet:

- utforming, forvaltning og håndheving av den norske konkurranseloven, pristiltaksloven og EØS-konkurranseloven med forskrifter, samt lov om offentlige anskaffelser og lov om offentlig støtte med forskrifter m.m.
- kompetanse til å fatte vedtak om tvangslisens etter patentlovens bestemmelser for å kunne utnytte en oppfinnelse kommersielt uten tillatelse fra patenthaveren. Formålet er å hindre at patenthavere misbruker patentrettigheter
- deltakelse i arbeidet med utvikling av nytt EØS-relevant konkurranseregulering i EU og innlemmelse av nytt EØS-regulering i norsk rett. Deltakelse i overvåkningsorganenes håndheving av EØS-avtalens konkurranseregler i enkeltsaker. Behandling av klager på Konkurransetilsynets vedtak
- etatsstyring av Konkurransetilsynet, herunder også av sekretariatet til Klagenemnda for offentlige anskaffelser (KOFA)

- å bidra til at det blir lagt tilstrekkelig vekt på konkurransehensyn innenfor andre politikk-områder

Det er i hovedsak Konkurransetilsynet som i det daglige utøver konkurransepolitikken gjennom håndheving av konkurranseloven med tilhørende forskrifter. I det følgende er det i all hovedsak departementet sitt arbeid på det konkurransepolitiske området som omtales. Arbeidet til Konkurransetilsynet er omtalt under kap. 1550 Konkurransetilsynet.

Direktoratet for forvaltning og IKT har gjennom et styrket kompetansetilbud for offentlige anskaffelser en viktig rolle i arbeidet med å heve kompetansen på anskaffelsesområdet. Virksomheten til direktoratet er omtalt under kap. 1560 Direktoratet for forvaltning og IKT.

Konkurranseloven

Formålet med konkurranseloven er å fremme konkurranse for effektiv bruk av samfunnets ressurser, med særlig vekt på forbrukernes interesser. Viktige trekk ved konkurranseloven er at:

- loven forbyr samarbeid som begrenser konkurransen mellom foretak og forbyr foretak å utnytte en dominerende stilling på en utilbørlig

- måte. Forbudsbestemmelsene i konkurranse-loven er harmonisert med de tilsvarende bestemmelsene i EØS-avtalen artikkel 53 og 54
- loven pålegger Konkurransetilsynet å gripe inn mot foretakssammenslutninger som tilsynet finner at vil føre til eller forsterke en vesentlig begrensning av konkurransen. Meldeplikten for foretakssammenslutninger gir Konkurransetilsynet mulighet til å oppdage slike potensielt konkurransebegrensende fusjoner og oppkjøp av foretak
  - loven pålegger Konkurransetilsynet å påpeke konkurransebegrensende virkninger av offentlige tiltak, eventuelt ved å fremme forslag med sikte på å styrke konkurransen og lette adgangen for nye konkurrenter

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet er klageorgan for Konkurransetilsynets vedtak etter konkurranse-loven.

EØS-konkurransereglene for foretak

EØS-avtalens konkurranseregler setter forbud mot konkurransebegrensende samarbeid og utilbørlig utnyttelse av dominerende stilling. Forbudsbestemmelsene kommer til anvendelse dersom forholdet kan påvirke samhandelen mellom EØS-land merkbart, og kan komme til anvendelse parallelt med de tilsvarende bestemmelsene i konkurranse-loven. Bestemmelsene håndheves av EU-kommisjonen, EFTAs overvåkningsorgan (ESA) og Konkurransetilsynet.

EØS-avtalen fastsetter også regler for tilsyn med foretakssammenslutninger. Foretakssammenslutninger som har en EØS-dimensjon (omsetning over visse terskelverdier), behandles enten av EU-kommisjonen eller ESA.

Reglene om offentlige anskaffelser

Offentlige anskaffelser spiller en stor rolle for bruken av ressurser i offentlig sektor, og er et viktig marked for næringslivet. I 2009 utgjorde samlet innkjøp av varer og tjenester i offentlig sektor ca. 327 mrd. kroner (ekskl. oljesektoren). Reglene om offentlige anskaffelser skal bidra til at offentlige midler utnyttes best mulig gjennom kostnads-effektive anskaffelser, samtidig som allmennheten skal ha tillit til at offentlige anskaffelser skjer på en samfunnstjenlig måte. Regelverket er et prosessuelt rammeverk som blant annet stiller krav til konkurranse, god forretningsskikk, likebehandling av leverandørene og at prosessene er forutsigbare, gjennomsiktlige og etterprøvbare.

God etterlevelse av reglene skal gi effektive offentlige anskaffelser. Det offentlige må opptre profesjonelt og sørge for at man får mest mulig igjen for fellesskapets midler. På den måten kan det offentlige frigjøre ressurser som kan brukes til mer velferd og økt verdiskapning til det beste for fellesskapet. Gjennom å være en krevende innkjøper, kan det offentlige gjennom sine innkjøp også bidra til å sikre andre samfunnshensyn, som sosiale og miljømessige hensyn.

Reglene om offentlig støtte

Hovedregelen i EØS-avtalen artikkel 61 er at offentlig støtte til næringslivet er forbudt. Forbudet mot offentlig støtte er imidlertid ikke absolutt, og det er gitt en rekke unntak fra det generelle forbudet. Et tiltak som innebærer offentlig støtte i henhold til EØS-avtalen kan dermed godkjennes, men støttegiver må notifisere støtten til ESA. ESA må godkjenne støttetiltaket før det kan iverksettes.

Visse typer støtte er unntatt for notifikasjonsplikt og underlagt en enklere meldingsordning. Det alminnelige gruppeunntaket oppgir en liste over visse tiltak som anses som forenlig støtte, og som er forhåndsgodkjent av ESA. Støtte som oppfyller vilkårene i gruppeunntaket kan dermed tildeles uten at ESA (eller Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet) foretar en kontroll av om støtten faktisk er i tråd med EØS-avtalen. Det alminnelige gruppeunntaket omfatter støtte til blant annet investeringer i små- og mellomstore bedrifter, kvinnelig entreprenørskap, miljøbeskyttelse og forskning, utvikling og innovasjon. Det skal sendes en melding til ESA 20 dager etter iverksettelse eller tildeling av støtten.

Regelverket åpner også for at det kan gis bagatellmessig støtte som ikke må notifiseres.

Det er støttegiver (departement, fylkeskommune eller kommune) som har ansvar for at støtte er gitt i samsvar med regelverket, og for å notifisere støtten eller melde støtten til ESA i etterkant når det er påkrevd. Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet har ansvaret for å koordinere informasjon av ny støtte til ESA og kan gi råd og veiledning om hvordan notifikasjonen/melding om bruk av gruppeunntak bør utformes.

Forsommeren 2011 hadde ESA 9 norske notifikasjoner og ca. 25 norske klagesaker til behandling.

I 2010 ble det totalt tildelt om lag 23,5 mrd. kroner i statsstøtte. Støtte til fiskeri- og landbrukssektoren omfattes ikke av EØS-avtalen.

Hovedlinjer i konkurransepolitikken

Ved utforming og håndheving av konkurranseregelverket og ved utforming av andre offentlige regler og tiltak som påvirker konkurransen, legger myndighetene rammene for hvor det skal være konkurranse og hvordan konkurransen skal virke på ulike områder. Innenfor viktige områder som helse, omsorg og utdanning vil regjeringen bygge på fellesskapsløsninger.

I en markedsøkonomi bidrar konkurranse til at ressursene blir utnyttet bedre, markedsaktørene blir mer effektive og dermed mer konkurransedyktige på internasjonale markeder. Konkurranse gir forbrukerne et bedre tilbud av varer og tjenester med god kvalitet og rimelige priser enn det som ville vært tilfelle med markedsaktører som ikke må konkurrere. Det gjelder i de fleste markedene. Da blir sunn konkurranse fremmet gjennom konkurranseloven og håndhevingen av den. I tillegg bidrar reglene om offentlig anskaffelser til å stimulere konkurransen.

På en del områder virker ikke markedene som forutsatt eller i samsvar med andre samfunns mål. For å løse problemer knyttet til svikt i markeder som for eksempel forurensing, naturlig monopol som i kraftnettet og produksjon av kollektive goder som veier, er det påkrevd med annen offentlig styring og kontroll enn tilsyn med markedene. Markedene alene tar heller ikke tilstrekkelig hensyn til fordeling av velferd. Finanskrisen har også vist nødvendigheten av å ha et effektivt tilsyn med og offentlig regulering av aktørene i særskilte markeder.

Offentlige tiltak kan gjennomføres for å korrigere markedssvikt uten stor innvirkning på konkurransen. En avgift på forurensinger er et eksempel på at en svikt i markedet kan korrigeres uten at det gripes inn i konkurransen i markedet. I andre tilfeller blir det iverksatt tiltak som griper inn i markeds- og konkurranseforholdene. Det kan for eksempel være konsesjonsordninger som skal sikre at aktørene i markedet har tilstrekkelige kvalifikasjoner, men som gjør det vanskeligere å etablere seg for nye konkurrenter. Her setter både konkurranseloven og de offentlige reguleringsene rammer for konkurransen. Konkurransemyndighetene skal peke på konkurranseskadelige virkninger av offentlige reguleringer og foreslå tiltak som kan avgrense de skadelige virkningene.

I mange konkurransesaker vil ulempene i form av redusert konkurranse være små for den enkelte forbruker mens fordelene er store for den næringsdrivende. I utøvingen av konkurransepoli-

tikken må myndighetene derfor være særlig oppmerksomme på avveiningen mellom hensyn til forbrukerne opp mot næringshensyn. Offentlige tiltak må ligge innenfor rammene av konkurransereglene i EØS-avtalen og EØS-regelverket om offentlige anskaffelser og offentlig støtte.

Sunne markeder blir best sikret gjennom en streng konkurranselov og et effektivt tilsyn fra konkurransemyndighetene. Konkurranseloven og EØS-konkurranseloven skal motvirke handlinger som hindrer markedsmekanismene å fungere. Det gjelder handlinger som misbruk av markedsrett, konkurransebegrensende avtaler mellom foretak og foretakssammenslutninger som fører til konkurransebegrensende strukturendringer i markedet. Sammen med regelverket for offentlig støtte til næringslivet og regelverket for offentlige anskaffelser skaper dette en helhetlig konkurransepolitikk.

Utfordringer og utviklingstrekk

Videreutvikling av lover og forskrifter

Konkurranseloven

Konkurranseloven ble vedtatt og trådte i kraft i 2004. Erfaringene med loven og utviklingen av konkurransepolitikken nasjonalt og internasjonalt gjør det nødvendig å foreta en gjennomgang av loven. Det sikrer at den inneholder de virkemidler konkurransemyndighetene trenger for å sikre effektiv konkurranse i markedet. På denne bakgrunn ble det i statsråd 17. desember 2010 oppnevnt et lovutvalg som skal se på behovet for og fremme eventuelle forslag til lovendringer. Utvalget ledes av prof. dr. juris Erling Johan Hjeltnes, og skal fremlegge sin innstilling innen 1. februar 2012. Utvalget har et bredt mandat, og kan ta opp de problemstillinger det finner nødvendig og ønskelig. Mandatet fastsetter imidlertid at utvalget skal vurdere lovens formålsbestemmelse, lovens kapittel 4 om foretakssammenslutninger, prosessuelle regler for håndhevingen av forbudsbestemmelsene i konkurranseloven pgf. 10 og pgf. 11, regelverket knyttet til opplysningsplikt, Konkurransetilsynets kontrollfullmakter og innsyn i konkurransemyndighetenes saksdokumenter, lovens sanksjonssystem og krav til bevis og bevisbyrde. En viktig side av utvalgets arbeid vil være å se på behovet for en ytterligere harmonisering med konkurranselovgivningen i andre jurisdiksjoner og særlig i EU/EØS, og behovet for et eventuelt tettere samarbeid med konkurransemyndigheter i andre jurisdiksjoner i håndhevingen av konkurransereglene.

Bokbransjen i Norge har i en årrekke samarbeidet om priser og andre forretningsvilkår gjennom såkalte bokavtaler. Adgangen til prissamarbeidet i bokomsetningen hviler i dag på to unntak fra konkurranseloven. Ut fra en samlet vurdering vedtok regjeringen i kgl.res. av 17. desember 2010 å gi fortsatt unntak fra konkurranseloven for samarbeid om faste videresalgspriser for skjønnlitteratur og fagprosa og for fagbøker til høyere utdanning, til henholdsvis 31. desember 2014 og 31. desember 2012. Forskrift om unntak fra konkurranseloven opphører deretter. Unntakene er begrunnet med at det i en overgangsperiode er behov for en viss stabilitet i offentlige rammebetingelser fordi bransjen står overfor store utfordringer med etablering av et marked for elektroniske bøker og at en eventuell full avvikling av systemet med faste priser vil kreve en stor systemomlegging. Regjeringen besluttet 6. juli 2011 at det skal bes om tilbud på gjennomføring av en utredning av statlige virkemidler på litteraturområdet som skal ferdigstilles i en skriftlig rapport senest desember 2011. Det skal blant annet vurderes hvordan ulike fastprisordninger, for eksempel i egen boklov eller gjennom unntak fra konkurranseloven, knyttet til skjønn- og faglitteratur påvirker prisene på og utvalget av litteratur som forbrukerne står overfor. Et litteraturpolitisk virkemiddelapparat uten fastprisordning skal være en del av utredningen som et referansealternativ.

Konkurransetilsynet påla i 2007 Tide Reiser AS og Veolia Transport Sør AS (Veolia) opphør av samarbeidet om ekspressbussruten «Kystbussen» på strekningen Bergen – Stavanger etter konkurranseloven pgf. 10. Vedtaket ble påklaget til departementet samme år. Klagesaksbehandlingen i departementet har blitt utsatt blant annet på grunn av arbeidet med en mulig forskrift om unntak fra konkurranseloven for ekspressbussamarbeid. Departementet tar sikte på å slutføre klagesaken i 2011. Departementet er i ferd med å få gjennomført en utredning av mulige effektivitetsgevinster ved samarbeidet som saken gjelder. Spørsmålet om å arbeide videre med en forskrift om unntak fra forbudet i lovens pgf. 10 første ledd vil måtte vurderes på bakgrunn av utfallet av klagesaksbehandlingen og det handlingsrommet EØS-avtalen gir.

Reglene om offentlige anskaffelser

Reglene om offentlige anskaffelser må være i samsvar med Norges internasjonale forpliktelser. Samtidig er det muligheter for tilpasninger i den konkrete utformingen av de norske reglene. Myn-

dighetene skal sørge for riktig og hensiktsmessig utforming og tolkning av regelverket, og følge opp det internasjonale samarbeidet om offentlige anskaffelser i EØS og WTO.

I Prop. 1 S (2009–2010) *Fornyings- og administrasjonsdepartementet* ble Stortinget informert om at regjeringen hadde satt ned et offentlig utvalg for å utrede og anbefale hvordan et nytt EU-direktiv om håndheving av reglene om offentlige anskaffelser bør gjennomføres i norsk rett. Utvalget leverte sin utredning NOU 2010:2 *Håndhevelse av offentlige anskaffelser* i april 2010, med forslag til endringer i reglene om offentlige anskaffelser. Regjeringen vil så snart som mulig fremme en lovproposisjon for Stortinget som følger opp utredningen.

Departementet og Forsvarsdepartementet arbeider i fellesskap med å gjennomføre et nytt direktiv om forsvars- og sikkerhetsanskaffelser. Direktivet gir regler som er særlig tilpasset behovene som gjør seg gjeldende ved forsvars- og sikkerhetsanskaffelser.

I januar 2011 la EU-kommisjonen frem en Grønnbok om modernisering av anskaffelsesregelverket. Denne var gjenstand for bred høring. Samtidig gjennomførte Kommisjonen flere studier, blant annet om anskaffelser på tvers av landegrensene, små og mellomstore bedrifters deltakelse i offentlige anskaffelser og erfaringer med bruk av anskaffelser for å fremme utviklingen på andre politikkområder, som for eksempel miljø og samfunnsansvar. Kommisjonen tar sikte på å legge frem forslag til nytt regelverk ved årsskiftet 2011/2012. Departementet følger denne prosessen tett og har også avgitt et høringsinnspill på vegne av norske myndigheter. Departementet skal også ha et særlig fokus på å følge utviklingen i EU når det gjelder anskaffelse av sosiale tjenester.

Reglene om offentlig støtte

Departementet har ansvar for å sikre at norske interesser blir ivaretatt ved utforming av nye regler om offentlig støtte i EU/EØS.

I forbindelse med finanskrisen vedtok ESA i 2010 nye retningslinjer for støtte til realøkonomien og for støtte til finanssektoren. Regelverket er midlertidig og vil bli fulgt opp med nytt regelverk i 2011/2012. I løpet av 2010 initierte Kommisjonen også en revisjon av regelverket for finansiering av tjenester av allmenn økonomisk interesse. Målet er å forenkle regelverket, klargjøre viktige begreper samt å utforme mer målrettede regler. Særlig vil Kommisjonen se nærmere på

mulige forenklinger i regelverket om støtte til sosiale tjenester og tjenester som ytes lokalt. Det tas sikte på å vedta nytt regelverk i 2011.

I begynnelsen av 2011 startet Kommisjonen arbeidet med revisjon av retningslinjene for regionalstøtte. Regelverket gir blant annet grunnlaget for ordningen med differensiert arbeidsgiveravgift og distriktsutviklingstilskudd til bedrifter lokalisert i det distriktpolitiske virkeområdet. Norske myndigheter har gitt et første innspill til Kommisjonen og gitt uttrykk for at det er viktig at disse virkemidlene kan videreføres.

Som et ledd i EUs klima- og energipakke ble kvotehandelsdirektivet revidert. Gjennom direktivet underlegges kraftprodusentene kvoteplikt for sine CO₂-utslipp. Det reviderte kvotehandelsdirektivet åpner for at statene fra 2013 kan gi støtte til særskilte virksomheter som kompensasjon for at CO₂-utslippskostnader hos kraftprodusentene fører til økt kraftpris. I 2011 startet Kommisjonen en prosess med sikte på å vedta nytt regelverk som vil regulere statenes adgang til å gi slik støtte. Formålet med et regelverk som tillater slik støtte er å unngå at industri flyttes til land uten karbonregulering. Fra norske myndigheters side er det vist til at et fremtidig støttere regime ikke bør utformes slik at det undergraver prissignalene i kvotesystemet og mulighetene for å få på plass en global klimaavtale. Norske myndigheter har videre understreket at fremtidige retningslinjer må baseres på et teknisk korrekt grunnlag, med hensyn til valg av metode for å beregne kvotekostnadsinnslaget i kraftprisen i det nordiske vannkraftbaserte kraftmarkedet.

Norske myndigheter følger aktivt opp disse prosessene med Kommisjonen. Nytt regelverk på området vil hovedsakelig vedtas av ESA i form av retningslinjer som angir vilkårene for forenlig støtte.

Internasjonalt arbeid

På konkurranseområdet er departementet ansvarlig for å forberede saker og å utforme og framføre norske posisjoner både ved håndheving av regelverket i enkeltsaker og ved utviklingen av nytt regelverk. Departementet er også ansvarlig for å sikre at nytt regelverk blir innlemmet i EØS-avtalen gjennom vedtak i EØS-komiteen og gjennomføre EØS-avtalens konkurranseregler i norsk rett. Konkurransemyndighetene deltar derfor både i EU-, EØS- og EFTA-fora for å ivareta norske interesser, både direkte i enkeltsaker og ved utvikling av EØS-relevant regelverk.

Departementet har ansvaret for å klargjøre og samordne norske interesser og for å påvirke premissene for og det konkrete innholdet i forslag til nytt EØS-relevant regelverk. Det skjer ved høringer og møter med norske foretak og myndigheter, deltakelse i Kommisjonens og ESAs rådgivende komiteer og arbeidsgrupper, samarbeid med andre lands myndigheter og gjennom skriftlige kommentarer eller muntlig kontakt med overvåkningsorganene.

Departementet deltar også i WTO-forhandlingene om en ny avtale om offentlige anskaffelser (GPA-avtalen). I tillegg til Norges arbeid i WTO, deltar departementet i arbeidet gjennom EFTA med bilateralt å forhandle fram handelsavtaler med andre land. Departementet har ansvaret for bestemmelsene i handelsavtalene om konkurranse og offentlige anskaffelser.

Videre er konkurransemyndighetene sentrale i arbeidet med å sikre norske interesser i enkeltsaker (notifikasjons- og klagesaker om offentlig støtte og klagesaker om offentlige anskaffelser).

Konkurransemyndighetenes deltakelse i OECD har en annen karakter enn i EØS-sammenheng. Arbeidet munner ikke ut i bindende normer eller vedtak, men i anbefalinger og retningslinjer for utforming av konkurransepolitikken. Viktige temaer som har vært behandlet i 2011, er forholdet mellom konkurranse og andre reguleringer, bruk av økonomiske analyser i konkurransesaker, kvantifisering av skade ved brudd på konkurransereglene, konkurranse og havnetjenester, konkurranse og nettverksnøytralitet, evaluering av konkurranserettslige avgjørelser og betydning av «compliance»-programmer i foretakene.

De nordiske konkurransemyndighetene har årlige konferanser der både departement og tilsyn deltar og drøfter saker av felles interesse.

Mål og strategier

Konkurransemyndighetene skal føre en aktiv konkurransepolitikk for å sikre gode og rimelige varer og tjenester til forbrukerne og fremme effektiv ressursbruk.

For å oppnå dette, arbeider departementet mot disse hovedmålene:

- konkurranseloven, EØS-konkurranseloven, regelverket for offentlige anskaffelser og regelverket for offentlig støtte skal utvikles og håndheves i samsvar med internasjonale regler og plikter slik at de blir effektive virkemidler for å fremme konkurranse
- reglene om offentlige anskaffelser skal sikre at offentlige midler utnyttes best mulig gjennom

kostnadseffektive anskaffelser, samtidig som allmennheten ska ha tillit til at offentlige anskaffelser skjer på en samfunnstjenlig måte, blant annet ved å ta miljø- og samfunnsansvar

- regelverket om offentlig støtte skal hindre til-
deling av ulovlig støtte og motvirke skadelig
støtte
- det skal foretas en riktig avveining mellom kon-
kurranseshensyn og andre samfunnshensyn
som bidrar til å fremme regjeringens politikk
på ulike områder
- det skal tas hensyn til norske interesser når
ESA håndterer klager og notifikasjoner etter
regelverket om offentlig støtte
- etatsstyringen av Konkurransetilsynet skal ha
klare mål, gi tydelig rollefordeling mellom
departement og tilsyn, og en resultatoppføl-
ging som sikrer en effektiv utøving av konkur-
ransepolitikken og håndheving av lovene

Konkurransetilsynet står for den utøvende delen av konkurransepolitikken gjennom håndhevingen av konkurranseloven. Departementet skal bidra til å oppnå målene gjennom løpende regelverksutvikling og ved å påpeke konkurransebegrensende effekter av offentlige tiltak. Dersom det ved gjennomføringen av offentlige tiltak ikke er tatt hensyn til regelverket om offentlig støtte, skal departementet påpeke dette og gi råd og veiledning om regelverket.

Prioriterte områder 2012

Konkurranseskriminalitet

Forebygging og avdekking av konkurransekriminalitet er en av konkurransemyndighetenes kjerneoppgaver, og avdekking av ulovlig prissamarbeid, anbudssamarbeid og markedsdeling er en høyt prioritert oppgave for Konkurransetilsynet.

Lempningsordningen er et sentralt virkemiddel for å avsløre slik kriminalitet, ved at den som avslører et ulovlig samarbeid kan redusere eller eliminere sanksjonen for sin egen deltakelse. Etter flere år med målrettet informasjonsarbeid om lempningsordningen i konkurranseloven, har Konkurransetilsynet nå flere saker til behandling som følge av at en av partene avslørte samarbeidet i en søknad om lempning. For nærmere detaljer om denne utviklingen vises det til Konkurransetilsynets rapportering under kap. 1550 Konkurransetilsynet.

Konkurransemyndighetene vil fortsatt ha særlig fokus på forebygging og avdekking av konkurransekriminalitet i 2012.

Oppfølging av Matkjedeutvalgets rapport

Tidlig i 2010 nedsatte regjeringen et utvalg som skulle utrede styrkeforholdene i verdikjeden for mat. Utredningens formål skulle være å beskrive konsekvenser som utviklingen i matvarekjeden har hatt og vil kunne ha framover. Effektiv ressursbruk skulle være et overordnet formål for utredningen, og utvalget skulle foreslå tiltak som kan ivareta forbrukernes interesser og mulighetene for tilfredsstillende kontroll. Den 13. april 2011 avla Matkjedeutvalget sin rapport, NOU 2011:4 *Mat, makt og avmakt*. Denne ble sendt på alminnelig høring i juni 2011 med høringsfrist 1. desember samme år. Etter at høringen er gjennomført vil regjeringen vurdere hvordan Matkjedeutvalgets rapport skal følges opp.

Midlertidig unntak fra konkurranseloven for klinisk veterinærvakt

Unntaket gjør det mulig for veterinærene å samarbeide om sentrale avtaler med KS om priser og vilkår ved levering av veterinære vakttjenester og gjelder fram til 30. juni 2012.

I samarbeid med Landbruks- og matdepartementet foretar Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet vurdering av unntaket. Det tas sikte på å sende ut et høringsnotat om saken til berørte instanser i løpet av andre halvår 2011.

Håndheving av anskaffelsesreglene

Reglene om offentlige anskaffelser skal være så gode som mulig, og håndhevingssystemet må være utformet slik at det sikrer god etterlevelse. Klagenemnda for offentlige anskaffelser (KOFA) er et uavhengig organ som håndterer klager over brudd på anskaffelsesregelverket. Nemnda skal sikre at leverandørene har tilgang på rask og rimelig klagebehandling på et lavt konfliktnivå, samt medvirke til økt kompetanse og rettsavklaringer på området. Nemnda kan illegge overtredelsesgebyr ved ulovlige direkte anskaffelser.

Klagenemndas saksmengde har fram til 2010 stadig økt. I 2010 var antallet nye saker til nemnda 396. Dette er mer enn det dobbelte av antallet i 2006 og 2007. I tillegg har sakene blitt mer komplekse. Kort saksbehandlingstid er viktig for at nemnda skal oppleves som et reelt alternativ til domstolene. Dette er særlig viktig i saker der oppdragsgiver venter med å inngå kontrakt til Klagenemnda for offentlige anskaffelser har vurdert saken. Som følge av dette har nemnda i flere år

blitt tildelt tilleggsbevilgninger gjennom året, dette gjaldt også i 2011.

Utviklingen i 2011 viser så langt at antallet nye saker i 2011 har avtatt sammenliknet med 2010. Det er for tidlig å si om denne utviklingen er varig. Regjeringen vil så snart som mulig sende en lovproposisjon til Stortinget som følger opp forslagene fra NOU 2010:2 *Håndhevelse av offentlige anskaffelser*. Videre vil departementet i 2012 foreta en gjennomgang av Klagenemnda for offentlige anskaffelser for å se om det er behov for endringer i nemndas innretning og rammevilkår.

En offensiv innkjøpspolitikk

Effektive offentlige anskaffelser kan frigjøre ressurser som kan brukes til mer velferd og økt verdiskapning til det beste for fellesskapet. I St.meld. nr. 36 (2008–2009) *Det gode innkjøp* framgår det at gode regler om anskaffelser og et godt system for håndheving ikke alene er nok for å unngå brudd på anskaffelsesregelverket og for å få til vellykkede og effektive anskaffelser. Innkjøpsfaglig kompetanse, økt lederforankring og bedre organisering er også vesentlig.

Gjennom etableringen av Direktoratet for forvaltning og IKT, med en egen avdeling for offentlige anskaffelser, la regjeringen i 2008 grunnlaget for et nasjonalt kompetansesenter for offentlige anskaffelser og arbeidet med å sikre bedre, enklere og sikrere anskaffelser ble intensivert.

Direktoratet for forvaltning og IKT skal arbeide for at offentlige oppdragsgivere gjennomfører kostnadseffektive, miljøvennlige og kvalitetsrettede anskaffelser i overensstemmelse med anskaffelsesregelverket. Dette skal blant annet gjøres gjennom å oppdatere og videreutvikle www.anskaffelser.no, som er en portal for å støtte oppdragsgivere i offentlig sektor. Det er også et mål å utvikle tilbud som kan hjelpe ledere å organisere og styre anskaffelsesområdet, samt videreutvikle og styrke innkjøpsnettverk. Direktoratet skal fortsatt arbeide for at det offentlige kan ta ut effektiviseringspotensialet når anskaffelser planlegges, gjennomføres og følges opp. Direktoratet skal videre arbeide for å bedre statistikkgrunnlaget om offentlige anskaffelser.

Departementet har mottatt en utredning om effektiviseringspotensialet ved økt samordning av offentlige anskaffelser. På bakgrunn av denne utredningen vil det bli vurdert å iverksette tiltak for økt samordning av anskaffelser. Bruk av elektroniske løsninger er et viktig effektiviseringstiltak som kan redusere tidsbruken ved offentlige anskaffelser, øke konkurransen og legge til rette

for anskaffelser som er mer gjennomsiktede og som lettere kan etterprøves. En rapport fra Senter for statlig økonomistyring (2006) viser at gjennom økt bruk av ehandel i anskaffelsesprosessen vil samfunnet kunne spare opptil 4 mrd. kroner i løpet av en tiårsperiode. Regjeringen gjennomfører derfor en sterkere satsing på elektroniske handelsløsninger, slik som innføring av obligatorisk elektronisk fakturaløsning, økt satsing på støttetjenester og økt sentralfinansiering av e-handelsplattformen.

Leveranser av helse- og sosialtjenester fra ideelle organisasjoner

Frivillig sektor som en viktig samfunnsaktør

Frivillige organisasjoner er en kanal for engasjement og deltakelse og har stor betydning for livskvalitet, fellesskap og utvikling i samfunnet. Gjennom omfattende frivillig innsats og tjenesteproduksjon yter frivillig sektor betydelige bidrag til samfunnet av økonomisk, menneskelig og samfunnsmessig karakter. Å skape gode rammevilkår og en sterkere anerkjennelse av frivillig sektor er et kjernepunkt i regjeringens politikk. Regjeringen fører derfor en aktiv frivillighetspolitikk. Det eksisterer en rekke ordninger som støtter opp under sektoren, herunder lempninger på skatte- og avgiftsområdet, merverdikompensasjon og ulike statlige tilskudd.

I helse- og omsorgssektoren yter mange ideelle organisasjoner en viktig innsats som tjenesteleverandører. Disse har høy kompetanse og stort engasjement, og kan bidra til nye løsninger på velferdsutfordringene. Staten og kommunene er avhengig av innsatsen til disse leverandørene for å sikre borgerne gode tjenester. Regjeringen vil ikke privatisere eller kommersialisere grunnleggende velferdstjenester, men vil videreutvikle samhandlingen mellom offentlig sektor og frivillige aktører og ideelle organisasjoner.

Utredning av aktuelle tiltak innenfor helse- og sosialsektoren

I forbindelse med stortingsbehandlingen av dokument 8:68 med forslag om innføring av samfunnskontrakt for å bedre samspillet mellom offentlig og frivillig sektor, uttalte helseministeren at dette var en problemstilling hun ønsket å vurdere nærmere, og at hun ville komme tilbake til Stortinget med resultatet av arbeidet. Helseministeren varslet også at det ville bli igangsatt et arbeid med en gjennomgang av rammevilkårene for sektoren.

Dette sluttet fornyings-, administrasjons- og kirke- ministeren seg til i forbindelse med behandlingen av dokument 8:136 om rammevilkårene for ideelle aktører som driver helse-, omsorgs- og barnevern- tjenester. Det ble også her varslet at Regjeringen ville komme tilbake til Stortinget på en egnet måte med en nærmere redegjørelse.

Fornyings-, administrasjons- og kirkedeparte- mentet har gjennomført flere samråd med de ide- elle organisasjonene for å få bedre kunnskap om hvilke utfordringer de står overfor. De ideelle organisasjonene er opptatt av gode og forutsig- bare rammevilkår i forbindelse med at det offent- lige gjennomfører sine anskaffelser. De har reist en rekke spørsmål knyttet til blant annet kontrak- tenes lengde, bruk av rammeavtaler og fastset- telse av relevante og gode kvalitetskrav der også de ideelles særtrekk blir tilstrekkelig verdsatt. Departementet har blant annet på bakgrunn av disse samtalene og med innspill fra berørte depar- tementer vurdert ulike tiltak for å møte disse utfordringene.

Regjeringens målsetninger

Det er et offentlig ansvar at vi har helse- og sosial- tjenester av god kvalitet. Disse kan leveres av det offentlige selv eller kjøpes av leverandører av slike tjenester. Dersom andre enn det offentlige skal levere slike tjenester, er det viktig at dyktige aktører, som de ideelle organisasjonene, finner det attraktivt å levere sine tjenester til det offent- lige og til riktige priser. Leverandører som bidrar til velferdsproduksjonen til det offentlige, skal ha forutsigbare avtalevilkår og arbeidsforhold, samti- dig som vi skal stille klare krav til kvalitet, kostna- der og arbeidsvilkår. Regelverket om offentlige anskaffelser er derfor viktig for å ivareta det offentliges ansvar for helse- og sosialtjenester av god kvalitet og til riktig pris. Handlingsrommet i lov og forskrift om offentlige anskaffelser og de rettslige rammene EØS-avtalen setter, må brukes for at ideelle organisasjoner skal være viktige bidragsyttere til offentlige tjenester.

Regjeringens tiltak

På denne bakgrunn har regjeringen besluttet å gjennomføre en rekke tiltak for å bidra til best mulige anskaffelser innen helse- og sosialsektoren og mer forutsigbare rammevilkår for leveran- dørerne innenfor gjeldende nasjonale og EØS- rettslige rammer.

Samarbeidsavtale

Deler av ideell sektor har fremmet forslag om å få etablert en samarbeidsavtale mellom offentlig sektor og ideell sektor som tjenesteleverandør, med overordnede prinsipper for en god samhand- ling. Regjeringen ønsker dette forslaget velkom- men. Flere europeiske land, herunder Sverige og England, har inngått overordnede samarbeidsav- taler med frivillig sektor. Regjeringen har tatt et initiativ overfor sektoren med sikte på å utvikle samarbeidsformer basert på norske forhold. Regjeringen ønsker at dialogen skal synliggjøre hvordan de ideelle organisasjonenes særtrekk og kvaliteter som tjenesteleverandør kan mobiliseres i arbeidet for å nå de overordnede målene innen helse- og sosialsektoren og tjenester av god kvali- tet til riktig pris.

Regjeringen vil:

- videreføre dialogen med ideelle organisasjoner som tjenesteleverandør med sikte på å inngå en samarbeidsavtale om overordnede prinsipper for et godt samarbeid
- oppfordre kommunene til å inngå tilsvarende samarbeid med ideelle organisasjoner

Kontaktforum

En god dialog mellom offentlig sektor og leveran- dørerne av helse- og sosialtjenester er viktig for å øke forståelsen mellom partene om overordnede målsetninger og rammevilkår og hvilke utfordrin- ger partene står overfor.

Regjeringen ønsker at dialogen om en samar- beidsavtale blant annet skal kunne ut i:

- etablering av et kontaktforum mellom regjerin- gen og de ideelle organisasjonene. Kontaktfor- umet kan møtes en til to ganger i året og drøfte sentrale spørsmål som berører de ideelle orga- nisasjonenes rolle og arbeidsvilkår som tjenes- televerandør

Lønns- og arbeidsvilkår

Ideelle organisasjoner hevder at de kan ha proble- mer med å konkurrere på pris fordi de har andre lønns- og arbeidsvilkår, herunder pensjonsvilkår, enn enkelte andre aktører. Forskrift om lønns- og arbeidsvilkår i offentlige kontrakter stiller krav om at offentlige oppdragsgivere i sine kontrakter skal pålegge leverandører å gi sine ansatte lønns- og arbeidsvilkår som ikke er dårligere enn hva som følger av tariffavtale eller det som ellers er normalt for tilsvarende arbeid i den aktuelle sekto- ren. Forskriftens krav er sentrale for å hindre

utnytting av arbeidskraften når det offentlige kjøper tjenester i markedet. Oppdragsgiver skal gjennomføre nødvendig kontroll med at kravene overholdes. Ryddige lønns- og arbeidsvilkår for de ansatte som bidrar til å oppfylle kontrakten, er også viktig for å sikre tjenestenes kvalitet.

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet og Arbeidsdepartementet har i fellesskap hatt et forslag til endringer i forskrift om lønns- og arbeidsvilkår i offentlige kontrakter på høring. Den direkte bakgrunnen for høringssaken var at EFTAs overvåkningsorgan (ESA) har gjort gjeldende at forskriften ikke er i samsvar med EØS-avtalen. Norge er ikke enig i ESAs syn, men ser likevel at forskriften kan klargjøres på enkelte punkter. Arbeidet er ikke sluttført ennå. Saken kan komme opp for EFTA-domstolen.

Det vises for øvrig til Arbeidsdepartementets Prop.1 (2011-2012) Resultatområde 4, Delmål 3: Bidra til å fremme et seriøst og anstendig arbeidsliv og hindre sosial dumping.

Regjeringen vil:

- arbeide for å opprettholde krav til lønns- og arbeidsvilkår i offentlige kontrakter

Utvikling av gode kvalitetskriterier og -krav

Gode og relevante kvalitetskriterier og kvalitetskrav i kontraktene må benyttes for å sikre tjenester av høy kvalitet. Mange ideelle organisasjoner opplever at deres kvaliteter ikke blir fanget opp på en god måte i de kvalitetskriteriene som benyttes i konkurransegrunnlagene. De mener at dette fører til at de ikke får full uttelling for de særtrekk de representerer og som bidrar til å løfte kvaliteten på tjenestene.

Det er behov for en nærmere dialog med leverandørene for å identifisere hvilken merverdi de kan bidra med i forbindelse med ulike typer tjenester og hvordan denne merverdien bedre kan reflekteres i konkurransegrunnlagene. Kvalitetskravene må blant annet tilpasses brukernes individuelle behov. Det vil være vanskelig å utarbeide generelle, treffende kvalitetsindikatorer. Det er likevel behov for å tilegne seg mer kunnskap som kan benyttes ved utforming av konkrete kvalitetskriterier og -krav i de enkelte anskaffelser.

Departementene og deres underliggende virksomheter vil:

- bidra til videreutvikling av gode kvalitetskriterier og -krav
- identifisere hvordan konkurransegrunnlaget kan utformes slik at leverandørens reelle fortrinn og kvaliteter blir verdsatt i de enkelte anskaffelser

Veiledning om handlingsrommet for anskaffelser av helse- og sosialtjenester

Regelverket om offentlige anskaffelser har et handlingsrom som bør utnyttes best mulig for å sikre gode tjenester til riktig pris. Dette forutsetter kunnskap om handlingsrommet knyttet til fastsettelse av blant annet kvalitetskrav, kontraktslengde, kontraktsform og muligheten for å reservere kontrakter for ideelle organisasjoner i konkrete anskaffelser.

Det kan være krevende å avklare grensene for handlingsrommet. Dersom innkjøperne trår feil, kan de potensielle økonomiske konsekvensene være store. Dette kan bidra til at handlingsrommet ikke blir utnyttet fullt ut. Det er behov for mer veiledning om handlingsrommet og hvordan dette kan utnyttes slik at innkjøperne får større trygghet til å treffe gode valg.

Den 13. juli 2011 traff Klagenemnda for offentlige anskaffelser (KOFA) en avgjørelse i en sak som gjaldt påstand om ulovlige direkte anskaffelser av institusjonsplasser for barn innen barnevern. KOFA kom til at enkeltkjøpene ikke var omfattet av forskrift om offentlige anskaffelser og dermed ikke var underlagt en kunngjøringsplikt. Denne avgjørelsen vil kunne gi økt fleksibilitet ved anskaffelser. Departementet vil foreta en nærmere analyse av de muligheter for økt handlingsrom avgjørelsen gir.

Departementet har gitt Direktoratet for forvaltning og IKT i oppdrag å:

- utarbeide en veileder for offentlige anskaffelser av helse- og sosialtjenester. Veilederen skal omhandle temaer som blant annet kontraktens lengde, fornuftig bruk av rammeavtaler, særtrekk ved ideelle organisasjoner og handlingsrommet for fastsettelse av kvalitetskrav. De ideelle organisasjonene blir invitert til å medvirke i dette arbeidet

Aktiv styringsdialog med underliggende etater for å sikre gode tjenester

Styring av underliggende etater er en viktig del av sektoransvaret for departementene. Det er viktig at disse departementene gjennom styringsdialogen følger opp at deres underliggende etater gjennomfører gode anskaffelsesprosesser.

Departementene vil:

- aktivt følge opp at det gjennomføres gode anskaffelsesprosesser i underliggende etater i samsvar med regjeringens politiske prioriteringer og de prinsippene som blir nedfelt i sam-

beidsavtalen mellom regjeringen og de ideelle organisasjonene

- gjennom styringsdialogen med underliggende etater, vurdere tiltak som bidrar til gode anskaffelser og forutsigbare rammevilkår for leverandørene i sin sektor

Gode innkjøpsstrategier

Ledelsen i hver enkelt virksomhet er ansvarlig for at innkjøp av varer og tjenester støtter opp under målene som er satt for virksomheten, og at de blir utført i samsvar med gjeldende lover og regler og de overordnede politiske målene. Tydelig ledelsesfokus på innkjøpsaktiviteten i hver enkelt virksomhet er en sentral forutsetning for profesjonelle, korrekte og gode innkjøp. Hvordan overordnede målsetninger skal ivaretas i anskaffelsesprosessene, må forankres i ledelsen gjennom gode innkjøpsstrategier og kan ikke være opp til hver enkelt innkjøpers skjønn.

Departementene vil:

- stille krav til gode innkjøpsstrategier i sine underliggende virksomheter

Forutsigbare rammevilkår

Forutsigbare rammevilkår er viktig for å sikre at dyktige leverandører finner det attraktivt å levere sine tjenester til offentlig sektor. Korte kontraktlengder og bruk av rammeavtaler gir det offentlige fleksibilitet. Lengre kontraktperioder er til fordel for den leverandøren som får kontrakten, men til ulempe for andre leverandører. For mange tjenester er langsiktige relasjoner og stabilitet over tid viktig, både for brukerne og for å få samfunnsøkonomisk riktige investeringer.

Departementene skal sørge for at:

- innkjøpsstrategiene til underliggende virksomheter skal bidra til forutsigbare rammevilkår
- for tjenester der stabilitet over tid er viktig skal virksomhetene vurdere å benytte lengre kontraktperioder
- oppdragsgivere også vurderer når det er hensiktsmessig å inngå rammeavtaler og hvordan

slike rammeavtaler skal utformes for at de ideelle organisasjonene skal få tilstrekkelig forutsigbarhet

Aktiv kontraktsoppfølging

Det er ikke tilstrekkelig å stille gode og relevante kriterier og -krav i konkurransegrunnlaget og kontraktene. Kravene må også følges opp i praksis gjennom hele kontraktperioden. Aktiv kontraktsoppfølging gjennom løpende dialog med leverandøren i kontraktperioden, effektiv kontroll med at kontrakten oppfylles og sanksjonering ved mangelfull ytelse er viktig for å sikre tjenestenes kvalitet.

Departementene vil gjennom styringsdialogen:

- stille krav om at underliggende etater har gode rutiner for god kontraktsoppfølging

Sektorspesifikke kompetansehevende tiltak

De ulike virksomhetene må ha god innkjøpsfaglig kompetanse som er tilpasset særtrekkene ved de ulike tjenestene. Det er behov for sektorspesifikke kompetansehevende tiltak, for eksempel kurs og seminarer. Det er også viktig at oppdragsgiver før konkurransegrunnlaget utformes har skaffet seg god kunnskap om tjenesten og om leverandørmarkedet. Det kan være nyttig for oppdragsgivere å ha en dialog med leverandører i forkant av en utlysning for å ha bedre forutsetninger for å gjøre en god anskaffelse. Et annet tiltak for å styrke innkjøpskompetansen kan være å videreutvikle innkjøpsnettverk.

Departementene skal i styringsdialogen stille krav om at:

- underliggende etater sikrer at de har god innkjøpsfaglig kompetanse som er tilpasset særtrekkene ved de ulike tjenestene
- virksomhetene gjennomfører kompetansehevende tiltak som for eksempel kurs og seminarer, videreutvikling av innkjøpsnettverk og styrking av dialogen med leverandørmarkedet

Kap. 1550 Konkurransetilsynet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsutgifter	82 966	83 707	83 179
23	Klagenemnda for offentlige anskaffelser	7 702	5 554	7 726
	Sum kap. 1550	90 668	89 261	90 905

Innledning

Konkurransetilsynet skal føre tilsyn med konkurranseforholdene i norsk økonomi. Det rettslige grunnlaget for tilsynet sin virksomhet er konkurranseloven og EØS-konkurranseloven, som skal sikre at de næringsdrivende konkurrerer til fordel for forbrukerne og til fremme av et effektivt næringsliv. Viktige oppgaver for tilsynet er å avdekke ulovlig konkurransebegrensende samarbeid, håndheve forbudet mot misbruk av dominerende stilling og føre kontroll med foretakssammenslutninger. Konkurransetilsynet skal også iverksette tiltak for å øke markedenes gjennomsliktighet, håndheve EØS-avtalen artikkel 53 og 54 og påpeke konkurransebegrensende virkninger av offentlige tiltak.

Konkurransetilsynet har ansvar for håndheving av loven, men det påligger de næringsdrivende selv å påse at de overholder lovens forbud. Ved overtredelse av forbudet mot ulovlig samarbeid og misbruk av dominerende stilling kan det ilegges strenge sanksjoner.

Konkurransetilsynet har også det administrative ansvaret for virksomheten til Klagenemnda for offentlige anskaffelser (KOFA), herunder ansvaret for klagenemndas sekretariat som utreder og klargjør sakene for behandling i nemnda. Saksområdet er viet betydelig politisk og offentlig oppmerksomhet.

Mål og prioriteringer 2012

Hovedmålene for Konkurransetilsynets arbeid i 2012 vil være:

- effektiv håndheving av konkurranselovgivningen
- overvåking av sentrale markeder
- effektiv saksbehandling i sekretariatet til Klagenemnda for offentlige anskaffelser

Forebygging og avdekking av kartellvirksomhet har i lang tid vært et hovedsatsningsområde for Konkurransetilsynet. Konkurransetilsynet har i

flere år fått tilført ekstra bevilgninger i forbindelse med dette arbeidet. Denne satsningen har gitt resultater i form av flere lempningssøknader og klager og tips om saker som kan omhandle brudd på forbudsbestemmelsene i konkurranseloven. I 2012 vil Konkurransetilsynet prioritere å behandle denne typen saker, og treffe vedtak i de saker der det er grunnlag for det. Det vil bidra til at lempingsinstituttet virker og vise at det nytter å klage til tilsynet. Vedtak med sanksjoner vil også ha en avskrekkende effekt.

For å forsterke effekten av at overtredelsessaker er prioritert, vil Konkurransetilsynet i 2012 arbeide for at resultatene av tilsynets håndheving skal bli mer synlig. Tilsynet vil også iverksette nye tiltak for å bedre kjennskapet til konkurranseloven.

For å sikre effektiv håndheving av konkurranselovgivningen er det viktig at saksbehandlingen i Konkurransetilsynet holder høy faglig kvalitet, også i internasjonal sammenheng. Konkurransetilsynet har gjennom flere år satset på gode opplæringsprogrammer for tilsynets medarbeidere, og vil fortsette denne satsningen framover.

Forbrukernes hverdag blir i stadig økende grad preget av digitale tjenester. Hurtig teknologisk utvikling, sterke nettverkseffekter, plattformkonvergens, tosidige markeder og e-produkter på stadig flere områder preger utviklingen i en rekke markeder, og utfordrer konkurransepolitikk og håndheving av lovgivningen. For å sikre effektiv håndheving av konkurranselovgivningen innen den digitale økonomien, vil Konkurransetilsynet i 2012 vurdere nærmere hvilke utfordringer den digitale økonomien innebærer for konkurransemyndighetene.

Overvåking av dagligvaremarkedet har lenge vært en prioritert oppgave for Konkurransetilsynet. Konkurransetilsynet har blant annet innført meldeplikt for alle avtaler mellom kjedene og større leverandører, samt etablert en overvåkningsordning for meierimarkedet. Konkurransetilsynet vil i 2012 fortsette sin overvåking av dagligvaremarkedet, samt se nærmere på i hvilken

grad etableringsbarrierer og vertikale relasjoner begrenser konkurransen i dette markedet. I april 2011 la Matkjedeutvalget fram sin rapport, som inneholdt flere forslag utvalget mener vil være egnet til å styrke konkurransen i matbransjen.

Budsjett 2012

Post 01 Driftsutgifter

Posten dekker lønns- og driftsutgifter for vanlig drift i Konkurransetilsynet.

Post 23 Klagenemnda for offentlige anskaffelser

Posten dekker utgifter til lønn og drift av sekretariatet for klagenemnda. Videre blir honorar og andre utgifter for medlemmene av nemnda dekket. For å redusere saksbehandlingstiden i klagenemnda er bevilgningen økt med 2 mill. kroner.

Rapport 2010

Effektiv håndheving av konkurranseloven med tilhørende forskrifter og oppfølging av EØS-konkurranseloven

Håndheving av forbudsbestemmelsene

Konkurranseloven pgf. 10 og 11 forbyr henholdsvis konkurransebegrensende samarbeid og misbruk av dominerende stilling. Forbudene i konkurranseloven pgf. 10 og 11 håndheves av Konkurransetilsynet. Overtredelser kan sanksjoneres ved at Konkurransetilsynet ilegger overtredelsesgebyr eller ved straffereaksjon fra påtalemyndigheten.

Et effektivt og handlekraftig tilsyn gjør det mer sannsynlig at bedriftene etterlever forbudene i konkurranseloven. Særlig er dette viktig ved konkurransebegrensende samarbeid som foregår skjult for omverdenen. Risikoen for å bli avslørt og straffet påvirker markedsadferden til bedriftene, og fører til at færre tar sjansen på å bryte konkurranseloven. Slike allmennpreventive effekter av tilsynets håndheving og sanksjonering er vanskelig å måle gjennom de sakene som tilsynet behandler. Avdekking av et kartell i ett marked virker avskrekkende på eksisterende karteller i andre markeder, og vil kunne bidra til at det etableres færre karteller i framtiden. Arbeidet med avdekking av denne typen lovbrudd er svært tids- og ressurskrevende, og stiller krav til både taktiske og tekniske sider ved tilsynets etterforskning.

Erfaringer fra EU, USA og andre land viser at et godt fungerende lempningsprogram er det viktigste virkemiddelet for å avsløre kartellvirksomhet. Lemping, eller strafferabatt, ble innført med konkurranseloven av 1. mai 2004. Konkurransetilsynet har i flere år satset på å formidle informasjon om lempningsordningen. Denne satsningen har gitt resultater. Fram til 2009 hadde Konkurransetilsynet kun mottatt to lempningssøknader. Antall lempningssøknader hadde ved utløpet av 2010 kommet opp i 11, der seks av lempningssøknadene kom inn i 2010. Flere av sakene som i dag er under etterforskning, er resultat av lempningssøknader.

Når det gjelder etterforskning av saker i 2010 har tilsynet blant annet:

- behandlet flere lempningssøknader
- iverksatt etterforskning i flere saker
- gjennomført bevissikringer i 4 saker på 19 steder
- gjennomført 32 forklaringsopptak
- vurdert indikasjoner på brudd på forbudsbestemmelsene, blant annet tips og klager

Flere av Konkurransetilsynets vedtak i saker om brudd på pgf. 10 og 11 har vært behandlet av domstolene i 2010, men er påanket og ennå ikke rettskraftig avgjort. Høyesterett (med tre mot to stemmer) frikjente i juni 2011 Tine SA i en sak om hvorvidt Tine misbrakte sin dominerende stilling i årsforhandlingene med REMA 1000 høsten 2004.

Kontroll med foretakssammenslutninger

Konkurransetilsynet skal gripe inn mot fusjoner og oppkjøp som vil føre til eller forsterke en vesentlig begrensning av konkurransen i strid med konkurranselovens formål.

Tilsynet fikk i 2010 415 meldinger om foretakssammenslutninger (294 meldinger i 2009). Det ble bedt om fullstendig melding i 9 tilfeller (8 i 2009).

Alle meldinger om foretakssammenslutninger ble behandlet innen fastsatte frister. Tilsynet ba om fullstendig melding i flere saker, men det ble ikke fattet vedtak om inngrep mot foretakssammenslutninger i 2010.

EØS-arbeidet

Konkurransetilsynet samarbeider med EFTAs overvåkningsorgan (ESA) ved enkeltsaker som behandles etter konkurransereglene i EØS-avtalen. ESA fattet vedtak i en slik sak i 2010, mot Posten AS. Saken er anket til EFTA-domstolen.

Konkurransetilsynet har også deltatt aktivt i EU-kommisjonens arbeid med generelle policy-spørsmål, i samsvar med Norges rettigheter etter EØS-avtalen. Tilsvarende har Konkurransetilsynet deltatt i behandlingen av enkeltsaker som behandles av EU-kommisjonen, som har relevans for norske konkurransemyndigheter.

Overvåking av sentrale markeder for å avdekke ulovlig pris- og anbudssamarbeid og misbruk av markedsrett

Konkurransetilsynet har hatt flere markeder under særlig overvåking i 2010.

Dagligvaremarkedet har lenge vært høyt prioritert for Konkurransetilsynet. For å kunne overvåke dagligvaremarkedet innhenter Konkurransetilsynet hvert år avtaler mellom dagligvarekjedene og markedsledende leverandører. Avtalene gir tilsynet oversikt over ulike betingelser som benyttes på dagligvaresektoren, samt mulighet til å avdekke eventuelle ulovlige forhold.

Overvåkingen av Tines bruttomarginer i meiereisektoren ble videreført i 2010. Det ble ikke avdekket konkrete forhold i 2010 som ga tilsynet grunnlag for nærmere etterforskning knyttet til forbudet mot misbruk av dominerende stilling.

Tilsynet overvåker videre kontinuerlig engrosmarkedet for kraft i samarbeid med NVE. Formålet er å avdekke eventuelt misbruk av markedsrett. Tilsynet satte ikke i verk særskilt etterforskning etter forbudsbestemmelsene i tilknytning til dette markedet i 2010.

I tillegg har Konkurransetilsynet særskilt overvåket TV-markedet og markedene for betalingskort.

Arbeide for at det blir lagt tilstrekkelig vekt på konkurransehensyn innenfor politikkområder der regjeringen ønsker konkurranse

I henhold til konkurranseloven pgf. 9e skal Konkurransetilsynet påpeke konkurranse- skadelige virkninger av offentlige reguleringer.

Høringer og påpekninger er to av flere virkemidler som ofte inngår i et langsiktig arbeid med prioriterte problemstillinger. Selv om det ikke er sendt noen påpekninger etter pgf. 9e i 2010, har Konkurransetilsynet tatt kontakt med flere ulike offentlige aktører om tiltak som etter tilsynets vurdering kan ha konkurranse- regulerende virkninger.

Gjennom vedtak i 2009–2010 har Trondheim kommune fulgt opp en tidligere henvendelse fra Konkurransetilsynet om å få klarlagt forholdene

knyttet til organiseringen av Trondheim Renholdsverk AS (TRV) og gjennomføring av anbudsprosesser i avfallssektoren. Blant annet ble TRV bedt om å gjennomføre endringer som ville føre til et skarpere skille mellom de ulike selskapene i TRV-konsernet for å unngå konkurransevridning mellom det kommunale selskapet og andre aktører.

Fremme konkurranse i utvalgte næringer med konkurranseutfordringer.

Konkurransetilsynet gjennomførte i 2010 en nærmere analyse av konkurransesituasjonen i drivstoffmarkedet. Analysen viser at prisnivået varierer mye fra sted til sted. Undersøkelsen styrker oppfatningen av at den lokale konkurransen har mye å si for bensinprisen. I områder med mange aktører følger bensinprisene et tydelig ukentlig mønster, med høyest pris mandag ettermiddag og fallende priser gjennom uken. Tilsynets rapport viser at forbrukerne i disse områdene gradvis har forskjøvet handlemønsteret sitt i retning av dagene med de laveste prisene. I områder med færre bensinstasjoner er prisvariasjonen gjennom uken mindre, og prisnivået er høyere.

Fra 1. januar 2010 ble det mulig for privatpersoner og aktører uten eiendomsmeglerbevilling å annonsere bolig for salg på Internett på lik linje med eiendomsmeglere. I kjølevannet av forskriften har det kommet nye foretak som ønsker å tilby tjenester knyttet til kjøp og salg av bolig. Disse aktørene tilbyr mindre omfattende tjenester enn den tradisjonelle meglertjenesten. De nye reglene sikrer større valgfrihet for boligselgere og legger til rette for økt konkurranse i markedet for eiendomsmekling. Tilsynets evaluering viser at i 2010 var det i overkant av 2000 privatpersoner som benyttet seg av muligheten til å annonsere boligen sin for salg på nettportalene, hvorav de fleste benyttet Finn.no. Dette utgjorde omtrent 2 pst. av alle boligannonser i 2010.

Etterspørselssiden i markedene skal fungere effektivt

Konkurransetilsynet skal føre tilsyn med konkurransen i de forskjellige markedene. Dersom det er nødvendig for å styrke konkurransen, kan tilsynet i henhold til konkurranse- loven pgf. 9c sette i verk tiltak for å øke markedenes gjennomsiktighet.

Et tiltak for å øke markedenes gjennomsiktighet er kraftprisoversikten på Konkurransetilsynets hjemmeside. Denne gjør det enklere for forbrukerne å sammenligne kraftpriser og orientere seg i markedet slik at de lettere kan vurdere om

det lønner seg å bytte kraftleveringsavtale eller kraftleverandør. Kraftprisoversikten hadde 707 000 besøk i 2010.

Konkurransetilsynet har vedtatt forslag til ny forskrift om takstberegning og maksimalpriser for drosjetransport med virkning fra 1. september 2011. Det nye takstsystemet, såkalt parallelltakst, forventes å bidra til økt konkurranse i drosjenæringen og til å gjøre det lettere for kundene å etterprøve at prisen på en gitt drosjetur er riktig.

Konkurransetilsynet avholder jevnlig møter med Forbrukerombudet og Forbrukerrådet. Videre har Konkurransetilsynet et godt samarbeid med NVE, Finanstilsynet, Post- og teletilsynet og Medietilsynet.

Sikre effektiv saksbehandling i sekretariatet for KOFA

I 2010 fattet Klagenemnda for offentlige anskaffelser vedtak om å ilegge overtredelsesgebyr for ulovlige direkte anskaffelser i 14 saker. Det store antallet klager som gjelder ulovlige direkte anskaffelser, viser at kunnskapen om at dette er en alvorlig overtredelse som kan bli møtt med gebyr, har økt de siste årene.

I 2010 mottok nemnda 396 klager. Det er 38 pst. flere enn i 2009. Av de mottatte sakene var 104 gebyrsaker. I samme periode behandlet nemnda i alt 221 rådgivende saker og 55 gebyrsaker.

Tabell 5.2 Oversikt over innkomne saker til KOFA i perioden 2006–2010.

	2006	2007	2008	2009	2010
Innkomne saker	158	155	224	285	396
Avgjorte	176	217	171	226	276
Avviste	50	48	43	50	81
Brudd	79	118	61	107	123
Ikke brudd	29	36	38	36	29

Kilde: Konkurransetilsynets årsmelding for 2009

Klagenemnda for offentlige anskaffelser ser at det er stort behov for kunnskap om hvordan regelverket om offentlige anskaffelser skal forstås, og hvordan det skal brukes, og opplever stor etterspørsmål etter veiledning. Nemnda og Konkurransetilsynet samarbeider derfor om å spre kunnskap til offentlige oppdragsgivere om anskaffelsesregelverket og om reglene i konkurranseloven om ulovlig anbudssamarbeid.

Det var et resultatkrav i tildelingsbrevet for 2010 at Klagenemnda for offentlige anskaffelser skulle ha en gjennomsnittlig saksbehandlingstid for vanlige klagesaker for nemnda som er mindre enn 3 måneder. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid i saker der det er påstand om ulovlig direkte

anskaffelse, (gebyrsaker) skulle være mindre enn 4 måneder.

Saksbehandlingstid for rådgivende saker var på 6,8 måneder (203 dager) i 2010. Saksbehandlingstid for mulige gebyrsaker var på 6,5 måneder (195 dager). Det ble i alt gitt 14 gebyr for ulovlige direkteanskaffelser.

Retten til å ilegge gebyr i saker om ulovlige direkte anskaffelser har medført en betydelig økning i arbeidsmengden i sekretariatet. Sakene er ofte svært kompliserte, både med hensyn til sakens fakta, anførselene og de juridiske problemstillingene. Også de generelle rådgivende sakene har over tid blitt mer arbeidskrevende, blant annet som følge av at partene i større grad bruker prosessfullmektig.

Kap. 4550 Konkurransetilsynet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
02	Ymse inntekter	50 514	224	231
03	Lovbruddsgebyr	150		
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	1 851		
17	Refusjon lærlinger	51		
18	Refusjon sykepenger	602		
	Sum kap. 4550	53 168	224	231

Post 02 Ymse inntekter

Posten gjelder inntekter for gebyr i tilknytning til Klagenemnda for offentlige anskaffelser. Det er to typer gebyr; gebyr som den klagende part må betale for å få behandlet saken i nemnda og gebyr ilagt ved ulovlige direkte anskaffelser.

Det er uvisst hvor stor summen av gebyr ilagt ved ulovlige direkte anskaffelser kan bli. Den foreslåtte bevilgningen på posten omhandler derfor kun et anslag på inntekter fra gebyr den klagende part må betale for behandling av saken.

Post 03 Lovbruddsgebyr

Gebyr kan blant annet ilegges ved brudd på konkurranselovens forbud mot konkurransebegrensende samarbeid, forbud mot utilbørlig utnyttelse

av dominerende stilling og påbudet om alminnelig melding av foretakssammenslutninger. Etter at EØS-konkurranseloven og konkurranse-loven av 2004 ble iverksatt, kan Konkurransetilsynet også ilegge gebyr ved brudd på de tilsvarende bestemmelsene i EØS-avtalens artikkel 53 og 54. Ved de mest alvorlige bruddene kan det ilegges gebyr på inntil 10 pst. av den årlige omsetningen til et foretak.

For å tvinge frem etterlevelse av et enkeltvedtak etter konkurranse-loven, kan Konkurransetilsynet gi tvangsmulkt som løper inntil forholdet er rettet opp. Det samme gjelder for å sikre at pålegg om å gi opplysninger etter kravene i loven blir oppfylt.

Det er uvisst hvor stor den samlede summen for gebyr og tvangsmulkt kan bli. Det er derfor ikke foreslått bevilgning på denne posten.

Programkategori 01.60 Forvaltningsutvikling og IKT-politikk

Utgifter under programkategori 01.60 fordelt på kapitler

		(i 1 000 kr)			
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012	Pst. endr. 11/12
1560	Direktoratet for forvaltning og IKT	306 976	287 382	296 603	3,2
1561	IKT-politikk	26 685	25 969	26 506	2,1
1562	Internasjonalt IKT-samarbeid og utviklingsprogram	25 879	27 691	34 175	23,4
	Sum kategori 01.60	359 540	341 042	357 284	4,8

Inntekter under programkategori 01.60 fordelt på kapitler

		(i 1 000 kr)			
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012	Pst. endr. 11/12
4560	Direktoratet for forvaltning og IKT	12 267	5 675	10 983	93,5
	Sum kategori 01.60	12 267	5 675	10 983	93,5

Innledning

Globale utfordringer og raske samfunnsendringer stiller krav til forvaltning, næringsliv og samfunnet for øvrig om effektivitet, produktivitet, demokratisk deltakelse og bærekraftig utvikling.

Forvaltningen har gjennomgått omfattende endringer de senere årene, men stadig nye krav til utforming og virkemåte – forventninger om fornying, effektivisering, samt bruk av ny teknologi stiller forvaltningen overfor kontinuerlige endringsbehov.

I de kommende årene må statlige virksomheter utnytte teknologiske muligheter i stor skala for å understøtte formåls- og kostnadseffektiv drift. Stadig mer av samhandlingen mellom de ulike forvaltningsnivåene og mellom offentlige virksomheter, innbyggere og næringsliv vil skje digitalt. Nye digitale arbeidsprosesser og informasjonsflyt vil kreve mer samordning og samvirke i offentlig sektor. Dette vil utfordre tradisjonelle måter å organisere forvaltningens oppgaveløsning på. Hensynet til effektiv ressursbruk vil også kreve mer samordnende tilnærminger til utvikling, for-

valtning og drift av eksisterende og nye fellesløsninger.

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet vil legge til rette for denne utviklingen. De enkelte fagdepartementene må anvende teknologiske muligheter som redskap for organisasjons- og tjenesteutvikling i egen sektor, i tråd med generelle forvaltningspolitiske prinsipper. I tillegg må de enkelte sektorene tilpasse utvikling av organisasjonsformer, tjenester og tekniske løsninger i en større forvaltningspolitisk sammenheng, blant annet slik at samhandling og informasjonsutveksling på tvers kan ivaretas mer effektivt og i overensstemmelse med innbyggernes og næringslivets krav og forventninger.

IKT og internettøkonomien berører alle samfunnsområder. For å skape gode rammebetingelser for IKT-basert verdiskaping i privat og offentlig sektor, er det nødvendig å identifisere utfordringer og samordne strategier på tvers av sektorene gjennom en offensiv og målrettet IKT-politikk. IKT er en drivkraft i samfunnsutviklingen og står for en betydelig andel av innovasjon, verdiskaping og nyetableringer. Teknologien endrer seg i

stadig hurtigere tempo. Det samme gjør bruksområdene og bruksomfanget. Samtidig har Norge behov for nye næringer når oljen gradvis blir en mindre viktig inntektskilde. Effektiviteten og produktiviteten i eksisterende næringer må øke dersom landet skal opprettholde og styrke sin konkurranseevne. Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet vil bidra til dette gjennom utvikling og implementering av en helhetlig IKT-politikk. Det gjelder blant annet på områder som utbredelse av høykapasitets bredbånd, digitalisering av innhold og medier, digitalisering av forretningsprosesser, informasjonssikkerhet, elektronisk identifikasjon, opphavsrett, helse, kompetanse og utdanning, miljø, standardisering, inkludering og demokratiutvikling.

Utfordringer og utviklingstrekk

Statsforvaltningen har tilpasset seg og endret seg mye de siste tiårene. I årene som kommer vil utviklingen stille forvaltningen overfor utfordringer som vil kreve ytterligere endringer og tilpasninger:

- aldringen av befolkningen og økte forventninger til kvaliteten på offentlige tjenester vil skape et sterkt utgiftspress i årene som kommer. Ressurs- og målformålseffektivisering av offentlig sektor vil kunne gi viktige bidrag til å dempe utgiftsveksten
- tilstrekkelig kunnskap om hva som er god og målrettet virkemiddelbruk er ofte en stor utfordring for forvaltningen. Forvaltningen må få bedre kunnskap om hvordan ulike virkemiddelbruk fungerer
- forvaltningen må kommunisere bedre med innbyggerne. Samhandlingen må forenkles. Unødvendige byrder for innbyggere og næringsliv må reduseres. Forenkling av regelverk og gjennomgang av regelverk med sikte på å legge til rette for digitalisering skal vurderes. Et klart og godt språk gjør det enklere for innbyggerne å ivareta sine demokratiske rettigheter. Et godt språk vil også redusere antall henvendelser til forvaltningen. Dette sparer både myndigheter og innbyggerne for tid og ergrelser. Innbyggere, næringsliv og frivillig sektor forventer et godt møte med det offentlige og høy kvalitet på det offentlige tjenestetilbudet. I økende grad finner dette møtet sted via elektroniske tjenester. Brukerne har økende forventninger til omfang og utbredelse av elektroniske tjenester. De kan gi bedre service for brukerne og store effektiviseringsgevinster for det offentlige

- tilfredsstillende organisering av møtepunktene mellom offentlig forvaltning og brukerne er i stigende grad avhengig av at offentlige virksomheter evner god samordning. Økt anvendelse av elektroniske tjenester forutsetter at relevant informasjon for tjenestetilbudet kan utveksles effektivt i forvaltningen. Forvaltningen må fremstå enhetlig overfor innbyggere og næringsliv
- kommunene må utnytte og anvende teknologiske muligheter bedre. Det må utvikles kultur og struktur for mer utstrakt samarbeid om IKT-løsninger i kommunal sektor i den hensikt å lette kommunenes eget arbeid med fornying og effektivisering av kommunale tjenester. En viktig tilnærming vil være å vurdere sam- og gjenbruksmuligheter
- offentlig forvaltning kjøper inn varer og tjenester for om lag 327 mrd. kroner i året (eksl. oljesektoren). Dette er fellesskapets midler som skal brukes på best mulig måte. Det er nødvendig med økt profesjonalisering av offentlige anskaffelser

På IKT-politikkens område er langsiktige investeringer i forskning og infrastruktur blant de viktigste strukturelle utfordringene. En IKT-politikk for digital verdiskaping må kunne understøtte og bidra til næringsutvikling og sysselsetting i hele landet. Kreativ bruk av IKT er blitt en vesentlig faktor i utviklingen av tjenesteytende næringer. IKT-bransjen/informasjonssektoren omfatter noen av de største næringene i Norge med betydelig potensial for verdiskaping. Godt samspill med departementer som ivaretar regelverk og har virkemidler på de ulike områdene, vil være avgjørende for politikktutviklingen på dette området. Internettøkonomiens globale karakter gjør at en nasjonal IKT-politikk også må ta hensyn til den internasjonale utviklingen, blant annet i EU, som i mai 2010 la fram en felles IKT-politikk – Europeisk digital agenda. Norge deltar i oppfølgingen av den europeiske digitale agendaen gjennom etablerte samarbeidsmekanismer med EU.

Mål og strategier

Forvaltningsutvikling på tvers av sektorer krever et godt kunnskapsgrunnlag og et faglig sterkt forvaltningspolitisk apparat som kan kartlegge utviklingstrekk, peke på områder der det trenges forbedringer og medvirke til fornying av offentlig sektor.

Bedre bruk av ressursene i offentlig sektor, og nye måter å løse og organisere velferdsoppgavene

på, vil gjøre det mulig å produsere det samme omfanget av tjenester med mindre arbeidsinnsats, og dermed bidra til å lette finansieringen av velferdsordningene. Et aktivt effektiviseringsarbeid og kartlegging av produktivitetsutviklingen i offentlig sektor er viktig for å sikre et best mulig offentlig tjenestetilbud.

Regjeringen vil fortsette et systematisk arbeid for å identifisere fornyings- og effektiviseringsmuligheter, blant annet knyttet til mer hensiktsmessig organisering av administrative støttefunksjoner i staten.

Regjeringen vil arbeide for å identifisere innbyggernes forventninger til offentlig virksomhet og øke kunnskapen om hvordan virkemiddelbruken fungerer. I denne sammenheng er det viktig å videreutvikle arbeidet med å få fram og publisere data og informasjon om ressursbruk i staten. Dette vil blant annet være brukerundersøkelser, innbyggerundersøkelsen, StatRes, effektivitetsundersøkelser og annet arbeid som skal legge grunnlag for effektivisering av staten.

Kommunikasjonen mellom forvaltningen og brukerne skal bli klarere og bedre. Brukernes behov skal tillegges stor vekt, og brukerne skal kunne innvirke på hvordan tjenestene utformes. Viktige tiltak i brukerrettingsarbeidet vil blant annet være:

- arbeidet med å sikre at brukernes vurderinger og synspunkter blir systematisk kartlagt og brukt i styringen og utviklingen av virksomhetene
- arbeidet med å realisere digitalt førstevalg. Digitalt førstevalg betyr at tjenestene skal tilbys digitalt, at så mange som mulig av brukerne skal over på digitale løsninger og at brukerne aktivt må velge manuelle løsninger hvis de foretrekker det
- arbeidet med forenkling for innbyggerne og næringsliv gjennom enklere krav til rapportering og myndighetskontakt
- arbeidet med innbyggerundersøkelser for å identifisere hvordan innbyggere og bedrifter kan få et bedre møte med det offentlige
- arbeidet med å videreføre og styrke klart språk i offentlig sektor, slik at klarspråksarbeidet kan bli en naturlig del av den ordinære saksbehandlingen

Det er innført krav til statlige virksomheter om bedre samordning av IKT-investeringer. Alle statlige IKT-investeringer skal gjennomføres i samsvar med de overordnede prinsipper for arkitektur, felleskomponenter og felles standarder. For å realisere ambisjonene om økt og samordnet

anvendelse av teknologi i offentlig sektor er det nødvendig å videreutvikle en slik felles IKT-arkitektur.

Eksisterende IKT-løsninger varierer i stor grad med hensyn til hvordan de er organisert og styrt, og finansieringsmodellene for de ulike løsningene er ulikt utformet. Felles IKT-løsninger må organiseres, styres og finansieres på annen og mer målrettet måte enn hva tilfellet er i dag. Offentlig sektors behov for samordning mellom nivåer, virksomheter og sektorer er stort. Det er nødvendig å utvikle og etablere mekanismer for å legge til rette for dette samordningsbehovet.

Kommunene har behov for de samme elektroniske støttetjenestene. Dette må det tas hensyn til i de styrings- og finansieringsmodellene som velges. Videre kan samarbeid om både elektronisk tjenesteutvikling og IKT-drift være kostnadsbesparende og frigjøre kompetanse og ressurser i kommunene. Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet og Direktoratet for forvaltning og IKT har i samarbeid med KS og Kommunal- og regionaldepartementet startet opp et arbeid som vurderer muligheten for effektivisering og samordning av IKT i kommunal sektor.

For å realisere potensialet for næringsutvikling og verdiskaping som ligger i kreativ bruk av IKT er det behov for tiltak som påvirker utviklingen i flere sektorer. Departementet vil arbeide med en langsiktig politikk for dette med utgangspunkt i arbeidet med en digital agenda for Norge. Tilrettelegging for nye tjenester basert på digitalt innhold, fortsatt sterk satsing på viderebruk av offentlige data, samt bruk av IKT i klimapolitikken vil være prioriterte oppgaver.

IKT påvirker samfunnsdeltakelsen blant annet gjennom bruk av sosiale medier og brukerskapt innhold på internett. IKT-politikken skal legge til rette for at alle kan mestre det digitale samfunnet. Departementet vil videreføre arbeidet med universell utforming av IKT-løsninger. Trygghet og tillit i elektronisk kommunikasjon og sikring mot identitetstyveri er viktig for at folk og virksomheter kan utnytte IKT fullt ut. Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet vil i samarbeid med Samferdselsdepartementet og Kommunal- og regionaldepartementet legge til rette for at utbyggere velger å gi tilbud om bredt bredbånd til flest mulig. Satsing på IKT-forskning og infrastruktur er nødvendig for å gi virksomheter, organisasjoner og innbyggere et godt grunnlag for å kunne innovere og bruke IKT.

IKT-politikken er et viktig område for internasjonalt samarbeid og koordinering. Norges innsats er særlig rettet mot arbeidet som skjer i EU

og OECD. Vi deltar i flere IKT-programmer, som er et av de mest omfattende samarbeidsområdene innen EU/EØS. Det arbeides blant annet med utvikling og spredning av felleseuropeiske elek-

troniske løsninger gjennom program som CIP og ISA. Det utvikles også analyser og statistikk ved hjelp av tematiske nettverk.

Kap. 1560 Direktoratet for forvaltning og IKT

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsutgifter	152 777	176 265	156 946
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	47 777	27 067	48 056
22	Betaling av eID til private leverandører		8 200	11 900
23	Elektronisk ID, <i>kan overføres</i>	92 368	75 850	79 701
60	Prosjekttilskudd til digital-fornyning i kommunene, <i>kan overføres</i>	14 054		
	Sum kap. 1560	306 976	287 382	296 603

Innledning

Forvaltningen skal kjennetegnes av kvalitet, effektivitet, brukerretting, åpenhet og medvirkning, og at den er godt organisert og ledet. Direktoratet for forvaltning og IKT har en sentral rolle i denne sammenheng. Gjennom å legge premisser for forvaltningsutviklingen, særlig for oppgaveløsning og tiltak som har tverrgående karakter, kan direktoratet bidra til et kraftfullt og nødvendig fornyings- og omstillingsarbeid i forvaltningen. Direktoratet skal frembringe kunnskap av betydning for å forstå grunnlaget for forvaltningens utvikling og som grunnlag for fremtidige beslutninger om innretningen av forvaltningen. Direktoratet gir kunnskapsbaserte råd til støtte for enkeltvirksomheter, sektorer og departementers vurderinger av tjeneste- og forvaltningsutvikling. En viktig funksjon for direktoratet i denne sammenheng er opplæring og formidling av kunnskap på tvers av sektorer og fagområder.

Teknologianvendelse er sentralt i fornyingsarbeidet. Utviklingen går raskt og nye tekniske løsninger innføres i forvaltningen i stadig større omfang. Dette stiller forvaltningen overfor nye og endrede samordningsutfordringer. Informasjon, relevant for tjenestetilbudet i offentlig sektor, utveksles i større grad på tvers mellom systemer, virksomheter og sektorer. Anvendelsen av teknologi må innrettes slik at kommunikasjonen mellom systemer, virksomheter og sektorer kan fungere effektivt. Direktoratet innehar en sentral rolle i en samordnet utvikling og tilrettelegging for digitaliseringen av forvaltningen og samhand-

ling med innbyggere og næringsliv. Effektiv samordning er avhengig av en velfungerende IKT-infrastruktur utformet i fellesskap mellom sektorer og tjenesteeiere og som på en tydelig måte avklarer drift, forvaltning og videreutvikling og som effektivt fordeler kostnader mellom aktørene. Direktoratet vil fylle viktige funksjoner i denne samordningen og legge føringer for en god samlet forvaltningsutvikling.

Direktoratet utvikler og forvalter felles løsninger for forvaltningen og tilbyr kompetansetiltak, metoder og verktøy, veiledning, rådgiving, analyser og informasjonsformidling innenfor sitt ansvarsområde.

Mål og prioriteringer 2012

Hovedmålene for Direktoratet for forvaltning og IKT i 2012 er å gi et vesentlig og formåls effektivt bidrag til at:

- forvaltningen er velorganisert og brukerrettet
- forvaltningen er åpen og kommuniserer godt med innbyggerne
- forvaltningen har kompetente ledere og medarbeidere
- IKT-bruken i offentlig sektor er sikker og koordinert, og underbygger målet om en effektiv og brukerrettet offentlig sektor
- IKT-politikken samlet danner gode rammebetingelser for næringsliv, innbyggere og samfunnsnivå
- offentlig sektor gjennomfører samfunnsnyttige, kostnadseffektive og kvalitetsrettede anskaffelser

Forvaltningen skal være velorganisert og brukerrettet

Statsforvaltningen skal være godt organisert, effektiv og brukerrettet. For å bidra til dette er det behov for å framskaffe, systematisere og formidle kunnskap om organisering og annen virkemiddelbruk som regulering, finansiering og kommunikasjon. Direktoratet for forvaltning og IKT spiller en sentral rolle i dette arbeidet. Innbyggerundersøkelsen og StatRes er med på å danne grunnlaget for å vurdere hvor behovet er størst for effektivisering og for bedre måloppnåelse og brukerretting.

Direktoratet skal bistå departementer og underliggende virksomheter med veiledning, kompetanseutvikling og rådgivning i fornyings- og omstillingsarbeidet. Det er et mål å kunne overføre erfaringer mellom ulike deler av forvaltningen, samt forholdet mellom forvaltningsnivåene (stat og kommune). Målet er en mest mulig effektiv, brukerrettet og velfungerende sentralforvaltning. Sentrale spørsmål er omfang og konsekvenser av økende kontroll- og rapporteringsvirksomhet i forvaltningen, hvordan globalisering påvirker forvaltningens arbeidsformer og hvordan forvaltningen lettere kan ta i bruk IKT som virkemiddel for økt effektivitet og brukerretting.

Forvaltningen skal være åpen og kommunisere godt med innbyggerne

Direktoratet skal bidra til at forvaltningen fremstår som helhetlig og at brukeren enkelt kan finne fram til og ta i bruk de digitale løsninger forvaltningen tilbyr. Direktoratet skal være pådriver for klart språk i forvaltningen. Direktoratet skal videre arbeide med hvordan sosial og mobil teknologi endrer forvaltningens kommunikasjon med innbyggerne. Direktoratet har en sentral oppgave i å bidra til at informasjonen og tjenester på offentlige nettsteder er lett tilgjengelig og brukervennlige.

Direktoratet forvalter i dag ulike innbyggerrettede tjenester som Offentlig elektronisk postjournal (OEP), Norge.no, minsider og kvalitet på nett.

Forvaltningen skal ha kompetente ledere og medarbeidere

Kompetansetiltak i staten skal bidra til mer effektive og brukerrettede statlige tjenester, attraktive statlige arbeidsplasser og et inkluderende

arbeidsliv med større mangfold i ledelses, rekrutterings- og personalpolitikken.

Direktoratet for forvaltning og IKT skal iverksette og synliggjøre statens overordnede ledelses- og personalpolitikk. Direktoratet skal bidra til målrettet, fleksibel og ressurseffektiv kompetanseutvikling og støtte virksomhetene i deres arbeid med å utvikle medarbeidere og ledere. Direktoratet skal bidra med gode tiltak og tilbud om utvikling som både bygger på og utnytter at staten er en stor og mangfoldig arbeidsgiver. Tiltakene skal fremme medvirkning, medbestemmelse og dialog mellom ledere og medarbeidere.

Direktoratet skal kartlegge og identifisere felles kompetansebehov i staten. Opplæringstilbudet skal innrettes mot generelle og tverrgående tema, møte de ansattes kompetansebehov og ønsker om faglig utvikling, og formidle felles administrative regelverk, forvaltningsverdier og forvaltningskunnskap.

Direktoratet skal bidra til økt kompetansedeling og gjenbruk av læringstiltak mellom statlige virksomheter ved bruk av elektroniske virkemidler og kombinerte læringsformer. Arbeidet med overgang til mer bruk av fleksible og sammensatte læringsformer med IKT (e-læring) skal videreføres.

Direktoratet skal bidra til et sterkt fagmiljø på ledelse og medarbeiderskap i staten, og tilby utviklingstiltak for ledere i ulike stadier av karrieren. Nye ledere i staten og toppledere er viktige målgrupper, og kvinnelige ledere skal motiveres til å søke topplederstillinger. Direktoratet skal tilby verktøy for og bidra til gjennomføring av medarbeiderundersøkelser i staten.

Digital forvaltning skal være sikker og koordinert, og underbygge målet om en effektiv og brukerrettet offentlig sektor

Digital kommunikasjon skal være den primære kanalen mellom innbyggere og offentlige virksomheter, mellom næringsliv og offentlig virksomheter og internt i forvaltningen. Direktoratet skal bidra til at målet om digitalt førstevalg er godt kjent i forvaltningen og blir sentralt i virksomhetenes tjenesteutvikling og fornyingsarbeid.

Direktoratet skal være en pådriver for sterkere samordning og mer helhetlig digital forvaltning. Direktoratet skal etablere og lede nødvendige samordningsfora på direktoratsnivå. Direktoratet skal gi faglige råd i utforming av politikken på området.

Direktoratet skal bidra til at utviklingen av digitale tjenester blir mer helhetlig og koordinert

og i større grad basert på gjenbruk og felles løsninger. Retningslinjer, standarder og felleskomponenter skal videreutvikles i dialog med virksomhetene. Direktoratet skal også arbeide med forebyggende informasjonssikkerhet i staten.

Direktoratet skal forvalte og videreutvikle en robust og framtidrettet infrastruktur for elektronisk ID basert på reelle brukerbehov. Direktoratet skal arbeide for utbredelse av eID på høyt sikkerhetsnivå. Direktoratet skal bidra til at forvaltningen etablerer elektroniske publikumstjenester med basis i ID-porten, samt arbeide for økt bruk av løsningene.

IKT-politikken skal gi gode rammebetingelser for verdiskaping og deltakelse i samfunnet

Direktoratet skal legge til rette for viderebruk av offentlige data for ulike aktører i samfunnet, gjennom nettstedet data.norge.no, veiledning og informasjonsarbeid. Direktoratet skal arbeide med universell utforming av IKT-løsninger. Videre skal direktoratet understøtte norsk deltakelse i internasjonalt IKT-samarbeid.

Offentlig sektor skal gjennomføre samfunnsnyttige, kostnadseffektive og kvalitetsrettede anskaffelser

Direktoratet for forvaltning og IKT har et særlig ansvar for å arbeide for at offentlige oppdragsgivere øker sin kompetanse og dermed sin evne til å sikre effektive, miljøvennlige og kvalitetsrettede anskaffelser i overensstemmelse med anskaffelsesregelverket, jf. føringene i St.meld. nr. 36 (2008–2009) *Det gode innkjøp*.

Det er en sentral oppgave for direktoratet å oppdatere og videreutvikle anskaffelser.no, som er en portal for å støtte anskaffelsesvirksomheten i offentlig sektor. Det er videre et mål at direktoratet får lagt forholdene til rette for deling av kompetanse gjennom å utvikle og styrke innkjøpsnettverk. Direktoratet skal også fortsatt arbeide for at det offentlige kan ta ut effektiviseringspotensialet når anskaffelser planlegges, gjennomføres og følges opp. Datagrunnlaget om offentlige anskaffelser er mangelfullt, og direktoratet skal derfor arbeide for å bedre statistikkgrunnlaget om offentlige anskaffelser.

Det er et mål å øke bruken av elektronisk handel. Dette gjøres blant annet gjennom økt satsning på støttetjenester og sentralfinansiering av e-handelsplattformen. Direktoratet skal også legge til rette for innføring av obligatorisk elektronisk fakturahåndtering. Direktoratet har en sentral opp-

gave med å gjøre det lettere å drive handel med offentlige oppdragsgivere over landegrensene. Direktoratet leder og skal slutføre PEPPOL-prosjektet (Pan European Public Procurement OnLine) i tråd med avtale med EU. PEPPOL skal sikre at nasjonale e-handelsløsninger kan kommunisere med hverandre innenfor hele EØS-området.

Budsjett 2012

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningsforslaget skal blant annet dekke direktoratets lønns- og driftsutgifter.

Posten er redusert med totalt 19,3 mill. kroner. Hovedårsaken til dette er at finansieringen av ehandelssatsingen i sin helhet er flyttet til post 21.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Bevilgningen dekker utgifter til direktoratets utviklingsoppgaver og IKT-prosjekter herunder blant annet informasjonssikkerhet i forvaltningen og arkitektur. Bevilgningen dekker i tillegg direktoratets utgifter i EU-prosjektet Pan-European Public Procurement Online (PEPPOL). PEPPOL-prosjektet er forlenget, men avsluttes i 2012 og bevilgningen foreslås derfor nedjustert med 0,3 mill. kroner som følge av dette. Bevilgningen på posten foreslås økt med 20,5 mill. kroner ved at finansieringen av ehandelssatsingen flyttes i sin helhet fra kap. 1560 post 01.

Post 22 Betaling av eID til private leverandører

Posten dekker utgifter for bruk av elektronisk ID (eID) på høyt sikkerhetsnivå utstedt av private leverandører. Høyt sikkerhetsnivå innebærer at personsensitive opplysninger kan inngå i elektroniske tjenester. Høyt sikkerhetsnivå er også nødvendig for å kunne signere elektronisk.

På vegne av offentlige virksomheter har Direktoratet for forvaltning og IKT inngått avtale om leveranse fra to private leverandører av eID på høyt sikkerhetsnivå – Buypass og Commfides. Hver gang en innbygger bruker en eID utstedt av disse til en offentlig tjeneste, vil det utløse et betalingskrav som skal dekkes av den virksomheten som forvalter tjenesten.

Utgiftene foreslås dekket ved at virksomhetene med det antatt største volumet av innlogginger med eID finansierer bevilgningen. Det foreslås at det rammeoverføres til sammen 8,2 mill.

kroner for å dekke disse transaksjonskostnadene. Midlene rammeoverføres fra følgende driftsposter: Fra kap. 1618 Skatteetaten post 01, 3,6 mill. kroner, fra kap. 2410 Statens lånekasse for utdanning post 01, overføres 0,7 mill. kroner, fra kap. 280 Felles einingar post 01, overføres 0,1 mill. kroner for å dekke Samordna opptaks bruk, fra kap. 720 Helsedirektoratet post 01, overføres 0,4 mill. kroner og fra kap. 605 Arbeids- og velferdsetaten post 01, overføres 3,4 mill. kroner. De berørte virksomhetene har selv tatt initiativ til en slik løsning. I tilknytning til direktoratets betalinger til de private eID-leverandørene vil det bli foretatt avregninger av transaksjonsvolumene for den enkelte virksomhet. For mye, eventuelt for lite, rammeoverført fra virksomhetenes budsjett blir justert i når transaksjonsvolumene for virksomhetene blir avregnet i 2012.

Post 23 Elektronisk ID, kan overføres

Posten skal dekke utgiftene til det videre arbeidet med å utvikle og drive en felles infrastruktur for elektronisk ID for offentlig sektor. Posten dekker drift og videreutvikling av ID-porten, direktoratets arbeid med utbredelse av eID på høyt sikkerhetsnivå, utvikling av funksjoner for signering og kryptering av meldinger og arbeid med elektronisk meldingsutveksling i forvaltningen.

Som en del av oppgavene med å drifte, forvalte og utvikle ID-porten utfører Direktoratet for forvaltning og IKT fra tid til annen arbeid mot regning fra andre virksomheter. Dette gjelder følgende oppgaver:

- utvikling av særskilt funksjonalitet, etterspurt av en tjenesteeier i forbindelse med lansering av en konkret tjeneste
- tilleggstjenester spesifisert i Samarbeidsavtalen, som tjenesteeierne kan bestille etter behov

Posten foreslås økt tilsvarende inntekter ført på nyopprettet inntektspost for inntekter/refusjonskrav fra ulike tjenesteeiere.

Rapport 2010

En bedre organisert, brukerrettet og effektiv statsforvaltning

Ved hjelp av rapporter, seminar og konferanser har Direktoratet for forvaltning og IKT satt søkelys på tverrgående problemer og utviklingstrekk som er viktige i arbeidet med å effektivisere og brukerrette forvaltningen. Direktoratet har vært rådgiver og samtalepartner for flere departemen-

ter og direktorater i spørsmål om valg av organisasjonsform og styringsvirkemiddel.

Direktoratet har i 2010 vært involvert i flere sentrale reformprosesser. Oppdragene har dels vært utredningsarbeid og dels enkeltstående rådgivning. Gjennom denne aktiviteten bidrar direktoratet til at gode forvaltningspolitiske vurderinger blir lagt til grunn for endringsprosessene og at det skjer erfaringsoverføring mellom statlige virksomheter. Gjennom å systematisere og formidle kunnskap bidrar direktoratet til at statlige virksomheter får bedre kunnskap om organisasjonsprinsipper og konsekvenser av ulike organisatoriske valg.

Direktoratet har utarbeidet nettsiden «Forvaltningsfakta» på difi.no som erstatter Forvaltningsutsyn. Nettsiden inneholder faktaark om organisering og sysselsetting i staten i tillegg til lenker til viktige forvaltningspolitiske kunnskapsbaser som for eksempel StatRes, Evalueringsportalen og Forvaltningsdatabaser.

Med offentlig elektronisk postjournal (OEP) har direktoratet vært med på å løfte statsforvaltningen nærmere målet om en mer åpen og gjennomsiktig forvaltning. Arbeidet med Kvalitet på nett, Klart språk i staten, Innbyggerundersøkelsen og metoder og virkemiddel for brukermedvirkning har også vært viktige bidrag for å gjøre forvaltningen mer brukerrettet. Portalen Norge.no, med tilhørende svartjeneste, har bidratt til å gjøre forvaltningen mer oversiktlig for innbyggerne.

Gjennombruddet for klarspråksarbeidet i staten skjedde i 2010. Store publikumsrettede direktorater og departementer har satt i gang egne klarspråksprosjekter. Bredden i tiltakene er stor og spenner fra større kampanjer til små konkrete enkelttiltak. Virksomhetene har vist stor vilje til å dele kunnskap og råd med hverandre, og på den måten har de spart staten for penger som elles ville gått til kjøp av konsulenthjelp.

Virkemidlene prosjektet har utviklet synes dermed å ha hatt god effekt. Støtteordningen, nettsiden www.klarspråk.no, kursene, møteplassene, klarspråksprisen og rådgivningen fra Språkrådet og Direktoratet for forvaltning og IKT har samlet sett virket til å få dette arbeidet på dagsorden.

Kompetente ledere og medarbeidere i staten

I 2010 har Direktoratet for forvaltning og IKT gjennomført over 100 ulike kurs og opplæringstiltak innenfor områdene forvaltningskunnskap,

ledelse og medarbeiderskap, kommunikasjon, IKT og anskaffelser.

Det er utarbeidet et rammeverk for arbeidet med kompetanseutvikling i staten, og dette følges opp videre gjennom å utvikle modeller og infrastrukturløsninger for å støtte kompetansearbeidet i virksomhetene. Som et ledd i strategien har direktoratet utviklet nye, fleksible og sammensatte læringsvirkemiddel med IKT. Direktoratet har utviklet tre nye e-læringstiltak i 2010; «Å starte i staten» som gir en introduksjonsopplæring for alle nyansatte i staten, «Sats» som gir opplæring og trening av nye ledere og «Helt sjef» som er et verktøy for ledergrupper.

Direktoratet formidler og medvirker gjennom ulike tiltak til å få gjennomført den generelle ledelses- og personalpolitikken og viktige arbeidsgiverpolitiske prinsipper i staten, f.eks. knyttet til medarbeiderskap og medbestemmelse, mangfold, inkludering, et godt arbeidsmiljø og utviklende og lærende arbeidsplasser. Direktoratet har gjennomført den store medarbeiderundersøkelsen i staten og utviklet et elektronisk verktøy til bruk for virksomhetene i deres gjennomføring av lokale medarbeiderundersøkelser. Direktoratet har gjennomført flere ulike arrangementer på temaet inkludering og mangfoldsledelse, har satt i gang et nytt traineeprogram for personer med nedsatt funksjonsevne og har utgitt en håndbok i kulturell intelligens.

Koordinert, brukerrettet og kostnadseffektiv bruk av IKT i offentlig sektor

I St.meld. nr. 17 (2006–2007) *Eit informasjonssamfunn for alle* ble det varslet sterkere samordning og styring av IKT i offentlig sektor. Direktoratet har hatt en sentral rolle i oppfølgingen av denne. Direktoratet leverte i 2010 rapporten *Nasjonale felleskomponenter – forslag til hvordan nasjonale felleskomponenter bør styres, finansieres, forvaltes og utvikles*. Direktoratet foreslo blant annet fem nasjonale felleskomponenter (folkeregisteret, enhetsregisteret, Altinn, matrikkelen og felles infrastruktur for eID).

Direktoratet gjennomfører årlig en revisjons-gjennomgang av alle eksisterende standarder i referanse katalogen over anbefalte og obligatoriske forvaltningsstandarder. I tillegg har direktoratet utarbeidet to nye veiledere i 2010. Direktoratet har også gjennomført 13 utredninger på ulike bruksområder med tanke på å ta inn nye standarder i fremtidige versjoner av referanse katalogen og forskriften.

I tråd med den strategiske vurderingen som direktoratet utarbeidet for Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet, har direktoratet på sikkerhetsområdet sammen med blant annet Datatilsynet og Norsis utført analyser av og opplæring i sikker meldingsutveksling og arrangert kurs. Det er påbegynt arbeid med sikte på at standardene skal kunne anbefales eller gjøres obligatoriske for offentlige virksomheter. Direktoratet forvalter også Statens standardavtaler som generelt regulerer krav til informasjonssikkerhet.

Direktoratet har deltatt i internasjonalt arbeid, blant annet i flere EU-programmer og har forvaltet en støtteordning for prosjektetablering inn mot ett av dem. Fire prosjekter fikk støtte i perioden.

Drive og videreutvikle en felles infrastruktur for eID i offentlig sektor

Direktoratet har i 2010 utarbeidet et styringssystem for informasjonssikkerhet for ID-porten, samt etablert et rammeverk for risiko- og sårbarhetsanalyser (ROS). Direktoratet lanserte også ny versjon av ID-porten i 2010, versjon 2.0.

Direktoratet har i 2010 inngått avtaler med Buypass AS og Commfides for autentisering på høyt sikkerhetsnivå (nivå 4) for å nå offentlige tjenester.

Samfunnsnyttige, kostnadseffektive og kvalitetsrettede anskaffelser

Webportalen *anskaffelser.no* har fått oppdaterte veiledere, maler, kontraktsstandarder og annet materiell som kan hjelpe offentlige innkjøpere å gjøre bedre anskaffelser. Det er også opprettet egne nettsider for anskaffelser innen bygg- og anlegg.

Direktoratet har hatt et landsomfattende opplæringstilbud for å gi innkjøpere en innføring i anskaffelser og har også iverksatt egne opplærings- og utviklingstiltak rettet mot statlige virksomheter. Direktoratet har videre gjennomført et pilotprosjekt med sikte på å sertifisere innkjøpere. Direktoratet har i 2010 kommet viktige steg videre i arbeidet med å legge til rette for nasjonal ehandel basert på PEPPOL og internasjonalt standardiseringsarbeid. En ny og forbedret ehandelsplattform med bedre funksjonalitet og til lavere priser ble lansert sommeren 2010. Denne gir et godt grunnlag for å øke bruken av ehandel. Direktoratet har også etablert en egen gruppe som gir støtte og veiledning om ehandel.

Regjeringens handlingsplan for miljø- og samfunnsansvar i offentlige anskaffelser følges opp av

Miljøverndepartementet og Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. Fornyings-, admi-

nistrasjons- og kirkedepartementet rapporterer derfor ikke på dette punktet.

Kap. 4560 Direktoratet for forvaltning og IKT

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
03	Diverse inntekter	6 540	3 675	3 721
04	Internasjonale oppdrag	2 394	2 000	2 062
05	Tilbakebetaling fra kommuner for elektronisk ID			3 700
06	Tilbakebetaling fra tjenesteeiere for elektronisk ID			1 500
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	1 242		
18	Refusjon sykepenger	2 091		
	Sum kap. 4560	12 267	5 675	10 983

Post 03 Diverse inntekter

PEPPOL-prosjektet er forlenget, og avsluttes i 2012. Refusjon fra EU er beregnet til 3,6 mill. kroner i 2012. Inntekter til Norsk lysningsblad føres også på posten.

Post 04 Internasjonale oppdrag

Direktoratet samarbeider med blant andre Utenriksdepartementet og Norad om forvaltningsutvikling og institusjonsbygging i andre land. I tillegg bistår direktoratet øvrige departementer og direktorater i internasjonalt arbeid. Det er budsjettert med 2 mill. kroner på post 01 Driftsutgifter til arbeidet. Utenriksdepartementet og Norad dekker utgiftene og disse inntektsføres på denne posten. Samlede utgifter på post 01 til dette arbei-

det skal ikke overstige inntektene under denne posten.

Post 05 Tilbakebetaling fra kommuner for elektronisk ID (NY)

Posten er knyttet til inntekter fra kommunene for utgifter knyttet til bruk av elektronisk ID på høyt sikkerhetsnivå. Inntektene her er på 3,7 mill. kroner.

Post 06 Tilbakebetaling fra tjenesteeiere – elektronisk ID

Posten er knyttet til utviklingsoppdrag direktoratet gjør på vegne av virksomhetene som eier tjenester som benytter ID-porten, og hvor utgiftene skal belastes tjenesteeier.

Kap. 1561 IKT-politikk

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
22	Samordning av IKT-politikken, <i>kan overføres</i>	15 469	13 019	13 288
70	Tilskudd til standardisering (NorStella)	596		
71	Tilskudd til fri programvare	4 310	4 444	4 536
72	Tilskudd til forebyggende informasjonssikring	6 310	6 506	6 641
73	Tilskudd til digital kompetanse		2 000	2 041
	Sum kap. 1561	26 685	25 969	26 506

Innledning

Fornyings-, administrasjons-, og kirkedepartementet legger til rette for en samordnet gjennomføring av IKT-politikken. Departementet utarbeider også strategier, samfunnsanalyser, oversikter og statistikk for utvikling og bruk av IKT i Norge, samt koordinerer Norges internasjonale deltakelse på IKT-området.

Formålet med IKT-politikken er å understøtte omstilling og effektivisering i staten, bidra til å skape grunnlag for et framtidsrettet næringsliv, samt bidra til bærekraftig verdiskaping og økonomisk vekst i hele samfunnet. IKT-politikken skal også bidra til en nyskapende og konkurransedyktig IKT-næring i Norge.

Smart bruk og utvikling av IKT stimulerer innovasjon, produktivitetsvekst og verdiskaping, og bidrar til å opprettholde velferdsnivået og legge grunnlaget for en bærekraftig økonomisk vekst. Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet har derfor startet et arbeid med å lage en nasjonal strategi med hovedmål å legge til rette for IKT-basert verdiskaping.

For offentlig sektor vil departementet prioritere det videre arbeidet for digitalt førstevalg, slik at elektronisk kommunikasjon skal bli den foretrukne måten å kommunisere med offentlig sektor på. Departementet vil også prioritere felles krav til IKT-utvikling og bruk, samordning av IKT-bruken i kommunene samt bruk av felles løsninger som eID og e-signatur.

På flere av de prioriterte områdene vil både Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet og Direktoratet for forvaltning og IKT ha arbeidsoppgaver. Det gjelder særlig arbeid knyttet til samordning av IKT i offentlig sektor, viderebruk av offentlige data, universell utforming av IKT-løsninger og forebyggende IKT-sikkerhet i det offentlige.

Mål og prioriteringer 2012

Departementets prioriterte områder i 2012 vil falle inn under følgende overskrifter:

- IKT og verdiskaping
- et informasjonssamfunn for alle
- digital fornying av offentlig sektor
- forebyggende IKT-sikkerhet

IKT og verdiskaping

Bredbånd

Regjeringen vil fortsette arbeidet for å tilrettelegge for bredbånd med tilstrekkelig kapasitet til å møte framtidige behov innen skole, helse, næringsliv og husholdninger i hele landet. Det gjør utbyggingen av bredbånd til en kontinuerlig prosess. For 2012 foreslås det å sette av midler til utbygging av bredbånd over Kommunal- og regionaldepartementets budsjett, kap. 551, Post 61.

For nærmere informasjon om bredbåndsdekningen for landet som helhet og i de ulike fylker, se http://www.regjeringen.no/nb/dep/fad/dok/rapporter_planer/rapporter/2011/bredbandsdekning-2011.html?id=654358.

Departementet vil i 2012 prioritere arbeid med tiltak som har som mål å legge til rette for størst mulig grad av markedsbasert utbygging av bredbånd med høyere kapasiteter.

Digitalt innhold

Tradisjonelle forretningsmodeller og verdikjeder utfordres gjennom nye digitale distribusjonsformer og nye typer konkurrenter. Det er viktig å sikre likebehandling av aktørene og å fremme bærekraftige forretningsmodeller for lovlig bruk av digitalt innhold. Departementet har nedsatt et utvalg som skal se nærmere på rammebetingelser

og ordninger for utvikling, formidling og bruk av ulike typer digitale produkter og tjenester. Utvalget skal identifisere utfordringer og eventuelle barrierer mot digital tjenesteutvikling, elektronisk handel og verdiskaping basert på digitalt innhold. Departementet vil følge opp det internasjonale samarbeidet på dette området, blant annet gjennom EU og OECD.

Viderebruk av offentlige data

Viderebruk av offentlige data gir muligheter for innovasjon og nye tjenester med potensielt stor verdiskaping som resultat. Utviklingen i mobilmarkedet, den såkalte delekulturen på nettet, og fremveksten av nye internettjenester som sosiale nettverk, lokaliseringstjenester og såkalte delingsverktøy har bidratt til å aktualisere denne utviklingen. Med utgangspunkt i ny offentlighetslov og utredninger gjennomført i 2010 og 2011 viderefører departementet arbeidet med viderebruk av offentlige data i 2012. Det operative arbeidet med å kartlegge offentlige datakilder og veilede offentlig sektor er overført til Direktoratet for forvaltning og IKT. Departementet vil særlig prioritere arbeidet med retningslinjer, formatstandarder og lisensiering. Departementet vil i samarbeid med berørte departementer vurdere tiltak for å legge bedre til rette for viderebruk av offentlige data med særlig høyt verdiskapingspotensial, som trafikkdata, geografiske data og eiendomsdata.

Web 2.0 i tjenesteutvikling og innovasjon

Deltakerdrevne, interaktive netjtjenester kalles populært web 2.0. Web 2.0-teknologi som understøtter brukerskap innhold på internett er en kommunikasjons- og samhandlingsmåte som flere og flere benytter seg av. I takt med den store utbredelse av blant annet sosiale medier og utvikling av denne type teknologi vil departementet legge til rette for at Norge utnytter mulighetene dette skaper på en aktiv måte. Det er særlig aktuelt å se denne utviklingen i sammenheng med viderebruk av offentlige data samt arbeidet med digitalt innhold, elektronisk handel og nye digitale tjenester.

Departementet vil hente ut erfaringer og spre kunnskap fra pilotprosjekter som er utviklet innenfor Nettskap 2.0-prosjektstipendordningen gjennom konferanser og seminarer. Videre vil departementet undersøke status når det gjelder det norske samfunnets bruk av denne type teknologi, blant annet med tanke på om vi utnytter

mulighetene godt nok, og hvordan ligger vi an sammenliknet med andre land.

IKT og klima

Smart og energieffektiviserende bruk av IKT kan medvirke til reduserte utslipp av klimagasser. Dette omfatter blant annet målrettet koordinering av tverrsektorielle områder som smarte bygg, intelligente energinett og intelligente transport-systemer. Departementet vil vurdere utvikling av policy for bruk av store, energieffektive datasentra, og særlig arbeide med hvordan forvaltningen kan bidra til å fremheve IKTs rolle i klimasammenheng. Departementet vil også følge opp det internasjonale samarbeidet på dette området, blant annet gjennom OECD og Norges deltagelse i CIP-programmet i EU, som vil lyse ut en rekke europeiske prosjekter knyttet til energieffektiv IKT i 2012.

Et informasjonssamfunn for alle

Universell utforming av IKT-løsninger

Departementet vil fortsette videre med forskriftsarbeidet. Departementet vil også følge opp utvikling av funksjonelle krav, standarder og indikatorer, samt veiledning og kompetanseutvikling. Fordi området er under kontinuerlig utvikling, vil det være behov for at regelverket vurderes fortløpende.

Digital inkludering og kompetanse

Andelen seniorer som bruker internett har vokst raskt de siste årene, og det er nå i hovedsak gruppen over pensjonsalder som henger vesentlig etter. I gruppen 55-64 år har 81 pst. tilgang til bredbånd, mens gjennomsnittet i befolkningen er 83 pst. For de mellom 65 og 74 år er det imidlertid bare 62 pst. som har tilgang. Seniornett arbeider for å få de over 55 år på nett, blant annet gjennom opplæringskurs samt informasjonsmateriale og dokumentasjon. Foreningen har mottatt støtte gjennom flere år. Departementet vil tildele foreningen Seniornett støtte også for 2012.

Departementet vil se sine aktiviteter på dette feltet i sammenheng med Kunnskapsdepartementet og Kulturdepartementets arbeid. Departementet vil legge vekt på å følge utviklingen av digital kompetanse i samfunnet i takt med den teknologiske utviklingen, også med blick på utviklingen av nye sosiale medier. Digital kompetanse er også en av forutsetningene for at bredbånd blir tatt i

bruk over hele landet. Arbeidet med digital kompetanse vil derfor sees i sammenheng med bredbåndsarbeidet.

Digital fornying av offentlig sektor

Digitalt førstevalg

Departementet vil arbeide for at den digitale måten å tilby tjenestene på skal være den foretrukne. Digitalt førstevalg innebærer at alle egnede tjenester skal tilbys digitalt, og at brukerne av tjenestene aktivt må velge manuelle løsninger hvis de foretrekker det. Tjenester som krever brukernærhet er ikke omfattet.

Digitalt førstevalg er sentralt for å tilby gode helhetlige digitale tjenester til brukerne og en mer effektiv offentlig forvaltning. Digitale løsninger er nødvendig for å frigjøre arbeidskraft til oppgaver som bare mennesker kan utføre. Digitalt førstevalg er enklere, raskere og tryggere for innbyggere og næringsliv, samt enklere og mer effektivt for offentlige virksomheter. For å tilby brukerne av offentlige tjenester et reelt digitalt førstevalg er det nødvendig å videreutvikle fellesløsninger og økt elektronisk samhandling på tvers av forvaltningen. Forvaltningen må samhandle internt, så brukerne slipper å bli sendt fra kontor til kontor. For å imøtekomme dette behovet vil departementet vurdere tiltak som kan styrke styring og samordning av IKT-utviklingen i staten.

Felles krav til IKT-utviklingen i offentlig sektor

Felles rutiner og krav til IKT-utvikling i offentlig sektor legger grunnlaget for en velfungerende elektronisk samhandling mellom virksomheter. En slik samordnet IKT-utvikling er en forutsetning for å realisere viktige politiske målsetninger, som blant annet en effektiv offentlig forvaltning og brukervennlige offentlige tjenester. For å få til dette må det anvendes prinsipper og rutiner som sikrer gjenbruk av informasjon og løsninger mellom offentlige virksomheter. Dette innebærer felles krav til statlige virksomheter om bruk av felles IKT-løsninger (Altinn og ID-porten), felles IKT prinsipper og IKT standarder for utvikling og planlegging av nye IKT-systemer i staten og en felles rutine for samordning av nye IKT-prosjekter knyttet opp mot regjeringens budsjettprosess. Departementet vil i 2012 fortsatt arbeide for økt bruk av åpne standarder og videreutvikle forskriften om IT-standarder i offentlig sektor.

Samordning av IKT i kommunal sektor

Kommunal sektor står for en stor andel av offentlige tjenester som tilbys innbyggere og næringsliv. Kommunale tjenester blir i stadig sterkere grad IKT-baserte. Dette innebærer en stor utfordring, ikke minst for små kommuner, som i mange tilfeller rår over begrenset IKT-kompetanse og -ressurser. Teknologiske og organisatoriske forutsetninger kan skape større forskjeller mellom de ulike kommunene når det gjelder tjenestetilbudet til innbyggere og næringsliv, og muligheten for effektiv oppgaveløsning.

Samtidig er IKT-behovene i kommunene i stor grad like. Kommunene skal tilby den samme porteføljen av primærtjenester til sine innbyggere og sitt næringsliv, og trenger i stor grad de samme elektroniske støttetjenestene. Dermed er det grunnlag for ulike former for samarbeid i kommunal sektor. Departementet vil, i samarbeid med Kommunal- og regionaldepartementet, KS og andre relevante instanser, identifisere mulige tiltak som kan legge til rette for forsterket samarbeid på IKT-området i kommunal sektor og mellom kommuner og statlige virksomheter. Også i kirkelig sektor er det behov for samordning og fellesløsninger på IKT området. Prosjektstøtte til IKT-tiltak på kirkens område vurderes fra år til år.

Elektronisk ID (eID)

Ved å etablere flere tjenester med høy sikkerhet kan forvaltningen jobbe mer effektivt og frigjøre ressurser. Kost-/nytteanalyser av Altinn (2010) og eID-programmet (2009) viser at det er mange milliarder å spare på å lage elektroniske tjenester med sikker identifisering. En fungerende infrastruktur for elektronisk identifisering er også en betingelse for et digitalt førstevalg. Dette forutsetter at eID har høy utbredelse i befolkningen. Nærmere 2,5 millioner innbyggere har i dag MinID, den offentlige eIDen på mellomhøyt sikkerhetsnivå. Departementet skal også arbeide for utbredelse av eID på høyt sikkerhetsnivå. Som en følge av dette vil departementet følge utviklingen i markedet for eID-løsninger, samt følge opp at fellesløsningene kan benyttes mot alle relevante offentlige, elektroniske tjenester.

Elektronisk faktura

Det er et mål at alle fakturaer til det offentlige skal kunne formidles og behandles elektronisk. Fra 1. juli 2011 skal alle statlige virksomheter som omfattes av Økonomiregolverket kunne motta fak-

turaer på fastsatt elektronisk format. Departementet vil arbeide for at alle fakturaer innen statlig sektor skal sendes elektronisk på fastsatt format. Departementet skal også vurdere krav om at bruk av standardformatet skal gjelde for kommuner og fylkeskommuner.

I St.meld. nr. 36 (2008–2009) *Det gode innkjøp* og i Prop. 1 S (2010–2011) er det varslet at det vil bli tilbudt en webfakturaportal i statlig regi for leverandører som ikke har løsning for håndtering av elektronisk faktura. Siden den gang har det vært en utvikling i markedet, og det eksisterer i dag et marked av webfakturaportaler. Departementet kommer derfor ikke til å etablere en egen portal i statlig regi. Direktoratet for forvaltning og IKT skal utarbeide en oversikt over aktører som leverer portaler som er i henhold til pålegget om elektronisk faktura og relevant regelverk.

Forebyggende IKT-sikkerhet.

På samme måte som øvrig arbeid med sikkerhet og beredskap, tar arbeidet med forebyggende IKT-sikkerhet utgangspunkt i tre bærende prinsipper:

- *ansvarsprinsippet*: Den som har et ansvar i en normal situasjon, har også ansvar ved ekstraordinære hendelser
- *likhetsprinsippet*: Den organisasjon man har til daglig, skal være mest mulig lik den man har under kriser
- *nærhetsprinsippet*: Kriser skal håndteres på lavest mulig nivå

Det brukes årlig betydelige økonomiske og menneskelige ressurser for å opprettholde et tilfredsstillende nivå på IKT-sikkerheten. Primæransvaret for sikring av informasjonssystemer og nettverk ligger hos eieren eller operatøren. Fagdepartementene har et overordnet sektoransvar for å ivareta sikringen av sektorens IKT-infrastruktur, og at det forebyggende arbeidet med IKT-sikkerheten i sektoren er tilfredsstillende.

Fagdepartementene skal vurdere hvilke forebyggende tiltak som er nødvendige, og kan på selvstendig grunnlag foreslå tiltak for vern av kritisk IKT-infrastruktur i sin sektor. I tillegg til sektoransvaret har flere departementer, etater og utvalg ulike tverrgående oppgaver. Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet har samordningsansvaret for IKT-politikken, herunder for arbeidet med den forebyggende IKT-sikkerheten.

Departementets samordningsansvar inkluderer kontakt med næringslivet i forbindelse med forebyggende arbeid med IKT-sikkerhet.

I departementets arbeid med forebyggende IKT-sikkerhet er tilskudd til foreningen Norsk senter for informasjonssikring (NorSIS) et virkemiddel. I tillegg har Direktoratet for forvaltning og IKT ansvaret for noen utvalgte tiltak rettet mot forvaltningen.

NorSIS og NorCERT (Norwegian Computer Emergency Response Team, en del av NSM) ble etablert i 2006 som ledd i et helhetlig konsept for å sikre varsling, rådgivning og bevisstgjøring i tilknytning til informasjonssikkerhet.

Det er nedsatt en arbeidsgruppe for å revidere de nasjonale retningslinjene for å styrke informasjonssikkerheten. Virketiden for retningslinjene for 2007–2010 ble utvidet til også å gjelde for 2011. Målet for revisjonsarbeidet er å identifisere og beskrive nye sikkerhetsutfordringer og trender, og justere retningslinjene for å ta hensyn til disse. De reviderte retningslinjene skal dekke hele spekteret fra grunnsikring til beskyttelse av samfunnskritisk IKT-infrastruktur. Retningslinjenes satsingsområder skal oppdateres og eventuelt justeres.

Budsjett 2012

Post 22 Samordning av IKT-politikken, kan overføres

Bevilgningen skal dekke arbeid med digitalt førstevalg, samordning av IKT i kommunene, tiltak for å legge til rette for markedsbasert utbygging av bredbånd. Bevilgningen dekker også arbeidet med tilrettelegging for utvikling av nye tjenester basert på viderebruk av offentlige data, gjennomgang av rammebetingelser for bedre utnyttelse av digitalt innhold på nett og arbeidet med samordning av forebyggende IKT-sikkerhet mv. Arbeid med oppgaver innenfor noen av de samme temaer vil også ligge i Direktoratet for forvaltning og IKT, og dekkes under kap. 1561 post 71 Tilskudd til fri programvare.

Tilskuddet gis som driftstilskudd til Nasjonalt kompetansesenter for fri programvare for å fremme kompetanse og informasjon om fri programvare i offentlig sektor og for å bidra til økt bruk av fri programvare. Senteret skal blant annet veilede og informere offentlige virksomheter om fri programvare. Senteret har i en oppstartperiode primært vært finansiert gjennom statlig tilskudd. I 2012 vil senteret planlegge og etablere forretningsmodeller og strategier for fremtidig egenfinansiering av driften.

Post 72 Tilskudd til forebyggende informasjonssikring

Tilskuddet er en grunnbevilgning som bidrar til å dekke løpende lønns- og driftsutgifter i Norsk senter for informasjonssikring (NorSIS).

NorSIS er en uavhengig forening for formidling av råd og veiledning vedrørende informasjonssikring. I følge foreningens vedtekter er NorSIS overordnede mål å bevisstgjøre om trusler, opplyse om tiltak og påvirke til gode holdninger innen informasjonssikkerhet. NorSIS er en viktig pådriver på informasjonssikkerhetsområdet.

NorSIS primære målgruppe er norske virksomheter i privat og offentlig sektor, herunder kommunene. NorSIS skal, så langt som mulig, også imøtekomme innbyggernes behov for informasjon. All NorSIS informasjon skal derfor være åpent tilgjengelig slik at alle samfunnsgrupper får anledning til å nyttiggjøre seg foreningens tjenester.

NorSIS skal opptre uhildet og nøytralt. Det er viktig at media samt private og offentlige virksomheter har en nøytral aktør med god kompetanse innen informasjonssikkerhet. NorSIS opplever en stadig økende etterspørsel etter senterets tjenester. Det er derfor viktig at senteret prioriterer sitt arbeid slik at de har tilstrekkelig kompetanse, spillerom og ressurser til å løse oppgavene innenfor sine økonomiske rammer.

Finansieringen av NorSIS skjer gjennom et årlig statstilskudd og av egne inntekter i form av prosjektstøtte fra foreningens samarbeidspartnere, kurs, konferanser mv.

Post 73 Tilskudd til digital kompetanse

Bevilgningen på 2 mill. kroner tildeles Seniornett som driftstilskudd for 2012. Det er ønskelig med styrking av arbeidet med den eldre aldersgruppen av seniorene. Seniornett arbeider for å styrke den digitale kompetansen blant seniorer gjennom opplæring og informasjonstiltak. Arbeidet med å få flere eldre på nett gjøres både lokalt og nasjonalt, og i samarbeid med andre aktører på feltet.

Rapport 2010

Arkitektur – samordnet utvikling av IKT i offentlig sektor

I 2010 ble det forutsatt at samtlige departementer skulle ta i bruk et rammeverk bestående av blant annet overordnede arkitekturprinsipper, bruk av felles offentlige IKT-løsninger (blant annet eID og Altinn), felles standarder og nye rutiner for plan-

legging og samordning av IKT-tiltak. Føringer på disse områdene gikk fram i et eget rundskriv sendt av Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet til alle departementer.

En undersøkelse medio 2010 viste at 70 pst. av statlige virksomheter vurderte nytteverdien av de overordnede arkitekturprinsippene som høy eller i noen grad høy (IT i praksis 2010, Rambøll Management Consulting).

Et viktig område i St.meld. nr. 17 (2006–2007) *Eit informasjonssamfunn for alle* er IKT i offentlig forvaltning. En statusgjennomgang utført fire år etter at meldingen ble lagt fram, viser at 11 av de 13 tiltakene i dette kapitlet nå kan anses som gjennomført på sentralt hold. Det er blant annet etablert en overordnet IKT-arkitektur, etablert en referanse katalog med forvaltningsstandarder, vurdert felleskomponenter, etablert en publiserings-tjeneste for offentlige postjournaler og avklart organisering av arbeidet med felleskomponenter og arkitektur mv.

Åpne standarder

Departementet har i 2010 hatt versjon 3 av referanse katalogen for IT-standarder i offentlig sektor, samt revidert versjon av forskrift om IT-standarder i offentlig forvaltning på bred høring. Denne revisjonsrunden har synkronisert referanse katalogen og forskriften, og det er foreslått at de obligatoriske standardene i katalogen skal fastsettes i forskrift. De vil da også gjelde for kommunene. Departementet har delegert ansvaret for å fastsette fremtidig anbefalte standarder til Direktoratet for forvaltning og IKT.

Fri programvare og nasjonalt kompetansesenter

Departementet har gjennom arbeidet til Nasjonalt kompetansesenter for fri programvare formidlet kunnskap og bistått initiativer. Senteret har blant annet bidratt til opprettelse av utdanningstilbud, opprettet nettforum for deling og informasjon, bistått forsøk med Open Office i forvaltningen, kommunale nettverk for deling av fri programvare mellom kommuner, og har bistått leverandører som ønsker å pilotere åpen kildekode-prosjekter. Departementet har fulgt opp senterets arbeid gjennom rapportering og dialog.

Elektronisk ID og e-signatur

Over halvparten av landets voksne befolkning har skaffet seg MinID, og både antall brukere og antall pålogginger stiger fortsatt. Ved utgangen av

2010 hadde over 2,3 millioner innbyggere skaffet seg MinID.

Utviklingen i markedet er fulgt nøye, og det ble i 2010 inngått avtale mellom Direktoratet for forvaltning og IKT og to markedsleverandører av eID på høyt sikkerhetsnivå om å benytte deres løsninger mot ID-porten, den offentlige infrastrukturen for eID. ID-porten er utviklet slik at det ikke er noe til hinder for anonym elektronisk kommunikasjon med bruk av eID. Det er opp til tjenesteeieren hvordan en kobler autentiseringen med videre funksjonalitet i egen løsning.

I tråd med regjeringens mål om effektiv bruk av eID og e-signatur ble *Kravspesifikasjon for PKI i offentlig sektor* revidert og publisert i oktober 2010.

Elektronisk faktura

Det er etablert et felles standardformat for elektronisk faktura, kalt EHF (Elektronisk handelsformat). Statlige virksomheter ble gjennom endring i standardiseringsforskriften pålagt å kunne ta imot faktura i EHF-format. Direktoratet har satt i gang et arbeid for en felles infrastruktur for å forenkle avtaler om og gjennomføring av fakturaformidling. Dette arbeidet skjedde i nært samarbeid med EU, og baserer seg på felleseuropeisk standard.

Digital inkludering og kompetanse

Departementet tildelte i 2010 foreningen Seniornett 2 mill. kroner for aktiviteter for å styrke eldres kompetanse og deltakelse på nett. I tillegg har departementet lagt vekt på å synliggjøre og videreformidle andre aktuelle prosjekter og initiativ på dette området.

Web 2.0 og sosiale medier

Departementet har delt ut prosjektstipender til utvalgte prosjekter innenfor Nettskap 2.0-ordningen, som ble opprettet som en engangs støtteordning i 2010. Prosjektene har på ulike måter demonstrert mulighetene og nytten ved bruk av Web 2.0-teknologi og brukergenerert innhold innenfor mange ulike samfunnsområder. Prosjektene har også demonstrert muligheter og flaskehals knyttet til tilgang til og viderebruk av offentlig data.

Når det gjelder digitalt innhold gjennomførte departementet interne analyser av området samt grundige konsultasjoner med andre berørte departementer som grunnlag for utarbeidelse av et bredt mandat for et planlagt offentlig utvalg

som kunne utrede rammebetingelser for verdiskapingspotensial i digitalt innhold.

IKT og klima

Departementet sluttførte i 2010 en studie om grønne datasentre og ferdigstilte arbeidet med bransjenettverk for smart grønn vekst. Departementet har koordinert regjeringens politikk for grønne datasentre, blant annet gjennom arbeid knyttet til rammevilkår for private aktørers anbud til et mulig datasenter for CERN. Departementet deltok i arbeid i OECD og EU, blant annet knyttet til målemetodikk og standardutvikling i samarbeid med norsk og europeisk industri for energieffektiv IT.

Universell utforming av IKT-løsninger

Departementet mottok medio 2010 et førsteutkast til forskrift til pgf. 11 i Diskriminerings- og tilgjengelighetsloven (Lov nr. 42 av 20. juni 2008) fra Direktorat for forvaltning og IKT. Arbeidet med forskriften er et nybrottsarbeid, også sett i internasjonal sammenheng, og har derfor krevd mer ressurser og tid enn først antatt.

Forsinkelsen i forskriftsarbeidet har gjort at også arbeidet med tilsyn og en klageinstans i henholdsvis direktoratet og departementet har blitt forskjøvet i tid.

IKT-forskning

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet fortsetter arbeidet med å utvikle en overordnet strategi for IKT-forskningen i Norge. Mer detaljerte operasjonaliseringer antas gjort av Norges Forskningsråd og eventuelle andre aktører innen innovasjons- og forskningssystemet.

Arbeidet med IKT-forskningsstrategien har tatt utgangspunkt i Forskningsmeldingen (St.meld. nr. 30 (2008–2009) *Klima for forskning*) der det heter at regjeringen vil legge frem forskningsstrategier på de tre generiske områdene, bio-, nano- og informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT). Forskningsstrategier for bio- og nanoteknologi er under utforming i regi av Kunnskapsdepartementet og Nærings- og handelsdepartementet.

IKT-forskningsstrategien skal ses i sammenheng med de to øvrige forskningsstrategiene. Strategiene vil bli bygget opp etter samme mal, samt ha en del felles tekster. Etter planen skal forskningsstrategiene legges frem fortløpende rundt årsskiftet 2011/2012.

Viderebruk av offentlige informasjon

Departementet satte i 2010 i gang et prosjekt som har til formål å legge bedre til rette for tilgjengeliggjøring av offentlig informasjon. Det ble etablert en fagblogg for folk som er opptatt av viderebruk (<http://data.norge.no>). Departementet har også utarbeidet en standardisert, norsk lisens for offentlige data (NLOD) som skal bidra til å forenkle og klargjøre vilkårene for viderebruk.

Bredbånd

Norge har tilnærmet full dekning for grunnleggende bredbånd (regnet som mer enn 640 kbit/s nedstrøms hastighet). Kapasitetsbehovet er stadig økende, og de fleste husholdninger og virksomheter som er tilknyttet bredbåndnett, har i dag langt høyere kapasiteter på sitt bredbånd.

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet fikk i 2010 utarbeidet en analyse av beste praksis for kommunal bredbåndstilrettelegging. Rapporten «Vei, vann og bredbånd» belyser hvilke tiltak som er best egnet til å gi høy grad av kommersiell utbygging av bredbånd, basert på en gjennomgang av utvalgte kommuners regler knyttet til fremføringsveier for elektronisk kommunikasjon.

Videre fikk Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet i 2010 utarbeidet en oversikt over bredbånddekning i Norge. Oversikten er basert på en ny metode som gir langt sikrere dekningsestimater enn tidligere og som i prinsippet kan gi bredbånddekning på husstands nivå. Oversikten omfatter i tillegg oversikt over konkurransesituasjonen i bredbåndsmarkedet og indikatorer på status for fiberbasert stamnettutbygging i Norge, noe som er nytt sammenliknet med tidligere dekningskartlegginger.

Fornyings-, administrasjons- og kirkeministeren sendte i 2010, sammen med samferdselsministeren og kommunal- og regionalministeren, et felles brev til alle kommuner og fylkeskommuner i Norge. I brevet minner de tre statsrådene om det ansvaret kommunene og fylkeskommunene har for tilrettelegging for elektronisk kommunikasjon. Brevet inneholder blant annet klare anbefalinger til kommuner og fylkeskommuner når det gjelder hvordan disse kan bidra til kostnadseffektiv bredbåndsutbygging i hele landet gjennom balanserte regler for graving i offentlig grunn.

NorStella

NorStella er en norsk, ikke-kommersiell stiftelse som arbeider for utvikling og bruk av åpne, internasjonale standarder for elektronisk samhandling. Etter at Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet besluttet at tilskuddet til NorStella ble utfaset i 2011 med 2010 som siste året for tilskudd, har NorStella endret sin strategi og i stedet etablert seg som deltaker/prosjektleder av forskningsprosjekter som viser anvendelse av standardisert teknologi for elektronisk samhandling. Denne strategiendringen har resultert i to nye prosjekter i 2010, begge med 3 års varighet:

- prosjektledelse av FINT – ny forretningsmodell for havner som effektive logistikk-knutepunkter, delfinansiert av Norges Forskningsråd gjennom MAROFF-programmet
- deltagelse i Semicolon II – elektronisk samhandling mellom offentlige etater og privat næringsliv, delfinansiert av Norges Forskningsråd gjennom VERDIKT-programmet

Strategiendringen har vært vellykket; NorStella har snudd et underskudd på om lag 0,4 mill. i 2009 til et tilsvarende overskudd i 2010, og har etablert et solid grunnlag for videre drift uavhengig av tilskudd fra det offentlige.

I tillegg har NorStella fortsatt sitt arbeid som pådriver for bruk av e-faktura til det offentlige basert på den nye internasjonale standarden EHF (Elektronisk Handel Faktura).

NorStella har også i 2010 deltatt aktivt i det internasjonale arbeidet gjennom UN/CEFACT, samt i arbeidet med forenkling av internasjonale handelsprosedyrer.

Norsk senter for informasjonssikring (NorSIS)

NorSIS har i perioden gjennomført flere ulike tiltak for å forbedre informasjonssikkerheten i målgruppen. Oppslag og nyheter i norske medier, foredrag på seminarer og internt hos bedrifter samt utvikling av veiledninger og nyheter på nettstedet www.norsis.no er noen av virkemidlene som er benyttet. NorSIS har også arrangert flere konferanser, alene og sammen med ulike samarbeidspartnere, som ledd i å øke norske virksomheters kompetanse om informasjonssikkerhet. NorSIS har i 2010 dessuten gjennomført flere spørreundersøkelser som viser at norske virksomheter fortsatt vier informasjonssikkerhet begrenset oppmerksomhet.

Utteksling av grunndata på personinformasjonsområdet

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet har i 2010 jobbet sammen med Finansdepartementet for å følge opp forslagene i en rapport fra

2007 om grunndata på personinformasjonsområdet. Departementet har sammen med Finansdepartementet deltatt i arbeidet med modernisering av folkeregisteret, hvor Skatteetaten har det operative ansvaret.

Kap. 1562 Internasjonalt IKT-samarbeid og utviklingsprogram

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsutgifter	3 879	4 190	4 269
70	Tilskudd til internasjonale program, <i>kan overføres</i>	22 000	23 501	29 906
	Sum kap. 1562	25 879	27 691	34 175

Innledning

IKT-politikken er internasjonalt orientert og er et viktig område for internasjonalt samarbeid og koordinering. Norges innsats er særlig rettet mot EU og OECD. Utfordringene ligger blant annet i å tilpasse regelverk, løsninger og strategier til utviklingstrekk som sammensmelting av teknologier (konvergens), framveksten av nye brukerskapte tjenester, og det at tjenester, næringer og arbeidskraft blir mer grenseoverskridende. Informasjonsteknologien spiller òg en viktig rolle for å møte den globale miljøutfordringen.

EU la i mai 2010 fram sin IKT-strategi for de neste ti årene, kalt Europeisk digital agenda. Strategien er en sentral del av EUs nye strategi for Europa 2020. EU legger stor vekt på IKT som driver av bærekraftig økonomisk vekst, innovasjon og jobbskaping. EU-kommisjonen mener IKT er grunnlag for nesten 50 pst. av produktivitetsveksten i EU. Digital Agenda inneholder sju hovedsatsingsområder, herunder blant annet utvikling av et digitalt indre marked, økt utbredelse av bredt bredbånd, økt satsing på interoperabilitet og standarder, sikkerhet og tillit.

Norge deltar aktivt i ulike fora for å iverksette og videreutvikle Europeisk digital agenda.

Forslaget til bevilgning gjelder programmer i regi av EU som Norge tar del i etter EØS-avtalen, og som er knyttet til utviklingen av informasjons-samfunnet og elektronisk forvaltning. Bevilgningsforslaget dekker programkontingenter og andre utgifter til følgende EU-program:

- CIP-IKT (rammeprogram for konkurransevne og innovasjon)
- ISA (elektroniske tjenester mellom forvaltning, næringsliv og innbyggere)

- ENISA (Europeisk nettverks- og informasjonssikkerhetsbyrå)
- Safer Internet Programme (program for trygg bruk av internett for barn og unge)

Norges deltakelse i det omfattende europeiske samarbeidet på IKT-området, herunder statistisk samarbeid og politiske samarbeidsarenaer, er i hovedsak knyttet til disse programmene og oppfølging av Europeisk digital agenda. Bevilgningene dekker også tilskudd til nasjonale oppfølgingsaktiviteter og utgifter til nasjonale eksperter i EU-kommisjonen. De norske nasjonale ekspertene innen IKT-politikken er knyttet til arbeidet med eGovernment, eInclusion og arbeidet med utforming og samordning av IKT-politikken i EU (Digital Agenda).

Direktoratet for forvaltning og IKT er nasjonalt kontaktpunkt for programmene CIP-IKT og ISA. Direktoratet skal gjennom denne rollen medvirke til at aktuelle norske miljøer kan dra nytte av programmene CIP-IKT og ISA og få uttelling i form av erfaringsutveksling, påvirkningsmuligheter og prosjektbevilgninger.

OECD er et forum for globalt samarbeid om viktige prinsipper i blant annet IKT-politikken. Norge deltar aktivt i OECDs arbeid med å utforme politikk innenfor områder som elektronisk kommunikasjon, sikkerhet, personvern og informasjonsøkonomi.

Mål og prioriteringer 2012

Norge skal bidra i det internasjonale arbeidet på IKT-området. Det er et mål at norsk næringsliv og norske fagmiljøer drar nytte av den norske deltakelsen i EU-programmer og at de kan delta i pro-

sjekter og få internasjonal eksponering. Dette krever at Norge deltar aktivt, koordinert og målrettet.

CIP – EUs rammeprogram for konkurranseevne og innovasjon – IKT-politisk støtteprogram (2007–2013).

CIP-programmet omfatter flere politikkområder og tre selvstendige delprogrammer med egne budsjetter og styringsgrupper:

- entreprenørskaps- og innovasjonsprogrammet (hovedansvar Nærings- og handelsdepartementet)
- energiprogrammet (hovedansvar Olje- og energidepartementet)
- IKT-programmet (hovedansvar Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet)

Det er etablert mekanismer for nasjonal samordning av delprogrammene.

IKT-programmet er særlig innrettet mot finansiering av større pilotprosjekter som tar sikte på å utvikle felles europeiske elektroniske løsninger. I tillegg til de større transnasjonale pilotene, blir det etablert en rekke tematiske nettverk. Programmet finansierer også samarbeid om statistikk og analyser av IKT-utviklingen.

Gjennom å delta i programmet får Norge delta i vesentlige deler av det IKT-politiske samarbeidet i EU. For næringslivet gir norsk deltakelse anledning til å vise fram produktene sine i en europeisk sammenheng og å nå nye markeder.

Som del av programdeltakelsen dekker Norge også oppfølgingsaktiviteter nasjonalt og tre nasjonale eksperter i Europakommisjonens generaldirektorat for informasjonssamfunnet (DG INFSO).

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet har det overordnede ansvaret for å koordinere norsk deltakelse i CIP-IKT og er nasjonal representant i styringskomiteen for IKT-programmet. Direktoratet for forvaltning og IKT er nasjonalt kontaktpunkt for CIP-IKT.

Norsk deltakelse i CIP-programmet ble i 2011 evaluert på oppdrag av Nærings- og handelsdepartementet, Olje- og energidepartementet og Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet. Evalueringen konkluderer med at Norge gjennom deltakelse i CIP-programmet får tilgang til nettverk og informasjon samt medvirkningsmuligheter mot EU-systemet som Norge ellers ikke ville ha hatt. Innenfor IKT-området er Norge relativt godt representert i prosjekter finansiert av CIP.

EU vurderer et mulig oppfølgerprogram til CIP etter 2013. Norge har gitt innspill konsulta-

sjonsprosessen EU har hatt om eventuell videreføring av programmet.

ISA – EUs program for felles elektroniske løsninger for europeisk forvaltning (2010–2015)

Norge har deltatt i EU-programmet IDABC (Interoperable Delivery of European eGovernment Services to public Administrations, Businesses and Citizens) fra og med 2006. Programmet var det tredje i rekken av tilsvarende program og løp ut 2009.

Programmet Interoperability Solutions for European Public Administrations (2010–2015) (ISA) erstattet fra 2010 IDABC. ISA-programmet skal bidra til at elektroniske løsninger understøtter samhandling mellom europeiske forvaltningsorganer. Programmet skal legge til rette for utveksling av erfaringer og utvikling og vedlikehold av felles spesifikasjoner, standarder og løsninger. Programmet åpner dessuten for at norske offentlige etater kan benytte felles elektroniske løsninger på lik linje med EUs medlemsland uten merkostnader eller mer administrasjon.

Norsk deltakelse i ISA-programmet ble vedtatt av Stortinget i mai 2009, jf. Prop. 110 S (2009–2010) *Samtykke til deltaking i ei avgjerd i EØS-komiteen om innlemming i EØS-avtala av EU-programmet om samverknadsløysingar for europeisk offentleg forvaltning ISA (2010–2015)* og Innst. 260 S (2009–2010).

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet har det overordnede ansvaret for å koordinere norsk deltakelse i programmet. Direktoratet for forvaltning og IKT er nasjonalt kontaktpunkt for ISA og har det operative ansvaret for norsk deltakelse i programmet. Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet dekker 50 pst. av utgiftene til programmet mens ti andre berørte departementer dekker resterende 50 pst. med like deler.

ENISA

Kommisjonen fremmet 30. september 2010 nytt forslag til forordning om styrking og modernisering av ENISA, (EUs informasjons- og sikkerhetsbyrå) og om å etablere et nytt mandat for byrået for en femårs periode. Det overordnede målet med det nye forslaget til forordning er å gjøre EU, medlemsstatene og berørte aktører i stand til å utvikle god evne til å forhindre, avdekke og respondere på problemer innen nettverks- og informasjonssikkerhet. Dette vil bidra til bedre til- lit og utvikling av informasjonssamfunnet, det vil

bedre den europeiske konkurransevnen og bidra til at det indre markedet fungerer effektivt. Samtidig foreslo Kommisjonen å forlenge det eksisterende mandatet for ENISA med 18 måneder (til 13. september 2013) for å sikre tilstrekkelig tid til debatt og prosess angående det nye forslaget.

Norge deltar i ENISAs Management Board med representanter fra Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet og Samferdselsdepartementet. De to departementene deler likt de årlige kostnadene for å delta i ENISA.

ENISA prioriterer arbeidet med å identifisere og respondere på trusselbildet som er i utvikling, styrke beskyttelsen av europeisk kritisk infrastruktur og gjøre den mer robust, og arbeide for å sikre Europas digitale økonomi.

Budsjett 2012

Post 01 Driftsutgifter

Posten dekker utgifter til lønn og drift for nasjonale eksperter til EU-kommisjonen som del av deltakelse i EU-programmene.

Post 70 Tilskudd til internasjonale program, kan overføres

Bevilgningen skal dekke norsk deltakelse i programmene CIP-IKT, ISA, Safer Internet Plus og EU-byrået ENISA. Bevilgningen dekker også noe etterslep fra avsluttede programmer slik som IDABC. Bevilgningsøkningen på posten skyldes primært økte kontingentutgifter til CIP-IKT.

Rapport 2010

CIP – EUs rammeprogram for konkurransevne og innovasjon. (IKT-politisk støtteprogram 2007–2013)

CIP er et omfattende program som skal legge til rette for nye IKT-satsinger og stimulerer til bred bruk av IKT blant innbyggere, næringsliv og offentlig forvaltning. Programmet skal i første rekke gjennomføre pilotprosjekter for å utvikle og iverksette felles europeiske IKT-løsninger. I 2010 var programmet rettet mot blant annet helse, aldring og inkludering, digitale bibliotek, IKT-løsninger for forvaltningen og energieffektivisering.

Som nasjonalt kontaktpunkt for programmet har Direktoratet for forvaltning og IKT gjennom-

ført informasjonstiltak og møter for å stimulere til norsk deltakelse. Direktoratet har også bidratt med innspill til EU-kommisjonen på praktiske spørsmål knyttet til gjennomføring av programmet og koordinering mellom ulike EU-programmer. Resultatet fra utlysningene har så langt vært positive for Norge. Norge er med i flere tematiske nettverk og prosjekter. Norge leder prosjektet Pan European Public Procurement Online (PEPPOL) som er et nøkkelprosjekt for å bygge det indre markedet i EU.

ISA – EUs program for felles elektroniske løsninger for europeisk forvaltning (2010–2015)

Norge har deltatt i tidligere IDA-programmer siden 1997. IDABC-programmet ble avsluttet 31.12.2009 og erstattet med ISA-programmet som Norge nå deltar i (vedtatt av Stortinget i mai 2010). Som nasjonalt kontaktpunkt har Direktoratet for forvaltning og IKT bemannet programmets ekspertgrupper med norske deltakere. Det gjelder for eksempel ekspertgrupper for elektronisk signatur, standardisering og semantikk. Deltakerne i ekspertgruppene har felles interesse i å styrke elektronisk kommunikasjon på tvers av landegrensene. Gruppene er viktige arenaer for erfaringsutveksling og påvirkning.

ENISA

ENISA har i 2010 drevet informasjonsinnhenting, -spredning og analyse på områdene eID og tillit, robusthet, risikohåndtering, og øking av bevissthet om informasjonssikkerhet. En rekke rapporter er utarbeidet og foreligger på ENISAs hjemmeside. En rekke konferanser, kurs og utdanningstilbud er holdt. ENISA ajourfører oversikter over myndigheter og aktører og deres ansvar i de enkelte landene.

ENISA har kontaktflater mot EU-kommisjonen, landene og internasjonale organisasjoner som arbeider i feltet. Norsk senter for informasjonssikring (NorSIS), NorCERT og Post- og teleilsynet har siden oppstarten av ENISA deltatt aktivt i og medvirket til byråets faglige aktiviteter. Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet og Samferdselsdepartementet har vekslet på å møte som observator i ENISAs Management Board.

Programkategori 01.70 Personvern

Utgifter under programkategori 01.70 fordelt på kapitler

		(i 1 000 kr)			
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012	Pst. endr. 11/12
1570	Datatilsynet	32 862	32 051	35 014	9,2
1571	Personvernemnda	1 318	1 742	1 773	1,8
	Sum kategori 01.70	34 180	33 793	36 787	8,9

Inntekter under programkategori 01.70 fordelt på kapitler

		(i 1 000 kr)			
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012	Pst. endr. 11/12
4570	Datatilsynet	1 107			
	Sum kategori 01.70	1 107			

Innledning

Personvernreglene skal beskytte enkeltindividets personlige integritet og privatliv. Både nasjonalt og internasjonalt regelverk setter grenser for inngrep i borgernes rett til personvern. I den enkelte konkrete sak må likevel inngrepet i personvernet for den enkelte veies mot behovet for å ivareta andre samfunnsinteresser. Personverninngrep skal være nødvendige og proporsjonale i forhold til det formålet som søkes oppnådd.

Avveininger mellom personvern hensyn og andre samfunns hensyn er krevende. Personvern er en ideell interesse som vanskelig kan beregnes i en økonomisk nytte-/kostnadsanalyse. Stilt opp mot hensyn som sikkerhet, liv og helse, eller effektiv trafikkavvikling på veiene, kan det være utfordrende å tillegge personvernet tilstrekkelig vekt. I disse situasjonene er det viktig å verdsette personverninteressene, og å se dem i sammenheng med andre grunnleggende interesser som ytringsfrihet og rettsikkerhet.

Personopplysningsloven implementerer EUs personverndirektiv fra 1995. Inngrep i enkeltindividets personlige integritet skal som hovedregel enten være hjemlet i lov eller være basert på sam-

tykke fra den registrerte. Bruk av personopplysninger skal alltid undergis en forholdsmessighetsvurdering. I avveiningen mellom ulike tiltak for å nå formålet, skal det minst personverninngrående tiltaket velges. Noen prinsipper står sentralt i oppbyggingen og etterlevelsen av personvernlovgivningen:

- det skal være saklige grunner for innsamling og bruk av personopplysninger. Opplysningene skal samles inn til klart definerte formål og kan ikke brukes utover dette
- registrering av personopplysninger skal i størst mulig grad være basert på frivillig og informert samtykke. Opplysninger i offentlige registre, der registrering er pliktig, skal ha hjemmel i lov
- ved innhenting av personopplysninger har alle rett til å få opplyst om det er frivillig eller obligatorisk å gi fra seg personopplysningene, hvilket formål opplysningene skal brukes til, og om de vil bli utlevert til andre
- den som er ansvarlig for å forvalte de registrerte personopplysningene, skal informere og bistå de registrerte i å få innsyn i opplysningene som er lagret, hva de skal brukes til, og hvor de er hentet fra

- registrerte personopplysninger skal være korrekte. Uriktige opplysninger skal rettes, slettes eller sperres. Overskuddsinformasjon og opplysninger som ikke lenger er nødvendige for formålet med registreringen, skal slettes
- informasjonssikkerhet skal ivaretas
- når nye teknologiske løsninger utvikles og tas i bruk, skal det legges vekt på personvernvennlige alternativer

Utfordringer og utviklingstrekk

De fleste samfunnsområder berøres i større eller mindre grad av personvernregelverket og de hensynene som ligger bak. I tillegg berøres personvernet sterkt av den teknologiske utviklingen. Den teknologiske utviklingen kan true personvernet på nye måter, men representerer også muligheter for å beskytte personvernet. Norge har som mål å være et foregangsland for bruk av IKT i samhandlingen mellom befolkningen og offentlig forvaltning, og en satsing i det offentlige på personvernvennlig IKT kan markere Norge ytterligere i positiv retning.

Bruk av automatiske kontrollsystemer og automatisk overvåkning øker. Elektroniske brikker og betalingsløsninger brukes i stadig flere sammenhenger; i adgangskontrollsystemer, i kantine på arbeidsplassen, ved helautomatiske bompasseringer, eller i kollektivtrafikken. I omsorgssektoren fremheves teknologien av mange som et mulig bidrag til å løse de store omsorgsutfordringene i årene fremover. Automatiske betalings- og registreringssystemer medfører at det samles inn store mengder opplysninger om den enkelte bruker. Teknologi som medfører automatisk innsamling av personopplysninger, kan løse praktiske utfordringer og gjøre hverdagen enklere for mange. Fordelene må likevel alltid avveies mot konsekvensene ved registrering av personopplysninger i et stort omfang. Ikke minst er det viktig å se ulike, omfattende registreringsregimer i sammenheng.

Overvåking i arbeidslivet har fått økt oppmerksomhet de senere årene. Teknologien åpner store muligheter for arbeidsgivers kontroll med de ansattes tidsbruk, effektivitet og oppgaveløsning. En del tiltak kan oppleves som belastende kontroll, men er nettopp til for å beskytte de ansatte. Andre registrerings- og kontrollordninger kan være begrunnet i offentligrettslige kontroll- og rapporteringskrav. Det er viktig at arbeidsgivere holder seg innenfor legitime kontrollformål, og at de ikke fristes til å bruke innsamlede personopp-

lysninger til andre formål enn innsamlingsformålet.

Stadig flere personvernsaker har internasjonale aspekter ved seg, blant annet som følge av lagring av data i nettskyen, bruk av databehandlere med lagringskapasitet i andre land og borgernes stadig økende bruk av internettbaserte tjenester. Dette nødvendiggjør samarbeid med myndigheter og organisasjoner i andre land. For tiden pågår arbeid med å oppdatere både OECDs personvernretningslinjer fra 1980 og EUs personverndirektiv, direktiv 95/46/EF. Vårt nasjonale personvernregelverk er basert på disse internasjonale instrumentene, og vår nasjonale lovgivning på området må tilpasses eventuelle endringer i de internasjonale regelverkene.

Økt globalisering utfordrer det enkelte lands jurisdiksjon på personvernområdet. Særlig tydelig er dette når data lagres i nettskyen. Når opplysninger fra en behandlingsansvarlig etablert i ett land, behandles av en databehandler etablert i et annet land, mens personopplysningene i realiteten lagres på servere plassert i ulike tredjeland, kan det oppstå vanskelige lovvalgsspørsmål.

De registrertes rett til informasjon om og kontroll med behandling av personopplysninger om seg selv, er sentralt i personvernsammenheng. Etter personopplysningsloven skal et samtykke være frivillig, uttrykkelig og informert. Stadig oftere ønsker likevel behandlingsansvarlige å benytte såkalt passivt samtykke, dvs. en reservasjonsadgang som grunnlag for sin personopplysningsbehandling. Dette forutsetter en aktiv handling fra den registrerte dersom vedkommende ikke ønsker at opplysninger om ham skal behandles.

Bruk av passivt samtykke er ikke uproblematisk fra et personvernståsted. Ikke minst er det utfordrende fordi man ikke vet om de registrerte har satt seg inn i informasjon om en personopplysningsbehandling og foretatt et aktivt valg. De senere årene er oppmerksomheten omkring de registrertes rett til kontroll og medbestemmelse økt, og temaet står sentralt i revisjonen av EUs personverndirektiv. Ikke minst fremheves betydningen av «retten til å bli glemt», dvs. retten til å få slettet opplysninger når de ikke lenger er nødvendige for innsamlingsformålet.

Mål og strategier

Hovedmålet er at alle skal ha personvernbeskyttelse i tråd med gjeldende personopplysningsregelverk. Regelverk, Datatilsynets virksomhet og Personvernemnda som uavhengig overprøvingss-

instans for Datatilsynets vedtak, skal sikre en forsvarlig ivaretagelse av personvernet. Alle virksomheter, både private og offentlige, har ansvar for at deres virksomhet er i samsvar med gjeldende lovgivning på personvernområdet. Det er derfor viktig at disse har god kjennskap til gjeldende regelverk på området. Datatilsynet har et særskilt

ansvar for å følge opp og sikre et helhetlig personvernarbeid. Det pågående arbeidet med en melding til Stortinget om personvern, som ledd i oppfølgingen av Personvernkomisjonens rapport fra 2009, vil være med på å danne grunnlag for en helhetlig personvernpolitikk.

Kap. 1570 Datatilsynet

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsutgifter	32 862	32 051	35 014
	Sum kap. 1570	32 862	32 051	35 014

Innledning

Datatilsynets oppgaver følger av personopplysningsloven pgf. 42, og hovedoppgaven er å følge opp etterlevelse av personopplysningsregelverket for å forhindre at personverninteressene til den enkelte krenkes gjennom behandling av personopplysninger.

Virksomheten er basert på tre hovedstrategier for å ivareta de lovpålagte oppgavene; tilsyn, saksbehandling og kommunikasjonsvirksomhet, herunder deltakelse i råd/utvalg nasjonalt og internasjonalt, og høringsarbeid. Gjennom tilsyn og saksbehandling skal Datatilsynet kontrollere at lover og forskrifter om behandling av personopplysninger blir fulgt, og at feil og mangler rettes. Datatilsynet skal informere om utviklingen i samfunnet og aktuelle personvernrelaterte problemstillinger, og skal bidra med kunnskap til en opplyst debatt om sentrale personvernspørsmål. Tilsynet skal videre gi råd og veiledning til befolkningen, private virksomheter og offentlig forvaltning i personvernspørsmål. I 2012 trer både politiregisterloven og ekomlovens bestemmelser om lagringsplikt for data fra elektronisk kommunikasjon i kraft. Datatilsynet får tilsyns- og vedtakskompetanse etter begge disse regelverkene.

Mål og prioriteringer 2012

Formålet med Datatilsynets virksomhet er å bidra til at personvernlovgivningen etterleves.

Personvern er et sektorovergripende fagområde. Samtidig er Datatilsynet en relativt liten organisasjon. Det er krevende å holde seg åjour med den teknologiske utviklingen på hele det området tilsynet skal dekke. Datatilsynet må der-

for nøye foreta prioriteringer i valg av fokusområder med sikte på å utnytte ressursene best mulig. I den kommende perioden vil Datatilsynet prioritere arbeid med personvern i arbeidslivet, justis-sektoren, helse- og omsorgssektoren, finanssektoren, samferdsels- og transportsektoren og innenfor elektronisk kommunikasjon. Det er viktig å foreta grundige vurderinger av hvilke virkemidler som benyttes i arbeidet. I noen saker kan rådgivning og samtaler være effektivt, mens vedtak og pålegg kan være nødvendig virkemiddelbruk i andre situasjoner.

I 2012 skal Datatilsynet prioritere følgende hovedaktiviteter:

- øke kjennskapen til plikter og rettigheter etter lovgivningen både i befolkningen og i virksomheter
- stimulere til personvern fremmende bruk av teknologi
- gjennomføre risikobasert tilsyn innen prioriterte områder. Systematisere og kommunisere funn fra tilsynene til aktuelle målgrupper, samt følge opp etterlevelse av pålegg
- alene og i samarbeid med andre aktører skape oppmerksomhet om personvernet og medvirke til at personvern hensyn blir ivarettatt

Budsjett 2012

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningsforslaget dekker lønns- og driftsutgifter for Datatilsynet. I forbindelse med at regler i ekomloven om lagringsplikt for data fra elektronisk kommunikasjon trer i kraft i 2012, får Datatilsynet nye tilsynsoppgaver. Budsjettforslaget er styrket med 1,5 mill. kroner for å ivareta disse oppgavene.

Rapport 2010

Tilsynsaktiviteten

Målet for 2010 var å styrke tilsynsvirksomheten og gjennomføre risikobaserte tilsyn innenfor prioriterte områder for å redusere antallet lovbrudd. Datatilsynet gjennomførte aktiviteter mot i alt 135 virksomheter. Datatilsynet gjennomførte også datainnsamling fra 20 nettsteder hvor informasjon om behandling av personopplysninger og tilstedeværelse av personvernpolicy ble kontrollert. Kontrollvirksomheten medførte 266 varsler om vedtak, hvorav 96 førte til endelig vedtak. Av de forhold som ledet til reaksjon, ble 48 forhold karakterisert som alvorlige. Hyppige funn og svakheter er varierende kjennskap til regelverket, mangelfull ansvars plassering, motstand mot sletting og manglende internkontroll og informasjonssikkerhet.

Deltagelse i råd og utvalg og høringssaker

Datatilsynet deltok i 22 ulike råd og utvalg i 2010. I 2010 har tilsynet vært særlig aktivt i Artikkel 29-gruppen med undergrupper. Artikkel 29-gruppen er samarbeidsorganet for EU/EØS-landenes personvernmyndigheter. Datatilsynet mottok i alt 123 høringssaker til uttalelse i 2010, og hadde merknader til ivaretagelse av personvernet i mer enn halvparten av sakene.

Satsing på kommunikasjonstiltak

Aktiv informasjonsvirksomhet er et sentralt virkemiddel for bedre personvern. Det har derfor vært et mål for Datatilsynet å videreføre satsingen på kommunikasjonstiltak for å skape oppmerksomhet om personvern og øke befolkningens kunnskap om rettigheter og plikter etter lovgivningen. De tradisjonelle mediene er viktige informasjonskanaler, men også sosiale medier er tatt i bruk som formidlingskanal. Undervisingsopplegget «DuBestemmer» har vært vellykket også i 2010. Nettsidene er bygd ut med en ny modul om digital mobbing. Det er også iverksatt et omfattende arbeid med omlegging av nettsidene for DuBestemmer, med sikte på å gjøre dem mer brukervennlige. Datatilsynet bidrar aktivt i «ID-tyveripro-

grammet», et prosjekt som ledes av Norsk senter for informasjonssikring (NorSIS). Selvtesten om sårbarheter i forbindelse med ID-tyveri som ble utviklet for privatpersoner, er blitt oversatt til engelsk og gjort fritt disponibelt for andre lands personvernmyndigheter. Flere land har tatt testen i aktiv bruk. Id-tyveriprojektet ble i 2010 tildelt Rosing IT-sikkerhetsprisen med grunnlag i selvtesten.

Saksbehandling

Målet for 2010 var at Datatilsynet skulle sørge for korrekt og effektiv saksbehandling i samsvar med formål og krav i forvaltningsloven. Som hovedregel skulle innkomne saker besvares innen 10 uker. I 2010 ble det registrert 1 580 nye saker. Målet for saksbehandlingstid er i hovedsak oppfylt. Tilsynet har likevel iverksatt tiltak for å redusere saksbehandlingstiden.

Slettmeg.no

Slettmeg.no ble lansert 8. mars 2010. Tjenesten yter hjelp til personer som får sitt personvern krenket gjennom bruk av ulike kommersielle tjenester på nett. I løpet av 2010 mottok slettmeg.no nærmere 2 500 henvendelser om konkrete krenkelser og uønsket oppføring på nett, samt mer enn 750 andre personvernrelaterte henvendelser. Også andre offentlig instanser og ideelle organisasjoner tilbyr i noen grad bistand til personer som opplever nettrelaterte problemer og krenkelser, men med fokus på informasjon og rådgivning fremfor praktisk slettehjelp.

Internkontroll- og informasjonssikkerhetsprosjektet

Hovedfokus i 2010 har vært kompetanseutvikling og nettverksbygging mellom personvernombud. Det har også blitt gjennomført studier og datainnsamling vedrørende ombudspraksis. Målet med prosjektet er å heve kunnskapen om personvern, internkontroll og informasjonssikkerhet i norske virksomheter.

Kap. 4570 Datatilsynet

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	856		
18	Refusjon sykepenger	251		
	Sum kap. 4570	1 107		

Kap. 1571 Personvernnemnda

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsutgifter	1 318	1 742	1 773
	Sum kap. 1571	1 318	1 742	1 773

Innledning

Personvernnemnda er klageorgan for vedtak fattet av Datatilsynet etter personopplysningsloven, helseregisterloven, helseforskningsloven og SIS-loven. Fra budsjettåret 2012 vil nemnda også ha kompetanse til å behandle klager over Datatilsynets vedtak fattet med hjemmel i politiregisterloven. Personvernnemnda har sju medlemmer som er oppnevnt for fire år. Leder og nestleder oppnevnes av Stortinget, mens de øvrige medlemmer oppnevnes av Kongen i statsråd. Den sittende Personvernnemndas funksjonstid utløper ved utgangen av 2012.

Budsjett 2012

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningsforslaget dekker lønns- og driftsutgifter til sekretariatet for nemnda, dvs. én stilling og godtgjørelse for medlemmene.

Rapport 2010

Personvernnemnda mottok 13 klager i 2010. Til sammenlikning kom det inn 25 klager i 2009. Totalt 14 saker ble ferdigbehandlet i 2010. Datatilsynets vedtak er omgjort i seks av de 14 sakene. Stadig flere av de klagesakene nemnda behandler, er prinsipielle. Personvernnemnda tar bare stilling til spørsmål i de foreliggende konkrete sakene, men påpeker at klagesakene viser at det på flere områder er behov for en sektorovergripende rettspolitisk debatt.

Saksmengden i 2010 var normal sammenlignet med tidligere år, med unntak for 2009 hvor det kom inn svært mange saker. Flere av sakene fra 2009 fikk sin avgjørelse i 2010. Antall klagesaker til Personvernnemnda varierer med hvilke sektorer Datatilsynet gjennomfører tilsyn i.

Personvernnemndas vedtak publiseres på nemndas egen nettside, <http://www.personvernnemnda.no>, samt i egen database i Lovdata.

Programkategori 01.80 Bygge- og eiendomspolitikk

Utgifter under programkategori 01.80 fordelt på kapitler

		(i 1 000 kr)			
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012	Pst. endr. 11/12
1580	Byggeprosjekter utenfor husleieordningen	698 206	610 100	548 840	-10,0
1581	Eiendommer til kongelige formål	57 299	58 328	84 052	44,1
1582	Utvikling av Fornebuområdet	11 587	9 700	3 800	-60,8
1584	Eiendommer utenfor husleieordningen		15 893	18 791	18,2
2445	Statsbygg	1 286 257	1 987 061	2 089 276	5,1
	Sum kategori 01.80	2 053 349	2 681 082	2 744 759	2,4

Inntekter under programkategori 01.80 fordelt på kapitler

		(i 1 000 kr)			
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012	Pst. endr. 11/12
4581	Eiendommer til kongelige formål	17	139	143	2,9
4584	Eiendommer utenfor husleieordningen		2 850	2 938	3,1
5445	Statsbygg	1 005 290	923 509	924 594	0,1
5446	Salg av eiendom, Fornebu	30 166	14 600	200	-98,6
	Sum kategori 01.80	1 035 473	941 098	927 875	-1,4

Innledning

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet har et overordnet ansvar for statens bygge- og eiendomspolitikk. Departementet har ansvar for utforming og oppfølging av retningslinjer for håndtering av bygge- og eiendomssaker internt i statsforvaltningen. Departementet koordinerer arbeidet med statens byggeprosjekter og har ansvar for en samlet budsjettmessig oppfølging av disse. Departementet leder arbeidet med gjenoppbygging og rehabilitering av regjeringskvartalet etter terrorangrepet 22. juli.

Departementet har det overordnede ansvaret i alle prosjekter der Statsbygg er byggherre.

Departementet har også det overordnede ansvaret for eiendomsforvaltningen som skjer i regi av Statsbygg.

Statsbygg er en stor og viktig aktør i det norske bygge- og eiendomsmarkedet. I tillegg til å håndtere egne prosjekter og egen eiendomsportefølje, skal Statsbygg bidra med råd og fagkunnskap til andre statlige virksomheter.

Utfordringer og utviklingstrekk

Arbeidet med mer miljø- og energigivne bygninger vil være høyt prioritert i årene som kommer. Energiutfordringene er størst i den eksisterende bygningsmassen. Siden 1998 har det vært

et internt krav at statlige bygg skal oppføres med energifleksibile varmesystemer. I de aller fleste tilfeller innebærer dette at statens bygninger har radiatorsystemer som gjør at man kan benytte seg av ulike kilder til oppvarming. Det gjør at statlige bygg i stor grad kan velge mer miljøvennlige energibærere og knytte seg til fjernvarmeanlegg der slike bygges ut. Statlige bygninger skal i minst mulig grad benytte seg av fossile brenselstoffer til oppvarming.

Digitaliseringen av systemer for prosjektgjennomføring og eiendomsforvaltning åpner store muligheter for effektivisering på disse områdene, samtidig som miljø- og energikrav kan håndteres på en mer systematisk og analytisk måte. Statsbygg skal ligge i front når det gjelder å ta i bruk nye systemer. Alle større byggeprosjekter i regi av Statsbygg skjer nå i digitale systemer som innebærer at alle medvirkende kan jobbe i samme prosjektmodell. Utviklingen på dette området skjer raskt. Statsbygg skal være en aktiv medspiller og lede an i utviklingen.

I tillegg til at staten er en stor byggherre og eiendomsbesitter, er staten også en stor leietaker i privatmarkedet. Denne posisjonen må i enda sterkere grad benyttes til å stille krav til utleier, ikke minst gjelder dette krav til lokalenes miljøvennlighet og energieffektivitet. Det er et mål at hele statens byggportefølje skal være i tråd med gjeldende krav til miljø og universell utforming, både når det gjelder eide og leide bygg.

Statsbygg skal gi råd til statlige virksomheter om lokalisering, planlegging, bygging og forvaltning av miljøriktige og universelt utformede bygg og uteområder. Klimautfordringen gjør det nødvendig å fokusere på klimaeffektivitet gjennom hele verdikjeden, fra beslutning om lokalisering av en virksomhet, gjennom hele plan-, prosjekterings- og byggeprosessen, til drift- og forvaltningsfasen og til avhending eller destrusering. Det er avgjørende å begrense bruk av byggeprodukter som inneholder helse- og miljøfarlige stoffer, samt å øke arealeffektiviteten.

Mål og strategier

Staten skal som byggherre og eiendomsforvalter gå foran med et godt eksempel på en rekke områder, blant annet gjelder dette miljø- og energi, universell utforming, arkitektur, stedsutvikling og kulturminnevern. Statsbygg skal innenfor rammen av sitt samfunnsansvar, drive kostnadseffektivt og målrettet. Gode anskaffelsesprosesser og

kontraktsformer er viktige faktorer for å nå statens mål i plan- og byggeprosjektene. Statsbygg skal bidra til økt seriositet i byggenæringen og motvirke sosial dumping.

Statsbygg forvalter store eiendomsverdier. Disse skal sikres for fremtiden gjennom et verdi-bevarende vedlikehold.

Under kap. 2445 Statsbygg omtales flere mål. Nedenfor omtales hovedmål for prosjektgjennomføringen og eiendomsforvaltningen. Målene skal være konsistente over tid, slik at utviklingen kan følges over noen år.

Hovedmål 1

Byggeprosjektene blir gjennomført i tråd med godkjente økonomiske rammer til avtalt tid.

Strategi

For å nå hovedmål 1 er det viktig med gode prosjektstyringssystemer og dyktige prosjektledere. Markedet må utnyttes godt. Det skal være høy kvalitet på anbudsprosessene ved kjøp av både konsulent- og entreprenørtjenester. Gjennomført forprosjekt ligger til grunn for beregning av kostnadsrammene som kvalitetssikres av eksterne. Dette skal sikre at prosjektene er godt gjennomarbeidet når en gjør vedtak om oppstart, slik at risikoen for avvik blir redusert.

Hovedmål 2

Eiendomsforvaltningen er kostnadseffektiv.

Strategi

For å nå hovedmål 2 må bygningene sikres et verdivarende vedlikehold. Dette krever gode rutiner for forvaltning, drift og vedlikehold. Hoveddelen av eiendommene som Statsbygg forvalter inngår i den statlige husleieordningen. Husleieinntektene danner det økonomiske grunnlaget for et regelmessig vedlikehold. Riktige vedlikeholdstiltak til rett tid krever god oversikt over tilstanden i den samlede eiendomsporteføljen, slik at tiltak gjøres i prioritert rekkefølge og de ulike arbeidene samordnes på en mest mulig optimal måte. Effektivitet og kvalitet i eiendomsforvaltningen skal sikres gjennom en kombinasjon av innkjøpte vedlikeholdstjenester og eget driftspersonell med inngående kjennskap til bygningene.

Kap. 1580 Byggeprosjekter utenfor husleieordningen

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
30	Prosjektering av bygg, <i>kan overføres</i>	66 963	84 000	57 000
31	Igangsetting av byggeprosjekter, <i>kan overføres</i>		45 000	30 000
33	Videreføring av byggeprosjekter, <i>kan overføres</i>	615 752	462 000	395 600
36	Kunstnerisk utsmykking, <i>kan overføres</i>	9 565	7 000	13 840
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	5 926	12 100	52 400
Sum kap. 1580		698 206	610 100	548 840

Innledning

Bevilgningene gjelder byggeprosjekter utenfor den statlige husleieordningen. Statsbygg er byggherre for disse prosjektene, men det er oppdragsgiverne som har ansvaret for eiendomsforvaltningen etter at prosjektene er ferdigstilt.

Mål og prioriteringer 2012

Målet er at byggeprosjektene på kap. 1580 blir gjennomført i tråd med godkjente økonomiske rammer til avtalt tid. Det foreslås oppstart av nytt Teknologibygget ved Universitetet i Tromsø, se omtale under post 31 Igangsetting av byggeprosjekter. Følgende prosjekter på kap. 1580 har tidligere fått startbevilgning og er under arbeid i 2012, jf. bevilgningen på post 33 Videreføring av byggeprosjekter:

Tabell 5.3 Byggeprosjekter som pågår under kap. 1580 (kostnadsrammer og bevilgningsforslag i mill. kroner)

	Oppstart	Avtalt ferdigstillelse	Kostnads- ramme per 1.7.2012	Forslag 2012
<i>Prosjekt under KD:</i>				
UiO, Institutt for informatikk II (IFI II)	2006	2010	1383,4	27,0
UiO, Domus Media, fase 1	2008	2014	534,9	112,0
UiO, Domus Media, fase 2	2011	2014	384,7	122,0
UiB, Nytt Odontologibygget	2009	2012	852,9	115,0
Prosjekter i reklamasjonsfase				19,6
Samlet forslag post 33				395,6

Statsbygg kan fordele midlene på posten mellom de ulike prosjektene, avhengig av framdrift og likviditetsbehov for det enkelte prosjekt i 2012.

Universitetet i Oslo, Institutt for informatikk II i Gaustadbekkdalen ble tatt i bruk høsten 2010. Bevilgningen i 2012 gjelder utbetaling av sluttoppgjør.

Fase 1 i restaureringen av Domus Media og de andre sentrumsbygningene ved Universitetet i Oslo er i gang. Aulaen var ferdig til 200-årsjubileet

og ble gjenåpnet i juni 2011. Resterende arbeider i fase 1 skulle etter opprinnelig faseinndeling ferdigstilles i november 2012, jf. Prop. 1 S (2010–2011) *Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet*. Det er nå bestemt å samordne flere av arbeidene i fase 1 og 2 i tid. Avtalt ferdigstillelse av resterende arbeider i fase 1 er derfor endret til 2. kvartal 2014. Økt samkjøring av arbeidene i fase 1 og 2 åpner for en sammensetning av entreprisene som antas å ha positiv effekt på anbudene.

Fase 2 i restaureringen av sentrumsbygningene ved Universitetet i Oslo omfatter utvendige arbeider, istandsetting av Professorboligen og enkelte arbeider i Gymnastikkbygningen. Fase 2 ble startet opp 1. halvår 2011. Forventet ferdigstillelse er 2. kvartal 2014.

Nytt Odontologibygget ved Universitetet i Bergen blir et kombinasjonsbygg som skal inneholde universitetsfunksjonene innenfor odontologi, være regionalt kompetansesenter i odontologi og sentralklinikk for den offentlige tannhelsetjenesten i Bergen. Bygget er planlagt tatt i bruk til semesterstart høsten 2012.

Budsjett 2012

Post 30 Prosjektering av bygg, kan overføres

Bevilgningen på posten blir brukt til prosjektering av prioriterte byggesaker. I 2012 videreføres prosjekteringen av samlokaliseringen av Norges veterinærhøgskole og Veterinærinstituttet med Universitetet for miljø- og biovitenskap i Ås. Prosjektering av nytt vitenskapssenter på Kalvskinnet for NTNU i Trondheim vil starte opp. Bevilgningen skal dessuten dekke videreføring av forprosjektet for Bergen Museum ved Universitetet i Bergen. Innenfor foreslått bevilgning er det også avsatt midler til en tilstandsvurdering og rom- og funksjonsanalyse for rehabilitering av Nationaltheatret.

Post 31 Igangsetting av byggeprosjekter, kan overføres

Bevilgningen på posten blir brukt til oppstart av nye byggeprosjekter. Det foreslås 30 mill. kroner til oppstart av nytt Teknologibygget ved Universitetet i Tromsø. Prosjektet innebærer at ingeniørutdanningen flyttes fra dagens leide lokaler til universitetets campus i Breivika, slik at universitetets realfagmiljø blir samlet. Bruttoareal for nybygget er 9 075 kvm. Planlagt byggestart er sent i 2012 og forventet ferdigstillelse våren 2014. Forslag til kostnadsramme er 427,4 mill. kroner i prisnivå 1. juli 2012.

Post 33 Videreføring av byggeprosjekter, kan overføres

Posten inneholder bevilgninger til videreføring av byggeprosjekter som Stortinget tidligere har vedtatt å starte opp. Bevilgningen skal sikre optimal fremdrift i de prosjektene som pågår. Prosjektene er listet i egen tabell over.

Post 36 Kunstnerisk utsmykking, kan overføres

Posten inneholder bevilgninger til kunstnerisk utsmykking i statlige bygg. Etersom kostnader til kunstnerisk utsmykking ikke tas inn i grunnlaget for husleieberegningen, gjelder bevilgningen også byggeprosjekter som blir finansiert over kap. 2445 Statsbygg. Bevilgningene til kunstnerisk utsmykking beregnes i henhold til eget regelverk der avsetningen til formålet varierer mellom 0,5 og 1,5 pst. av kostnadsrammen i det enkelte byggeprosjekt, avhengig av bygningstype. Utsmykkingsprosjektene ledes av KORO (Kunst i offentlige rom).

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningen gjelder innkjøp av løst inventar og utstyr til prosjektet R6, utvidelse og nybygg i regjeringskvartalet. Byggeprosjektet er finansiert over kap. 2445 Statsbygg. Innredningsprosjektet omfatter alt utstyr som ikke inngår i selve byggeprosjektet. Forventet ferdigstillelse er første halvår 2012. Kostnadsrammen for inventarprosjektet er 76,9 mill. kroner i prisnivå 1. juli 2012.

Rapport 2010

For 2010 ble det bevilget 84 mill. kroner til prosjektering av nye prosjekter. Statsbygg arbeidet med prosjektering av samtlige prosjekter omtalt i Prop. 1 S (2009–2010) *Fornyings- og administrasjonsdepartementet*, med unntak av universitetsutbyggingen i Gaustadbekkdalen (forskningsanlegg for kjemi-, farmasi- og livsvitenskap) og Kulturhistorisk museum ved Universitetet i Oslo. Disse prosjektene ble i 2010 utredet av Kunnskapsdepartementet.

Følgende byggeprosjekter under dette budsjettkapitlet ble ferdigstilt i 2010:

Halden fengsel

Halden fengsel ble overlevert Justisdepartementet i april 2010. Forventet sluttkostnad¹ er 1 300 mill. kroner, 196,1 mill. kroner under den godkjente kostnadsrammen.

¹ Forventet sluttkostnad benyttes fordi bygningene har en garantiperiode etter ferdigstillelse, med mulighet for enkelte justeringer og etteroppgjør.

Universitetet for miljø- og biovitenskap (UMB) i Ås, Plantevernbygget

Plantevernbygget ved UMB ble ferdigstilt i juni 2010. Forventet sluttkostnad er 40,6 mill. kroner, 8,9 mill. kroner lavere enn kostnadsrammen.

Kap. 1581 Eiendommer til kongelige formål

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsutgifter	21 549	22 998	23 484
30	Større rehabiliteringsprosjekter, <i>kan overføres</i>		25 000	50 000
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	35 750	10 330	10 568
	Sum kap. 1581	57 299	58 328	84 052

Innledning

H.M. Kongen har disposisjonsrett til Det kongelige slott, hovedbygningen med sidebygning og omkringliggende park på Bygdøy kongsgård og Oscarshall slott, alle i Oslo, i tillegg til Stiftsgården i Trondheim og Gamlehaugen i Bergen. Ved Stiftsgården og Gamlehaugen har staten ved Statsbygg ansvaret for bygninger, interiører og utomhusarealer. Ved eiendommene i Oslo har Statsbygg ansvaret for ytre vedlikehold, tekniske installasjoner og større vedlikeholdsarbeider, mens Det kongelige hoff har ansvar for innvendig vedlikehold og parkanlegg. Denne ansvarsdelingen ligger til grunn for avtaler mellom staten ved Statsbygg og Det kongelige hoff om forvaltning av eiendommene.

Eiendommene har høy kulturhistorisk verdi og skal behandles som om de er fredet. Dette stiller særskilte krav til forvaltningen av eiendommene. Alle bygningsmessige tiltak skjer i nært samarbeid med Det kongelige hoff og Riksantikvaren. I 2011 har Statsbygg og Det kongelige hoff utarbeidet nye femårige forvaltningsplaner for eiendommene i Oslo.

Rehabiliteringen av Sæterhytten med tilliggende bygninger og utomhusareal på Dronningberget på Bygdøy kongsgård ble ferdigstilt i mai 2011 og offisielt åpnet av H.M. Dronningen. Rehabiliteringen ble gitt som gave til kongeparet til deres 70-årsdager. Forventet sluttkostnad for pro-

sjektet er 27,8 mill. kroner, 3 mill. kroner lavere enn kostnadsrammen.

Mål og prioriteringer 2012

Statsbygg skal forestå god forvaltning og drift av de kongelige eiendommene, i henhold til inngåtte forvaltningsavtaler og antikvariske prinsipper. Byggeprosjektene skal gjennomføres i tråd med godkjente økonomiske rammer til avtalt tid.

I 2012 er rehabiliteringen av taket på Det kongelige slott en prioritert oppgave, se omtale under post 30. Byggearbeidene startet opp første halvår 2011.

Budsjett 2012

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen skal dekke Statsbyggs kostnader til forvaltning, drift og vedlikehold av statlige eiendommer som H.M. Kongen har disposisjonsrett til.

Post 30 Større rehabiliteringsprosjekter, kan overføres

Bevilgningen skal dekke rehabilitering av taket på Det kongelige slott. Arbeidene startet opp i første halvår 2011. Planlagt ferdigstilling er andre halvår 2012. Utomhusarbeider ferdigstilles første halvår 2013. Kostnadsrammen er på 117,6 mill. kroner i prisnivå 1. juli 2012.

Post 45 Større utstysanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningen skal dekke bygningsmessige arbeider av investeringsmessig karakter. Tiltak i forvaltningsplanene for eiendommene blir prioritert.

Rapport 2010

De viktigste oppgavene i 2010 var rehabiliteringen av Sæterhytten på Dronningberget på Bygdøy kongsgård i Oslo, prosjektering av rehabilitering av taket på Det kongelige slott og nytt veksthus på Gamlehaugen i Bergen.

Kap. 4581 Eiendommer til kongelige formål

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Ymse inntekter	17	139	143
	Sum kap. 4581	17	139	143

Post 01 Ymse inntekter

Posten omfatter publikumsinntekter fra omvisninger på Gamlehaugen.

Kap. 1582 Utvikling av Fornebuområdet

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	527	200	300
30	Investeringer, Fornebu, <i>kan overføres</i>	10 853	9 500	3 500
70	Erstatninger og oppgjør, <i>kan overføres</i>	207		
	Sum kap. 1582	11 587	9 700	3 800

Innledning

Som stor eiendomsbesitter på den tidligere hovedflyplassen på Fornebu i Bærum kommune, har staten deltatt i utviklingen av området til boligformål, næringsvirksomhet, offentlige formål og rekreasjon. Behovet for bevilgninger til utvikling av området har gått ned de senere årene, men staten ved Statsbygg vil ha mindre utgifter i forbindelse med utbygging av overordnet infrastruktur og oppfølging av prosjektet i noen år framover. Utviklingen skjer i samarbeid med Oslo kommune, som var den andre store eiendomsbesitteren. Kostnadene fordeles i tråd med inngått avtale mellom staten og Oslo kommune.

Mål og prioriteringer 2012

Målet er å sikre nødvendig oppfølging av eiendomsutviklingsprosjektet på Fornebu, i tråd med føringene som er lagt. I 2012 vil det i hovedsak være arbeid med oppfølging av kjøpekontrakter og fradeling og overskjøting av eiendommer etter hvert som områdene blir ferdig regulert. Det skal dessuten ferdigstilles grøntområder i tilknytning til Statoils nye hovedkontor.

Budsjett 2012

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Bevilgningen skal dekke Statsbyggs administrative utgifter i arbeidet med utviklingen av Fornebu.

Post 30 Investeringer, Fornebu, kan overføres

Bevilgningen skal dekke statens del av investeringer i infrastruktur og grøntområder på Fornebu, og kostnader ved fradeling av tomter etter regulering.

Rapport 2010

Statens eiendommer på Fornebu ble i hovedsak solgt i perioden 1997–2005 uten vedtatte reguleringer.

ringsplaner. I 2010 har Statsbygg arbeidet med fradeling av områder som først i senere tid er regulert, samt oppfølging av kjøpekontrakter. I 2010 startet forhandling om salg av gravlund til Bærum kommune.

Det meste av overordnet teknisk infrastruktur og opparbeidelse av grøntområder på Fornebu er ferdigstilt, men som følge av endret fremdrift hos andre utbyggere er en del gjenværende arbeider blitt forskjøvet i tid. I 2010 har infrastrukturarbeidene i hovedsak omfattet gang- og sykkelveier og prosjektering av gjenværende arbeider.

Kap. 1584 Eiendommer utenfor husleieordningen

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2010	budsjett 2011	2012
01	Driftsutgifter		15 893	18 791
	Sum kap. 1584		15 893	18 791

Innledning

Budsjettkapitlet ble opprettet i 2011 for eiendommer som forvaltes av Statsbygg, men som ikke gir leieinntekter, såkalte ikke-inntektsgivende eiendommer, jf. Prop. 1 S (2010–2011) *Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet*. Eiendommene lå tidligere under kap. 2445 Statsbygg.

De ikke-inntektsgivende eiendommene består blant annet av kulturhistorisk verdifulle eiendommer som Håkonshallen og Rosenkrantzårnet, Munkholmen, Austråttborgen, Grotten, Bjørgan Prestegård, Blaker Skanse, Villa Stenersen, Stavern Fort (Citadelløya), Sjømennes minnehall, Bygdøy Kongsgård (unntatt hovedhuset og Oscarshall som hører inn under kap. 1581 Eiendommer til kongelige formål) og fjell- og ødestuer.

Statsbygg har ansvar for drift og vedlikehold av eiendommene. Samlet bygningsareal er på om lag 27 000 kvm.

Mål og prioriteringer 2012

Statsbygg skal gjennomføre et faglig godt vedlikehold i nært samarbeid med antikvariske myndigheter.

Budsjett 2012

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen skal dekke løpende drift og vedlikehold av bygningsmassen.

Kap. 4584 Eiendommer utenfor husleieordningen

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2010	budsjett 2011	2012
02	Ymse inntekter		2 850	2 938
	Sum kap. 4584		2 850	2 938

Post 02 Ymse inntekter

Posten omfatter billettinntekter, samt andre mindre inntekter på eiendommer utenfor husleieordningen.

Kap. 2445 Statsbygg

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
24	Driftsresultat	-528 456	-531 499	-433 999
30	Prosjektering av bygg, <i>kan overføres</i>	69 499	263 000	205 750
31	Igangsetting av ordinære byggeprosjekter, <i>kan overføres</i>	804		
32	Prosjektering og igangsetting av kurantprosjekter, <i>kan overføres</i>	78 062	91 000	168 350
33	Videreføring av ordinære byggeprosjekter, <i>kan overføres</i>	779 362	1 253 570	1 356 000
34	Videreføring av kurantprosjekter, <i>kan overføres</i>	388 822	770 990	653 175
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	120 619	70 000	70 000
49	Kjøp av eiendommer, <i>kan overføres</i>	377 545	70 000	70 000
	Sum kap. 2445	1 286 257	1 987 061	2 089 276

Innledning

Statsbygg er statens byggherre og eiendomsforvalter. Statsbygg skal ha et sterkt miljøfokus både i prosjektgjennomføringen og eiendomsforvaltningen, sørge for tilgjengelighet for alle gjennom universelt utformede lokaler, skape prosjekter med arkitektonisk kvalitet og bidra positivt i by- og stedsutviklingen.

Statsbygg er organisert som forvaltningsbedrift og forvalter 2,7 millioner kvadratmeter bygningsmasse fordelt på om lag 2 300 bygninger. Virksomheten har 830 ansatte, hovedkontor i Oslo og fem regionkontorer.

Kap. 2445 Statsbygg omfatter driftsbudsjett, som inkluderer administrasjon, drift og vedlikehold av de eiendommene Statsbygg forvalter. Inntektene, i overkant av 3,6 mrd. kroner, består i hovedsak av leieinntekter fra eiendommene. I tillegg inneholder kapitlet investeringsbudsjett med bevilgninger til byggeprosjekter som skal inngå i den statlige husleieordningen, og bevilgninger til kjøp av eiendommer. Statsbygg er en stor innkjøpsorganisasjon. Anskaffelsene har betydning for byggenæringen i alle deler av landet. De krav Statsbygg stiller gjennom sine anskaffelser er

med på å sette standard for næringen. I byggeprosjektene blir mer enn 95 pst. av innsatsfaktorene kjøpt etter konkurranse i markedet. Statsbygg organiserer, planlegger og gjennomfører om lag 150 større og mindre prosjekter i ulike faser. Innen eiendomsforvaltningen blir ca. 70 pst. av de utførte tjenestene kjøpt i markedet. Egenproduksjonen som utgjør ca. 30 pst., omfatter eget driftspersonell med ansvar for den daglige driften på eiendommene.

Byggeprosjektene innenfor husleieordningen blir finansiert etter to ulike modeller; ordinære byggeprosjekter og kurantprosjekter. Ordinære byggeprosjekter blir fremmet enkeltvis for Stortinget, med forslag til kostnadsramme per prosjekt og mulighet for hel eller delvis husleiekompensasjon for leietakeren (brukeretaten). Kurantprosjektene er prosjekter der de statlige oppdragsgiverne (leietakerne) selv dekker husleiekostnadene innenfor sin eksisterende budsjettramme. Disse blir derfor behandlet etter forenklete prosedyrer, innenfor rammene av en egen fullmakt fra Stortinget.

Som hovedprinsipp blir kostnadsrammene for alle prosjektene beregnet med basis i et gjennomført forprosjekt. Det nedlegges et omfattende pro-

sjekteringsarbeid før sakene fremmes for Stortinget. Kostnadsrammene er fastsatt på et nivå som innebærer at man med 85 pst. sannsynlighet skal klare å holde dem. Kostnadsrammene er kvalitets-sikret i egne usikkerhetsanalyser og inkluderer en usikkerhetsavsetning som kan utløses ved behov. Departementet har imidlertid som mål at prosjektene samlet sett skal gjennomføres uten å ta i bruk usikkerhetsavsetningene.

Statsbygg skal i tillegg til rollen som byggherre og eiendomsforvalter, ha en utviklings- og rådgivningsfunksjon overfor statlige virksomheter i spørsmål om lokalbruk, lokalisering, arealplanlegging og utvikling av eiendommer. Statsbygg skal også tilby bistand til statlige virksomheter som skal inngå leieavtaler i markedet.

Statsbygg forvalter store nasjonale verdier på vegne av staten. De kulturhistoriske verdiene ved flere av eiendommene er uerstattelige og må derfor behandles med høy faglig kompetanse, i nært samarbeid med antikvariske myndigheter.

Statsbygg skal bidra positivt til utvikling og innovasjon i bygge- og anleggsnæringen. Statsbygg setter hvert år av ressurser til FoU-arbeid for å utvikle egen virksomhet og derigjennom også bidra til utviklingen av byggenæringen. I FoU-prosjektet «Construction Innovation – Statsbygg, the driving client», fra 2010, ble det vist hvordan Statsbygg utfører denne rollen i byggenæringen.

Mål og prioriteringer 2012

Flere av bygningene i regjeringskvartalet ble sterkt skadet i terroranslaget 22. juli. H-blokka, Y-blokka, S-blokka og R4 fikk alle relativt store skader, om enn i noe varierende grad. Bygningene er ikke i bruk. Alternative lokaler leies inn. Grubbe-gata 1, G-blokka og Møllergata 19 er helt eller delvis tatt i bruk. R5 fikk kun mindre skader og ble tatt i bruk etter kort tid. Utredning og prosjektering av nødvendige bygningsmessige arbeider er startet opp, og vil være prioriterte oppgaver i 2012. På hvilken måte de mest skadede bygningene skal erstattes eller rehabiliteres vil bli gjenstand for en grundig vurdering.

Statsbygg skal utvikle kostnadseffektive og funksjonelle lokaler for statlige virksomheter, der miljøhensyn, universell utforming, arkitektoniske og tekniske kvaliteter, samt arealeffektivitet står sentralt. Som statlig virksomhet må Statsbygg følge særskilte regler og prosedyrer i sitt arbeid, og en rekke hensyn må ivaretas. Innenfor disse rammene skal Statsbygg være konkurransedyktig

og forme bygg som skaper høy kundeverdi med hensyn til funksjonalitet og holdbarhet.

Statsbygg skal være serviceinnstilt, leveransedyktig og kostnadsbevisst. Gode prosesser og avklaringer med oppdragsgivere og leietakere er avgjørende for å få iverksatt riktig prosjekt til avtalt kostnad, tid og kvalitet. Det er vesentlig å se investeringer og etterfølgende drift i sammenheng. Vurdering av levetidskostnader står derfor sentralt. For å levere gode byggeprosjekter er Statsbygg avhengig av samspillet mellom alle prosjektets aktører; arkitekter, prosjektledere, konsulenter innen alle bygningsfag og ulike entreprenører.

De overordnede målene for Statsbygg gjelder de sentrale virksomhetsområdene som er byggherrevirksomheten (prosjektgjennomføring), eiendomsforvaltningen og utvikling og rådgivning. Innen byggherrevirksomheten og eiendomsforvaltningen er resultatkravene gitt i kvantitative størrelser. Innen virksomhetsområdet utvikling og rådgivning vil resultatene bli presentert i form av kvalitativ rapportering. Det samme gjelder rapportering på miljøområdet, universell utforming, forskning og utvikling (FoU), arkitektur og kulturminnevern.

Mål:

Byggherrefunksjonen:

- byggeprosjektene blir gjennomført i tråd med godkjente økonomiske rammer til avtalt tid
- nybygg overoppfyller krav til energibruk i lov og forskrift
- nybygg oppfyller kravene til universell utforming i lov og forskrift
- oppdragsgiverne er tilfredse med Statsbygg som byggherre

Eiendomsforvaltningsfunksjonen:

- eiendomsforvaltningen er kostnadseffektiv og miljøvennlig
- leietakerne er tilfredse med Statsbyggs forvaltning av eiendommene
- bygningene som Statsbygg forvalter er universelt utformet innen 2025

Utviklings- og rådgivningsfunksjonen:

- Statsbygg tilbyr rådgivning til alle statlige virksomheter, slik at blant annet føringer for energibruk og universell utforming ivaretas i hele statens byggportefølje, både eide og leide bygg

Prioriteringer:

Det er ikke foreslått oppstart av nye ordinære byggeprosjekter i 2012 under kap. 2445 Statsbygg. Kurantprosjekter vil bli gjennomført med bakgrunn i bestillinger fra departementer og virk-

somheter, innenfor de fullmakter og retningslinjer som gjelder.

Stortinget har tidligere gitt startbevilgning til følgende prosjekter på kap. 2445 som vil være under arbeid i 2012, jf. bevilgningen på post 33 Videreføring av ordinære byggeprosjekter:

Tabell 5.4 Byggeprosjekter som pågår under kap. 2445 (kostnadsrammer og bevilgningsforslag i mill. kroner)

Prosjekt	Oppstart	Avtalt ferdigstillelse	Kostnadsramme per 1.7.2012	Forslag 2012
<i>Bygg under KUD:</i>				
Eidsvollbygningen, restaurering	2011	2014	370,2	120,0
<i>Bygg under KD:</i>				
Høgskolen i Oslo, sykepleieutdanningen	2009	2012	776,6	200,0
Høgskolen i Bergen, samlokalisering	2009	2014	2 479,3	590,0
Høgskolen i Sogn og Fjordane, sentralbygg i Sogndal	2009	2012	384,0	146,0
<i>Bygg under JD:</i>				
Oslo fengsel, aktivitetsbygg	2009	2013	158,7	60,0
<i>Bygg under FAD:</i>				
Regjeringskvartalet, R6	2008	2012	1 109,3	210,0
Prosjekter i reklamasjonsfasen				30,0
Samlet forslag post 33				1 356,0

Statsbygg kan fordele midlene på posten mellom de ulike prosjektene, avhengig av framdrift og likviditetsbehov for det enkelte prosjekt i 2012.

Det gjøres oppmerksom på at prosjektene også kan være omtalt i budsjettproposisjonene til de respektive fagdepartementene.

Restaurering av Eidsvollbygningen innebærer tilbakeføring til 1814-utseendet av hovedbygningen og paviljongene, samt oppgradering av tekniske anlegg. I tillegg skal publikumsfunksjonene i hovedbygningen utbedres og tiltak for å tilfredsstille krav til universell utforming gjennomføres. Restaureringen omfatter også istandsetting av parken. Planlagt byggestart er 4. kvartal 2011, med forventet ferdigstillelse 1. halvår 2014.

Høgskolen i Oslo, sykepleieutdanningen, omfatter ombygging og rehabilitering av det tidligere Patologibygget ved det gamle rikshospitalet i Pilestredet Park. Bygget skal inneholde nye lokaler for sykepleieutdanningen. Planlagt ferdigstillelse er første halvår 2012.

Høgskolen i Bergen, samlokalisering, omfatter nybygging på Kronstad for å samle høgskolen i ett

anlegg. Den nye høgskolen skal tas i bruk til semesterstart 2014.

Ved Høgskolen i Sogn og Fjordane, Sogndal, skal det oppføres et sentralbygg for å samle høgskolens aktiviteter i Sogndal på Fosshaugane Campus. Planlagt ferdigstillelse er andre halvår 2012.

Det skal oppføres nytt aktivitetsbygg ved Oslo fengsel, med skolelokaler, undervisningskjøkken, butikk for innsatte og møte- og treningssal. Byggearbeidene settes i gang høsten 2011. Forventet ferdigstillelse er medio 2013.

Utvidelsen av regjeringskvartalet, R6, skal gi nye lokaler for departementene og Departementenes servicesenter. Prosjektet ferdigstilles første halvår 2012. Stortinget godkjente ny kostnadsramme for prosjektet ved behandlingen av Prop. 120 S (2010–2011) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2011*, jf. Innst. 420 S (2010–2011).

Bevilgningsforslag til innkjøp av løst inventar og utstyr til prosjektet R6 er å finne under kap. 1580 Bygg utenfor husleieordningen, post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold.

Budsjett 2012**Post 24 Driftsresultat**

(i 1 000 kr)

Underpost	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
24.1	Driftsinntekter	-3 706 031	-3 565 492	-3 686 291
24.2	Driftsutgifter	1 421 833	1 400 655	1 603 149
24.3	Avskrivninger	827 445	678 077	691 663
24.4	Renter av statens kapital	30 141	55 000	56 134
24.5	Til investeringsformål	1 005 290	923 509	924 594
24.6	Til reguleringsfondet	-107 134	-23 248	-23 248
	Sum post 24	-528 456	-531 499	-433 999

Resultatregnskapet omfatter bare den delen av driften som faller inn under kap. 2445 Statsbygg i statsregnskapet. På samme måte omfatter balansen bare de bygningene som Statsbygg forvalter innenfor statens husleieordning.

I 2012 vil Statsbygg dekke 924,6 mill. kroner av samlede investeringer på 2,5 mrd. kroner over eget driftsbudsjett, jf. post. 24.5 Til investeringsformål. Det er budsjettert med et driftsresultat på 434 mill. kroner, som føres til inntekt i statskassen.

Statsbygg forvalter, drifter og vedlikeholder Sysselmannens administrasjonsbygg på Svalbard. Utgiftene blir i dag budsjettert og regnskapsført på Svalbardbudsjettets kap. 20 Statens bygninger i Longyearbyen, post 01 Driftsutgifter. Fra og med 2012 foreslås det at eiendommen blir innlemmet i den statlige husleieordningen og finansiert over kap. 2445, post 24. Forslaget er budsjettneutralt, og er innarbeidet både i budsjettforslaget på post 24 og i Svalbardbudsjettet, jf. Prop. 1 S (2011–2012) Svalbardbudsjettet.

Underpost 24.1 Driftsinntekter

Inntektene består av husleie fra leietakerne og salg av eiendom.

Underpost 24.2 Driftsutgifter

Driftsutgiftene består i hovedsak av administrasjon og lønn, samt forvaltning, drift og vedlikehold av eiendomsmassen.

I driftsutgiftene er det tatt høyde for leie av lokaler til berørte departementer og dekning av

kostnader til sikrings- og utbedringsarbeider i regjeringskvartalet etter terroranslaget 22. juli. Det er avsatt 130 mill. kroner til disse formålene. Dette er et første anslag som har i seg en del usikkerhetsmomenter og uavklarte forutsetninger. Dette må det eventuelt korrigeres for senere.

I St.prp. nr. 67 (2008–2009) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2009* ble det under post 24.2 Driftsutgifter omtalt at man ville bruke 9 mill. kroner til prosjektering og vedlikehold av vinduer i H-blokken i regjeringskvartalet. Etter terroranslaget 22. juli er dette prosjektet ikke lenger aktuelt. Ubrukte midler på 8,7 mill. kroner er i stedet benyttet i arbeidet med sikring av bygningene i regjeringskvartalet.

Underpost 24.3 Avskrivninger

Alle aktiva blir avskrevet lineært, men med ulik avskrivningstid.

Underpost 24.4 Renter av statens kapital

Forslag til bevilgning er i samsvar med retningslinjer for utregning av renter i statlige forvaltningsbedrifter.

Underpost 24.5 Til investeringsformål

Posten gjelder avsetning til investeringsformål, jf. omtale under kap. 5445 post 39 Avsetning til investeringsformål. Avsetningen utgjør den andel av byggebevilgningen som finansieres over kap. 2445 Statsbygg. Gevinst ved salg av eiendom blir også ført på denne posten.

Underpost 24.6 Til reguleringsfondet

I 2012 er det lagt opp til å bruke 23,2 mill. kroner av reguleringsfondet. Fondet blir brukt til å kompensere eventuelle avvik i driftsinntekter og driftsutgifter. Videre skal fondet dekke skadetilfeller på de eiendommene som Statsbygg forvalter. Med hjemmel i foreslått fullmakt, som gir departementet anledning til å overskride årlige bevilgninger, kan departementet bruke midler fra fondet til å utvide rammen for investeringsbudsjettet under kap. 2445 Statsbygg.

Post 30 Prosjektering av bygg, kan overføres

Bevilgningen på posten blir brukt til prosjektering av prioriterte byggesaker som ikke har øremerket prosjekteringsbevilgning. Bevilgningen dekker prosjektering av ordinære byggeprosjekter fram til fullført forprosjekt. Tidligere inneholdt posten også midler til prosjektering av kurante byggeprosjekter. Disse prosjekteringsmidlene er fra og med 2012 overført til post 32, som skal dekke så vel prosjektering som igangsetting av kurantprosjekter. Dette vil gi et klarere budsjettmessig skille mellom kurantprosjektene og de ordinære prosjektene.

I 2012 videreføres prosjektering av Ullersmo fengsel, Bergen tinghus, Molde tinghus og Kunsthøgskolen i Bergen. I Prop. 49 S (2009–2010) Om endringer i statsbudsjettet for 2009 under Fornyings- og administrasjonsdepartementet, ble det orientert om at staten ville inngå utbyggingsavtale med Bergen kommune for et område i bydelen Møllendal, der staten planlegger lokalisering av den nye kunsthøgskolen. Utbyggingsavtalen fordeles infrastrukturkostnadene på de ulike grunneierne. Statens andel ble i Prop. 49 S (2009–2010) anslått til 17 mill. kroner. Denne kostnaden er nå økt til 21 mill. kroner, blant annet som følge av et påslag Bergen kommune (som utbygger) har gjort for å dekke usikkerheten i infrastrukturprosjektet. Økningen dekkes innen rammen av foreslått bevilgning.

Innenfor bevilgningen på posten er det avsatt 66 mill. kroner til å videreføre prosjektering av nytt Nasjonalmuseum på Vestbanen i Oslo. Det er også satt av 80 mill. kroner til å videreføre prosjektering av nye lokaler for Nasjonalt Folkehelseinstitutt på Lindern i Oslo, som inkluderer både nybygg og rehabilitering.

Det er satt av 20 mill. kroner til å gjennomføre prosjekteringsarbeider etter terroranslaget mot regjeringsskvartalet. Dette er et første anslag som har i seg en del usikkerhetsmomenter og uav-

klarte forutsetninger. Dette må det eventuelt korrigeres for senere.

Post 31 Igangsetting av ordinære byggeprosjekter, kan overføres

Bevilgningen omfatter midler til igangsetting av prosjekter som Statsbygg skal forvalte innenfor statens husleieordning. Det er ikke foreslått oppstart av nye ordinære byggeprosjekter i 2012.

Post 32 Prosjektering og igangsetting av kurantprosjekter, kan overføres

Den foreslåtte bevilgningen skal dekke prosjektering og igangsetting av kurantprosjekter på oppdrag fra de ulike departementene. Prosjekteringsmidler er fra og med 2012 tilført denne posten, se omtale under post 30. Kurantprosjekter er statlige byggeprosjekter der leietakeren forplikter seg til å dekke de tilhørende husleieutgiftene innenfor sine økonomiske rammer. Stortinget gir årlig en egen fullmakt til gjennomføring av disse prosjektene, etter forenklede prosedyrer.

Departementet har utarbeidet egne retningslinjer for gjennomføring av denne type prosjekter.

Post 33 Videreføring av ordinære byggeprosjekter, kan overføres

Den foreslåtte bevilgningen skal dekke alle utgifter forbundet med å videreføre prosjektene som Stortinget tidligere har besluttet å starte opp, og som nå er under arbeid. Bevilgningen for 2012 skal dekke behovet for utbetalinger i samtlige prosjekter. Kostnadseffektiv gjennomføring og framdrift i prosjektene er lagt til grunn ved beregning av bevilgningsbehovet på posten, jf. oversikt gitt i tabell over.

Etter ferdigstillelse skal bygningene forvaltes av Statsbygg og leies ut til de respektive virksomhetene.

Post 34 Videreføring av kurantprosjekter, kan overføres

Bevilgningen gjelder videreføring av kurantprosjekter som er startet opp i tidligere budsjetterminer. Prosjektene inkluderer så vel tilpasning og rehabilitering av eksisterende lokaler, som tilbygg og nybygg. Det er for tiden ca. 40 slike byggeprosjekter under arbeid. Blant de største prosjektene er nybygg for Norges Handelshøyskole i Bergen og tilbygg til Domus Medica ved Det medisinske fakultet, Universitetet i Oslo. Kostnadseffektiv

gjennomføring og framdrift i prosjektene er lagt til grunn ved beregning av bevilgningsbehovet på posten.

installering av tekniske anlegg på eiendommer som Statsbygg forvalter.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningen skal dekke kostnader til mindre ombygginger, utvidelser, brukertilpasninger og

Post 49 Kjøp av eiendommer, kan overføres

Bevilgningen skal dekke kjøp av eiendommer og tomter i tilknytning til aktuelle byggeprosjekter.

Tabell 5.5 Statsbyggs balanse

	Regnskap 2009	Regnskap 2010	Overslag 2011	Overslag 2012
Eiendeler:				
Omløpsmidler	615 086	539 706	577 396	558 551
Sum omløpsmidler	615 086	539 706	577 396	558 551
<i>Inntektsgivende eiendommer:</i>				
Bygg under arbeid	1 605 197	1 786 755	3 222 136	4 609 411
Ferdigstilte bygg/eiendommer	26 998 569	27 790 994	28 133 643	28 527 862
Sum inntektsgivende eiendommer	28 603 766	29 577 749	31 355 779	33 137 273
<i>Ikke-inntektsgivende eiendommer:</i>				
Bygg under arbeid	6 079	3 901	0	0
Ferdigstilte bygg/eiendommer	77 189	77 189	0	0
Obligasjoner/leieboerinnskudd	30 865	19 184	19 184	19 184
Sum ikke-inntektsgivende eiendommer	114 133	100 274	19 184	19 184
Inventar og utstyr	54 382	81 524	113 305	145 086
Sum anleggsmidler	28 772 281	29 759 547	31 488 268	33 301 543
Sum eiendeler	29 387 367	30 299 253	32 065 664	33 860 094
<i>Gjeld og egenkapital:</i>				
Kortsiktig gjeld	221 547	253 300	253 300	253 300
Rentebærende gjeld staten	1 104 200	1 086 026	1 907 328	2 797 082
Ikke rentebærende gjeld staten	228 447	228 599	19 184	19 184
Sum langsiktig gjeld	1 332 647	1 314 625	1 926 512	2 816 266
Reguleringsfond	393 540	286 406	263 158	239 910
Egenkapital ellers	27 439 633	28 444 922	29 622 694	30 550 618
Sum egenkapital	27 833 173	28 731 328	29 885 852	30 790 528
Sum gjeld og egenkapital	29 387 367	30 299 253	32 065 664	33 860 094

Økningen i eiendeler utgjør 1,8 mrd. kroner fra 2011 til 2012. Av dette utgjør bygg under arbeid 1,4 mrd. kroner, mens resterende er ferdigstilte bygg og kjøp av eiendom. Økningen på 1,8 mrd. kroner blir dekket med egenkapitalfinansiering på 0,9 mrd. kroner og økning av langsiktig gjeld med 0,9 mrd. kroner. Balansen er ikke justert for konsekvenser av terroranslaget 22. juli.

Rapport 2010

Under følger rapportering på de mål og resultatkrav som ble satt for 2010, jf. Prop. 1 S (2009–2010) *Fornyings- og administrasjonsdepartementet*. I tillegg rapporteres det om aktiviteter innenfor byggherrefunksjonen og eiendomsforvaltningsfunksjonen og om arbeidet innenfor områdene

miljø, universell utforming, forskning og utvikling, arkitektur og kulturminnevern.

Mål og resultater for byggherrefunksjonen

Mål:

Byggeprosjektene blir gjennomført i tråd med godkjente økonomiske rammer til avtalt tid.

Resultat 2010:

Ett ordinært byggeprosjekt ble ferdigstilt; Høgskolen i Vestfold sitt nye anlegg på Bakkenteigen i Horten kommune. Sluttkostnad ble 670 mill. kroner, som er 120 mill. kroner under kostnadsrammen. Prosjektet var ferdig til avtalt tid i april 2010.

I tillegg ble 18 kurantprosjekter til en samlet sluttkostnad på 522 mill. kroner ferdigstilt. Samtlige prosjekter ble slutført innenfor avtalt kostnad. For tre av 18 prosjekter ble ferdigstillelsen noe forsinket.

Mål:

Nybygg overoppfyller krav til energibruk i lov og forskrift.

Resultat 2010:

I alle nye prosjekter som gikk inn i forprosjektfasen i 2010 ble det satt krav om 5 pst. lavere energibruk enn kravene i gjeldende teknisk forskrift.

Mål:

Nybygg overoppfyller krav til universell utforming i lov og forskrift.

Resultat 2010:

Gjennom et selvpålagt krav ble alle nye prosjekter som gikk inn i forprosjektfasen i 2010 underlagt den nye forskriften som trådte i kraft 1. juli 2010, til tross for at de kunne vært gjennomført i henhold til tidligere regelverk.

Mål

Oppdragsgiverne er tilfredse med Statsbygg som byggherre.

Resultat 2010:

I undersøkelse om kundetilfredshet oppnådde byggherrevirksomheten en skår på 59 på en indeks fra 0 til 100. Resultatet vurderes som midtels god måloppnåelse. Statsbygg følger opp med tiltak for å forbedre resultatet ved neste undersøkelse i 2012.

Mål og resultater for eiendomsforvaltningsfunksjonen:

Mål:

Eiendomsforvaltningen er kostnadseffektiv og miljøvennlig.

Resultat 2010:

Forvaltet bygningsareal per driftsårsverk var 7 512 kvadratmeter. Driftskostnader per kvadratmeter var 109 kroner. Klimakorrigert og driftsnormert energibruk var 201 kWh per kvadratmeter. Resultatene vurderes som tilfredsstillende for driftskostnad og energibruk. Det jobbes med å øke forvaltningsareal per driftsårsverk til 8 000 kvadratmeter.

Mål:

Leietakerne er tilfredse med Statsbyggs forvaltning av eiendommene.

Resultat 2010:

I tilfredshetsundersøkelsen oppnådde Statsbygg en skår på 65 for eiendomsforvaltningen. Dette vurderes som godt.

Mål:

Eksisterende bygninger som Statsbygg forvalter er universelt utformet innen 2025.²

Resultat 2010:

Målet er i tråd med regjeringens handlingsplan for universell utforming. Statsbygg har utarbeidet en egen handlingsplan for å sikre at målet nås innen 2025. I 2010 ble det gjennomført tiltak for om lag 30 mill. kroner.

² Målet gjelder eksisterende bygningsmasse. Nybygg utformes i tråd med gjeldende krav til universell utforming.

Mål og resultater for utviklings- og rådgivningsfunksjonen:

Mål:

Statsbyggs rådgivning overfor statlige virksomheter er styrket.

Resultat 2010:

Statsbygg styrket rådgivningsfunksjonen gjennom økt markedsføring av tjenesten. Det ble utarbeidet en egen temaside med omtale av tjenesten. I 2010 var Statsbygg involvert i flere utviklings- og rådgivningsprosjekter, blant annet reguleringsplan for Alnabru-terminalen, mulighetsstudie for Kriminalomsorgens utdanningssenter (KRUS), KS1 for Brønnøysundregistrene, mulighetsstudie for Samtidskunstmuseet, utvikling av Tullinløkka med omkringliggende statlige arealer og bygninger, samt lokaliseringsvurdering for Norsk kulturråd.

Rapportering på utvalgte områder

Byggherrefunksjonen:

For 2010 ble det bevilget 96 mill. kroner på kap. 2445, post 30 til prosjektering av nye prosjekter. Det pågikk prosjektering av alle prosjektene som er omtalt i Prop. 1 S (2009–2010) Fornyings- og administrasjonsdepartementet, med unntak av Huseby kompetansesenter. Prosjekteringsoppdraget ble trukket tilbake av Utdanningsdirektoratet som oppdragsgiver.

Statsbygg har i 2010 gjennomført praktisk usikkerhetsstyring i alle de store prosjektene. Statsbygg innførte prinsippet om at alle nye byggeprosjekter over EØS-terskelverdier skal gjennomføres ved hjelp av digitale bygningsinformasjonsmodeller (BIM). Det ble gjennomført 35 inspeksjonsrunder på prosjekter i byggefase, med kontroll av blant annet lønns- og arbeidsavtaler. Arbeidet med kompetanseheving av prosjektledere, prosjekteringsgrupper og entreprenører ble gjennomført med kurs, oppstartsmøter og samlinger.

Eiendomsforvaltningsfunksjonen

Som følge av finanskrisen la regjeringen fram St.prp. nr 37 (2008–2009) *Om endringer i statsbudsjettet 2009 med tiltak for arbeid*, som blant annet omfattet tiltak for å stimulere aktiviteten i bygg- og anleggssektoren. Statsbygg fikk i oppdrag å starte prosjekter og tiltak for om lag 733 mill. kro-

ner. Arbeidet med tiltakene preget aktiviteten i Statsbyggs eiendomsforvaltning også i 2010.

Statsbygg overtok i 2009 ansvaret for å forvalte fengslene. Fullføring av tiltakspakke, vedlikeholdstiltak og brannanalyser har hatt høyest prioritet. Enøk-analyser på fengslene ble igangsatt i 2010 og videreføres i 2011.

Statsbygg kjøpte i 2010 eiendommer for 377,5 mill. kroner og solgte for 229,8 mill. kroner.

Miljø:

Statsbygg vedtok i 2010 «Statsbyggs miljøstrategi – Langsiktige miljøambisjoner og miljømål». Strategidokumentet foreslår langsiktige miljøambisjoner og har følgende satsingsområder: Energibruk, materialbruk, lokalisering av statlige bygg og intern virksomhet.

I tråd med nye miljømål for 2011–2014, skal Statsbygg satse på pilot- og forbildeprosjekter for å prøve ut nye metoder og verktøy, materialer og arbeidsprosesser, slik at man er i forkant av nye forskriftskrav, høster erfaringer og øker kompetansenivået internt og i byggebransjen.

I 2010 ble www.klimagassregnskap.no utviklet med en ny modul ("Tidligfasemodul for materialer"), som gjør det enklere å foreta klimagassberegninger for materialer i skissefasen av et prosjekt. I 2010 startet også utviklingen av en ny modul for beregning av utslipp fra utomhusområder. Statsbygg er engasjert i regjeringens initiativ Framtidens byer 2008–2014. Framsenteret ved Polarmiljøinstituttet i Tromsø kan bli et pilotprosjekt med passivhusnivå som minimumsstandard.

Statsbygg deltar i Forskningscenter for miljøvennlig energi – Zero Emission Buildings (ZEB), som er en nasjonal forskningssatsing mellom NTNU, SINTEF, sentrale material- og bygningsindustripartnere og Norges forskningsråd.

Statsbygg er miljøsertifisert etter NS-EN ISO.

Universell utforming:

Statsbygg gjennomfører hvert år bygningsmessige tiltak med sikte på å nå visjonen om at Norge skal være universelt utformet i 2025. I tillegg til bygningsmessige tiltak, har Statsbygg laget nettstedet Bygg for alle (www.byggforalle.no), med informasjon om tilgjengeligheten i offentlige bygninger som besøkende med ulike behov kan ha nytte av i forkant av sitt besøk. Siden er åpen for alle offentlige eiendomsforvaltere som ønsker å legge inn informasjon om tilgjengeligheten i sine bygninger.

Forskning og utvikling (FoU):

Statsbyggs FoU-strategi har følgende prioriterte områder for perioden 2008–2012:

- effektivisering av byggeprosesser (inkludert planprosesser)
- effektivisering av eiendomsforvaltningen
- miljø (energi, byggematerialer og klimaendringer)
- innføring av BIM-teknologi
- markedskunnskap og oppgaveforståelse

Miljøområdet har vært prioritert høyt i FoU-arbeidet i 2010, se omtale under miljø.

I byggeprosessene har viktige aktiviteter i 2010 vært FoU-prosjekt om usikkerhetsstyring i Statsbyggs byggeprosjekter (SUS) og om byggekostnader i høyskolebygg. Innenfor effektivisering av eiendomsforvaltningen gjennomføres et FoU-prosjekt som ser på hvordan de fysiske omgivelsene støtter opp om brukerorganisasjonenes virksomhetsmål, funksjonsbehov og arbeidsprosesser.

Forprosjektet «Framtidens fengsel» er ferdigstilt. Det samme er prosjektet om robuste løsninger for energieffektive bygg. Andre prioriterte temaer innen FoU har vært forvaltning av universiteter og høyskoler, samt videreutvikling av beregningsverktøy for levetidskostnader per år (LCC-web).

Også i 2010 har BIM-satsingen (byggningsinformasjonsmodellering) vært en sentral del av Statsbyggs FoU-arbeid for å endre og effektivisere samhandling i hele bygge- og anleggsnæringen. Statsbygg er en av pådriverne for innføring av denne teknologien i Norge. Det er utviklet nye metoder for integrering av BIM-modeller og geografiske data (GIS).

Arkitektur

Statsbygg jobber med arkitektur på ulike måter; som utfører av byggherretjenester, som forvalter av statlig eiendomsmasse og som rådgiver for statlige virksomheter i spørsmål om bruk av lokaler og utvikling av eiendom. I 2010 ble det utlyst ni konkurranser for arkitektfaglige rådgivere. Statsbygg har i 2010 kartlagt hvilke aktiviteter og prosesser som sterkest påvirker arkitekturen i prosjektene. Evalueringene peker på at riktige anskaffelsesmåter og gode kontraktsformer på arkitekturområdet er en kritisk faktor i Statsbyggs arbeid med å nå statens mål i plan- og byggeprosjektene.

Statsbygg samarbeider med Norske arkitekters landsforbund (NAL) og Arkitektbedriftene. I 2010 drøftet man blant annet praksis for gjennomføring av arkitektkonkurranser, BIM-teknologi, lavenergi og universell utforming og oppfølging av regjeringens handlingsplan for arkitektur.

Statsbygg premierer avgangsstudenter fra NTNU for deres arbeid på arkitekturfeltet, og delte i 2010 ut to priser.

Kulturminnevern

I 2010 har Statsbygg arbeidet med større prosjekter ved viktige kulturhistoriske eiendommer som Eidsvollsbbygningen, Bergen Tinghus og sentrumsbygningene ved Universitetet i Oslo.

Statsbygg utarbeider forvaltningsplaner for sine kulturhistoriske eiendommer. I 2010 ble det utarbeidet åtte nye forvaltningsplaner som til sammen omfatter 24 bygninger.

Kap. 5445 Statsbygg

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
39	Avsetning til investeringsformål	1 005 290	923 509	924 594
	Sum kap. 5445	1 005 290	923 509	924 594

Post 39 Avsetning til investeringsformål

Under posten føres avsetninger fra driftsregnskapet som blir brukt til investeringsformål. Midlene

blir ført til inntekt i statsregnskapet, jf. omtale under kap. 2445 post 24, underpost 24.5 Til investeringsformål.

Kap. 5446 Salg av eiendom, Fornebu

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
40	Salgsinntekter, Fornebu	30 166	14 600	200
	Sum kap. 5446	30 166	14 600	200

Post 40 Salgsinntekter, Fornebu

Alle kjøpere av eiendom på Fornebu skal være med å betale for utbyggingen av infrastruktur

etter en bestemt fordelingsnøkkel. Inntektene omfatter innbetalinger i forbindelse med infrastrukturbidrag fra tidligere salg av eiendommer.

Programkategori 01.90 Den norske kirke

Utgifter under programkategori 01.90 fordelt på kapitler

					(i 1 000 kr)
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012	Pst. endr. 11/12
1590	Kirkelig administrasjon	598 421	690 284	643 250	-6,8
1591	Presteskapet	871 314	864 298	879 857	1,8
1592	Nidaros domkirke m.m.	55 122	53 023	52 820	-0,4
Sum kategori 01.90		1 524 857	1 607 605	1 575 927	-2,0

Inntekter under programkategori 01.90 fordelt på kapitler

					(i 1 000 kr)
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012	Pst. endr. 11/12
4590	Kirkelig administrasjon	47 712	39 042	40 252	3,1
4591	Presteskapet	49 229	19 984	20 603	3,1
4592	Nidaros domkirke m.m.	18 656	18 985	19 573	3,1
Sum kategori 01.90		115 597	78 011	80 428	3,1

Innledning

Under programkategorien hører driftsutgiftene til de regionale og sentralkirkelige organer (Kirkerådet, Kirkemøtet, biskopene og bispedømmerådene), prestedjenesten og Det praktisk-teologiske seminar. Kategorien omfatter også tilskudd til kirkelig virksomhet, blant annet til kirkens trosopplæring, Sjømannskirken og døvemenighetene, samt utgifter til det bygningsmessige vedlikeholdet av Nidaros domkirke og Erkebisppegården og utgifter til krigsgravtjenesten. Også Opplysningsvesenets fond hører inn under kategorien.

Departementets hovedoppgaver på det kirkelige området er:

- forvaltningen av det kirkelige lovverket, særlig kirkeloven og gravferdsloven
- etatsansvaret for de regionale og sentralkirkelige organene
- etatsansvaret for prestedjenesten
- etatsansvaret for Nidaros domkirkes restaureringsarbeider
- etatsansvaret for Opplysningsvesenets fond

Utfordringer og utviklingstrekk

Kirkeforliket og kirkeordningen

Helt siden kristendommen ble innført i Norge har det vært tette bånd mellom konge-/ statsmakt og kirke. Kristenretten ble for 1000 år siden en del av det alminnelig gjeldende lovverket i landet. Ved reformasjonen ble kirken nasjonalisert og staten konfesjonelt knyttet til den evangelisk-lutherske lære. Det kongelige kirkestyret som ble etablert under enevoldstiden, danner grunnlaget for den norske statskirkeordningen, slik den ble nedfelt i Grunnloven av 1814.

Med bakgrunn i kirkeforliket, som de politiske partiene på Stortinget inngikk avtale om 10. april 2008, foreligger det nå forslag til endringer i alle de sju grunnlovsparagrafene som regulerer statskirkeordningen. Det følger blant annet av den politiske avtalen at det skal igangsettes en prosess for å overføre ansvaret for utnevning av biskoper og proster fra kirkelig statsråd til kirkelig organ som kirkemøte eller bispedømmeråd.

Forslag til grunnlovsendringer i tråd med kirkeforliket ble framsatt i forrige stortingsperiode, jf. Dokument nr. 12:10 (2007–2008). I samsvar med Grunnloven p.gf. 112 vil det derfor være opp til dette Storting å bestemme om disse endringene skal finne sted.

Med inngåelsen av kirkeforliket er det lagt til rette for at det i løpet av 2012 kan gjennomføres en forfatningsreform som endrer det konstitusjonelle forholdet mellom staten og Den norske kirke. De aktuelle grunnlovsendringene inngår i en mangeårig og kontinuerlig reformprosess, der stadig flere oppgaver og mer ansvar er overført til kirkens egne valgte organer. Det framgår av kirkeforliket at vesentlige elementer i dagens ordning skal videreføres. Den norske kirkes ordning skal fortsatt reguleres i en egen kirkelov og kirken skal fortsatt ha en offentlig finansiering.

Ved gjennomføringen av de foreslåtte grunnlovsendringene, vil arbeidet med å utvikle kirkens rammeverk og ordninger i framtiden fortsette blant annet med bakgrunn i disse. Utfordringene på det ordningsmessige området knytter seg til kirkens organisering i mange sokn, forvaltningsområder og -nivåer, prestetjenestens organisering mv. Kirkelige instanser er nå i ferd med å identifisere utfordringene og trekke opp mål for det videre arbeidet med kirkens ordning, jf. omtalen nedenfor under Kirkemøtets mål og strategier.

Kirkens virksomhet – nøkkeltall

Selv om Den norske kirke ofte benevnes som statskirken, er den i første rekke en lokalkirke med nær tilknytning til kommunene. Soknet er den grunnleggende enhet i kirken. Kirkemedlemmenes inntrykk av kirken vil for mange være preget av personlige møter og opplevelser i sin menighet, blant annet gjennom deltakelse under gudstjenester og kirkelige handlinger. I en større innbyggerundersøkelse blant brukerne av offentlige tjenester, som Direktoratet for forvaltning og IKT gjennomførte i 2010, ble Den norske kirke rangert med gjennomgående høyest brukertilfredshet blant de virksomhetene som inngikk i undersøkelsen.

Nøkkeltall om kirkens virksomhet, jf. nedenfor, belyser ulike utviklingstrekk i Den norske kirke. Det er overveiende stabilitet i slike nøkkeltall fra år til år, noe som viser at Den norske kirke fortsatt har stor oppslutning, og at det i landets menigheter pågår et kontinuerlig og omfattende arbeid som mange er engasjert i. Skal Den norske kirke bevares som folkekirke, slik at kirkens mange medlemmer også i framtiden kjenner tilhø-

righet til den, er det en vedvarende utfordring å utvikle kirkens arbeidsmåter og uttrykksformer slik at kirken oppleves nærværende og relevant. I denne sammenheng må reform av kirkens trosopplæring regnes som det viktigste folkekirkelige prosjektet for å sikre kirkens framtid som folkekirke for nye generasjoner.

Gudstjenestelivet er det sentrale i menighetenes virksomhet. I 2010 ble det avholdt i alt 65 000 gudstjenester i Den norske kirke, som til sammen samlet vel 6 millioner deltakere. Dette tallet holder seg nokså stabilt, men det er over tid registrert en viss nedgang i antallet avholdte gudstjenester og i gudstjenestedeltakelsen totalt. Mens det i 2010 i gjennomsnitt var 98 mennesker til stede på gudstjenestene på søn- og helligdager, var det tilsvarende tallet 102 for ti år siden. Stiftelsen Kirkeforskning (KIFO) utarbeidet i 2010 en tilstandsrapport for Den norske kirke, som særlig analyserte statistikk for blant annet gudstjenestedeltakelse. Ifølge KIFO er det en tendens at antallet personer som ofte går til gudstjeneste (minst en gang per måned) blir færre, men uten at det totale gudstjenestebesøket er redusert tilsvarende. Analysen tyder altså på at mens antallet hyppige gudstjenestedeltakere synker, øker antallet personer som går til gudstjeneste av og til, eller en sjelden gang.

KIFO har levert en tilsvarende tilstandsrapport for 2011, som særlig presenterer nye data om befolkningens og kirkemedlemmenes oppfatninger omkring betydningen av de kirkelige rituale knyttet til store overganger i livet. KIFO viser til at oppslutningen om dåp, konfirmasjon, vigsel og gravferd holder seg godt. Dette gjelder særlig for konfirmasjon og gravferd. Nær 42 000 ungdommer ble konfirmert i Den norske kirke i 2010. Dette var et noe høyere antall enn året før og tilsvarte en andel på 65 pst. av årskullet. Når tallet sees i forhold til antallet som ble døpt 14 år tidligere, holder konfirmasjonsandelen seg stabil på godt over 80 pst. av de døde. Det fødes hvert år ca. 61 000 barn. I 2010 ble 41 000 barn døpt i Den norske kirke, hvilket tilsvarte en andel på 67 pst. av alle fødte. I 2010 ble det gjennomført 38 200 kirkelige gravferder, som var samme antallet som året før. Andelen kirkelige gravferder var på vel 92 pst. Antallet par som ble viet i Den norske kirke, sank fra 10 000 i 2009 til 9 500 i 2010.

Utviklingen når det gjelder oppslutningen om de kirkelige handlingene, følger for en stor del medlemsutviklingen. Til tross for at medlemstallet i kirken de senere årene har ligget relativt stabilt på ca. 3,8 millioner, har medlemsprosenten av totalbefolkningen vært synkende år for år. Fra

1990 og fram til i dag har andelen av befolkningen som er medlem eller tilhørende Den norske kirke sunket fra ca. 90 pst. til 78 pst. Nedgangen i medlemsprosenten er først og fremst et resultat av at Norge er blitt et mer flerreligiøst og flerkulturelt samfunn, dvs. at det nå er flere innbyggere som har en annen religiøs tilhørighet eller som står uten tilknytning til et tros- eller livssynssamfunn. I 2010 valgte 6 500 personer å melde seg ut av kirken, mens 1 100 meldte seg inn i Den norske kirke.

Ved siden av gudstjenesteliv og kirkelige handlinger skjer det en omfattende virksomhet i regi av menighetene i Den norske kirke. Virksomheten omfatter en lang rekke aktivitets- og opplæringstilbud for barn og unge, diakonale tiltak, samtale- og undervisningsgrupper for voksne, korvirksomhet, konserter og andre kulturarrangementer. Aktivitetsnivået kan blant annet illustreres ved at flere enn 19 000 deltok på baby- eller småbarnssang i menighetene i 2010. Innenfor det diakonale arbeidet har kirken de senere år hatt en betydelig økning i antall sorggrupper, og det ble for 2010 rapportert om 716 ulike sorggrupper i menighetene. Det ble videre avholdt vel 24 000 andakter på ulike institusjoner og aldershjem. Gjennom året ble det arrangert 11 500 konserter og andre kulturarrangementer, som totalt samlet 1,3 millioner besøkende. Oppslutningen om konserter og kulturarrangementer i kirkene har vært i sterk vekst de siste årene, noe som understreker kirkens rolle som kulturformidler. Kirkerådet

angir at mer enn 100 000 frivillige er engasjert i menighetenes virksomhet. Kirken er en vesentlig bidragsyter til den frivillige innsatsen i samfunnet.

Kirkeøkonomien

Av de offentlige bevilgningene til Den norske kirke kommer nær 2/3 fra kommunale overføringer. Kommunene har det økonomiske ansvaret for drift og vedlikehold av kirker, kirkegårder og andre lokalkirkelige utgifter. Staten finansierer prestedtjenesten. I tillegg bidrar staten til å finansiere kirkens trosopplæring og kateket- og diakonstillinger i menighetene.

I 2010 ble det over kommunebudsjettene bevilget nær 2,4 mrd. kroner til kirken lokalt. I tillegg kommer overføringer på 529 mill. kroner til investeringer. Over statsbudsjettet ble det til driften av Den norske kirke utgiftsført 1,5 mrd. kroner i 2010, hvorav utgiftene til prestedtjenesten var på 895 mill. kroner. De samlede offentlige utgiftene til Den norske kirke var etter dette på 3,9 mrd. kroner i 2010.

Det er de kirkelige fellesrådene i den enkelte kommune som forvalter de kommunale overføringene og som drifter kirkebyggene og kirkegårdene. Fellesrådenes økonomiske situasjon uttrykker langt på vei den økonomiske situasjonen for Den norske kirke. I tabellen nedenfor er utviklingen i fellesrådenes økonomi fra 2008 til 2010 framstilt på bakgrunn av fellesrådenes regnskapstall som er innrapportert til Statistisk sentralbyrå.

Tabell 5.6 De kirkelige fellesrådenes inntekter og utgifter 2008–2010 (i mill. kroner)

	2008	2009	2010	Endr. i pst. 09/10
<i>Inntekter</i>				
Driftsinntekter	3 285	3 550	3 699	4,2
Investeringsinntekter	586	752	623	-17,2
<i>Utgifter</i>				
Driftsutgifter	3 175	3 381	3 558	5,2
Investeringsutgifter	778	970	902	-7,0
<i>Netto driftsresultat</i> ¹	119	155	124	
<i>Overføringer fra kommune og stat til drift</i>				
Kommunale overføringer ²	2 171	2 295	2 372	3,4
Statlige overføringer	265	312	331	6,1

¹ Netto driftsresultat framkommer som differansen mellom driftsinntekter og -utgifter samt finansinntekter og -utgifter. I 2010 var det et negativt netto finansresultat på 17 mill. kroner.

² Verdien av finansielle overføringer fra kommunene, kommunal tjenesteyting og nettoutgifter for kirkegårdsdrift ført i kommuneregnskapet inngår i totalbeløpet.

Som det går fram av tabellen, økte fellesrådenes driftsinntekter fra 3,3 mrd. kroner i 2008 til 3,7 mrd. kroner i 2010. Fellesrådenes driftsutgifter økte noe mindre i samme periode.

Karakteristisk for utviklingen de senere årene har vært en betydelig økning i fellesrådenes investeringsinntekter og -utgifter. De relativt høye investeringsutgiftene i 2009 er i vesentlig grad videreført i 2010, noe som i første rekke skyldes fortsatt økt istandsetting av kirkebygg, jf. nærmere omtale under kap. 1590, post 72. Investeringsutgifter knyttet til oppgradering og utvidelse av kirkegårdsanlegg/gravlunder økte fra 177 mill. kroner i 2008 til 214 mill. kroner i 2009 og til 217 mill. kroner i 2010.

Netto driftsresultat, som viser driftsoverskudd etter at renter og avdrag er betalt, var lavere i 2010 enn i 2009. Resultatet var 124 mill. kroner i 2010, mot 155 mill. kroner i 2009. 104 mill. kroner av netto driftsresultat ble i 2010 overført til investeringsregnskapet for å dekke investeringsutgifter. Tilsvarende tall var 105 mill. kroner i 2009 og 87 mill. kroner i 2008.

Overføringene fra kommunene er den viktigste finansieringskilden for fellesrådene. Veksten i de kommunale overføringene i 2010 til dekning av fellesrådenes driftsutgifter var på 3,4 pst. Lønns- og prisveksten i kommunesektoren fra 2009 til 2010 er beregnet til det samme, dvs. 3,4 pst.³ Fra 2008 til 2009 økte de kommunale overføringene til fellesrådene med 5,7 pst. Lønns- og prisutviklingen for kommunesektoren var da lavere (3,9 pst.). Fordelt på kommunestørrelse viser regnskapstallene at inntektsøkningen de to siste årene fordeler seg noe ulikt mellom fellesrådene i små og større kommuner. Til fellesråd i kommuner med færre enn 5 000 innbyggere (230 fellesråd) økte de kommunale overføringene med 12,2 pst. fra 2008 til 2010. De kommunale overføringene til fellesrådene i kommuner med innbyggertall 5 000-10 000 (88 fellesråd) økte med 9,4 pst. Til fellesråd i kommuner med flere enn 10 000 innbyggere (108 fellesråd), var økningen disse årene på 8,3 pst. Lønns- og prisveksten for kommunesektoren 2008–2010 er beregnet til 7,4 pst. De samlede kommunale overføringene til fellesrådene i 2008–2010 økte til sammenlikning med 9,3 pst. For fellesrådene under ett har de kommunale overføringene fra 2008 til 2010 dermed økt mer enn lønns- og prisveksten i kommunesektoren. Samtidig vil det være variasjoner fellesrådene imellom.

³ Rapport fra Det tekniske beregningsutvalget for kommunal og fylkeskommunal økonomi, april 2011.

De statlige overføringene til fellesrådene økte med 19 mill. kroner fra 2009 til 2010, dvs. med 6,1 pst. Samlet sett utgjorde de statlige og kommunale overføringene 73,1 pst. av fellesrådenes driftsinntekter i 2010, mot 73,4 pst. i 2009.

Av den registerbaserte personellstatistikken for kirken som Statistisk sentralbyrå utarbeider, framgår at antallet årsverk under de kirkelige fellesrådene hadde en økning fra 4 165 i 2009 til 4 180 i 2010.

Mål og strategier

Oppfølging av kirkeforliket

På bakgrunn av Stortingets behandling av St.meld. nr. 17 (2007–2008) *Staten og Den norske kirke*, jf. Innst.S. nr. 287 (2007–2008), er det lagt fram forslag til endringer i Grunnlovens bestemmelser om statskirkeordningen, jf. Dokument nr. 12:10 (2007–2008) og omtale ovenfor.

Forslagene til endringer i Grunnloven som følger av kirkeforliket, hviler på at det skal gjennomføres en demokratireform i kirken, slik at kirkens organer får en sterkere demokratisk legitimitet og forankring hos kirkemedlemmene. Gjennomføringen av demokratireformen er nært knyttet til de kirkelige valgene. Kirkevalgene i 2009 og 2011 er gjennomført med bakgrunn i kirkeforliket og forutsetningene som demokratireformen trekker opp. Den faglige sluttevalueringen av demokratireformen er forutsatt ferdigstilt rundt årsskiftet 2011/2012.

Dersom Stortinget vedtar endringer i Grunnloven i tråd med kirkeforliket og grunnlovsforslagene som er fremmet i Dokument nr. 12:10 (2007–2008), er det behov for visse endringer i lovgiving og annet regelverk. De foreliggende forslagene til endringer i Grunnloven vil tre i kraft straks dersom de blir vedtatt. Dette innebærer at regelverk som skal ivareta konsekvensene av grunnlovsendringene, må tre i kraft på tilnærmet samme tidspunkt. Foruten en gjennomgang av demokratireformen, tar departementet sikte på å legge fram forslag til nødvendige lovendringer våren 2012.

Ved de seneste endringene i gravferdsloven, jf. Innst. 393 L (2010–2011) og Prop. 81 L (2010–2011), er det i tråd med kirkeforliket gjort tilpasninger for bedre å ivareta minoritetene. Samtidig ble det gjort enkelte endringer i kirkeloven. Spørsmålet om å nedsette et offentlig utvalg for å utrede behovet for endringer i systemet for avgifter og brukerbetaling ved gravferd er til vurdering.

Departementet mener framdriften i oppfølgingen av kirkeforliket er som forutsatt.

Den norske kirkes selvforståelse som trossamfunn og folkekirke har vært bærende elementer i kirkepolitikken i nyere tid. Kontinuiteten i politikken er understreket i kirkeforliket og i forslaget til ny pgf. 16 i Grunnloven, hvor det heter: «*Den norske kirke, en evangelisk-luthersk kirke, forbliver Norges Folkekirke og understøttes som saadan af Staten.*» Dette innebærer blant annet at Den norske kirke skal videreføres som en åpen, inkluderende og landsdekkende folkekirke, med dåpen som eneste medlemskriterium, og med rom for ulike grader av engasjement og ulike teologiske retninger.

Kirkemøtets mål og strategier

Det følger blant annet av Den norske kirkes egenart som trossamfunn, at kirkelige styringsorganer på selvstendig grunnlag må fastsette mål og strategier for kirkens virksomhet. Statens ansvar er i første rekke knyttet til de rettslige, organisatoriske og økonomiske rammebetingelsene for kirken. Tilsvarende vil det være kirkens organer, ikke minst Kirkemøtet/Kirkerådet, som må utarbeide overordnede mål for kirkens virksomhet og menighetenes arbeid og utvikle egnede metoder for vurdering av resultater og utviklingstrekk, jf. omtalen av mål under kap. 1590.

Kirkemøtet vedtok i 2008 et samlende visjonsdokument for Den norske kirke, under overskriften: «I Kristus, nær livet – en bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke.» Samtidig pekte Kirkemøtet ut følgende satsingsområder for Den norske kirke i perioden 2009–2014:

- diakoni
- kirkemusikk og kultur
- barn og unge
- gudstjenesteliv
- samisk kirkeliv

De fem satsingsområdene er fulgt opp gjennom egne planverk som Kirkemøtet har vedtatt. Disse planverkene vil være retningsgivende for arbeidet i menighetene. Kirkemøtets planer er gjennomgående utarbeidet på en måte som gir rom for lokale tilpasninger.

Kirkens lokale forankring har ikke minst hatt betydning i Kirkemøtets arbeid med *Reform av kirkens gudstjenesteliv* som har pågått over flere år. Hensikten med reformen er blant annet å åpne for større grad av fleksibilitet og mer involvering fra flere deltakere i menighetenes gudstjenestefeiring. Kirkemøtet 2011 gjorde vedtak om ny ord-

ning for hovedgudstjenesten, ny dåpsliturgi og ny tekstbok. De nye ordningene vil gjelde fra 1. søndag i advent i 2011, og vil gradvis bli innført i menighetene.

Trosopplæringsreformen er en annen stor reform som Kirkemøtet har behandlet i senere år. Kirkemøtet vedtok i 2009 *Plan for trosopplæring i Den norske kirke*. Det er et overordnet perspektiv for planen at det skal utvikles et systematisk og sammenhengende trosopplæringstilbud for alle døpte i alderen 0-18 år. Reformen er nærmere omtalt under kap. 1590.

Diakoni er kirkens omsorgstjeneste og tilhører menighetenes kjernevirksomhet. Kirkemøtet vedtok i 2007 *Plan for diakoni i Den norske kirke*. I planverket er fire viktige uttrykksformer for diakoni trukket fram; nestekjærlighet, inkluderende fellesskap, vern om skaperverket og kamp for rettferdighet. Ut fra grunnelementene i planen er det meningen at det skal utarbeides lokale planer hvor menighetene tar utgangspunkt i lokale utfordringer og ressurser. Den langsiktige *Bærekraftsreformen 2007–2017*, som Kirkemøtet behandlet i 2007, er ment å være en konkretisering av diakoniplanen og en styrking av Den norske kirkes engasjement for miljø, klima, forbruk og rettferd.

Ved behandlingen av den kirkelige kulturmeldingen *Kunsten å være kirke* i 2005, understreket Kirkemøtet behovet for et sterkere samarbeid mellom kirken og kulturlivet for øvrig. Som en oppfølging av denne meldingen er det nå tilsatt kulturrådgivere i alle bispedømmer og i Kirkerådet. Kulturrådgiverne skal være med å legge til rette for økt kirkelig kulturvirksomhet i samspill med ulike aktører fra det allmenne kulturlivet. I *Plan for kirkemusikk* fra 2008 har Kirkemøtet lagt vekt på at mangfoldet i de kirkemusikalske tradisjonene skal formidles i et samspill mellom profesjonelle og amatører.

Plan for samisk kirkeliv ble vedtatt av Kirkemøtet 2011. Planen skal bidra til en systematisk ivaretagelse og inkludering av samisk kirkeliv i Den norske kirke. I arbeidet med planen er det lagt særlig vekt på strategier og tiltak som kan styrke bruken av samiske språk i Den norske kirke. Samisk kirkeråd har i tilknytning til planarbeidet utarbeidet og vedtatt en egen plan for trosopplæring blant samiske barn og unge. Økumenikk og religionsdialog er en sentral del av kirkens arbeid. Mellomkirkelig råd, som er et organ under Kirkemøtet, har til oppgave å samordne og fremme kontakten mellom Den norske kirke og andre kirker, organisasjoner og livssynssamfunn. Målet for dette arbeidet er å styrke kristen enhet, misjon,

sosial rettferdighet og interreligiøs dialog i Norge og internasjonalt.

Organisasjonsutvikling og forvaltning

Utover det reform- og fornyelsesarbeidet som er beskrevet ovenfor, pågår det i kirken et utviklingsarbeid innrettet mot kirkens organisering og forvaltning. Dels er dette arbeidet initiert av de endringer i kirkeordningen som kirkeforliket peker fram mot, dels er det begrunnet i behovet for å utvikle tjenlige organisasjonsformer for kirkens lokale forvaltning og virksomhet. Den norske kirke kjennetegnes ved sin inndeling i mange og ofte små menigheter (1 280 sokn) med nær økonomisk tilknytning til kommunene. Det er et økende behov for å samordne oppgaver av blant annet forvaltningsmessig karakter på tvers av menighets- og kommunegrensene.

I Kirkerådet er det igangsatt et arbeid med å utrede forslag til en ny helhetlig kirkeordning. Det er tatt sikte på at et forslag til ny ordning skal legges fram til behandling i kirkelige organer i løpet av 2012–2013.

Over lengre tid har det pågått et forsøks- og utviklingsarbeid for å utprøve ulike samarbeidsformer på tvers av sokne- og kommuneinndelingen. Også bruk av ny teknologi og IKT-tjenester kan lette samarbeid og samordning på tvers av organisatoriske enheter og forvaltningsnivåer. Kirkerådet vedtok i 2009 en IKT-strategi for Den norske kirke med formål å komme i møte dette

behovet. Sammen med den kirkelige arbeidsgiver- og interesseorganisasjonen KA arbeider Kirkerådet med å følge opp strategien, forbedre elektroniske løsninger og utvikle fellesløsninger på området. Spørsmål som gjelder organisering, styring og finansiering står sentralt i arbeidet. Sentrale mål er at kirkens medlemmer skal bli bedre betjent gjennom IKT, blant annet gjennom økt satsing på nett-tjenester. I 2011 har departementet gitt støtte til et prosjekt for elektronisk registrering av kirkebokopplysninger i tilknytning til kirkens medlemsregister.

Drift og vedlikehold av kirker og kirkegårder er en vesentlig del av kirkeforvaltningen. I tillegg til at kirkene er i bruk som menighetskirker, er de blant våre fremste kulturminner. Arbeidet med å sikre og vedlikeholde kirkebyggene har hatt høy prioritet de siste årene. Det vises til nærmere omtale under kap. 1590, post 72.

De organisatoriske rammene for prestatetjenesten har vært under vesentlig endring i senere år. Formålet med de tiltak og endringer som er gjennomført, har vært å bedre rammevilkårene for tjenesten, til beste for menighetene og den enkelte prest. Gjennom prostereformen er det lagt til rette for bedre ledelse og mer samarbeid mellom prestene i et prosti. Nye ordninger, blant annet for beredskap, har gitt prestene mer forutsigbar fritid. En viktig utfordring for prestatetjenesten i tiden framover, er den generelt vanskelige rekrutteringssituasjonen, jf. omtale under kap. 1591.

Kap. 1590 Kirkelig administrasjon

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsutgifter	194 081	201 008	207 648
21	Spesielle driftsutgifter	29 017	27 616	28 472
70	Demokratireformen, <i>kan overføres, kan nyttes under post 01</i>	1 950	65 860	
71	Tilskudd til kirkelige formål	195 777	203 430	209 730
72	Tilskudd til kirkelig virksomhet i kommunene	10 000	10 000	10 000
73	Tilskudd til virksomheten ved Nidaros domkirke	3 000	3 000	3 000
74	Tilskudd til Oslo domkirke	1 000	1 000	1 000
75	Trosopplæring, <i>kan overføres, kan nyttes under post 01</i>	159 006	177 870	182 900
76	Tilskudd til forsøks- og utviklingstiltak i kirken, <i>kan overføres</i>	4 110		
79	Til disposisjon, <i>kan overføres</i>	480	500	500
	Sum kap. 1590	598 421	690 284	643 250

Innledning

Kapitlet omfatter driftsutgifter til Kirkerådet, bispedømmerådene og biskopene, foruten tilskudd til kirkelige formål, blant annet til trosoppføringsreformen, Sjømannskirken og døvemenighetene.

Mål og prioriteringer 2012

Den norske kirke skal være en landsdekkende, lokalt forankret kirke som inviterer mennesker i alle aldre og livssituasjoner til tro og fellesskap. Kirken skal bidra til å styrke lokalsamfunn, målbar menneskeverdet og utfordre til solidaritet.

Bevilgningene under kapitlet skal understøtte Kirkemøtets mål for Den norske kirke som en bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke.

Kirkerådets og bispedømmerådernes oppgaver og ansvarsområde er regulert i kirkeloven og følger også av vedtak som Kirkemøtet gjør. Viktige oppgaver er av forvaltningsmessig karakter, ikke minst overfor prestetjenesten, jf. ellers målene for prestetjenesten under kap. 1591.

Kirkerådet og bispedømmerådene skal legge til rette for at Kirkemøtets mål og strategier kommer til anvendelse i menighetene. På grunnlag av Kirkemøtets visjonsdokument for Den norske kirke i perioden 2009–2014 og tilhørende plan-

verk, jf. ovenfor, har Kirkemøtet bestemt at følgende satsingsområder skal ha særlig prioritet i kirken og i menighetene framover:

- kirkens gudstjenesteliv skal fornyes slik at det gir rom for større fleksibilitet og valgfrihet i menighetene, mer involvering fra flere deltakere og sterkere stedlig forankring
- trosoppføringsreformen skal videreføres, med sikte på å utvikle et systematisk og sammenhengende trosoppføringstilbud for alle dømte mellom 0 og 18 år
- menighetenes diakonale omsorgstjeneste skal styrkes, slik at den kommer til uttrykk gjennom nestekjærlighet, inkluderende fellesskap, vern om skaperverket og kamp for rettferd
- kirken skal videreutvikle og styrke sin rolle som kulturformidler, ved å satse på bredde, kvalitet og samspill mellom amatører og profesjonelle aktører
- samisk kirkeliv skal utvikles i pakt med samiske tradisjoner og samisk selvforståelse, som en nødvendig og likeverdig del av Den norske kirke

Målene retter seg mot arbeidet i menighetene, som er rettslig og økonomisk selvstendige enheter. Mål for deres arbeid som Kirkemøtet gjør vedtak om, kan ikke binde menighetene, men det forventes at menighetene følger opp Kirkemøtets vedtak og mål. Kirkerådet og bispedømmerådene

vil tydeligere være forpliktet på mål satt av Kirke-møtet.

De bevilgninger som gis over statsbudsjettet til Kirkerådet og bispedømmerådene over kap. 1590 er blant annet knyttet til disse rådernes inn-sats og oppfølging overfor menighetene, ikke minst på områder som følger av Kirkemøtets ved-tak, som for eksempel gudstjenestereformen. Til-svarende er det Kirkerådet og bispedømmerå-dene som må utvikle metoder og indikatorer som grunnlag for å dokumentere resultater og vurdere i hvilken grad de mål som er satt, er oppfylt.

Budsjett 2012

Post 01 Driftsutgifter

Posten skal dekke driftsutgiftene for bispedøm-merådene og biskopene, utgiftene til Kirkemøtet og Bispemøtet. Liturgisk senter, lokalisert til Erkebisppegården i Trondheim, finansieres også over posten. Under posten er det også budsjettet utgifter som Kirkerådet og bispedømmerådene har til trosopplæringsreformen. For 2012 er disse budsjettet med 20,1 mill. kroner, jf. omtale under post 75.

Det 12. bispeembetet med hovedfunksjon som preses i Bispemøtet ble opprettet i 2011, med sete i Trondheim. Samtidig ble Bispemøtet styrket. De budsjettmessige sider ved saken er innarbeidet under posten.

Kirkerådet gjorde i 2008 vedtak om flytting av Samisk kirkeråd til Tromsø. Plan for samisk kir-keliv, som Kirkemøtet vedtok våren 2011, gir saken høy prioritet. Det er under posten innarbei-

det en budsjettøkning på 400 000 kroner til Kirke-rådet for å dekke økte utgifter ved flytting av Samisk kirkeråd til Tromsø.

I forhold til 2011 er bevilgningen under posten økt med 900 000 kroner som følge av at utgiftene til produksjon av kirkelig tjenestestatistikk er overført fra kap. 1591, post 01. Posten er videre økt med 1,150 mill. kroner som følge av at utgifter knyttet til en stilling som kirkegårdskonsulent er overført fra kap. 1592, post 01. Utover dette inne-bærer forslaget under posten en videreføring av bevilgningen i 2011.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Bevilgningen under posten dekker utgiftene til ulike prosjekter og tiltak i regi av de kirkelige rådene som finansieres ved eksterne midler. Bevilgningen kan bare nyttes i samme omfang som det kan skaffes inntekter.

Post 70 Demokratireformen, kan overføres, kan nyttes under post 01

Kirkevalgene i 2009 og 2011 er finansiert av bevilgninger under posten. Som følge av at det ikke skal gjennomføres kirkevalg i 2012, er det ikke ført opp bevilgningsforslag for 2012.

Post 71 Tilskudd til kirkelige formål

Bevilgningen under denne posten gjelder tilskudd til de formål som er ført opp i tabellen:

	(i 1000 kroner)	
	2011	2012
Sjømannskirken	66 900	69 000
Døvekirkene	9 600	9 900
Kristent Arbeid Blant Blinde	300	300
Stiftelsen Kirkeforskning	5 700	5 850
Diakoni, undervisning og kirkemusikk	116 210	119 810
Kirkens ressurscenter mot vold og overgrep	2 100	2 165
Samisk bibeloversettelse	1 450	1 500
Nidaros pilegrimsgård	1 170	1 205
Sum	203 430	209 730

Tilskudd til Sjømannskirken – Norsk kirke i utlandet

På vegne av Den norske kirke skal Sjømannskir-

ken ivareta den kirkelige betjeningen av nord-menn i utlandet.

I tillegg til statstilskuddet blir Sjømannskir-kens virksomhet finansiert gjennom ofringer,

gaver og innsamlingsaksjoner, bidrag fra lag og foreninger, tilskudd fra oljeselskap og rederieringen mv. Sjømannskirkens hovedregnskap, som inkluderer alle personalutgiftene, viste i 2010 samlede utgifter på 158 mill. kroner. I tillegg kommer utgifter ved utestasjonene. Arbeidet ved utestasjonene (sjømannskirkene) er det sentrale i Sjømannskirkens virksomhet, samtidig som ambuleringer har fått økt betydning i senere år. I 2010 hadde Sjømannskirken 32 faste stasjoner og åtte ambuleringer. Sjømannskirken er til stede på alle kontinenter i mer enn 80 land. Det diakonale behovet ved flere stasjoner er økende. Sjømannsmisjonen registrerer en særlig økning i sosialsaker der barn er involvert.

Statstilskuddet til Sjømannskirken i 2011 gir dekning for 109 årsverk, hvorav 8 årsverk ved den hjemlige administrasjonen. For 2012 foreslås et tilskudd på 69 mill. kroner, som er en prisjustert videreføring av tilskuddet for 2011. Det er i budsjettforslaget lagt til grunn samme antall årsverk som i 2011. Tilskuddet per årsverk vil etter dette øke fra 614 000 kroner i 2011 til 633 000 kroner i 2012.

Tilskudd til døvekirkene

Bestemmelsen i kirke-loven som regulerer kommunenes økonomiske ansvar overfor kirken, gjelder ikke for døvemenighetene. Finansieringen av det kirkelige arbeidet for døve skjer i hovedsak gjennom tilskudd fra staten. Arbeidet skjer med utgangspunkt i døvemenigheter i Oslo, Bergen, Stavanger, Trondheim og Møre. Det statlige tilskuddet skal blant annet bidra til at gudstjenester for døve kan avholdes, at andre kirkelige tjenester kan ytes og at det er tilstrekkelig administrativ hjelp for Døvekirkenes fellestråd, som er et fellestråd for alle døvemenighetene. Bevilgningsforslaget under posten representerer en prisjustert videreføring av bevilgningen i 2011.

Til nå har departementet forestått utbetaling og oppfølging av tilskuddet, med direkte kontakt med Døvekirkenes fellestråd om disponering av tilskuddet mv. Departementet ser det som naturlig at Kirkerådet får denne oppgaven i framtiden, og har tatt spørsmålet opp med Kirkerådet og døvemenighetene.

Tilskudd til Kristent Arbeid Blant Blinde

Tilskuddet til Kristent Arbeid Blant Blinde (KABB) gis som generell driftsstøtte til utgivelse av kristen litteratur mv. for blinde og svaksynte. For 2012 foreslås det en driftsstøtte på 300 000

kroner. Til bibliotekdrift mottar KABB dessuten statstilskudd fra Kulturdepartementet over kap. 326.

Tilskudd til Stiftelsen Kirkeforskning

Stiftelsen Kirkeforskning (KIFO) ble opprettet etter vedtak i Kirkemøtet i 1993 med formål å drive forsknings-, utrednings- og utviklingsarbeid innenfor fagfeltene kirke, religion og livssyn, og å formidle forskning og forskningsresultater til menigheter, samfunnet og den offentlige debatt. KIFO har i løpet av få år blitt en sentral forskningsinstitusjon innenfor religions- og livssynsområdet, med et stort antall forskerpublikasjoner per år og aktiv kommunikasjon med ulike brukergrupper og offentligheten. KIFO utarbeider årlig en tilstandsrapport for Den norske kirke, der utvalgte tema belyses nærmere. I tillegg til det statlige driftstilskuddet finansieres virksomheten ved oppdragsvirksomhet og medlemskontingenter fra andre kirkelige institusjoner. Samlede inntekter for KIFO i 2010 var 7,8 mill. kroner, hvorav statstilskuddet utgjorde 5,5 mill. kroner. For 2012 foreslås en prisjustert videreføring av bevilgningen i 2011.

Tilskudd til diakoni, undervisning og kirkemusikk

Målsettingen med tilskuddet er å stimulere til innsats innen kirkelig undervisning og diakoni i menighetene og til kirkemusikalsk arbeid ved landets domkirker. Det er bispedømmerådene som disponerer tilskuddet under posten, som i hovedsak anvendes som tilskudd til de kirkelige fellestrådene til dekning av lønnsutgifter for kateketer og diakoner. I 2010 ble det fra denne posten gitt tilskudd til 155 diakonstillinger og 138 kateketstillinger. Det er fra tidligere forutsatt at minst 1 mill. kroner av bevilgningen skal nyttes til kirkemusikalsk arbeid ved domkirkene. Under posten er også innarbeidet 1 mill. kroner til kurs og opplæring for medlemmer av fellestråd og menighetsråd m.fl.

Bevilgningsforslaget under posten representerer en prisjustert videreføring av bevilgningen for 2011.

Tilskudd til kirkens ressurscenter mot vold og overgrep

Kirkens ressurscenter mot vold og overgrep ble stiftet i 1996 med bakgrunn i vedtak i Kirkerådet. For å styrke ressurscenterets finansieringsgrunnlag har det vært gitt statstilskudd siden 2003. I

2010 svarte statstilskuddet til ca. 40 pst. av senterets inntekter. Foruten statstilskuddet finansieres senteret gjennom bidrag fra kirkelige samarbeidspartnere. Samfinansieringen bidrar til å bekrefte og sikre senterets kirkelige forankring.

Tilskudd til samisk bibeloversettelse

Fra posten gis tilskudd til oversettelse av bibelske tekster til lule-, sør- og nordsamisk. Siden 1998 har tilskuddet i hovedsak gått til oversettelse av Det gamle testamente til nordsamisk. Det Norske Bibelskap er mottaker av tilskuddet.

Til nå har departementet forestått utbetaling og oppfølging av tilskuddet, med direkte kontakt med Bibelselskapet om disponeringen mv. Departementet ser det som naturlig at Kirkerådet/Samisk kirkeråd for framtiden får oppgaven med å forvalte tilskuddet, og har tatt spørsmålet opp med Kirkerådet og Bibelselskapet.

Nidaros pilegrimsgård – nasjonal pilegrimssatsing

Nidaros pilegrimsgård tar i mot pilegrimer som kommer til Nidaros. Pilegrimsgården drives som et ressurs-, kompetanse- og retreatsenter. I tillegg skal pilegrimsgården ivareta funksjonen som regionalt pilegrimskontor i Trøndelag. Nidaros pilegrimsgård representerer en styrking av Trondheim og Nidaros som et kirkelig tyngdepunkt og er viktig for å videreutvikle pilegrimstradisjonene både ved Nidaros domkirke og i landet for øvrig. Pilegrimsgården er etablert som en stiftelse og finansieres gjennom offentlige tilskudd og brukerbetaling. Den offentlige støtten gis fra stat, kommune og fylke, fordelt med 60/20/20.

For å understøtte utviklingen av pilegrimstradisjonene i Norge, er det opprettet fem regionale pilegrimskontorer (Oslo, Gran, Hamar, Hundorp og Dovre). Et nasjonalt pilegrimssenter i Trondheim ble midlertidig etablert i 2011 av Riksantikvaren.

Post 72 Tilskudd til kirkelig virksomhet i kommunene

Det har under denne posten i flere år vært avsatt midler til sentrale tiltak for kirkebyggene og kirkenes forvaltning. Midlene forvaltes i hovedsak av den kirkelige arbeidsgiver- og interesseorganisasjonen KA og har vært innrettet mot etablering av en sentral forsikringsordning for kirkebygg, oppbygging og drift av en nasjonal kirkebyggdatabase, brann- og innbruddsforebyggende tiltak,

rådgivning innen oppvarming/inneklima, foruten formidling og forskningsbasert dokumentasjonsarbeid om kirker. KA har etter dette bygget opp betydelig egenkompetanse innen kirkebygg og kulturminneforvaltning.

I perioden 2005–2010 er det bevilget rundt 112 mill. kroner til KA for å ivareta oppgaver innen kirkebyggfeltet, hvorav 30 mill. kroner har gått til landsomfattende tilstandsundersøkelser av landets kirker, 12 mill. kroner har vært budsjettert for brann- og innbruddsforebyggende tiltak og vel 20 mill. kroner til etablering og drift av kirkebyggdatabasen. Basen driftes av KA og består av moduler for forvaltning, drift og vedlikehold, inventar, energi, orgler m.m. Den er et verktøy blant annet for kirkeeierne (fellesrådene) i den daglige bygningsforvaltningen. Deler av databasen er gjort tilgjengelig for allmennheten som en kilde til kunnskap og økt bevissthet om kirkene som kulturminner. Nær 90 pst. av fellesrådene er registrert som brukere av kirkebyggdatabasen, og ca. 80 pst. av fellesrådene brukte databasen i varierende grad i 2010.

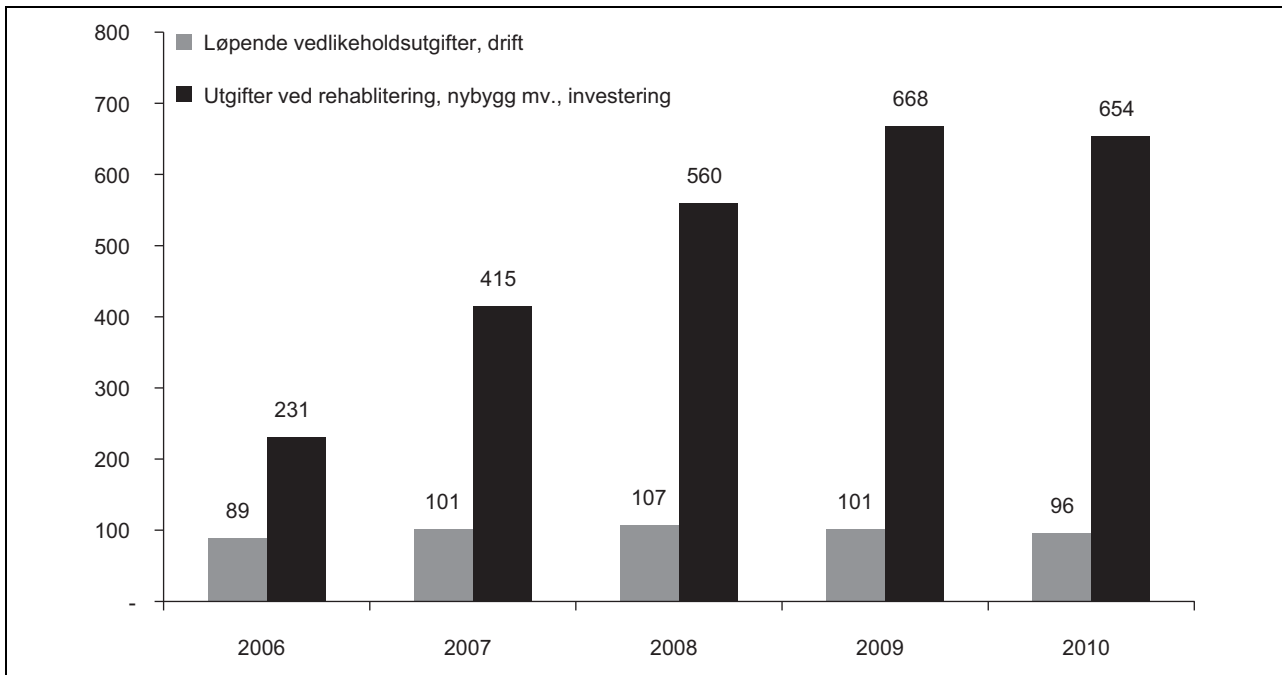
Tilskuddet fra post 72 har bidratt til etableringen av en sentral forsikringsordning for kirkebygg. 80 pst. av kirkene inngår i forsikringsordningen, med en samlet forsikringssum på ca. 30 mrd. kroner. Grunnkapitalen i ordningen ble redusert fra nær 70 mill. kroner ved utgangen av 2009 til noe under 60 mill. kroner ved utgangen av 2010. Statens tilskudd til forsikringsordningen opphørte fra 2009.

Departementet foreslår at tilskuddet under post 72 til KA holdes på samme nivå i 2012 som i 2011. Det vil ligge til KA å prioritere bruken av midlene på tiltak til beste for kirkebyggene, i samarbeid med departementet og fagmiljøene på området.

Norsk institutt for kulturminneforskning har over flere år fått et tilskudd på 1 mill. kroner til et elektronisk, forskningsbasert dokumentasjonsarbeid som utføres overfor kirkene. Tilskuddet foreslås opprettholdt i 2012.

Kirkebyggenes istandsettings- og vedlikeholdsbehov

Tilstandsrapporter og undersøkelser i regi av Riksantikvaren og KA har tidligere avdekket et etterslep i vedlikeholdet av kirkebyggene. Dette ble i 2004/2005 beregnet til ca. 5 mrd. kroner for alle kirkebygg. I tillegg kommer utgifter til oppgradering og ombygging. De senere år er innsatsen for å sette i stand kirkebyggene vesentlig forsterket. Blant annet har den generelle styrkingen

Figur 5.2 Kirkebyggene. Fellesrådenes utgifter til ordinært vedlikehold og til istandsetting (rehabilitering), nybygg mv. i perioden 2006–2010 (i mill. kroner).

av kommuneøkonomien og rentekompensasjonsordningen for kirkebygg bidratt til dette.

I 2005 hadde 33 av landets 426 fellesråd bygge-/rehabiliteringsprosjekter på sine kirkebygg med utgifter på minst 1 mill. kroner. I 2009 var antallet økt til 90 og i 2010 gjaldt dette for 88 fellesråd. Kirkeregnskapene viser at vedlikeholds- og investeringsutgiftene til kirkebygg har hatt en vesentlig økning de seneste år, jf. figur nedenfor.

Under rentekompensasjonsordningen for istandsetting av kirkebygg ble investeringsrammen utvidet med 400 mill. kroner i 2011, jf. Prop. 1 S (2010–2011) *Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet*. Gjennom ordningen kompenserer staten for renteutgiftene ved investeringer til istandsetting av kirker, inventar og utsmykning. Samlet investeringsramme for ordningen utgjør 2,9 mrd. kroner i 2011. Siden ordningen ble etablert i 2005, er det gitt tilsagn om rentekompensasjon til prosjekter ved i alt 605 kirker fordelt på 255 kommuner. Det foreslås ikke ny investeringsramme for 2012. Etterspørselen etter ordningen har utover i 2011 vært lav sammenliknet med tidligere år. Per 1. september 2011 er det gitt tilsagn om rentekompensasjon for 140 mill. kroner av rammen på 400 mill. kroner for 2011.

Ordningen administreres av Husbanken og budsjetteres under Kommunal- og regionaldepartementet, jf. kap. 582, post 61.

KA gjennomførte i 2009/2010 en undersøkelse av vedlikeholdstilstanden for kirkene. Rapporten «*Vel bevart? En tilstandsrapport for norske kirker 2009/2010*» ble ferdigstilt høsten 2010. Prosjektet ble finansiert med tilskudd fra Riksantikvaren og Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet, og omfattet blant annet kontroll av elektriske anlegg, lynvernanlegg, elektriske varmeovner og kirkenes bygningsmessige tilstand med hensyn til vedlikehold og istandsetting. Materialet som er kommet til gjennom prosjektet, gir kommunene og de kirkelige fellesrådene detaljert kunnskap om tilstand og sikringsbehov ved hver enkelt kirke. Etter kirkeloven ligger ansvaret for å iverksette sikringstiltak hos kommunen og kirkeier (menighetsråd/kirkelig fellesråd).

Post 73 Tilskudd til virksomheten ved Nidaros domkirke og post 74 Tilskudd til Oslo domkirke

Målsettingen med tilskuddet under postene er å styrke den kirkelige og musikalske virksomheten ved domkirkene i Nidaros og Oslo utover det som følger av vedkommende kommunes økonomiske ansvar. Statstilskuddet har bakgrunn i Nidarosdomens karakter som nasjonalhelligdom, og i at Oslo domkirke har enkelte riksdekkende oppgaver. Tilskuddet under postene foreslås videreført på samme nivå som i 2011 med 3 mill. kroner til

Nidaros domkirke og 1 mill. kroner til Oslo domkirke.

Post 75 Trosopplæring, kan overføres, kan nyttes under post 01

Trosopplæringsreformen ble iverksatt i 2004 med bakgrunn i Innst. S. nr. 200 (2002–2003) og St.meld. nr. 7 (2002–2003) *Trusopplæring i ei ny tid*. Reformens mål er at kirken kan tilby et systematisk og sammenhengende trosopplæringstilbud til alle døpte i alderen 0-18 år. Som veiledende dimensjoneringsnorm for opplæringen ble det tatt utgangspunkt i et opplæringsomfang på rundt 315 timer for den enkelte, fra dåpen til fylte 18 år. Dette er siden lagt til grunn og innarbeidet i den nasjonale planen for trosopplæring som Kirkemøtet vedtok i 2009. I stortingsmeldingen om reformen ble det lagt til grunn et budsjettmål på ca. 250 mill. kroner for reformens gjennomføring.

Reformen er basert på at opplæringstilbudet skal være lokalt forankret, tilpasset ulike alderstrinn og tilrettelagt slik at det når ut til bredden av alle døpte. Kirkerådet er gitt ansvaret for reformens gjennomføring og å fordele bevilgningen på bispedømmer, menigheter og reformtiltak for øvrig. Tilskuddet under posten benyttes i hovedsak som tilskudd til trosopplæring i menighetene. Deler av midlene benyttes til regionale og nasjonale metode- og utviklingsprosjekter, mentorordninger, kompetansenettverk, forskning, evaluering og informasjonstiltak. For en nærmere omtale av reformens status, vises til rapportomtalen nedenfor.

Etter at den femårige forsøks- og utviklingsfasen ble avsluttet i 2008, gikk reformen over i gjennomføringsfasen fra 2009. Menighetene innlemmes i gjennomføringsfasen prosti for prosti. Tildelingen til disse skjer ikke lenger etter en søknadsprosess, slik som i forsøksfasen, men på bakgrunn av nøkkeltall og nasjonale tildelingskriterier. Hvor mange menigheter og prostier som hvert år kan innlemmes i reformen, bestemmes av de årlige bevilgningene til reformen.

I august 2011 mottar i alt 829 av landets 1 282 menigheter tilskudd fra reformens bevilgning over post 75. 453 menigheter er ennå ikke innfaset i reformen.

I St.meld. nr. 7 (2002–2003) *Trusopplæring i ei ny tid*, jf. Innst.S. nr. 200 (2002–2003), ble det som nevnt lagt til grunn en budsjettmessig opptrapping til rundt 250 mill. kroner for gjennomføring av reformen. Tidsperspektivet var anslått til fem til ti år. I meldingen ble det understreket at en slik opptrappingsplan hvert år måtte vurderes i lys av

den aktuelle budsjettsituasjonen. For 2012 foreslås det en bevilgning under posten på 182,9 mill. kroner. I tillegg kommer 20,1 mill. kroner budsjettet under kap. 1590, post 01. Samlet bevilgning til reformen vil dermed være kommet opp i 203,0 mill. kroner, som er en økning på 6 mill. kroner i forhold til 2011.

Som nevnt inngår opptrappingsplanen og de årlige bevilgningene til reformen i de alminnelige vurderinger av budsjettsituasjonen fra år til år. Det er etter dette ikke mulig å si noe om framdriften i den videre budsjettmessige opptrappingen eller når reformen kan regnes som fullfinansiert.

Dersom Kirkerådet ved disponeringen av bevilgningen under post 75 finner grunn til å prioritere tiltak som etter sin art skal utgiftsføres under post 01, vil det være adgang til dette gjennom stikkordsfullmaktene på posten.

Post 76 Tilskudd til forsøks- og utviklingstiltak i Den norske kirke, kan overføres

Posten ble avviklet fra 2011. Det vises ellers til omtale under kap. 1500, post 21 og kap. 1561, post 22.

Post 79 Til disposisjon, kan overføres

Departementet mottar gjennom året søknader om økonomisk støtte fra ulike institusjoner, organisasjoner eller personer, for eksempel til ulike kirkelige arrangementer, kirkejubileer m.m. Formålet med tilskuddet under posten er å ha et beløp til disposisjon for denne type enkelttiltak som departementet blant annet ut fra helhetskirkelige hensyn ser det som verdifullt å bidra til realiseringen av. De enkelte tilskudd varierer i størrelse, avhengig av tiltakets formål, finansieringsbehov m.m.

Rapport 2010

I Prop. 1 S (2009–2010) *Kultur- og kirkedepartementet* ble det trukket opp følgende mål for bevilgningene til Kirkerådet, bispedømmerådene og biskopene:

- videreføring av demokratireformen i Den norske kirke, herunder evaluering av kirkevalgene i 2009, jf. den politiske avtalen 10. april 2008 om forholdet mellom staten og Den norske kirke, St.meld. nr. 17 (2007–2008) *Staten og Den norske kirke* og Innst. S. nr. 287 (2007–2008). Målet for demokratireformen er at kirkens organer får en sterkere demokratisk legitimitet og forankring blant kirkemedlemmene

- videreføring av trosopplæringsreformen i samsvarende med de retningslinjer og forutsetninger som gjelder for reformen, jf. St. meld. nr. 7 (2002–2003) *Trosopplæring i ei ny tid*. Målet er et systematisk og sammenhengende tilbud om trosopplæring for alle døpte fram til fylte 18 år. Tilbudet skal være lokalt forankret, tilpasset ulike alderstrinn og tilrettelagt slik at det når ut til bredden av alle døpte
- det skal legges til rette for lokalt forsøks- og utviklingsarbeid, blant annet gjennom økt samarbeid på tvers av menighets- og kommunegrensene, slik at kirkens organisering og forvaltning er funksjonell, kostnadseffektiv og brukerorientert. Tilsvarende mål gjelder for Kirkerådets og bispedømmerådene egen organisasjon og forvaltning

Demokratireformen

Demokratireformen er nært knyttet til utprøving av nye valgeregler ved kirkevalgene i 2009 og 2011 (valg til bispedømmeråd/Kirkemøtet og menighetsråd). I Prop. 1 S (2010–2011) *Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet*, under kap. 1590 og «Rapport 2009» er kirkevalgene 2009 og erfaringene fra disse særskilt omtalt.

I revidert budsjett for 2010 ble det under kap. 1590, post 01 bevilget 6 mill. kroner til Kirkerådets forberedelser av kirkevalgene i 2011. Høsten 2010 ble det utarbeidet en ny kommunikasjonsplan for valgene, og Kirkerådet påbegynte samtidig arbeidet med valgmateriell, valghåndbok, opplæring av medarbeidere og å forbedre de tekniske systemløsningene for valgene. I tråd med hovedkonklusjonene fra evalueringsrapporten for kirkevalgene i 2009, fastsatte Kirkemøtet i november 2010 reviderte valgeregler for valgene i 2011. Også flere av bispedømmene påbegynte forberedelsene av valgene i løpet av 2010. Det er Kirkerådet som er ansvarlig for forberedelsene og den praktiske gjennomføringen av valgene, og som skal sørge for at den faglige evalueringen av valgene i 2009 og 2011 foreligger ved årsskiftet 2011/2012.

Trosopplæringsreformen

Trosopplæringsreformen er et hovedsatsingsområde i Den norske kirke. Reformen bygger på et helhetlig læringssyn der læring skjer gjennom undervisning og deltakelse. Opplæringen i den enkelte menighet er basert på lokale planer, som utvikles over tid innenfor de faser, rammer og retningslinjer som gjelder for reformen. I reformens første fase, dvs. forsøksfasen fra 2004 til 2009, ble

reformen prøvd ut i utvalgte menigheter etter årlige søknadsprosesser. Forsøksfasen har vært gjenstand for en omfattende forskningsbasert evaluering.

Fra 2009 gikk reformen over i gjennomføringsfasen. Basert på blant annet erfaringer fra forsøksperioden og nasjonal plan for trosopplæring som Kirkemøtet vedtok i 2009, skal menighetene i gjennomføringsfasen innen tre år utforme et systematisk og sammenhengende opplæringstilbud for reformens målgruppe, dvs. alle døpte i alderen 0-18 år. De lokale planene skal godkjennes av biskopen. Innordningen av menighetene i gjennomføringsfasen skjer prostivis, i takt med bevilgningene til reformen. Når menighetenes opplæringsplaner er godkjent av biskopen, regnes gjennomføringsfasen som avsluttet. Menighetene er da kommet over i en driftsfase.

I august 2011 er 677 av landets 1 282 menigheter i gjennomføringsfasen, fordelt på 55 prostier. Ytterligere 152 menigheter er omfattet av reformen fra tidligere gjennom forsøksfasen. Disse er lokalisert i de resterende 52 prostiene som ennå ikke er kommet over i gjennomføringsfasen. 453 menigheter er ikke innfaset i reformen. 829 av alle landets menigheter, dvs. en andel på 65 pst., mottar etter dette tilskudd til trosopplæringen.

Reformens målgruppe omfatter ca. 800 000 barn og unge. 525 000 av disse, dvs. 66 pst., er hjemmehørende i de menigheter som mottar tilskudd gjennom trosopplæringsreformen. Reformen har vitalisert trosopplæringen i alle landets menigheter. Også menigheter som ikke mottar tilskudd, søker å tilrettelegge for en styrket trosopplæring i tråd med reformen.

Det varierer hvor langt menighetene har kommet i å utvikle et sammenhengende og systematisk trosopplæringstilbud til alle døpte. Utforming og gjennomføring av lokale opplæringsplaner er krevende. Det innhentes årlig data som belyser utvikling i omfanget av tilbudet, av oppslutning, fordeling på alderskategorier, kjønn osv. Disse gjør det mulig å følge reformens utvikling i menighetene fra år til år, og vil gi verdifull kunnskap for videre evaluering av reformen, for justeringer i planer, tiltak mv. Det tar imidlertid tid å innarbeide opplæringstilbud som ivaretar reformens breddeperspektiv. Reformens betydning og virkninger må vurderes over lengre tidsrom. Utvikling av metoder for datainnsamling som belyser viktige utviklingstrekk, er en viktig del av Kirkerådets oppgaver på reformens område.

Rapporteringen fra menighetene viser at deltakelsen i menighetenes opplæringstiltak generelt er størst i mindre menigheter. I aldersgruppene er

det flest tilbud blant 4-åringer. For 2010 har Kirkerådet opplyst at menighetene har rapportert både på nyutviklede og tidligere etablerte tiltak. Dette er gjort for å gi et mer helhetlig bilde av oppslutningen. Det er for 2010 rapportert om totalt ca. 2 700 tiltak. Menighetene ble for 2010 særlig bedt om å rapportere om oppslutningen på seks utvalgte tiltak som kunne tjene som indikator for reformens oppslutning: Dåpssamtalen, utdelingen av 4-årsbok, breddetiltak for 6-åringer, arrangementet «Lys Våken» for alle 11-åringer, konfirmasjonen, samt et breddetiltak for 16-åringer (året etter konfirmasjonen). Den gjennomsnittlige oppslutningen for disse tiltakene er regnet til 57 pst., med en variasjonsbredde fra 40 til 75 pst. mellom bispedømmene. Størst oppslutning var det for konfirmasjonen og dåpssamtalen. Stiftelsen Kirkeforskning (KIFO) har særskilt analysert de tre tiltakene som retter seg mot henholdsvis 4-, 11- og 16-åringene. Ifølge KIFO hadde utdelingen av 4-årsboken en gjennomsnittlig oppslutning på 50 pst. med en variasjonsbredde fra i snitt ca. 70 pst. for menighetene i Møre bispedømme til i snitt ca. 30 pst. for menighetene i Oslo bispedømme. For arrangementet «Lys Våken», som er et årlig overnattingsopplegg for 11-åringer i menighetens kirke, ble det rapportert en gjennomsnittlig deltakerprosent på 26, med størst oppslutning i menighetene i Nord-Hålogaland bispedømme (56 pst.) og lavest i Borg (16 pst.). Tiltak for 16-åringer hadde en langt svakere oppslutning. Denne var i gjennomsnitt på ca. 10 pst. Rapporteringen fra menighetene har ulik kvalitet og KIFO understreker at det er usikkerhet ved datagrunnlaget.

I samarbeid med en rekke faginstitusjoner og kristne organisasjoner er det etablert omfattende støtteordninger for reformen i form av kurs og konferanser, materiellutvikling, mentortjeneste, utviklings- og evalueringsprosjekter. I tillegg til den nasjonale planen for trosopplæring, foreligger det en egen plan for samisk trosopplæring. Også i 2010 er det gjennomført særskilte tiltak og prosjekter for å legge til rette for at alle, også barn med særskilte behov, skal få mulighet til likeverdig deltakelse.

Reformen har tidligere vært gjenstand for omfattende evalueringer. For perioden 2011–2013 er Stiftelsen Kirkeforskning tildelt evalueringsoppdrag, som blant annet omfatter evaluering av reformens gjennomføringsfase. Viktige deler av oppdraget er også videreutvikling av metodikk for innhenting og kvalitetssikring av data om opplæ-

ringstilbudenes omfang, oppslutning m.m., jf. ovenfor.

Av den samlede oppslutningen på tiltak i 2010, er fordelingen mellom jenter og gutter regnet til henholdsvis 54 og 46 pst. Reformen har medført opprettelse av mange nye stillinger, fordelt på vel 300 ansatte. I tillegg utløser reformen et betydelig frivillig engasjement i menighetene. Det er i 2010 registrert nærmere 11 000 frivillige medarbeidere med oppgaver i tilknytning til reformen. Kvinneandelen blant disse er på 63 pst. Den nasjonale trosopplæringskonferansen, som er en årlig fag- og inspirasjonssamling for medarbeidere innen trosopplæringen, samlet i 2010 om lag 1 300 deltakere.

Forsøks- og utviklingsarbeid

Det er i årene 2003–2010 gitt tilskudd til en rekke lokale forsøk og utviklingsprosjekter i Den norske kirke. Forsøkene har involvert mange menigheter og kirkelige felleråd. I tillegg er det flere steder gjennomført forsøk med sammenslåing av menighetsråd. Kirkerådet og den kirkelige arbeidsgiver- og interesseorganisasjonen KA har forvaltet tilskuddene og hatt et særlig ansvar for å identifisere og følge opp de ulike prosjektene. Det fremste formålet med forsøk og tiltak på området, har vært å vinne erfaringer med nye samarbeidsformer på tvers av kommune- og soknegrenser. På grunnlag av erfaringene har KA utviklet modeller for interkommunalt kirkesamarbeid, i stor grad etter mønster av tilsvarende modeller fra kommunesektoren.

Erfaringene viser at det er tid- og ressurskrevende å utvikle og etablere samarbeidsmodeller på tvers av kirkestrukturen, men at det er over tid kan oppnås gode effekter og resultater. Med bakgrunn i de erfaringene som er gjort, har KA publisert flere rapporter som skal bidra til spredning av erfaringer, og som også gir ideer, råd og veiledning til praktisk utviklingsarbeid i kirken lokalt.

Kirkerådet og bispedømmerådene har et selvstendig ansvar for å fremme samarbeid på tvers av organisatoriske grenser. Gjennomføringen av trosopplæringsreformen, og den prostivise innlemmingen av nye menigheter i reformen, har mange steder vitalisert et slikt samarbeid. Også gjennomføringen av prostereformen har gitt viktige erfaringer for den videre organisasjonsutviklingen i kirken.

Kap. 4590 Kirkelig administrasjon

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
02	Ymse inntekter	15 437	11 426	11 780
03	Inntekter ved oppdrag	28 922	27 616	28 472
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	583		
18	Refusjon sykepenger	2 770		
	Sum kap. 4590	47 712	39 042	40 252

Post 02 Ymse inntekter

Posten gjelder blant annet inntekter fra salg av materiell som Kirkerådet og bispedømmerådene produserer, og inntekter fra Opplysningsvesenets fond til dekning av administrative utgifter til felleskirkelige tiltak i regi av Kirkerådet og bispedømmerådene, jf. kap. 1590, post 01.

Post 03 Inntekter ved oppdrag

Posten gjelder inntekter fra tidsbegrensede prosjekter og tiltak i regi av de kirkelige rådene som helt eller delvis finansieres av private eller offentlige institusjoner. Posten gjelder dessuten inntekter fra Opplysningsvesenets fond til felleskirkelige tiltak i regi av Kirkerådet og bispedømmerådene, jf. kap. 1590, post 21.

Kap. 1591 Presteskapet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsutgifter	863 199	858 285	873 658
21	Spesielle driftsutgifter	8 115	6 013	6 199
	Sum kap. 1591	871 314	864 298	879 857

Innledning

Kapitlet omfatter bevilgninger til prestatjenesten og til driften av Det praktisk-teologiske seminar, inkludert Kirkelig utdanningssenter i nord.

Mål og prioriteringer 2012

Hovedmålet for bevilgningene til prestatjenesten er at alle menigheter i Den norske kirke har fast geistlig betjening, slik at tjenesten er nærværende i alle lokalsamfunn. Prestenes oppgave er å holde gudstjenester og forrette ved kirkelige handlinger, delta i dåps- og konfirmasjonsundervisning, utøve sjelesorg, forestå syke- og hjemmebesøk, og ellers utføre forkynnende og menighetsbyggende arbeid.

Hovedmålet skal ivaretas ved at:

- prestatjenesten tilpasses lokale forhold og utfordringer

- prestene skal ha gode arbeidsvilkår
- det skal legges til rette for at flere kvinner søker tjeneste som menighetsprester og innehar lederstillinger i kirken
- prestene skal stimuleres til å utvikle kunnskaper, ferdigheter, holdninger og motivasjon for tjenesten
- bispedømmerådene, biskopene og prostene skal ivareta en god ledelse av prestatjenesten og bidra til positivt samvirke mellom prestene, kirkens valgte organer og andre kirkelig tilsatte

Bispedømmene, som forvalter bevilgningene til prestatjenesten, har et særlig ansvar for å ivareta de mål som er satt for tjenesten. Også de mål som Kirkemøtet har fastsatt for Den norske kirke, jf. omtalen under kap. 1590, har relevans for prestatjenesten.

Det praktisk-teologiske seminar og Kirkelig utdanningscenter i nord skal tilby praktisk-teologisk grunnutdanning, foruten etter- og videreutdanning for blant annet prester.

Budsjett 2012

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen under posten skal dekke lønn og andre driftsutgifter for prestatjenesten i menighetene, døveprestatjenesten og fengsels- og studentprestatjenesten. I tillegg dekkes driften av Det praktisk-teologiske seminar og Kirkelig utdanningscenter i nord.

I 2009 ble det under posten gitt en tilleggsbevilgning på 4 mill. kroner, jf. Innst. 53 S (2009–2010) og Prop. 47 S (2009–2010) *Om endringer i statsbudsjettet for 2009 under Kultur- og kirkedepartementet*. I statsbudsjettet for 2011 ble posten styrket med 5 mill. kroner for opprettelse av flere prestestillinger i folkerike områder hvor betjeningssituasjonen er særlig stram.

Rekrutteringssituasjonen for prestatjenesten representerer en betydelig utfordring. For å sikre tilfredsstillende tilgang av prester i årene framover, må det arbeides systematisk med rekrutteringstiltak, både i et kortsiktig og langsiktig perspektiv. I et langsiktig perspektiv framstår trosopplæringsreformen som særlig viktig. I et kortere perspektiv er flere tiltak satt i verk. Dette arbeidet vil fortsette. En særskilt bevilgningsøkning på 2 mill. kroner til tiltak for å styrke rekrutteringen, som første gang kom i 2009, er ført videre i 2012, og vil blant annet bli benyttet til et innføringsprogram for nytilsatte prester, jf. ellers nærmere omtale under «Rapport 2010».

I forhold til 2011 er 900 000 kroner overført fra posten til kap. 1590, post 01 som følge av at utgiftene til produksjon av kirkelig tjenestestatistikk heretter skal belastes dette kapitlet.

For øvrig innebærer forslaget under posten en videreføring av bevilgningen fra 2011.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Post 21 gjelder lønn og driftsmidler til stillinger som finansieres av andre enn staten. I hovedsak dekker posten utgifter til sykehjemsprester i Oslo. Utgiftene refunderes fra Oslo kommune. Bevilgningen kan bare nyttes i samme omfang som det kan skaffes inntekter. Disse budsjetteres under kap. 4591, post 03.

Rapport 2010

De mål som ble trukket opp i 2010 for bevilgningene til prestatjenesten, er i hovedsak de samme som gjelder for 2012, jf. ovenfor.

Bemannings- og rekrutteringssituasjonen

Ved utgangen av 2010 var det tilsatt i overkant av 1 300 prester i de 11 bispedømmene. Antallet prestestillinger tilsvarte omtrent antallet sokn i Den norske kirke. I gjennomsnitt hadde hver av prestene ansvar for å betjene ca. 3 000 kirkemedlemmer.

I 2009 og utover i 2010 ble det i flere bispedømmer gjennomført innstrammingsiltak for å tilpasse aktiviteten til gitte bevilgninger. Det ble på denne bakgrunn gitt en tilleggsbevilgning på 4 mill. kroner høsten 2009. Betjeningssituasjonen for menighetene i 2010 har gjennomgående vært tilfredsstillende. Departementet er generelt tilfreds med de prosesser og tiltak som ble gjennomført i bispedømmene i 2009–2010 i forbindelse med den vanskelige budsjettssituasjonen som oppsto.

Prestenes oppgaver er nært knyttet til gjennomføringen av gudstjenester og kirkelige handlinger. I 2010 var prestene ansvarlig for gjennomføringen av 65 000 gudstjenester, 9 500 ekteskapsvigsler og 38 000 gravferder. Dette innebærer at hver prest i gjennomsnitt forrettet ved 86 gudstjenester og kirkelige handlinger. Tilsvarende tall for året før var 88. Nedgangen skyldes både at bemanningen var noe bedre og at det ble gjennomført noen færre gudstjenester enn året før.

Prestedekningen er noe ulikt fordelt mellom bispedømmene og mellom tettbygde og spredtbygde strøk. Det er en gjennomgående utfordring å sikre tilfredsstillende prestedekning i områder med stor befolkningsvekst og samtidig holde betjeningen i andre områder på et forsvarlig nivå. Bispedømmene arbeider kontinuerlig med å tilpasse bemanningen til endringer i befolkningsstrukturen. Flere av bispedømmene har gjennom de senere årene blant annet omfordelt ressurser for å komme slike strukturelle endringer i møte. I statsbudsjettet for 2011 ble bevilgningene til prestatjenesten økt med 5 mill. kroner for å styrke tjenesten i de områdene av landet som over tid har hatt sterkest befolkningsvekst. Midlene er fordelt på Borg og Stavanger bispedømmer.

De senere år har bispedømmene meldt om økende utfordringer med å rekruttere prester til ledige stillinger. Rekrutteringsutfordringene har særlig gjort seg gjeldende i de nordligste bispe-

dømmene, men også i andre bispedømmer har søkertilgangen vært nedadgående. Alderssammensetningen innen presteskapet tilsier at utfordringene vil kunne tilta i årene framover. Styrket rekruttering til de teologiske lærestedene for utdanning av unge til prestetjeneste, er i denne sammenheng av avgjørende betydning. Samtidig er det behov for å iverksette tiltak som kan bidra til at flere prester forblir i tjenesten. En særskilt arbeidsgruppe har i 2010 arbeidet med rekrutteringsspørsmål og -tiltak. Med bakgrunn i arbeidsgruppens forslag er både bispedømmevise og nasjonale tiltak under iverksetting.

Ved utgangen av 2010 rapporterte bispedømmene om ca. 30 prestestillinger som ikke var besatt etter å ha vært lyst ut en eller flere ganger. De fleste av disse var lokalisert i de tre nordligste bispedømmene. Det er det siste året registrert en viss forbedring i bemannings- og rekrutteringssituasjonen i enkelte bispedømmer. På landsbasis falt andelen stillinger som måtte lyses ut flere ganger fra 27 pst. i 2009 til 19 pst. i 2010. Antallet søknader per utlysning økte fra 4 i 2009 til 5 i 2010. Selv om det er enkelte positive trekk ved rekrutteringssituasjonen, må rekrutteringsutfordringene fortsatt ha høy prioritet, jf. ovenfor.

Ledelse og arbeidsvilkår

Det har over tid vært gjennomført flere tiltak for å bedre prestenes arbeidssituasjon og arbeidsvilkår. Økt begynnerlønn, innføring av beredskapsordning for prester, ny fritidsavtale og ny organisering av prestetjenesten gjennom prostereformen har alle vært viktige tiltak. Prostereformen ble innført i 2004 og innebar en ny organisering av tjenesten med færre tjenestedistrikt. Målet var blant annet å legge til rette for jevnere fordeling av tjenestene mellom prestene, bedre ledelse og større grad av kollegasamarbeid. Det gjenstår fortsatt utfordringer med å ta i bruk de muligheter som reformen åpner for. Det er aktuelt å foreta evaluering av sentrale sider ved prostereformen, for slik å få et samlet grunnlag for videre oppfølging av reformen.

Det er et sentralt mål å øke kvinneandelen i presteskapet og å motivere kvinner til å inneha lederstillinger i kirken. Ved utgangen av 2010 var 26 pst. av prestene kvinner. Andelen har gjennom de senere år vært økende. Også når det gjelder lederstillinger har kvinneandelen vært økende. 23 pst. av biskopene og prostene er nå kvinner. En mer utførlig likestillingsomtale for presteskapet er gitt i proposisjonens del III.

Bispedømmene arbeider kontinuerlig med å styrke samarbeidet mellom embets- og rådslinjen i kirken. Det kirkelige reformarbeidet, særlig representert ved gudstjenestereformen og trosopplæringsreformen, har understreket behovet for et godt samvirke mellom prestene, de kirkelige rådsorganene og andre medarbeidere i kirken. I forbindelse med gjennomføringen av gudstjenestereformen, er det i regi av Kirkerådet og andre kirkelige instanser utviklet et felles opplegg for kursing av prester og andre kirkelig tilsatte.

Å legge til rette for etter- og videreutdanning er en viktig ledelsesoppgave. I 2010 hadde hver prest i gjennomsnitt 6,5 studiedager. Vel 60 pst. av prestene hadde studiepermisjon i løpet av året. Dette er omtrent på samme nivå som tidligere år. En stor del av tilbudet innen etter- og videreutdanningen tilbys fra nasjonalt nivå. Det er gjennomgående høy brukertilfredshet blant prestene på de kurstilbud som gis. Det er samtidig en økende tendens til at det arrangeres egne kurssamlinger i bispedømmene og prostiene, dvs. tilbud som er lokalt forankret.

Stiftelsen Kirkeforskning gjennomførte i 2009 en landsomfattende undersøkelse blant prestene om deres vurdering av sine arbeidsforhold. På flere områder gir prestene uttrykk for en positiv vurdering, men undersøkelsen viser at prestene blant annet etterspør mer kollegialt samarbeid, tydeligere ledelse, mer regulert arbeidstid og fritid og bedre tilrettelegging gjennom en livsfasetilpasset tjeneste. Særlig var dette etterlyst blant yngre og nyutdannede prester. I bispedømmene pågår et arbeid med å følge opp viktige funn fra undersøkelsen. Undersøkelsen danner også et viktig grunnlag for arbeidet med tiltak som kan styrke rekrutteringen til prestetjenesten og å beholde prester i tjeneste, jf. ovenfor.

Det legemeldte sykefraværet blant prester var i 2010 på gjennomsnittlig 4,2 pst., som er en svak nedgang fra tidligere år. Sykefraværet varierer mellom bispedømmene og mellom kjønnene, jf. likestillingsomtalen under del III. Bispedømmene arbeider aktivt med å redusere sykefraværet og å følge opp intensjonene i IA-avtalen. Flere av bispedømmene har i 2010 gjennomført undersøkelser med sikte på å styrke HMS-arbeidet blant prestene.

Det praktisk-teologiske seminar

Det praktisk-teologiske seminar (PTS) og Kirkelig utdanningscenter i nord (KUN), som er organisatorisk knyttet sammen, har i tråd med sitt formål gitt tilbud om praktisk-teologisk grunnutdan-

ning for teologiske kandidater, foruten etter- og videreutdanning for prester m.fl. PTS har innrettet deler av sin fagutvikling mot trosopplæring og gudstjenesteliv, mens KUN vektlegger lokal identitet, samisk kultur og tverrfaglig samarbeid. Begge institusjonene melder om økning i antallet

uteksaminerte studenter, etter flere år med nedgang. I 2010 ble det til sammen uteksaminert 18 studenter fra PTS og KUN, mot 11 i 2009. Gjennomsnittet de siste fem årene har vært rundt 15 uteksaminerte studenter pr. år.

Kap. 4591 Presteskapet

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
02	Ymse inntekter	14 662	13 971	14 404
03	Inntekter ved oppdrag	8 116	6 013	6 199
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	198		
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	5 618		
18	Refusjon sykepenger	20 635		
	Sum kap. 4591	49 229	19 984	20 603

Post 02 Ymse inntekter

Posten gjelder blant annet refusjoner for utgifter til ulike typer samlinger, etterutdanningstiltak mv. som bispedømmene arrangerer for prestene, og refusjoner for utgifter til stillinger som enkelte bispedømmeråd har opprettet i samarbeid med kirkelige fellesråd og andre institusjoner eller organisasjoner, jf. kap. 1591, post 01.

Post 03 Inntekter ved oppdrag

Posten gjelder blant annet inntekter i forbindelse med prestatjenesten ved sykehjem i Oslo kommune og inntekter ved kurs og andre arrangementer, jf. kap. 1591, post 21.

Kap. 1592 Nidaros domkirke m.m.

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
01	Driftsutgifter	55 122	53 023	52 820
	Sum kap. 1592	55 122	53 023	52 820

Innledning

Kapitlet omfatter bevilgninger til Nidaros domkirkes restaureringsarbeider (NDR), som har ansvaret for Nidaros domkirke og Erkebispegården i Trondheim. Kapitlet omfatter også bevilgninger til vedlikehold av utenlandske krigsgraver i Norge.

Mål og prioriteringer 2012

Følgende hovedmål gjelder for bevilgningen under kapitlet:

- Nidaros domkirke og Erkebispegården skal forvaltes slik at bygningene bevares, utvikles og formidles som levende byggverk

Opgaven for Nidaros domkirkes restaureringsarbeider er å forvalte Nidaros domkirke og Erkebispegården i tråd med hovedmålet, i samarbeid med brukere, kirkelige instanser og antikvariske myndigheter. Målet skal nås ved at:

- NDR ivaretar et planmessig vedlikehold av Nidarosdomen og Erkebispegården, basert på forskning og anerkjente konserveringsmeto-

der, gjennom en effektiv organisasjon med høy faglig kompetanse

- NDR forestår formidling av bygningenes historie
- NDR videreutvikles som et nasjonalt kompetansesenter for restaurering av verneverdige bygninger i stein

Målet for forvaltningen av de utenlandske krigsgravene og krigskirkegårdene i Norge, er å holde disse i hevd med den orden og verdighet som deres egenart tilsier.

Budsjett 2012

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningene under posten skal dekke utgifter til antikvarisk vedlikehold av Nidaros domkirke og forvaltning og drift av Erkebispegården. Utgifter til vedlikehold av utenlandske krigsgraver i Norge dekkes også over posten.

Etter at det ble påvist betydelige sopp- og råteskader i Artilleribygningen i Erkebispegården, har det vært arbeidet med planer for rehabilitering. Bygningen er nå fraflyttet, og arbeidet med istandsetting er igangsatt fra høsten 2011. Arbeidet er kostnadskrevende. Tidligere har det vært beregnet at istandsettingen vil kunne koste rundt 18 mill. kroner. Arbeidet må gå over flere år, tilpasset Restaureringens årlige bevilgninger og øvrige oppgaver.

Posten er redusert med 1 150 000 kroner som følge av at lønns- og driftsutgiftene for en stilling som kirkegårds konsulent, som til nå har vært budsjettet under kapitlet, fra 2012 skal belastes kap. 1590, post 01.

Rapport 2010

Nidaros domkirkes restaureringsarbeider forvalter, vedlikeholder og drifter Nidarosdomen, Erkebispegården, et moderne besøkssenter og ytterligere fem verneverdige/ fredete bygninger, som blant annet inneholder verksteder, kontorer og arkiver. Til sammen utgjør bygningsmassen nær 17 000 kvm, foruten utearealer.

Gjenreisningen av Domkirken, som ble igangsatt i 1869, regnes som avsluttet, men det utføres et kontinuerlig restaurerings- og vedlikeholdsarbeid. Oppgavene ivaretas med grunnlag i kontinuerlig overvåking, undersøkelser og et omfattende planverk.

Arbeidet med restaurering av korets søndre fasade og tårn ble avsluttet i 2010. Av andre arbeider utført på Domkirken i 2010, nevnes kartleg-

ging av Kongeinngangen og oppstart av hugging av stein for restaurering av inngangen. I Erkebispegården ble det utført undersøkelser og noe konservering av kalkmaleriene. Innenfor tekniske anlegg er det særlig arbeidet med brannsikring.

Forberedelser for istandsetting av Artilleribygningen pågikk i 2010, jf. omtalen under post 01.

Formidlingen av Nidarosdomen og Erkebispegården som nasjonale og historisk verdifulle byggverk, er en viktig del av NDRs virksomhet. NDR tilrettelegger tilbud for ulike målgrupper, både turister og andre, for regulær omvisning, gir opplæringstilbud for skoleklasser og tilrettelegger utstillinger. I 2010 ble det registrert 333 081 besøkende i Nidarosdomen, mot 355 659 i 2009. Til Riksregalieutstillingen ble det registrert 28 031 besøkende i 2010, mot 31 660 i 2009. Museet i Erkebispegården hadde 41 010 besøkende i 2010, mot 51 835 i 2009. Det var etter dette en nedgang i besøket i alle deler av anlegget, noe som medførte en reduksjon i billettinntekter. Det var først og fremst antallet utenlandske besøkende som gikk ned.

Det legges stor vekt på å videreutvikle håndverksmiljøet ved NDR. Et studietilbud på bachelornivå ved Høgskolen i Sør-Trøndelag i teknisk bygningsvern og restaurering, er tidligere etablert gjennom et samarbeid med NDR. 15 av bachelorstudentene i 2010 var tilsatt ved NDR.

NDR er et nasjonalt kompetansesenter for restaurering av verneverdige bygninger i stein, og skal kunne utføre oppdrag også andre steder i landet. I 2010 ble det blant annet gjennomført et større steinhuggeroppdrag på Ilen kirke i Trondheim, tilstandsundersøkelser for Baroniet i Rosendal og kirker i Halden, Holmestrand og Urnes stavkirke. NDR samarbeider med Restaurerings-senteret i Odda om rådgivning i forbindelse med etableringen av et nasjonalt kompetansesenter for industrielle kulturmidler. Samtidig ivaretas en rekke internasjonale kontakter og forbindelser.

NDR har etablert databaser for det historiske arkivet og samlingene. Det arbeides kontinuerlig med å samle informasjon i databasene. To større forskningsprosjekter er under arbeid med tilknytning til Nidarosdomens bygningshistorie.

I 2010 var det 65 ansatte ved NDR, som utgjør 59 årsverk. Det er en jevn kjønnsfordeling blant de ansatte.

Utenlandske krigsgraver i Norge

Forvaltningen av utenlandske krigsgraver i Norge skjer på grunnlag av avtaler med berørte land og i nært samarbeid blant annet med disse landenes

myndigheter. Krigskirkegårdene på Tjøtta og i Botn driftes av departementets krigsgravtjeneste. Vedlikeholdet på de øvrige vel 100 steder der det er krigsgraver, ivaretas oftest etter avtale med de stedlige kirkegårdsmyndighetene. Departementets krigsgravtjeneste fører regelmessig tilsyn med krigsgravene gjennom inspeksjonsreiser.

Norge ivaretar ansvaret for vedlikeholdet av de ca. 28 000 utenlandske krigsgravene fra andre verdenskrig som finnes i landet. Rundt 12 700 sovjetere som falt i Norge under siste verdenskrig er gravlagt her, hvorav ca. 2 700 har vært registrert ved navn. På bakgrunn av tysk og russisk dokumentasjon fra krigen som for kort tid siden ble gjort offentlig tilgjengelig, har departementet finansiert et prosjekt under Falstadsenteret for å

skaffe kunnskap om identiteten til de ca. 10 000 hittil ukjente sovjetiske falne som er gravlagt i Norge. I prosjektet inngikk også arbeidet med å utvikle et fullstendig register over sovjetiske krigsgraver i Norge. Prosjektet ble avsluttet i 2011. Det var da identifisert ca. 3 400 falne som tidligere har vært ukjente. Falstadsenteret er nå et dokumentasjonscenter på området, og identifisering av flere til nå ukjente falne vil inngå i senterets løpende arbeid.

De fleste av de sovjetiske falne er gravlagt på Tjøtta internasjonale krigskirkegård i Alstahaug kommune. Med bakgrunn i det arbeidet som Falstadsenteret har gjort, vurderes nå utformingen av grav- og navnerkingen på kirkegården.

Kap. 4592 Nidaros domkirke m.m.

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2010	Saldert budsjett 2011	Forslag 2012
02	Ymse inntekter	14 900	15 846	16 337
03	Leieinntekter m.m.	3 217	3 139	3 236
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	121		
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	20		
17	Refusjon lærlinger	51		
18	Refusjon sykepenger	347		
	Sum kap. 4592	18 656	18 985	19 573

Post 02 Ymse inntekter

Posten gjelder i hovedsak salgs- og billettinntekter og refusjon for oppgaver som Nidaros domkirkes restaureringsarbeider utfører for andre, jf. kap. 1592, post 01.

Post 03 Leieinntekter m.m.

Posten gjelder i hovedsak inntekter fra utleie i Erkebispegården, jf. kap. 1592, post 01.

Opplysningsvesenets fond

Allmenn omtale

Opplysningsvesenets fond ble opprettet ved lov i 1821 med hjemmel i Grunnloven pgf. 106. Fondet har sin opprinnelse i kirkelige eiendommer som fra gammelt av tjente som underhold for prestene. Fondet er et selvstendig rettssubjekt som eier de

eiendommer og den finanskapital det består av. Fondet skal komme Den norske kirke til gode.

Opplysningsvesenets fond har eiendommer i 357 av landets 430 kommuner og i alle fylker, hvorav flest i Hedmark, Oppland og Nordland. Eiendommene er preste- og bispeboliger, skog- og jordbrukseiendommer og festetomter. Fondet har en betydelig finanskapital tilkommet ved salg av eiendom og aktiv forvaltning av salgssummer. Siden 1990 er det solgt eiendommer for rundt 1,4 mrd. kroner.

Grunnloven pgf. 106 og lov 7. juni 1996 om Opplysningsvesenets fond setter rammer for anvendelsen av fondets midler. Avkastningen skal dekke fondets utgifter og kan ellers legges til kapitalen, til disposisjonsfond eller gis til kirkelige formål. Sentrale retningslinjer for forvaltningen er nedfelt i ulike stortingsdokumenter, jf. særlig St.meld. nr. 64 (1984–1985) og Ot.prp. nr. 68 (1995–1996).

Verdien av fondets eiendommer var ved siste årsskifte vurdert til 5,1 mrd. kroner. Verdien av finanskapitalen var 1,9 mrd. kroner ved årsskiftet 2010/2011. Samlet verdi av fondets eiendeler ved siste årsskifte er etter dette beregnet til 7 mrd. kroner. Fondet har tjenesteavtaler med Advokatfirmaet Harris og NORSKOG innen henholdsvis kontrakts- og skogforvaltningen, og benytter tjenesteleverandører også innen IKT og eiendomsutvikling. Fondet kjøper tjenester fra nasjonale og internasjonale finansinstitusjoner og meglerhus for finansforvaltningen.

Siden 2001 har forvaltningen av Opplysningsvesenets fond vært tillagt et forvaltningsorgan med eget styre oppnevnt av departementet. Forvaltningsorganet har 46 årsverk.

Rapport 2010

Årsresultatet i 2010 var på 477 mill. kroner, mot et tilsvarende resultat i 2009 på 185 mill. kroner, jf. tabellen nedenfor. I årsresultatet for 2010 inngår en delvis erstatningsutbetaling fra staten på 319 mill. kroner, etter at Høyesterett 12. mai 2010 avsa dom om at tomtefesteinstruksen er ugyldig for så vidt den pålegger Opplysningsvesenets fond å regulere festeavgifter og innløse festetomter på vilkår som angitt i instruksen. Når det gjelder erstatningsutbetalingen fra staten i 2010, vises til Innst. 117 S (2010–2011) og Prop. 38 S (2010–2011). Resterende erstatningsbeløp på 236 mill. kroner er utbetalt i 2011, jf. Innst. 420 S (2010–2011) og Prop. 120 S (2010–2011). Korrigert for erstatningsutbetalingen i 2010, er resultatet i 2010 noe svakere enn i 2009.

Eiendom

Netto inntekter fra eiendomssalg var på 396 mill. kroner i 2010. Inntekter fra innløsning av festetomter utgjorde nær 350 mill. kroner, hvorav 279 mill. kroner var erstatning fra staten til dekning av tap ved innløsning av festetomter etter tomtefesteinstruksens regler. Det ble i 2010 innløst andre festetomter for 47 mill. kroner og solgt annen eiendom for rundt 23 mill. kroner. Driftsresultatet for eiendomsforvaltningen inklusive salg av eiendom utgjorde 359 mill. kroner. Resultatet var negativt med 37 mill. kroner når inntekter ved salg av eiendom holdes utenfor, dvs. et resultat 32,7 mill. kroner svakere i 2010 enn året før. Årsaken er i hovedsak en økning i driftsutgifter og den ekstraordinære engangsbevilgningen over statsbudsjettet i 2009 til vedlikehold av presteboliger, som ble ført som reduksjon i driftskostnader.

Driftsinntektene var 144 mill. kroner i 2010, dvs. 14,6 mill. kroner høyere enn året før. Inntektene fra drift kommer fra festetomter (festeavgift), forpaktning, jordleie, husleie og utmarksnæring.

I 2010 ble det anvendt 99 mill. kroner på investeringer, drift og vedlikehold av presteboligene. Av dette utgjør drift og vedlikehold 46 mill. kroner og oppgradering/rehabilitering og kjøp av nye boliger 53 mill. kroner. Fondet solgte boliger i 2010 for 11 mill. kroner. Skog- og utmarksforvaltningen ga driftsinntekter på rundt 28 mill. kroner, som er en reduksjon fra 2009 på 3,4 mill. kroner. Det ble avvirket nær 58 000 kubikkmeter tømmer i 2010, mot 69 000 kubikkmeter i 2009. Det ble solgt skogarealer i 2010 for 26 mill. kroner. Ca. 80 000 dekar skog og utmark i fondets eie er berørt av ulike vernetiltak.

Ved utgangen av 2010 hadde fondet investert 30 mill. kroner i utvikling av småkraft på fondets eiendommer. Forpaktnings- og jordleiebrukene ga driftsinntekter i størrelsesorden 11 mill. kroner i 2010, som er på nivå med 2009, og det ble solgt landbrukseiendommer for 6,4 mill. kroner. Driftsresultatet eksklusive inntekter ved salg av eiendommer var negativt med 4,4 mill. kroner, mot tilsvarende et resultat i balanse året før.

Finansforvaltningen

Den årlige avkastningen på fondets verdipapirer er av avgjørende betydning for ivaretagelsen av fondets drifts- og utgiftsoppgaver overfor egne eiendommer og for de økonomiske bidragene til Den norske kirke. Verdien av fondets finansielle aktiva og inntjeningen på denne kan imidlertid variere betydelig fra år til år, etter svingninger i verdipapirmarkedene. I flere av årene etter 2000 var avkastningen fra finansforvaltningen betydelig, særlig i årene 2005–2007, noe som ga fondet relativt store overskudd. Fondet hadde negativt resultat i 2001, 2002 og 2008 på grunn av fall i finansmarkedene.

Netto finansinntekter var på 118 mill. kroner i 2010, mot 70 mill. kroner i 2009. Netto finansinntekter omfatter renteinntekter, aksjeutbytte, valutagevinst og -tap, og gevinster og tap ved salg av verdipapirer. Fondets langsiktige mål for avkastningen på finansporteføljen er 2-3 prosentpoeng over risikofri rente. Den risikofrie renten (NIBOR 3 mnd.) var i gjennomsnitt på 2,7 pst. i 2010. Markedsavkastningen på porteføljen var i 2010 på 6,3 pst. mot 5,5 pst. året før. I siste femårsperiode har den gjennomsnittlige avkastningen vært på 4,9 pst. Gjennomsnittlig årlig avkastning for perioden 1991–2010 har vært på 7,4 pst.

Bokført verdi av finansielle anleggsmidler og investeringer var 1,7 mrd. kroner ved årsskiftet 2010/2011. Urealisert tap på verdipapirer utgjorde rundt 90 mill. kroner per 31.12.2010.

Fordelingen i aktivaklasser ved årsskiftet var 25,7 pst. på rentepapirer (obligasjoner), 16,9 pst. finansielle eiendomsandeler, 16,8 pst. aksjer, 17 pst. hedgefond og private equity og 22,3 pst. var likviditet. Alle aktivaklasser ga i 2010 positiv avkastning. Avkastningen på 20,2 pst. på aksjer var bedre enn benchmark både på norske, emerging market og globale aksjer.

Fondet søker gjennom finansielle investeringer å bidra til utvikling i noen av verdens fattige områder. Fondet var i 2010 engasjert i prosjekter blant annet i Mosambik og Nicaragua.

Forvaltningskostnader

Administrasjons- og forvaltningskostnadene for fondet var på 105 mill. kroner i 2010, mot 89 mill. kroner i 2009. Beløpet omfatter forvaltningsorganets utgifter på 41 mill. kroner og for øvrig betaling til tjenesteleverandører som Statskog/Advokatfirmaet Harris, NORSKOG og finansforvaltere. Utgifter knyttet til finansforvaltningen var på 18 mill. kroner, tilsvarende 1,1 pst. av finansformuen. Av beløpet ble 12,8 mill. kroner betalt til eksterne forvaltere.

Resultatregnskapet – disponering av årsresultatet
Tabellen nedenfor viser resultatregnskapet for Opplysningsvesenets fond i 2009 og 2010.

Tabell 5.7 Resultat for Opplysningsvesenets fond 2009 og 2010:

	(i 1 000 kr)	
	2009	2010
Salgsinntekt eiendom	119 392	395 976
Andre salgsinntekter	14 061	11 472
Annen driftsinntekt	118 220	132 822
Av- og nedskrivning varige driftsmidler	-12 204	- 13 935
Refusjon forvaltningsorganet	-38 665	- 41 348
Annen driftskostnad	-86 022	- 126 354
<i>Driftsresultat, inkl. salg av eiendommer</i>	<i>114 782</i>	<i>358 634</i>
Renteinntekter og aksjeutbytte	36 520	45 196
Gevinster og tap verdipapirer	-59 080	49 091
Nedskrivning av andre finansielle omløpsmidler	95 558	26 726
Annen finanskostnad	-2 509	-3 065
<i>Netto finansinntekter</i>	<i>70 489</i>	<i>117 947</i>
<i>Årsresultat</i>	<i>185 271</i>	<i>476 581</i>
Disponering av årsresultatet:		
Avsetning av netto salgsinntekter til kapitalfondet	119 392	395 976
Finansielt utbytte til Den norske kirke	46 783	47 002
Inntektsføring tidligere avsatt til kirkelige formål		
Til / fra disposisjonsfond og bufferfond		
Fra kapitalfondet	19 096	33 603
<i>Sum disponert</i>	<i>185 271</i>	<i>476 581</i>

Ved disponeringen av resultatet for 2010 er vel 33 mill. kroner overført til disposisjonsfondet, som ved inngangen til 2011 var på i alt 52,2 mill. kroner.

I overensstemmelse med pgf. 5 i loven om fondet, er inntektene ved salg av eiendom på 396 mill. kroner, inklusive erstatningsbeløp fra staten, lagt til kapitalfondet. Kapitalfondet, som er fondets urørlige grunnkapital, økte dermed fra 2,1 mrd.

kroner ved utgangen av 2009 til 2,5 mrd. kroner ved utgangen av 2010.

Finansielt utbytte til kirkelige formål utgjorde 47 mill. kroner i 2010 og fordelte seg med 25,2 mill. kroner som tilskudd til felleskirkelige tiltak, 20 mill. kroner i netto utgiftsrefusjon til kommunene for å holde presteboliger og 1,8 mill. kroner som tilskudd til istandsetting av middelalderkirker.

Opplysningsvesenets fond har for 2010 utarbeidet en virksomhetsrapport med informasjon om fondets virksomhetsområder og en årsrapport med styrets beretning, resultatregnskap, balanse og utfyllende noter. Fondets regnskap revideres av Riksrevisjonen.

Mål og utfordringer

Fondets formål er å bevare og forvalte verdiene til beste for Den norske kirke. Forvaltningen skal skje på en forretningsmessig og etisk forsvarlig måte.

En hovedoppgave for fondet er å holde presteboliger. Innsatsen overfor presteboligene skal opprettholdes innenfor rammen av en forsvarlig forvaltning av fondets samlede avkastning og øvrige utgiftsbehov. Et betydelig antall boliger er rehabilitert de seneste årene, men fortsatt er det etterslep i vedlikehold og oppgradering. Økende energipriser og økt bevissthet om miljøtiltak i boliger har ført til større fokus på energisparing. Fondet har nylig vedtatt en strategi for miljøinnsats og er innstilt på å gjennomføre ekstraordinære tiltak for å få til redusert energibruk og bedre bomiljø.

Fondet er en av landets største eiere av kulturhistoriske eiendommer. Under fondet hører rundt 1 500 bygninger, hvorav vel 300 er fredet. Eiendommene gjenspeiler norsk kirke- og prestegårdshistorie gjennom flere hundre år, og medfører betydelige investeringsforpliktelser. Fondets innsats for bevaring av bygninger med kulturhistorisk verdi vil fortsette. For fredede bygninger skjer rehabiliteringen i nært samarbeid med vernemyndighetene. Fondet har utarbeidet en særskilt kulturminnestrategi som trekker opp rammer og mål på området.

Overordnede mål for forvaltningen av skog- og utmarksområder er å oppnå stabil avkastning og langsiktig verdioppbygging innenfor rammen av en bærekraftig forvaltning. Salg av grus og mineraler, pyntegrønt og juletrær gir stabile, langsiktige inntekter og er et viktig forretningsområde. Fondet skal bidra til vern av skog. Betydelige deler av fondets skoger er underlagt verneprosesser initiert av Direktoratet for naturforvaltning.

Prestegårdene i fondets eie er gårdsbruk som drives uavhengig av eventuell prestebolig på eiendommen. Fondet har beholdt 35 forpaktningsbruk, primært av kirke- og kulturhistoriske grunner. For de 128 jordleiebrukene leies dyrkbar jord ut som tilleggsjord til nabobruk. Økt salg av jordleiebruk er sannsynlig i årene framover.

Fondet eier flere av de kontorbyggene som benyttes av bispedømmerådene administrasjon, og fondet er den største eier av Kirkens Hus i Oslo, der Kirkerådet og flere andre kirkelige virksomheter er lokalisert. Investeringer i eiendommer som kan tjene kirkelige administrative behov, inngår blant fondets strategier.

Fondets økonomiske bæreevne og årlige avkastning er i stor grad avhengig av finansinntektene. Oppbygging av fri egenkapital gjennom avsetninger til disposisjonsfond for å sikre jevn drift også i år med svake finansinntekter, vil stå sentralt i årene framover. Den frie egenkapitalen gikk tapt som følge av fondets tap under finanskrisen i 2008. Noe av den frie egenkapitalen er bygget opp etter 2008, men den er fortsatt svært lav. For finansforvaltningen har fondet en aktiv porteføljestyring for å redusere risiko og oppnå positiv avkastning. Finanskapitalen er plassert i ulike markeder og ulike finansielle instrumenter, blant annet for å redusere risiko.

Avhengigheten av finansinntektene og den usikkerheten i fondets årlige avkastning som finansforvaltningen representerer, har medført at fondet i senere år har økt sitt engasjement for å identifisere de verdier som fondets eiendommer representerer. Fondet er blant landets største grunneiere, og potensialet for verdiskaping og økt avkastning fra eiendommene er stort. Formålet med en aktiv og økt forretningsmessig orientering på området, er å styrke fondets økonomiske bæreevne og øke fondets samlede verdier og avkastning.

Innen eiendomsutvikling, som er et eget satsings- eller forretningsområde, er det identifisert 50-60 utviklingsprosjekter, der omregulering og mulig alternativ utnyttelse av arealer (skog-, jordbruks- eller andre tomtearealer) antas å ha et vesentlig inntjeningspotensial. Fondet har anslått samlet verdi av prosjektene til å være i størrelsesorden 800 mill. kroner. Markedsutviklingen vil være bestemmende for når det er optimalt å realisere slike prosjekter.

Tilsvarende har fondet et økende engasjement for å øke eiendommenes verdier gjennom småkraftutbygging. Etter en kartlegging av potensialet for slik utbygging på fondets eiendommer, er det søkt om konsesjon for 29 småkraftprosjekter.

Fondet er til nå tildelt fire konsesjoner. Ytterligere konsesjonssøknader er under forberedelse. Investeringsbehovet ved småkraftutbygging vil ofte være betydelig, og fondet søker samarbeid med andre investorer. Småkraftutbygging har en lang tidshorisont før det genereres inntekter.

Fondet har for visse eiendomsprosjekter og større strategiske satsinger innen eiendomsutvikling og småkraft, lagt sine eierinteresser og investeringer i ulike datterselskap. Slik organisering av fondets interesser og investeringer er sett som tjenlig ut fra flere hensyn, blant annet for å redusere risiko, men øker kompleksiteten i styringen.

Fondets forvaltning er i overveiende grad av forretningsmessig karakter. Som følge av finanskrisen og fondets betydelig tap i 2008, ble det i St.prp. nr. 67 (2008–2009) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2009* varslet en gjennomgang av fondets rammeverk. Behovet for en slik gjennomgang er også begrunnet i utviklingen av fondets virksomhet de senere år, særlig innen eiendomsforvaltningen, jf. ovenfor. Økt forretningsmessig engasjement på området, med dannelse av datterselskaper, økte investeringer i utviklings- og utbyggingsprosjekter og økt kompleksitet i fondets virksomhet og styring, reiser spørsmål om fondets rammebetingelser, instruksverk, organisering m.v. er godt nok tilpasset utviklingen. Det pågår nå et arbeid med å gjennomgå slike spørsmål på et bredt grunnlag.

Tilskudd til felleskirkelige tiltak

Kirkerådet disponerer et årlig tilskudd fra Opplysningsvesenets fond til felleskirkelige tiltak. Dispo-

neringen skjer i henhold til retningslinjer vedtatt av Kirkemøtet. Den norske kirkes kontingenter til økumeniske organisasjoner dekkes av tilskuddet og utgjorde 4 mill. kroner i 2010. I 2010 ble 11,9 mill. kroner av tilskuddet benyttet av Kirkerådet og bispedømmerådene til egne prosjekter, inklusive administrasjon. Tilskuddet til felleskirkelige tiltak er budsjettert med 25,5 mill. kroner for 2012.

Forvaltningsorganet for Opplysningsvesenets fond

Til å forestå forvaltningen av Opplysningsvesenets fond, ble det fra 2001 opprettet et forvaltningsorgan med eget styre. Forvaltningsorganet for Opplysningsvesenets fond er en nettobudsjettert virksomhet. Utgiftene dekkes i sin helhet av fondet. Finansdepartementet har i samråd med berørte departementer etablert prosedyrer for innrapportering av nettobudsjetterte virksomheters kontantbeholdning per 31. desember med virkning fra statsregnskapet for 2009. Det er i tilknytning til budsjettproposisjonen for 2012 utarbeidet to standardtabeller med følgende nøkkeltall for Forvaltningsorganet for Opplysningsvesenets fond:

Formålet med tabellen er å vise virksomhetens brutto utgifter og inntekter basert på kontantprinsippet og artsinndelt etter samme prinsipper som gjelder for de bruttobudsjetterte virksomhetene.

Tabell 5.8 Utgifter og inntekter fordelt på art:

Utgifter/inntekter	(i 1 000 kr)	
	Regnskap 2009	Regnskap 2010
1. Utgifter		
Driftsutgifter		
Lønnsutgifter	29 804	31 260
Varer og tjenester	8 861	13233
<i>Sum driftsutgifter</i>	38 665	44 493
Investeringsutgifter		
Investeringer, større nyanskaff. og vedlikehold		
<i>Sum investeringsutgifter</i>		

Tabell 5.8 Utgifter og inntekter fordelt på art:

Utgifter/inntekter	(i 1 000 kr)	
	Regnskap 2009	Regnskap 2010
Overføringer fra virksomheten		
Utbetalinger til andre statlige regnskaper		
Andre utbetalinger		
<i>Sum overføringsutgifter</i>		
Finansielle aktiviteter		
Kjøp og salg av aksjer og andeler		
Andre finansielle utgifter		
<i>Sum finansielle utgifter</i>		
Sum utgifter	38 665	44 493
2. Inntekter		
<i>Driftsinntekter</i>		
Inntekter fra salg av varer og tjenester		
Inntekter fra avgifter, gebyrer og lisenser		
Refusjoner		
Andre driftsinntekter		
<i>Sum driftsinntekter</i>		
<i>Investeringsinntekter</i>		
Salg av varige driftsmidler		
<i>Sum investeringsinntekter</i>		
<i>Overføringer til virksomheten</i>		
Inntekter fra statlige bevilgninger		
Andre innbetalinger		
<i>Sum overføringsinntekter</i>		
<i>Finansielle aktiviteter</i>		
Innbetalinger ved salg av aksjer		
Andre finansielle innbetalinger		
<i>Sum finansielle inntekter</i>		
Sum inntekter	0	0

Formålet med tabellen er å vise de totale overføringer til neste budsjettår og sammensetningen av overføringene.

Tabell 5.9 Virksomhetens kontantbeholdning per 31. desember i perioden 2009–2010 med spesifikasjon av formål kontantbeholdningen skal benyttes til:

Regnskapspost	(i 1 000 kr)	
	Regnskap 2009	Regnskap 2010
<i>Kontantbeholdning</i>		
Beholdning på oppgjørskonto i Norges Bank	-33 535	5 550
Beholdning på andre bankkonti, andre kontant-beholdninger og kontantekvivalenter		
Sum kontantbeholdning	-33 535	5 550
<i>Avsetninger til dekning av påløpte kostnader som forfaller i neste budsjettår</i>		
Feriepenger m.v.	-2 602	-2 683
Skattetrekk og offentlige avgifter	-2 808	-3 386
Gjeld til leverandører	-3	-44
Gjeld til oppdragsgivere		
Annen netto gjeld/ fordring som forfaller i neste budsjettår	38 948	563
<i>Sum til dekning av påløpte kostnader som forfaller i neste budsjettår</i>	<i>33 535</i>	<i>5 550</i>
Avsetninger til dekning av planlagte tiltak der kostnadene helt eller delvis vil bli dekket i framtidige budsjettår		
Prosjekter finansiert av Norges forskningsråd		
Større påbegynte flerårige investeringsprosjekter finansiert av grunnbevilgn. fra fagdepartementet		
Konkrete påbegynte, ikke fullførte prosjekter finansiert av grunnbevilgn. fra fagdepartementet		
Andre avsetn. til vedtatte, ikke igangsatte formål		
Konkrete påbegynte, ikke fullførte prosjekter finansiert av bevilgn. fra andre departementer		
<i>Sum avsetninger til planlagte tiltak i framtidige budsjettår</i>		
<i>Andre avsetninger</i>		
Avsetn. til andre formål/ ikke spesifiserte formål		
Fri virksomhetskapiatal		
<i>Sum andre avsetninger</i>		
<i>Langsiktig gjeld (netto)</i>		
Langsiktig forpliktelse knyttet til anleggsmidler		
Annen langsiktig gjeld		
<i>Sum langsiktig gjeld (netto)</i>		
Sum netto gjeld og forpliktelser	33 535	5 550

Del III
Orienteringer

6 Omtale av særskilte tema

6.1 Anmodningsvedtak nr. 206

Oppfølgingen av anmodningsvedtak fra Stortinget til Regjeringen – Vedtak nr. 206 (2009–2010) av 11. mars 2010 – Regjeringen bes gjennomgå erfaringene med regjeringens karantenereregler og fremlegge saken for Stortinget på egnet måte – Innst. 179 S.

Storingsrepresentantene Trine Skei Grande og Borghild Tenden fremmet 3. november 2009 forslag om at Stortinget skal anmode Stortingets presidentskap om å utarbeide forslag til en registreringsordning for dem som oppsøker Stortinget på vegne av seg selv eller andre for å påvirke Stortinget i saker som er til behandling.

De fremmet videre forslag om at regjeringen skal utarbeide en registreringsordning for dem som oppsøker den politiske ledelsen i departementene eller på Statsministerens kontor på vegne av seg selv eller andre for å påvirke regjeringen i saker som er til behandling. Forslagsstillerne mente registeret burde inneholde informasjon om hvem som er i kontakt med hvem, hvilken sak det gjelder og hvem lobbyisten representerer.

I Innst. 179 S (2009–2010) la Stortingets presidentskap fram forslag om at Representantforslag 14 S fra Trine Skei Grande og Borghild Tenden ikke ble bifalt. Presidentskapet mente det er ønskelig å få en gjennomgang av erfaringene med karantenereglene, og en bredere politisk behandling av behovet for endringer. Etter presidentskapets syn er det naturlig at regjeringen i utgangspunktet selv foretar en slik gjennomgang, og at saken deretter fremlegges for Stortinget i egnet form. Presidentskapet fremmet deretter følgende forslag, som ble bifalt:

«Stortinget ber regjeringen gjennomgå erfaringene med regjeringens karantenereregler og fremlegge saken for Stortinget på egnet måte.»

I Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementets brev til Stortinget 1. september 2010 orienterte departementet om at arbeidet med en gjennomgang av bruk av karantene var igangsatt,

og at regjeringen ville komme tilbake til Stortinget så snart arbeidet var avsluttet.

Kontroll- og konstitusjonskomiteen hadde følgende merknad til dette (Innst. 167 S 2010–2011):

«Komiteen viser til Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementets svar og avventer tilbakemelding til Stortinget før det tas stilling til om vedtaket kan utkvitteres.»

Det skal opprettes et utvalg som skal gjennomgå regjeringens karantenereregler. Utvalgets medlemmer skal ha relevant juridisk og samfunnsvitenskapelig bakgrunn. I tillegg skal alle politiske partier representert på Stortinget være representert i utvalget. Det tas sikte på at utvalget oppnevnes i statsråd høsten 2011. Utvalgets arbeid vil pågå også i 2012.

6.2 Oppfølging av § 1a i likestillingsloven

Nedenfor følger en omtale av arbeidet med likestilling i staten, likestilling internt i departementet og likestilling i Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementets underliggende etater.

Likestilling i staten

Likestilling mellom kvinner og menn i det statlige tariffområdet

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet er overordnet arbeidsgiver og tariffpart i det statlige tariffområdet. Departementet har som overordnet statlig arbeidsgiver et særlig ansvar for å legge til rette for at den statlige personalpolitikken bidrar til likestilling mellom kjønnene. Det at arbeidslivet legger til rette for at alle får mulighet til å utfolde seg, er en viktig forutsetning for likestilling mellom kvinner og menn.

Likestillingstiltakene innen det statlige området har de siste årene særlig vært rettet mot å fremme likelønn mellom kvinner og menn, og mot målet om 40 pst. representasjon av begge kjønn i ledende stillinger i staten.

Likelønn i staten

Hovedtariffoppgjøret for 2010–2012 har generelt en klar kvinne- og likelønnsprofil. Dette innebærer blant annet at kvinner skal få en større del av avsetningen til lokale forhandlinger enn det fordelingen av antall årsverk mellom kvinner og menn tilsier. Det skal legges spesiell vekt på å vurdere

forholdet mellom kvinners og menns innplassering i stillingskoder ut fra kvalifikasjoner, oppgaver og ansvar. I forbindelse med sentrale justeringer mellom Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet og hovedsammenslutningene ble det i 2010 avsatt 300 mill. kroner til særskilte likelønnstiltak.

Tabell 6.1 Antall ansatte og gjennomsnittlig månedsførtjeneste 2009 og 2010

		Kjønnsbalanse			Lønn		
		menn	kvinner	totalt	menn	kvinner	kvinnens lønn som andel av menns lønn
Staten totalt	2010	52%	48%	145 937	39 282	35 947	92%
	2009	52%	48%	143 747	37 561	34 100	91%
Ledere omfattet av Hovedtariffavtalen	2010	58%	42%	10 750	49 955	48 408	97%
	2009	59%	41%	10 549	47 712	45 953	96%
Ledere omfattet av Lederlønnordningen	2010	69%	31%	311	82 248	80 517	98%
	2009	71%	29%	302	78 546	78 353	100%

Lønn; Gjennomsnittlig månedsførtjeneste pr. heltidsekivalent pr. 1. oktober 2009 og 2010

Kilde: Statens sentrale tjenestemannsregister

Tabell 6.2 Deltid, midlertidig tilsatt, foreldrepermisjon og sykefravær i 2009 og 2010

	Deltid		Midlertidig		Foreldrepermisjon		Legemeldt sykefravær	
	menn	kvinner	menn	kvinner	menn	kvinner	menn	kvinner
2010	11%	22%	19%	17%	17%	83%	2,92%	6,24%
2009	11%	22%	19%	18%	11%	89%	3,25%	6,76%

Deltid og midlertidig; Andel av hvert kjønn som arbeider deltid alternativt har midlertidig ansettelse

Foreldrepermisjon; Andel av totalt permisjonsuttak som benyttes av hvert kjønn

Sykefravær; Sykefraværsdagsverk i prosent av avtalte dagsverk

Kilde: Statens sentrale tjenestemannsregister og SSB

Utvikling i perioden fra 2005 til 2010

Tall fra Statens sentrale tjenestemannsregister (SST) for perioden 1. oktober 2005 til 1. oktober 2010 viser at kvinner tilsatt i det statlige tariffom-

råde har hatt en høyere vekst enn menn i gjennomsnittlig månedsførtjeneste. I samme periode har kvinnene økt sin del av utførte årsverk fra 44,9 pst. til 47,2 pst.

Tabell 6.3 Antall årsverk og gjennomsnittlig månedsførtjeneste per årsverk 2005–2010

	Antall årsverk		Endring 2005–2010	Gjennomsnittlig mnd. förtjeneste per årsverk		Endring 2005–2010
	1.10.2005	1.10.2010		1.10.2005	1.10.2010	
Alle	118 381	135 014	14,1%	29 433	37 709	28,1%
Kvinner	53 165	63 668	19,8%	27 732	35 947	29,6%
Menn	65 215	71 346	9,4%	30 820	39 282	27,5%

Kilde: Statens sentrale tjenestemannsregister

Det har siden 2001 vært en økning av kvinner i lederstillinger i staten, og det arbeides videre for å øke prosentandelen. Ved utgangen av 2010 var 42 pst. av de om lag 10 000 lederne i staten kvinner. I topplederstillinger er kjønnsfordelingen dårligere.

Av de om lag 300 topplederne med lederlønnskontrakt i staten, var 31 pst. kvinner ved utgangen av 2010. Innsatsen de siste årene har derfor særlig vært rettet mot å øke kvinneandelen i disse stillingene.

Tabell 6.4 Prosentdelen kvinner og menn i alle lederstillinger og topplederstillinger i statlig sektor 2005–2010

Ledergrupper	Kjønn	1.10.2005	1.10.2006	1.10.2007	1.10.2008	1.10.2009	1.10.2010
Alle ledere i staten	Kvinner	36%	37%	38%	40%	41%	42%
	Menn	64%	63%	62%	60%	59%	58%
Ledere omfattet av lederlønn-ordningen	Kvinner	25%	28%	27%	29%	29%	31%
	Menn	75%	72%	73%	71%	71%	69%

Kilde: Statens sentrale tjenestemannsregister

Overordnet likestillingsredegjørelse for Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet og underliggende virksomheter

Tabell 6.5 Oversikt over kvinneandel på leder- og medarbeidernivå, og kvinners lønn i pst. av menns lønn for 2010

	Ledere med personalansvar			Medarbeidere			Lønn	
	M%	K%	Totalt (N)	M%	K%	Totalt (N)	M i %	K/M i %
Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet	62	38	32	43	57	172	100	91
Departementenes servicesenter	67	33	30	55	45	499	100	80
Direktoratet for forvaltning og IKT	55	45	11	42	58	199	100	91
Konkurransetilsynet	65	35	17	43	57	91	100	83
Datatilsynet	75	25	4	42	58	36	100	87
Statsbygg	65	35	112	68	32	847	100	110

I 2010 var det i departementet og underliggende virksomheter overvekt av menn i lederstillinger med personalansvar – kjønnsfordelingen var mer

balansert på medarbeidernivå. Kvinner tjener i gjennomsnitt mindre enn menn i alle virksomhetene, med unntak av Statsbygg.

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet

Vurdering av likestillingssituasjonen mellom kjønn

Tabell 6.6 Likestillingssituasjonen per stillingsnivå for 2009/2010

		Kjønnsbalanse			Lønn	
		M%	K%	Totalt (N)	M i %	K/M i %
Totalt i Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet	2010	48	52	204	100	91
	2009	55	45	173	100	92
Departementsråd, ekspedisjonssjef	2010	50	50	8	100	106
	2009	67	33	6	100	110
Avdelingsdirektør, arkivleder, kommunikasjonssjef	2010	63	37	30	100	96
	2009	65	35	23	100	99
Fag- og underdirektør, prosjektleder, spesialrådgiver	2010	88	12	16	100	92
	2009	88	12	17	100	81
Seniorrådgiver	2010	52	48	102	100	95
	2009	58	42	74	100	95
Rådgiver	2010	25	75	24	100	85
	2009	52	48	33	100	101
Førstekonsulent	2010	27	73	15	100	100
	2009	21	79	14	100	105
Seniorrådgiver, konsulent	2010	6	94	16	100	109
	2009	9	91	11	100	107

Tabell 6.7 Likestillingssituasjonen deltid/fravær for 2009 og 2010

		Deltid		Midlertidig		Foreldreperm ¹		Legemeldt fravær	
		M%	K%	M%	K%	M%	K%	M%	K%
Totalt	2010	6	16	7	5	85	15	3	5
	2009	6	18	7	5	72	28	5	4

¹ Andel av totalt foreldrepermisjonsuttak som benyttes av hvert kjønn.

De ulike stillingsnivåene utgjør kategorier av likeverdig arbeid. Stillingskoden førstekonsulent brukes som en rekrutteringsstilling for nyutdannede akademikere, samt opprykksstilling for kontorpersonale.

Kjønnsbalansen er jevn i øverste ledersegment og blant seniorrådgivere. Departementet har en overvekt av menn i stillingsnivåene på avdelingsdirektør- og fagdirektørnivå. På fagdirektørnivå tjener menn gjennomsnittlig mer enn kvinner. Det er flere kvinner enn menn blant rådgivere og de ulike konsulentstillingene.

Andelen av kvinner som jobber deltid er 16 pst. og 6 pst. for menn. De fleste deltidsarbeidende kvinner jobber 93,33 pst. stilling. Søkna-

dene om deltid er i stor grad knyttet til omsorgspermisjoner.

For å utjevne lønnsforskjellene kartlegger departementet likelønnsituasjonen årlig i forbindelse med lønnsforhandlinger. Ved lokale lønnsforhandlinger i 2010 ble kvinneprofilen vektlagt.

Vurdering av likestillingssituasjonen på bakgrunn av etnisitet og funksjonsnedsettelse

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet har få ansatte med ikke-vestlig etnisk bakgrunn og ansatte med nedsatt funksjonsevne.

Departementet deltar i et eget trainéeprogram hvor hensikten er å rekruttere høyt utdannede personer med nedsatt funksjonsevne.

Departementets mål ved rekruttering er å sikre at departementet har kompetente og motiverede medarbeidere som kan løse fastlagte oppgaver og aktuelle utfordringer. Departementet støtter seg til målet om at ansatte i departementet skal gjenspeile befolkningen.

Departementet har utbedret sitt elektroniske rekrutteringsverktøy slik at søkere får tilgang til informasjon om sine rettigheter, og aktivt må ta stilling til hvorvidt de ønsker å bli vurdert ut i fra ulike diskrimineringsgrunnlag. Ved kunngjøring av ledige stillinger er mangfoldformuleringen med i alle fellesannonser. Denne er i 2011 også tatt med i departementets rekrutteringsverktøy som danner grunnlag for kunngjøringer i andre fora. I alle tilsetningssaker i departementet får likestillingstillitsvalgt mulighet til å uttale seg.

Vurdere og iverksette tiltak for å fremme likestilling og hindre diskriminering

I 2012 er det fortsatt et mål å utjevne lønnsnivået i de stillingsgruppene der det er skjevheter, og sørge for at det gis lik lønn for likt arbeid. Tiltaket er forankret i departementets lokale lønnspolitikk. Departementet vil vurdere tiltak for å motivere flere personer med ikke vestlig etnisk bakgrunn

Vurdering av likestillingssituasjonen mellom kjønn

Tabell 6.8 Likestillingssituasjonen på stillingsnivå for 2009/2010

		Kjønnsbalanse			Lønn	
		M%	K%	Totalt (N)	M i %	K/M i %
Østfold	2010	38	62	125	100	87
	2009	43	57	111	100	90
Oslo og Akershus	2010	29	71	265	100	90
	2009	28	72	259	100	94
Hedmark	2010	48	52	100	100	91
	2009	47	53	100	100	89
Oppland	2010	45	55	128	100	86
	2009	48	52	132	100	89
Buskerud	2010	32	68	122	100	83
	2009	35	65	119	100	88
Vestfold	2010	42	58	110	100	83
	2009	41	59	111	100	85
Telemark	2010	44	56	103	100	85
	2009	40	60	105	100	84
Aust-Agder	2010	38	62	82	100	89
	2009	40	60	81	100	91

og flere med nedsatt funksjonsevne til å søke ledige stillinger.

Arbeidsmiljøutvalget (AMU) har vedtatt ny HMS-plan for 2012–2013 hvor departementet vil sette egne mål for hvert av de tre hovedmålene i IA-avtalen. Hver avdeling skal formulere et eget resultatmål for å ansette flere personer med nedsatt funksjonsevne.

Fremtidig rapportering av likestilling for Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet og underliggende virksomheter:

For departementet er det i perioden 2011–2012 et mål å utarbeide gode rutiner for fremtidig likestillingsrapportering. Det er vedtatt at likestillingsrapporteringen for 2011 skal tas inn i tildelingsbrevene til underliggende virksomheter.

Fylkesmannsembetene

Departementet ba fylkesmannsembetene rapportere særskilt på likestilling for 2010 i sine årsrapporter. Fremstillingen nedenfor viser en generell fremstilling av likestillingssituasjonen for alle fylkesmannsembetene samlet.

Tabell 6.8 Likestillingssituasjonen på stillingsnivå for 2009/2010

		Kjønnsbalanse			Lønn	
		M%	K%	Totalt (N)	M i %	K/M i %
Vest-Agder	2010	44	56	111	100	90
	2009	40	60	111	100	87
Rogaland	2010	40	59	178	100	89
	2009	40	60	171	100	88
Hordaland	2010	45	55	175	100	93
	2009	47	53	191	100	96
Sogn og Fjordane	2010	47	53	118	100	90
	2009	50	50	123	100	91
Møre og Romsdal	2010	41	59	136	100	88
	2009	42	58	138	100	90
Sør-Trøndelag	2010	41	59	140	100	88
	2009	43	57	145	100	88
Nord-Trøndelag	2010	40	60	124	100	82
	2009	40	60	127	100	83
Nordland	2010	43	57	148	100	90
	2009	45	55	152	100	92
Troms	2010	40	60	115	100	94
	2009	40	60	111	100	92
Finnmark	2010	32	68	93	100	95
	2009	38	62	104	100	96

Tabell 6.9 Likestillingssituasjonen deltid/fravær for 2009 og 2010

		Deltid		Midlertidig		Foreldreperm		Legemeldt fravær	
		M%	K%	M%	K%	M%	K%	M%	K%
Østfold	2010	8	92	4	16			1	4
	2009	26	74	2	11			1	3
Oslo og Akershus	2010	18	19	6	9	1	99	4	6
	2009	18	19	14	9	5	95	3	5
Hedmark	2010	17	25	15	9	15	85	3	6
	2009	10	13	6	2	42	58	3	6
Oppland	2010	12	23	14	20	24	76		
	2009	13	22	21	19	7	93		
Buskerud	2010	12	19	15	11	3	97	6	7
	2009	23	20	11	10	38	62	7	6
Vestfold	2010	15	19	7	6	41	59	7	4
	2009	10	16	2	6	24	76	7	2
Telemark	2010	11	15	5	5	7	93	5	4
	2009	9	18	3	9		100	3	9

Tabell 6.9 Likestillingssituasjonen deltid/fravær for 2009 og 2010

		Deltid		Midlertidig		Foreldreperm		Legemeldt fravær	
		M%	K%	M%	K%	M%	K%	M%	K%
Aust-Agder	2010	9	23	0	13	20	80	1	4
	2009	9	16	9	14	8	92	3	6
Vest Agder	2010	8	34	10	19	0	100	3	3
	2009	9	15	4	15	100	0	4	3
Rogaland	2010	11	22	10	12	9	91	2	2
	2009	12	21	9	10	4	96	4	4
Hordaland	2010	3	10	4	7	24	76	4	
	2009	2	6	11	12			4	4
Sogn og Fjordane	2010	3	18	4	3	37	63	0	3
	2009	2	15	3	4	13	87	1	2
Møre og Romsdal	2010	4	8	2	4	7	93	1	4
	2009	3	10	2	4	5	95	2	4
Sør-Trøndelag	2010	8	18	8	15	54	46	1	2
	2009	3	8	8	8	22	78	1	1
Nord-Trøndelag	2010	3	21	4	3	10	90		
	2009	3	15	4	4	19	84		
Nordland	2010	6	14	11	12				
	2009	7	8	10	14				
Troms	2010	13	17	11	10	13	88	1	4
	2009	9	21	7	15	10	90	1	3
Finnmark	2010	7	14	3	13	36	64	4	1
	2009	10	9	31	11	0	100	3	8

Kjønnsbalansen i fylkesmannsembetene viser en overvekt av kvinner. Videre viser fremstillingen at kvinner i gjennomsnitt tjener mindre sammenlignet med menns lønn.

Fylkesmannsembetene viser til at kvinner i større grad innehar stillinger innen de lavest lønnede stillingsgruppene. Videre er det en tendens til at arbeidstakere med lang ansiennitet i organisasjonen har sakkert akterut lønnsmessig i forhold til medarbeidere rekruttert i de seneste årene. Konkurransen på arbeidsmarkedet har også ført til forholdsvis høyere lønn for nyansatte, uavhengig av om dette er kvinner eller menn.

Det er flere kvinner enn menn som jobber deltid. I tillegg har flere kvinner enn menn redusert stilling grunnet omsorgspermisjon. Det er også et klart flertall kvinner blant de midlertidige ansatte. Mange av vikariatene er knyttet til langtidssykemeldinger eller svangerskapspermisjoner, mens

andre i større grad er knyttet til prosjektengasjement.

Vurdering av likestillingssituasjonen på bakgrunn av etnisitet og funksjonsnedsettelse

Det er få ansatte og søkere til ledige stillinger med ikke-etnisk vestlig bakgrunn. Tilsvarende gjelder for ansatte og søkere til ledige stillinger med nedsatt funksjonsevne. Embetene bruker mangfoldformuleringen i sine kunngjøringer, samt at de kunngjør ledige stillinger på www.jobbressurs.no, en jobbportal for personer med funksjonsnedsettelse.

Flere av embetene samarbeider med NAV for å tilrettelegge og bidra med arbeidstrening for personer med ikke-vestlig bakgrunn og nedsatt funksjonsevne.

Vurdere og iverksette tiltak for å fremme likestilling og hindre diskriminering

Det er et mål for fylkesmannsembetene å oppnå en balansert alders- og kjønns sammensetning, samt å rekruttere personer med nedsatt funksjonsevne.

Ved kunngjøring av stillinger skal mangfoldsf formuleringen benyttes. Likestillingshensynet skal fortsatt være et av kriteriene som blir vektlagt ved rekruttering til ledige stillinger.

Fylkesmannsembetene skal ha en lønnspolitikk som medvirker til å fjerne eventuelle kjønnsrelaterte lønnsforskjeller på alle nivå.

Fylkesmannsembetene har ulike tiltak for å fremme likestilling og hindre diskriminering. Det vises til det enkelte embedets årsrapport. I rapporteringen fra fylkesmannsembetene vises det også til embedenes søkelys på universell utforming med tanke på arbeidstakere med nedsatt funksjonsevne.

Departementenes servicesenter

Vurdering av likestillingssituasjonen mellom kjønn

Tabell 6.10 Likestillingssituasjonen per stillingsnivå for 2009/2010

		Kjønnsbalanse			Lønn	
		M%	K%	Totalt (N)	M i k%	K/M i %
Totalt i Departementenes servicesenter	2010	54	46	529	100	97
	2009	55	45	512	100	95
Direktør, avdelingsdirektør	2010	44	55	9	100	97
	2009	44	55	9	100	89
Seksjonssjef	2010	76	24	21	100	102
	2009	81	19	21	100	100
Seniorrådgiver	2010	64	36	73	100	102
	2009	68	32	74	100	100
Rådgiver	2010	54	46	132	100	98
	2009	55	45	134	100	98
Førstekonsulent	2010	42	58	48	100	100
	2009	41	59	49	100	98
Førstesekretær	2010	22	78	23	100	96
	2009	19	81	23	100	98
Vaktførstebetjent	2010	86	14	29	100	99
	2009	90	10	29	100	101
Sikkerhetsvakt	2010	91	9	33	100	99
	2009	87	13	36	100	100
Resepsjonsvakt	2010	42	58	31	100	100
	2009	45	55	32	100	100
Renholder	2010	26	74	50	100	101
	2009	28	72	47	100	100

Tabell 6.11 Likestillingssituasjonen deltid/fravær for 2009 og 2010

		Deltid		Midlertidig		Foreldrepermisjon		Legemeldt fravær	
		M%	K%	M%	K%	M%	K%	M%	K%
Totalt i Departementenes Servicesenter	2010	6	18	2	4	12	88	7	9
	2009	8	19	3	7	12	88	6	11

Kjønnsbalansen i Departementenes servicesenter er blitt noe jevnere i 2010 sammenlignet med 2009. For seksjonssjefer er det flertall av menn. Kvinneandelen har økt innen stillingsnivået seniorrydgiver i forhold til 2009. Kvinneandelen har også økt innen stillingsnivået vaktførstebetjent som tradisjonelt sett er en mannsdominert gruppe. Innen stillingsnivåene renholder og resepsjonsvakt, som allerede har en høy kvinneandel, har denne økt ytterligere.

Lønnsforskjellen mellom kvinner og menn totalt for alle stillingsnivåer er uendret i 2010 sammenlignet med 2009. Gjennomsnittslønnen til kvinnelige seksjonssjefer er høyere enn menns.

Vurdering av likestillingssituasjonen på bakgrunn av etnisitet og funksjonsnedsettelse

Departementenes servicesenter er en IA virksomhet og har som målsetting å ivareta sine ansatte, også de med redusert funksjonsevne, slik at de kan fortsette i jobb. Virksomheten utvikler sine arbeidsplasser slik at de er tilrettelagt for arbeidstakere med redusert funksjonsevne.

Virksomheten har mange søkere med innvandrerbakgrunn spesielt innenfor renhold. Få søkere oppgir å ha nedsatt funksjonsevne selv om denne gruppen oppfordres til å søke stillinger.

Vurdere og iverksette tiltak for å fremme likestilling og hindre diskriminering

Departementenes servicesenter har en bevisst holdning til likestilling og diskriminering, og virksomheten jobber kontinuerlig for å fremme likestilling og hindre diskriminering.

Ved lokale lønnsforhandlinger i 2010 ble kvinneprofilen vektlagt og virksomheten sørget for å fordele en større andel av potten til kvinner enn føringene fra de sentrale partene tilsa. Kvinneprofilen vil også bli vektlagt ved fremtidige lokale lønnsforhandlinger.

Departementenes servicesenter er opptatt av å øke kvinneandelen på mellomledernivå, og vil sette søkelys på dette i rekrutteringssammenheng.

Departementenes servicesenter vil fortsette å ha søkelys på søkere med nedsatt funksjonsevne i rekrutteringsprosessen.

Departementenes servicesenter har følgende delmål:

- fortsette med moderat kvotering av personer med innvandrerbakgrunn
- vurdere å fortsette med norskskurs for ansatte med annen språkbakgrunn
- være bevisst på tiltak for tilrettelegging (arbeidsplassen/arbeidsmengde/arbeidstid) i perioder hvor det er behov for det
- tilrettelegge for å tilsette personer i arbeidspraksis, og som har behov for utprøving av sin arbeids- og funksjonsevne i det ordinære arbeidslivet

Konkurransetilsynet

Vurdering av likestillingssituasjonen mellom kjønn

Tabell 6.12 Likestillingssituasjonen på stillingsnivå

		Kjønnsbalanse			Lønn	
		M%	K%	Totalt (N)	M i k%	K/M i %
Totalt i Konkurransetilsynet	2010	47	53	108	100	83
	2009	50	50	94	100	83
Toppledernivå ¹	2010	80	20	5	100	87
	2009	100	0	4	100	0
Mellomledernivå ¹	2010	58	42	12	100	93
	2009	67	33	12	100	99
Seniorrådgivere	2010	70	30	30	100	95
	2009	68	32	28	100	106
Rådgivere	2010	31	69	35	100	97
	2009	39	61	28	100	101
Førstekonsulenter	2010	22	78	18	100	101
	2009	24	76	17	100	101
Konsulenter	2010	33	67	6	100	120
	2009	0	100	4	0	100
Lærlinger	2010	100	0	2	100	0
	2009	50	50	2	100	100

¹ Toppledernivået består av avdelingsdirektører og direktører. Mellomledernivået er seksjonsledere med tittel seniorrådgiver.

Tabell 6.13 Likestillingssituasjonen deltid/fravær for 2009 og 2010

		Deltid		Midlertidig		Foreldrepermisjon		Legemeldt fravær	
		M%	K%	M%	K%	M%	K%	M%	K%
Totalt i Konkurransetilsynet	2010	3	7	4	6	34	66	1	2
	2009	2	2	1	2	24	76	1	2

Det er en overvekt av menn i stillinger som seniorrådgiver og i lederstillinger. Konkurransetilsynet har retningslinjer for opprykk til seniorrådgiver, og vektlegger kjønnsfordeling ved vurdering av opprykk. Lønnsnivået i lederstillinger er noe høyere for menn enn for kvinner. I Konkurransetilsynet er det en overvekt av kvinner i stillingene som konsulent, førstekonsulent og rådgiver.

Det er i hovedsak kvinner som jobber deltid, og søknadene om deltid er i stor grad knyttet til omsorgspermisjon.

Vurdering av likestillingssituasjonen på bakgrunn av etnisitet og funksjonsnedsettelse

Konkurransetilsynet har flere ansatte med ikke-vestlig etnisk bakgrunn og antallet økte i 2010. Det er få personer med ikke-vestlig etnisk bakgrunn som søker stilling i Konkurransetilsynet, selv om det oppfordres til dette. Det var ingen søkere som oppga å ha redusert funksjonsevne i 2010.

Konkurransetilsynet har inngått avtale om inkluderende arbeidsliv, og arbeider aktivt med å redusere sykefraværet. I 2010 har Konkurransetilsynet oppnådd målsettingen om et sykefravær på under 5 pst. Sykefraværet for 2010 er redusert

sammenlignet med 2009, men det er høyere for kvinner enn for menn.

Vurdere og iverksette tiltak for å fremme likestilling og hindre diskriminering

For perioden 2010–2012 ble det utarbeidet en handlingsplan «HR-strategi» som vektlegger tiltak knyttet til blant annet økt andel kvinner i ledende stillinger i tilsynet.

Tiltak i handlingsplanen omfatter både eksternt og intern rekruttering. Det er få kvinner som søkte på utlyste lederstillinger. Det er gjen-

nomført kurs i prosjektledelse hvor man har lagt vekt på å få med flest mulig kvalifiserte kvinner.

Konkurransetilsynet har som mål å øke antall medarbeidere med ikke-vestlig etnisk bakgrunn. Tilsynet ansatte i 2010 lærlinger med ikke-vestlig etnisk bakgrunn og benyttet praksisplassordningen til NAV. Alle ansatte har mulighet for hjemme-kontor og fleksibel arbeidstid

Lønnsnivået blant kvinner og menn følges opp med hensyn til likelønn ved lokale forhandlinger.

Arbeidstakere som ikke har norsk som morsmål har fått tilbud om, og deltatt på, norskundervisning dekket av arbeidsgiver.

Direktoratet for forvaltning og IKT

Vurdering av likestillingssituasjonen mellom kjønn

Tabell 6.14 Likestillingssituasjonen per stillingsnivå for 2009/2010

		Kjønnsbalanse			Lønn	
		M%	K%	Totalt (N)	M i k%	K/M i %
Totalt i DIFI	2010	42	58	210	100	91
	2009	46	54	160	100	92
Assisterende direktør, avdelingsdirektør, fagdirektør	2010	50	50	10	100	96
	2009	45	55	11	100	90
Seniorrådgiver	2010	53	47	105	100	97
	2009	50	50	76	100	99
Rådgiver	2010	45	55	44	100	92
	2009	45	55	44	100	95
Første- og seniorkonsulent	2010	27	73	22	100	97
	2009	33	67	15	100	101
Underdirektør, seksjonssjef, arkivleder	2010	50	50	8	100	84
	2009		100	1		
Konsulent	2010	24	76	21	100	101
	2009	36	64	14	100	100

Tabell 6.15 Likestillingssituasjonen deltid/fravær for 2009 og 2010

		Deltid		Midlertidig		Foreldrepermisjon		Legemeldt fravær	
		M%	K%	M%	K%	M%	K%	M%	K%
Totalt	2010	7	12	28	25	35	65	2	6
	2009	3	8	23	14	26	74	3	7

Menn er gjennomgående noe høyere lønnet enn kvinner, men forskjellene er marginale. På stillingsnivået for assisterende direktør, avdelingsdirektør og fagdirektør er kjønnsbalansen blitt jevnere i 2010 sammenlignet med 2009. På lavere saksbehandlernivå er kvinneandelen høy. Antall

deltidstilsatte har økt for både kvinner og menn, men det er fremdeles flere kvinner som jobber deltid.

I Direktoratet for forvaltning og IKT har andelen menn som tar ut foreldrepermisjon økt.

Det legemeldte fraværet er vesentlig høyere for kvinner enn menn. Noe av kvinnefraværet kan knyttes til graviditet.

Vurdering av likestillingssituasjonen på bakgrunn av etnisitet og funksjonsnedsettelse

Direktoratet for forvaltning og IKTs personalpolitikk legger vekt på mangfold, gjennom et inkluderende arbeidsmiljø, stimulerende arbeidsoppgaver og konkurransedyktige betingelser. Virksomheten legger vekt på å rekruttere og beholde personer med ikke-vestlig etnisk bakgrunn og personer med redusert funksjonsevne. Dette gjenspeiles i direktoratets stillingsannonser. Direktoratet har ansatte med annen ikke-vestlig etnisk bakgrunn, og antallet er økende.

Vurdere og iverksette tiltak for å fremme likestilling og hindre diskriminering

Personer med ikke-vestlig etnisk bakgrunn og nedsatt funksjonsevne blir i stillingsannonserne

Datatilsynet

Vurdering av likestillingssituasjonen mellom kjønn

Tabell 6.16 Likestillingssituasjonen på stillingsnivå for 2009/2010¹

		Kjønnsbalanse			Lønn	
		M%	K%	Totalt (N)	M i k%	K/M i %
Totalt i Datatilsynet	2010	45	55	40	100	87
	2009	37	63	41	100	87
Direktør/avdelingsdirektør	2010	80	20	5	100	96
	2009	75	25	4	100	95
Ingeniører	2010	83	17	6	100	105
	2009	80	20	5	100	105
Seniorrådgivere	2010	23	77	13	100	151
	2009		100	10		
Rådgivere	2010	23	77	9	100	97
	2009	54	46	13	100	98
Førstekonsulenter, konsulenter, sekretærer	2010		100	4		
	2009		100	7		

¹ I tabellen er tall for direktør, fagdirektør og arkivleder ikke oppdatert

oppfordret til å søke. Direktoratets rekrutterings-system gir søkere mulighet til aktivt å ta stilling til hvorvidt de ønsker å bli vurdert ut fra ulike diskrimineringsgrunnlag. I 2010 var det ingen søkere som oppga at de hadde nedsatt funksjonsevne.

Direktoratet deltar i traineeprogrammet i staten for personer med nedsatt funksjonsevne og høyere utdanning.

Ved valg av direktoratets nye lokaler ble det lagt vekt på universell utforming.

Det er en målsetting å tilsette minst en person på «IA-plass» eller med redusert funksjonsevne ved ordinær tilsetting. Det er et mål å ansette flere personer med ikke-vestlig etnisk bakgrunn.

Direktoratet arbeider med å etablere et tilsyn for universell utforming for å hindre diskriminering og sikre lik tilgang til bruk av IKT, både nettsider og automater.

Tabell 6.17 Likestillingssituasjonen deltid/fravær for 2009 og 2010

		Deltid		Midlertidig		Foreldrepermisjon		Legemeldt fravær	
		M%	K%	M%	K%	M%	K%	M%	K%
Totalt i Datatilsynet	2010	6	18	28	15	0	100	0	1
	2009	7	31	20	23				

I Datatilsynet er kjønnsbalansen jevnere i 2010 enn i 2009. Kvinners gjennomsnittslønn har økt sett i forhold til menns gjennomsnittslønn, men er fortsatt lavere enn mennenes gjennomsnittslønn.

Vurdering av likestillingssituasjonen på bakgrunn av etnisitet og funksjonsnedsettelse

Datatilsynet har som målsetting ved rekruttering å stimulere til et kulturelt og kompetansemessig mangfold. Det tilrettelegges for en motiverende personalpolitikk som skal hindre utstøting av eldre og personer med nedsatt funksjonsevne. Datatilsynet har som standard i sine utlysninger at tilsynet er opptatt av mangfold og at alle kvalifiserte søkere oppfordres til å søke stilling uavhengig av kjønn, alder, funksjonshemming og nasjonal/etnisk bakgrunn. Kvalifiserte søkere som

oppgir nedsatt funksjonsevne og/eller ikke-vestlig etnisk bakgrunn vil bli innkalt til intervju. Det er i 2010 ikke iverksatt konkrete tiltak rettet mot etniske minoriteter eller personer med nedsatt funksjonsevne. Ved utvidelse av Datatilsynets lokaler i 2010 er det tilrettelagt for rullestolbrukere og medarbeidere med behov for utforming av arbeidsplassen.

Vurdere og iverksette tiltak for å fremme likestilling og hindre diskriminering

Datatilsynet vektlegger nødvendigheten av å tilrettelegge arbeidsplassen for alle medarbeidere. Det er et mål for 2011 å kartlegge behovet for tiltak for å fremme likestilling og hindre diskriminering i forbindelse med tilsynets rekrutteringsrutiner.

Statsbygg

Vurdering av likestillingssituasjonen mellom kjønn

Tabell 6.18 Likestillingssituasjonen på stillingsnivå for 2009/2010

		Kjønnsbalanse			Lønn	
		M%	K%	Totalt (N)	M i k%	K/M i %
Totalt i Statsbygg	2010	68	32	847	100	110
	2009	67	33	813	100	109
Konsulent	2010	33	67	3	100	101
	2009	33	67	3	100	103
Førstekonsulent	2010	19	81	42	100	100
	2009	19	81	47	100	101
Driftstekniker	2010	97	3	90	100	103
	2009	97	3	94	100	104
Driftsleder	2010	95	5	155	100	103
	2009	96	4	145	100	103
Rådgiver	2010	49	51	77	100	99
	2009	42	58	61	100	97
Prosjektleder	2010	60	40	8	100	92
	2009	62	38	5	100	93
Kontorsjef ¹	2010	25	75	4	100	89
	2009	25	74	4	100	90
Seniorkonsulent	2010	25	75	28	100	99
	2009	32	68	19	100	97
Underdirektør	2010	57	43	14	100	96
	2009	63	37	13	100	97
Overingeniør ¹	2010	76	24	97	100	105
	2009	78	22	90	100	105
Overarkitekt ¹	2010	37	63	8	100	104
	2009	17	83	6	100	105
Avdelingsdirektør	2010	62	38	45	100	97
	2009	65	35	41	100	96
Direktør	2010	43	57	7	100	107
	2009	43	57	7	100	106
Seniorarkitekt ¹	2010	41	59	22	100	99
	2009	50	50	20	100	100
Senioringeniør ¹	2010	68	32	74	100	101
	2009	66	34	69	100	102
Seniorrådgiver	2010	42	58	76	100	99
	2009	42	58	74	100	99
Sjefsingeniør	2010	94	6	16	100	104
	2009	92	8	13	100	101

¹ Stillinger som overarkitekt/overingeniør benyttes både til lederstillinger samt fagstilling, assisterende prosjektlederstilling, prosjektlederstilling, seniorarkitekt og senioringeniør. Stillinger der det er stillingsinnehavere av samme kjønn er utelatt i matrisen, men inkludert i totaltallet.

Tabell 6.19 Likestillingssituasjonen deltid/fravær for 2009 og 2010

		Deltid		Midlertidig		Foreldrepermisjon		Legemeldt fravær	
		M%	K%	M%	K%	M%	K%	M%	K%
Totalt i Statsbygg	2010	1	18	4	7	11	89	3	5
	2009	1	17	5	10	Ikke tilgj.	Ikke tilgj.	4	5

Statsbygg jobber kontinuerlig med å få flere kvinner på driftssektor. I løpet av 2010 var 9 pst. av de nytilsatte på drift kvinner. Kontorsjefkoden benyttes ikke ved tilsetning. Lønnsforskjellen i denne gruppen skyldes at den ene mannlige kontorsjefen har personalansvar, mens kvinnene ikke har det.

Vurdering av likestillingssituasjonen på bakgrunn av etnisitet og funksjonsnedsettelse

Statsbygg tar i mot personer til praksisplasser gjennom NAV intro og hadde i 2010 7 personer i ulike praksisplasser.

Statsbygg hadde en egen handlingsplan til og med 2010 hvor målet var at 5 pst. av nytilsatte skulle være personer med tilretteleggingsbehov. Ny handlingsplan vil bli utarbeidet primo 2011.

Statsbygg arrangerer løpende og ved behov egne kurs i «bedre norsk» for å øke norskkunnskap samt virksomhets- og kulturforståelse for ansatte med flerkulturell bakgrunn. I 2010 var det 18 deltakere på kurset «bedre norsk».

Vurdere og iverksette tiltak for å fremme likestilling og hindre diskriminering

For å utjevne lønnsforskjeller kartlegger Statsbygg likelønnsituasjonen i organisasjonen årlig i forbindelse med lønnsforhandlingene. Samtidig foretar organisasjonen en stillings- og lønnsanalyse for å få oversikt over lønnsituasjon per stillingskategori.

Statsbygg er fleksibel med hensyn til hjemmekontor, slik at de ansatte har mulighet til å være

fleksible i arbeidsliv/privatliv. Dette er særlig benyttet av ansatte med omsorgsoppgaver og andre med tilretteleggingsbehov.

Statsbygg gjennomfører egne karriereprogram og ulike lederkurs for å kunne tilby sine ansatte nye utfordringer og tilrettelegge for kompetanseutvikling.

Statsbygg deltar i traineeprogrammet i staten 2010/2011 og hadde per januar 2011 9 søkere. Målet er å ansette en person i 2011.

Den norske kirke

Vurdering av likestillingssituasjonen mellom kjønn

I 2008 vedtok Kirkerådet en ny strategiplan for likestilling i Den norske kirke for årene 2009–2014. Planen skal, sammen med en likestillingstest, bidra til å hjelpe menighetene, bispedømmerådene og de sentralkirkelige rådene til å ha et bevisst forhold til kjønn og likestilling. Kirkerådet har satt som overordnet mål for feltet at kjønns- og likestillingsperspektivet skal innarbeides på alle nivåer og felter i kirken. Det arbeides for å fremme en jevn kjønnsfordeling i kirkens rådsstruktur, i presteskaper og i kirkelige stillinger for øvrig.

Av 113 faste medlemmer i bispedømmerådene for perioden 2010–2011 er 53 kvinner og 60 menn. Dette inkluderer de elleve biskopene, hvorav fire kvinner og syv menn. I 2011 ble en kvinne utnevnt til ny tolvte biskop og preses i Bispemøtet. Fire av de elleve bispedømmerådene har kvinnelig leder. Av Kirkerådets valgte medlemmer er seks kvinner og ni menn. Leder av Kirkerådet er mann.

Tabell 6.20 Likestillingssituasjonen på stillingsnivå for 2009/2010– statsansatte prester

		Kjønnsbalanse			Lønn	
		M%	K%	Totalt	M%	K/M i %
Totalt	2010	74	26	1292	100	91
	2009	74	26	1276	100	94
Biskop	2010	64	36	11	100	96
	2009	64	36	11	100	94
Prost	2010	78	22	98	100	96
	2009	79	21	104	100	99
Sokneprest	2010	77	23	864	100	96
	2009	77	23	880	100	98
Kapellan	2010	62	38	186	100	96
	2009	59	41	190	100	99
Prostiprest	2010	35	65	103	100	89
	2009	34	65	90	100	95
Seniorprest	2010	77	23	35	100	98
	2009	79	21	48	100	96
Spesialprest	2010	67	33	92	100	96
	2009	68	32	93	100	97

Tabell 6.21 Likestillingssituasjonen deltid/fravær for 2009 og 2010 – statsansatte prester

		Deltid		Midlertidig		Foreldrepermisjon		Legemeldt fravær	
		M%	K%	M%	K%	M%	K%	M%	K%
Totalt	2010	10	25	13	7			3	7
	2009							4	7

Tabell 6.22 Utvikling i andel kvinnelige prester innenfor de ulike stillingskategoriene, i prosent

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Biskoper	27	27	27	36	36	36
Proster	12	13	19	18	21	22
Sokneprester	14	17	17	19	23	24
Kapellaner	24	35	34	36	41	38
Andre stillinger	22	26	26	26	28	28

Per 30. november 2010 var 26 pst. av de statsansatte prestene i Den norske kirke kvinner, mens tilsvarende andel i 1998 lå på 12 pst. Kvinneandelen i lederstillinger (prost og biskop) lå i 2010 på 23 pst. Dette er en økning på 0,3 prosentpoeng fra 2009.

Det har vært brukt ulike tiltak for å øke kvinneandelen. Det er blant annet opprettet egne kvinnettverk, og man har forsøkt aktivt å rekruttere

gjennom å oppsøke teologiske læresteder. I stillingsannonser er kvinner oppfordret til å søke, og det er forsøkt kollektiv utlysning av flere stillinger i områder med tradisjonell mannsdominans, slik at ektefeller eller flere kvinner kan søke sammen. Livsfasetilpasning og tilrettelegging for yngre prester, og da særlig yngre kvinnelige prester, har vært tema i samtlige bispedømmer. Temaet er i tillegg belyst i forskningsrapporten «I gode og onde

dager... Trivsel, belastninger og sluttevalueringer blant menighetsprester i Den norske kirke» (KIFO Notat nr 6/2009). Forskningsrapporten har blant annet fokus på hva som hemmer og fremmer rekruttering av unge kvinner til preste-tjeneste, og hva som får dem til å forbli i tjenesten etter de første 5-7 årene. Rapporten ble lagt til grunn for oppnevning av et eget rekrutteringsutvalg, som høsten 2010 avla rapport om rekrutteringstiltak blant menighetsprester i Den norske kirke på kort og lang sikt, jf. også omtale under rapport på kap. 1591.

Gjennomgangen viser at kvinners lønn gjennomgående er lavere enn menns lønn. Lønnsfor-

handlingene 2010 hadde en likelønnsprofil også blant prestene. Tabellen under viser lønnsutvikling fra 2009 til 2010, hvor kvinnene fremstår som lønnsvinnere selv om de fortsatt gjennomgående er lavere lønnet enn menn. Lønnsforskjellene mellom kvinner og menn totalt i presteskaper kan delvis forklares med at det er vesentlig flere menn med høy aldersansiennitet enn kvinner, men det er også forskjeller innen de ulike alderskategoriene. Det er derfor grunn til fortsatt å følge lønnsutviklingen for kvinner og menn i årene som kommer.

Tabell 6.23 Lønnsutvikling statsansatte prester 2009–2010, fordelt på alder og kjønn

	Gjennomsnitt 2009 (alle tall i 1000 kroner)			Gjennomsnitt 2010 (alle tall i 1000 kroner)			Gjennomsnitt lønnsvekst 2009–2010 (i pst.)		
	K	M	Totalt	K	M	Totalt	K	M	Totalt
40 år og yngre	417	421	419	436	436	436	5	4	4
41-55 år	450	453	452	464	466	465	3	3	3
56 år og eldre	475	481	480	484	495	493	2	3	3

Andelen menn som jobber deltid er på 10,4 pst., mens tilsvarende for kvinner er 24,7 pst. Søknadene om deltid er i stor grad knyttet til omsorgspermisjoner. I og med at bruken av deltid blant kvinner i enkelte bispedømmer synes høy, kan det være grunn til å følge situasjonen i årene som kommer. Departementet vil derfor be bispedømmene være oppmerksomme på bruken av deltid.

Gjennomgangen viser at 12,6 pst. av de kvinnelige prestene er midlertidig tilsatt. Tilsvarende tall for menn er 7 pst. Det er usikkert hva som ligger bak kjønnsforskjellene i bruken av midlertidig tilsetting. Departementet vil derfor følge utviklingen i bruken av midlertidig tilsetting for å kunne avdekke om det ligger noen systematiske kjønnsforskjeller her. Bruken av midlertidig tilsetting er

generelt høy i bispedømmer med store rekrutteringsutfordringer.

For 2010 er det en nedgang i sykefraværet blant menn, mens kvinner ligger på samme nivå som i 2009. Bispedømmene melder om at det arbeides med å få ned sykefraværet blant kvinner, blant annet gjennom arbeidsmiljøtiltak, HMS-undersøkelser og oppfølging av IA-avtalen. Alle bispedømmene er IA-bedrifter.

Bevilgningene til prestatjenesten er gitt med målsetting om at det skal motiveres og legges til rette for at flere kvinner søker tjeneste som menighetsprester og til lederstillinger i kirken. I bispedømmene som tradisjonelt har hatt en lav kvinneandel, er det økt oppmerksomhet på å rekruttere kvinner til prestatjenesten.

Tabell 6.24 Kirkerådets rapportering på likestillingssituasjonen på stillingsnivå for 2010

	Kjønnsbalanse			Lønn		Deltid		Midlertidig		Legemeldt fravær	
	M%	K%	Total (N)	M i %	K/M i %	M%	K%	M%	K%	M%	K%
Totalt	49	51	67	100	91	3	21	9	9	2	3
Direktør, ass.dir.	50	50	2	100	73						
Avd.dir., fagdir.	75	25	8	100	105						
Seksjonssjef	25	75	4	100	95						
Seniorrådgiver, prosjektleder	71	30	17	100	93						
Rådgiver	46	54	24	100	101						
Førstekonsulent	0	100	4	-	-						
Sekretær	0	100	6	-	-						
Arkivleder, kontor- leder	100	0	2	-	-						

Tabell 6.25 Bispedømmekontorenes rapportering på likestillingssituasjonen på stillingsnivå for 2010

	Kjønnsbalanse			Lønn		Deltid		Midlertidig			
	M%	K%	Totalt (N)	M i %	K/M i %	M%	K%	M%	K%		
Totalt			46	54	207	100	83	17	33	9	10
Direktør			80	20	10	100	100				
Avdelingsleder			62	38	8	100	78				
Seksjonssjef			61	39	18	100	88				
Seniorrådg., prosjektleder			92	8	12	100	91				
Rådgiver			50	50	84	100	99				
Forstekons., konsulent			13	87	38	100	92				
Arkivleder			-	100	9	-	-				
Renholder			-	100	4	-	-				

Tabell 6.26 Praktisk-teologisk seminar og Kirkelig utdanningscenter i nord's rapportering på likestillingssituasjonen på stillingsnivå for 2010

	Kjønnsbalanse			Lønn		Deltid		Midlertidig		Legemeldt fravær	
	M%	K%	Total (N)	M i %	K/M i %	M%	K%	M%	K%	M%	K%
Totalt	65	35	17	100	88	17	18	0	9	0	2
Rektor	100	-	1	-	-						
Professor	100	-	1	-	-						
Lektor	40	60	10	100	102						
Stipendiat	-	100	2	-	-						
Kontorsjef	-	100	1	-	-						
Førstekonsulent	-	100	2	-	-						

Tabell 6.27 Opplysningsvesenets fonds rapportering på likestillingssituasjonen på stillingsnivå for 2010

	Kjønnsbalanse			Lønn		Deltid		Midlertidig		Legemeldt fravær	
	M%	K%	Total (N)	M i %	K/M i %	M%	K%	M%	K%	M%	K%
Totalt	52	48	48	100	85	4	26	0	4	1	3
Direktør	100	-	1	-	-						
Avdelingsdirektør	100	-	1	-	-						
Underdirektør	63	38	8	100	99						
Seniorrådgiver	56	44	9	100	98						
Seniorarkitekt/-ingeniør	50	50	2	100	110						
Rådgiver	67	33	15	100	99						
Konsulent	33	67	6	100	89						
Arkivleder	-	100	1	-	-						
Sekretær	-	100	5	-	-						

Tabell 6.28 Nidaros domkirkes restaureringsarbeiders rapportering på likestillingssituasjonen på stillingsnivå for 2010

	Kjønnsbalanse			Lønn		Deltid		Midlertidig		Legemeldt fravær	
	M%	K%	Total (N)	M i %	K/M i %	M%	K%	M%	K%	M%	K%
Totalt	47	53	60	100	95	7	38	0	9	1	3
Direktør	100	-	1	-	-						
Avd.dir., adm.sjef	33	67	3	100	103						
Øk.sjef, avd.leder	40	60	5	100	101						
Seniorrådgiver	100	-	1	-	-						
Rådgiver, forsker	40	60	5	100	91						
Driftstekn., rest.tekniker	89	11	18	100	101						
Førstekonsulent	-	100	7	-	-						
Rest.ass., fagarbeider	38	63	8	100	97						
Renholdsbetjent, betjent	17	83	12	100	122						

Kjønnsbalansen i de øvrige kirkelige virksomheter er forholdsvis jevn når en ser virksomhetene under ett. Unntaket er Det praktisk-teologiske seminar, hvor i overkant av 35 pst. av de tilsatte er kvinner. I topplederstillinger er det en klar overvekt av menn. Det er også en klar overvekt av menn i høyere saksbehandlerstillinger i Kirkerådet og på bispedømmekontorene, og en tilsvarende høy andel kvinner i lavere saksbehandlerstillinger i de samme to virksomhetene. I rådgiver-

koden er det jevnere kjønnsbalanse. I årsrapportene nevner flere av bispedømmekontorene at lønnsforskjellene særlig avspeiler forskjeller i utdanningsnivå, og at det i de fleste stillinger uten krav til høyere utdanning er tilsatt kvinner. På bakgrunn av tallene er det likevel grunn til å kartlegge feltet nærmere, og departementet vil be virksomhetene ha sin oppmerksomhet rettet mot dette.

Opplysningsvesenets fond har i tillegg til sine ansatte et styre bestående av fem faste medlemmer. Av disse er to kvinner og tre menn. Leder av styret er mann.

Når det gjelder tiltak for å sikre en jevn kjønnsbalanse, melder virksomhetene om at dette er vurdert ved tilsetninger. I Kirkerådet er likestillingspolitikken nedfelt i tilpasningsavtalen. I avtalen er det et mål å oppnå jevnere kjønnsfordeling i stillingsgrupper hvor kvinner er underrepresentert, arbeidsgiver skal utarbeide kvoteringslister hvert halvår der det skal framgå hvilke grupper som eventuelt omfattes av kvoteringsreglene, og det er et mål å få flere kvinner inn i lederstillinger. Direktør og avdelingsledere er ansvarlig for blant annet å sørge for at oppgaver blir fordelt slik at menn og kvinner får like store muligheter til utvikling. Overtid skal ikke være et vilkår for tilsetting eller avansement, og forhold som gjelder uttak av foreldrepermisjon, skal ikke diskvalifisere for avansement.

Det er til dels store lønnsforskjeller mellom kjønnene når man ser virksomheten under ett. Dette har i stor grad sammenheng med at det er flere menn i lederstillinger og mange kvinner i lavere saksbehandlerstillinger. I mellomledersjiktet på bispedømmekontorene viser oversiktene et forholdsvis stort lønnsgap mellom kvinner og menn. Dette kan i hovedsak forklares ut fra enkeltstående høyt avlønnede mellomledere. Det er likevel grunn til å ha oppmerksomheten rettet mot eventuelle ulikheter i lønnsnivået på stillings- og virksomhetsnivå, og da særlig sett i relasjon til kjønnsbalansen innenfor de enkelte stillingskategorier.

Andelen ansatte i deltidsstillinger er gjennomgående høyere blant kvinner enn menn i alle virksomhetene. Unntaket er Det praktisk-teologiske seminar, hvor fordelingen mellom kjønnene er forholdsvis jevn. Departementet vil be virksomhetene ha sin oppmerksomhet rettet mot dette.

De kirkelige virksomhetene har fokus på sykefravær, blant annet gjennom arbeidsmiljøtiltak og oppfølging av IA-avtalen. Alle virksomhetene er IA-bedrifter.

Likestilling på bakgrunn av etnisitet og funksjonsnedsettelse

Den norske kirke er et trossamfunn, og kirkeloven pgf. 29 setter krav om medlemskap i Den norske kirke for kirkelig tilsatte og ombud. Medlemskapskravet er ikke til hinder for å rekruttere prester med innvandrerbakgrunn og flerkulturell

kompetanse. I bispedømmenes årsrapporter meldes det om at dette er særlig vektlagt i stillinger hvor slik kompetanse kan være en særlig ressurs, som for eksempel ved tilsetting av ny fengselsprest i Halden fengsel.

Alle de kirkelige virksomhetene søker aktivt å tilrettelegge for personer med nedsatt funksjonsevne. Dette gjelder både for personer som allerede er tilsatt i virksomhetene, og i forbindelse med rekruttering av nye tilsatte.

Hos Nidaros domkirkes restaureringsarbeider har man blant annet lagt til rette for å ta inn personer på tiltak gjennom NAV, både gjennom «Varig tilrettelagt arbeid» og gjennom å ha én til tre arbeidstakere inne årlig på IA-plass. Opplysningsvesenets fond melder i sin årsrapport at det skal legges til rette for redusert og fleksibel arbeidstid for ansatte som på grunn av helse, alder eller omsorgsansvar har behov for det. Kirkerådet melder om at det i alle rådets utlysningstekster tas inn at det vil bli tilrettelagt for personer med nedsatt funksjonsevne, og at virksomheten har en egen ansatt med særlig kompetanse på fagfeltet. Kirkerådet har også, i samarbeid med KA Kirkelig arbeidsgiver og interesseorganisasjon, utarbeidet en egen veiledningsplakat til arbeidsgiver om tilrettelegging av kirken som arbeidsplass for mennesker med nedsatt funksjonsevne.

For virksomhetsområdet Den norske kirke er likestilling på bakgrunn av nedsatt funksjonsevne også aktuelt i forbindelse med kirkebyggenes tilgjengelighet. Bispedømmene melder i sine årsrapporter at det arbeides aktivt med å sikre at universell utforming og tilgjengelighet settes på dagsorden ved godkjenning av ombygging eller utvidelse av eksisterende kirkebygg. Alle nye kirker skal være universelt utformet. Flere bispedømmer har avholdt kurs i samarbeid med Riksantikvaren med målsetting om å legge til rette for gode prosesser på dette området.

Departementet vil påse at virksomhetene har en tilfredsstillende rapportering på feltet i sine årsrapporter.

6.3 Sektorovergrepene miljøpolitikk

Departementets miljøinnsats strekker seg over en rekke fagområder med bruk av ulike virkemidler. Virkemidlene er tilpasset de ulike fagområdenes egenart for på den måten å sikre at miljøperspektivet innarbeides i virksomhetenes løpende arbeid på en hensiktsmessig måte. Miljøomtalen er derfor knyttet til den enkelte virksomhet.

Departementenes servicesenter

Viktige miljøutfordringer

Som tjenesteyter for departementene er Departementenes servicesenter gitt en viktig pådriverrolle for å vise vei og ta vare på miljøet. De senere år har miljøområdet vært et betydelig satsingsområde. Virksomheten arbeider både for å forbedre og redusere miljøpåvirkningen. Det er en stor utfordring å gjøre driften og tjenestene stadig mer miljøvennlige. For å oppnå ytterligere forbedringer har Departementenes servicesenter valgt å innrette sitt miljøarbeid spesielt mot anskaffelser, IKT, bedre intern avfallshåndtering, videokonferanser samt økt vekt på miljøledelse.

- Departementenes servicesenter anskaffer varer og tjenester på vegne av departementsfellesskapet og er derfor en relativt stor kunde av sentrale produktgrupper knyttet til kontorvirksomhet
- informasjonsteknologi forbruker strøm, men kan gi miljøgevinster på andre områder. Et eksempel er videokonferanser som erstatter reiser og reduserer reisekostnader. Bedre utnyttelse er ofte avhengig av at det utvikles nye arbeidsmåter
- avfallet i regjeringskvartalet har gradvis minket siden år 2000. Det er likevel rom for ytterligere reduksjon i mengden avfall, blant annet ved å satse mer på kildesortering
- den elektroniske hverdagen har bidratt til at departementsfellesskapet bruker mindre papir enn før. Det er likevel fortsatt et forbedringspotensial som kan bidra til miljøgevinst og økonomiske besparelser

Målsettinger

I henhold til miljøhandlingsplanen for 2010–2012 skal Departementenes Servicesenter:

- sette mer konkrete og bedre miljø- og etiske krav i anskaffelser
- øke mengden kildesortert avfall
- øke bruken av videokonferanser
- redusere forbruket av papir ytterligere
- redusere energiforbruket

Resultat i 2010 i forhold til fastsatte mål

Departementenes servicesenter miljøambisjoner har vært nedfelt i virksomhetens strategiske plan for perioden 2008–2010. Viktige mål og føringer har vært:

- innpasse miljøatsinger i tjenesteproduksjonen, særlig ved hjelp av IKT
- arbeide videre med å ta i bruk miljøkriterier for innkjøp på grunnlag av handlingsplanen for miljø- og samfunnsansvar i offentlige anskaffelser
- gradvis innføring av miljøsertifisering av virksomheten
- samarbeide med Statsbygg for å gjennomføre tiltak for å sikre en reduksjon av strømforbruket både når det gjelder drift av egen virksomhet og blant brukerne av tjenestene

Når det gjelder å innpasse miljøatsinger i tjenesteproduksjonen, særlig ved hjelp av IKT og elektronisk saksbehandling, har Departementenes servicesenter samarbeidet med Statsministerens kontor og departementene om innføring av et nytt elektronisk dokumenthåndteringssystem (Depsak II prosjektet). Et pilotprosjekt ble gjennomført i 2010. Bruk av nytt system og funksjoner forventes å gi reduksjoner i papirforbruket. Fellesbiblioteket har sagt opp alle papirabonnementer og har samlet over 5 000 elektroniske tidsskrifter i en egen nettportal. På virksomhetsnivå innførte Departementenes servicesenter en ny innkjøpsrutine for mottak leverandørtilbud. Tilbudene må som før leveres i papiroriginal, men kopier skal leveres på cd-rom eller minnepinne. Den nye rutinen har allerede medført nedgang i bruk av papir.

Departementenes servicesenter fremforhandler avtaler for departementene og stiller strenge miljøkrav til både produkter og tjenester. Dette gjelder blant annet avtaler for innkjøp av kontorekvisita, kopipapir, avhending av datautstyr, og planter.

I 2010 ble det også inngått kontrollmedlemskap i Grønt Punkt Norge AS (GPN). Det vil si at virksomheten stiller krav til alle sine norske vareleverandører om medlemskap i GPN eller tilsvarende returordning. Ordningen er innført for å sikre at virksomheter som er vederlagspliktige betaler til næringslivets dugnad for innsamling og gjenvinning av emballasje.

Departementenes servicesenter har innført miljøsertifisering i deler av virksomheten

Renholdstjenestene og trykkeritjenestene ble miljøsertifisert i henhold til Miljøfyrtårnordningen.

Høsten 2010 ble strømsparekampanjen «Slå av før du går» planlagt i samarbeid med Statsbygg. Kampanjens formål er å øke bevisstheten blant ansatte i departementene om hva den enkelte kan gjøre for å redusere strømforbruket.

Aktuelle miljøtiltak på kort og lang sikt

Miljøarbeidet skal styrkes ved å innføre EUs miljøstyrings og -revisjonsordning (EMAS) i 2012. Det vil gjøre det enklere å rapportere og tilgjengeliggjøre miljødata.

Følgende tiltak er aktuelle på kort sikt:

- økt fokus på utforming av konkrete etiske krav og miljøkrav ved innkjøp av varer, samt bedre informasjonen om kravene til miljøkrav i anskaffelser internt i virksomheten
- innføre kildesorteringsstasjoner i hver etasje i relevante bygg i regjeringskvartalet
- målrette informasjonsarbeidet og gjøre mer tydelig miljø-, kostnads-, og tidsfordelene ved bruk av videokonferanser
- vurdere innføring av pull-print teknologi for å redusere papir- og tonerforbruk
- arbeide med å avskaffe papirarkivet i Departementenes servicesenter

Statsbygg

Viktige miljøutfordringer

Klimaendringer

Statsbygg foretok i 2009 en analyse av miljøeffekter av egen virksomhet som et grunnlag for utarbeidelse av en ny strategi på området. Denne analysen konkluderer med at av alle Statsbyggs miljøpåvirkningsområder, er klimaendringer det området som bør ha høyeste prioritet. Klimaendringer er en overgripende utfordring. Arbeidet med reduksjon av klimagassutslipp, som bidrag til oppfyllelsen av nasjonale klimamål, må knyttes direkte til Statsbyggs byggeprosjekter og eiendomsforvaltnings påvirkning på økt energibruk, materialbruk og lokaliseringsbeslutninger (transportbehov). Tilsvarende gjelder også for den øvrige statlige bygningsmasse. Klimautfordringen krever fokus på klimaeffektivitet gjennom hele verdikjeden fra beslutning om lokalisering av en virksomhet, gjennom hele plan-, prosjekterings- og byggeprosessen, bruks/driftsfasen av bygget og avhending av bygget.

Beregnings- og planleggingsverktøy www.klimagassregnskap.no utviklet av Statsbygg, er anvendt i en rekke byggeprosjekter både i Statsbygg og byggenæringen forøvrig. Resultatene viser at samlet klimagassfotavtrykk er i størrelsesorden mellom 40 og 90 kg CO₂-ekv per kvadratmeter per år. Resultatene viser at lokalisering, dvs. transport ved bruk av bygget og valg av ener-

giløsninger, har størst betydning for utslippet. Etter hvert som utslipp fra energibruk og transport reduseres, vil utslipp fra materialer få større betydning. Det er dokumentert at de miljømessig beste norske byggeprosjektene pr. i dag klarer å halvere de samlede klimagassfotavtrykkene gjennom byggets livsløp, sammenlignet med dagens praksis. Det må utvikles nye produkter og løsninger, som vil lede til bygninger med null klimagassutslipp knyttet til produksjon, drift, og avhending.

Rundt 140 av Statsbyggs eiendommer bruker kjeleanlegg med olje- og /eller elektrokjele til oppvarming, og har derfor en direkte og løpende klimapåvirkning. Utbygging av fjernvarme og bedre markedsvilkår for bruk av varmpumper og biobrenselanlegg vil gjøre det mulig å redusere disse utslippene gjennom energiomlegging. Statsbygg har en plan for utfasing av oljekjeler som primæroppvarmingskilde der dette er samfunnsøkonomisk riktig. Framtidige klimaendringer stiller høye krav til dagens løsninger ved utforming av bygninger, anlegg og uteområder som vil måtte tåle et våtere og villere klima.

Energiforbruk

Hele 40 pst. av Norges el-forbruk går til drift av bygninger. Bygninger er derfor et viktig fokusområde i håndteringen av energi- og klimautfordringene. Til tross for stort fokus på energibruk i både offentlige og private bygg de siste 20 årene, har utviklingen i hovedsak gått i retning av økt energibruk per kvadratmeter.

EU har i bygningsenergidirektivet fastsatt et mål om at alle nybygg skal være «nesten nullenergibygg» i 2020, mens alle offentlige nybygg skal være «nesten nullenergibygg» allerede i 2018. Dette stiller store krav til den statlige bygge- og eiendoms politikken.

Eksisterende bygningsmasse representerer den største utfordringen på kort sikt. Trender som i de siste årene har bidratt til at energiforbruket norske yrkesbygg øker eller stagnerer på tross av gjennomførte tiltak er blant annet disse:

- deler av bygningsmassen har de siste årene fått økt bruks-/driftstid
- vekst i energibruk på el-spesifikke områder: belysning, motorer, vifter og energikrevende brukerutstyr som datarom, PCer mv.

Det er behov for betydelig energieffektivisering av eksisterende bygningsmasse, samt energiomlegging til fornybare energikilder for oppvarming.

Material- og ressursforbruk.

Det er knyttet flere utfordringer til målet om miljøvennlig materialbruk. Det er behov for god miljødokumentasjon om byggeprodukter og det mangler fortsatt kunnskap om materialenes miljøpåvirkning. Videre vil det være viktig å ha kunnskap om klimagassutslipp fra produksjon av materialer. Produksjon av bygningsmaterialer er per i dag ikke den dominerende kilden til klimagassutslipp fra bygg, men materialenes betydning for klimagassutslipp vil øke når andre kilder som energibruk reduseres. Ressursbruk og arealeffektive løsninger.

Redusert byggeavfall, planlegging for gjenbruk og færre byggefeil er viktige miljøtiltak. Arealeffektivitet er både et miljø- og klimaeffektivt og i høyeste grad også et kostnadseffektivt tiltak. Å bygge arealeffektivt er likevel en stor utfordring, blant annet fordi det krever at man går lengre i dialogen med brukere enn det som er vanlig i dag, utfordrer og motiverer dem i forhold til valg av arealeffektive løsninger, vanemønstre, organisasjon, bruksfrekvens for kontorarealer etc.

Farlige stoffer

Bygg- og anleggsnæringen benytter rundt 50 000 ulike produkter og 19 pst. av disse er klassifisert som helse- og/eller miljøskadelige. Myndighetene har prioritert å redusere eller fase ut bruken av et utvalg på ca. 30 stoffer eller stoffgrupper (jf. Prioritetslisten). Flere av disse brukes i byggenæringen i dag. Per i dag er det vanskelig å få informasjon om stoffinnhold i faste produkter. Mer ekstremvær og global oppvarming øker jordens sårbarhet for de lite nedbrytbare miljøgiftene (POP-ene). Samtidig forsterkes de negative helse- og miljøeffektene av helse- og miljøfarlige stoffene. Eksempel på slike stoffer er PCB og bromerte flammehemmere som er utbredt i norske bygg.

Statlig lokalisering og god by- og stedsutvikling

Staten spiller en viktig rolle i gjennomføring av by- og stedsutvikling ved lokalisering og utbygging av statlige bygg. Ivaretagelse av nasjonale mål for reduksjon av klimagassutslipp, godt miljø lokalt og effektiv arealutnyttelse, bør være førende for valg av lokalisering.

Målsetninger

Hovedfokuset og målsetningen for arbeidet i 2010 har vært utforming og etablering av ny langsiktig miljøstrategi for Statsbyggs virksomhet. Utgangspunktet for arbeidet har vært regjeringens mål om å redusere den negative miljøpåvirkningen fra bygge- og eiendomsvirksomheten. Regjeringen forventer at Statsbygg i all sin virksomhet skal søke miljøvennlige og bærekraftige løsninger. Den stadig raskere utviklingen innen miljøkrav i byggenæringen gjør det nødvendig at Statsbygg etablerer og følger en fremtidsrettet miljøstrategi. Statsbygg etablerte i 2010 langsiktige miljøambisjoner mot 2020–2030 og konkrete 4-årige miljømål for egen virksomhet basert på de langsiktige ambisjonene.

Resultat i 2010 i forhold til fastsatte mål

«Statsbyggs miljøstrategi – Langsiktige miljøambisjoner og miljømål» ble vedtatt høsten 2010.

De langsiktige miljømålene frem mot 2030 vil være retningsgivende for Statsbyggs langsiktige miljøsatsingsarbeid, og det er lagt opp til at disse vil være gjenstand for fortløpende justeringer i den videre miljøsatsingen til Statsbygg. Det er spesielt store utfordringer knyttet til energibruk i nybygg. Statsbygg har derfor satt seg mål, laget en strategi og startet arbeidet allerede nå for å være forberedt i tide, og for å kunne oppfylle eventuelle nye krav når de kommer.

Statsbyggs overordnede miljøambisjon er at «Statsbygg skal være ledende på å planlegge, bygge og forvalte miljøriktige bygg og uteområder». Hovedoppmerksomheten er rettet mot å redusere klimagassutslipp. I tillegg er det viktig å begrense bruk av helse- og miljøfarlige stoffer, samt øke fokus på arealeffektivitet. Arbeidet med reduksjon av klimagassutslipp, knyttes derfor direkte til Statsbyggs påvirkning på økt energibruk, materialbruk og lokalisering av statlige bygg (transportbehov). Disse, sammen med intern virksomhet, er valgt som prioriterte satsingsområder for Statsbyggs miljøarbeid.

Den nye miljøstrategien innebærer at Statsbygg skjerper sine miljøkrav til rådgivere, entreprenører og leverandører, og på den måten driver utvikling i byggenæringen i mer miljøvennlig retning.

På sikt har Statsbygg ambisjon om at nybygg skal være nullutslippsbygg; bygget av materialer med lavest mulig klimagassutslipp og minimalt med helse- og miljøskadelige stoffer. Videre vil Statsbygg legge vekt på at nasjonale føringer for

miljøvennlig by- og stedsutvikling, skal være førende for nye lokaliseringer når staten eier eller leier en bygning.

Innen 2014 er det Statsbyggs mål å ha kompetanse og evne til å kunne levere nybygg som tilfredsstillende krav til passivhusnivå, mens bygninger som totalrehabiliteres skal ligge på lavenerginivå. Før den tid vil Statsbygg setter i gang minst fem pilotprosjekter. Klimagassutslipp fra nybyggprosjekter skal dokumenteres. Videre vil Statsbygg redusere energibruken i eksisterende bygg med fem prosent innen 2014 i forhold til 2009-nivå, og ytterligere fem prosent innen 2020. Olje-, gass- og el-kjeler skal utfases som hovedkilde for oppvarming der dette er samfunnsøkonomisk riktig.

Innen 2014 vil Statsbygg også sette krav til at de 5-10 mest brukte materialene i alle nye byggeprosjekter skal ha miljødeklarasjon. Videre skal Statsbygg kreve fravær av alle miljøfarlige stoffer på myndighetenes «Prioritetsliste» innen 2014. Samtidig skal bruken av materialer fra truede arter og knappe, ikke fornybare ressurser, reduseres. Statsbygg har allerede forbudt all bruk av tropisk trevirke i sine bygninger.

Nasjonale føringer for by- og stedsutvikling skal inngå i Statsbyggs råd ved lokaliseringvalg. Samtidig vil Statsbygg fortsette å utvikle beregningsmetoden for klimagassutslipp, og tilby mobilitetsplanlegging i tidligfasen av sine prosjekter.

Aktuelle miljøtiltak på kort og lang sikt

- sette i gang minimum 2 pilotprosjekter der man prosjekterer på passivhusnivå for nybygg og/eller lavenerginivå for rehabilitering
- innføre systematisk bruk av klimagassberegninger ved alternative løsninger i Statsbyggs sine prosjekter, sammen med Livssyklus-kostnadsanalyser (LCC-analyser). Hensikten er å utvide og forbedre beslutningsgrunnlaget, samt redusere miljøbelastningen fra prosjektene. Klimagassregnskap og -analyser (www.klimagassregnskap.no) skal utarbeides, sammen med LCC-analyser, som en integrert del av planleggings-, prosjekterings- og byggeprosessen
- utrede, overordnede rammer som skaper incentiver og føringer for at Statsbygg skal kunne gjennomføre ytterligere nødvendige energieffektiviserende tiltak i eksisterende bygg
- utarbeide en gjennomføringsplan for å gå bort fra fossil oppvarming på eksisterende eiendommer

- lage rutiner for miljøvennlig materialbruk med lavest mulig klimagassutslipp og minimalt innhold av helse- og miljøskadelige stoffer
- skaffe seg kunnskap og etablere rutiner slik at nasjonale føringer for en miljøvennlig by- og stedsutvikling er styrende for råd om lokaliseringsbeslutninger gitt av Statsbygg
- medvirke til bærekraftig utvikling via FoU-virkosomhet, blant annet gjennom deltakelse i forskningssenteret Zero Emission Buildings (ZEB) for å utvikle løsninger for bygninger med null klimagassutslipp knyttet til produksjon, drift og avhending

Gjennom deltakelse i FoU-prosjektet «Styr smart i SmartGrid» bygge opp bidra til utvikling av løsninger for at lokalt produsert overskuddsenergi i et nullutslippshus eller plussshus kan sendes ut på strømmettet.

Den norske kirke

Siden Bispemøtets uttalelse i 1992 om "Forbrukersamfunnet som etisk utfordring" og Kirkemøtets uttalelse "Forbruk og rettferd" i 1996, har miljøengasjementet blitt en stadig viktigere del av kirkenes sosialetiske arbeid. På Kirkemøtet i november 2007 var miljø og vern av skaperverket hovedtema og det ble vedtatt å sette i gang en tiårig bærekraftreform for endringer i kirke og samfunn. Kirkemøtet 2008 vedtok at en vesentlig del av dette skulle skje gjennom et økumenisk samarbeidsprosjekt mellom Norges kristne råd, Kirkens Nødhjelp og Den norske kirke. Samarbeidsprosjektet har fått navnet Skaperverk og bærekraft: Et felles kirkelig tiår for endring i kirke og samfunn. I dette samarbeidet vil kirke og sentrale pådrivere for og bidragsyttere til bærekraftige samfunn lokalt, nasjonalt og globalt, bidra til å sikre en forpliktende, rettferdig og ambisiøs internasjonal klimaavtale og en bred kirkelig og folkelig oppslutning om dette, demonstrere et bevisst forhold til miljø, forbruk og rettferd, og skape håp og fremtidsstro med ord og handling. Målet er at prosjektet skal prege det kirkelige livet både i konkret arbeid og i plan- og strategiarbeid. Kirkemøtet 2012 skal foreta en midtveisvurdering av denne satsingen.

Den norske kirkes arbeid med miljø, forbruk og rettferd spenner fra involvering av lokalkirken til globalt samarbeid. Ikke minst gjennom Mellomkirkelig Råd deltar Den norske kirke aktivt i miljøsamarbeid gjennom blant annet Kirkens Verdensråd, Det Lutherske Verdensforbund og European Christian Environmental Network. Her

er det blant annet etablert et nært samarbeid om oppfølgingen av de internasjonale klimaforhandlingene både internasjonalt, tverrkirkelig og interreligiøst. Også Samisk kirkeråd er engasjert i nasjonale og internasjonale miljøspørsmål, ikke minst hvor urfolks rettigheter er berørt, som for eksempel i oljesand-utvinningen i Canada. I Norge er det etablert samarbeid med en rekke miljøorganisasjoner og nettverk. Gjennom sin størrelse og sin organisasjonsstruktur har Den norske kirke en særlig mulighet for å bygge helhetlige nettverk og en plattform for en bærekraftig samfunnsutvikling som involverer den enkelte og knytter lokalt engasjement til globale miljøutfordringer.

Som ledd i arbeidet med prosjektet Skaperverk og bærekraft, er nettsiden gronnkirke.no utviklet for å fungere som ressurside for kirker, menigheter og enkeltpersoner med nyheter, ressurser og erfaringer fra kirkelig arbeid med miljø- og klimaspørsmål. Gjennom nettsidene kan menigheter og kirkelige fellesråd registrere og forplikte seg til en rekke tiltak for å bli definert som «grønne menigheter», og det finnes veiledere for hvordan en skal gå fram for å bli sertifisert som «Miljøfyrtårn», jf. omtalen nedenfor under «Grønn stat».

Fokuset på bærekraft, skaperverk og rettferdighet står også sentralt i kirkens trosopplæring. Sammen med Kirkens Nødhjelp har IKO – kirkelig pedagogisk senter utviklet et aktuelt trosopplæringsopplegg i fastetiden for hjem og kirke, som gir menighetene hjelp til å løfte fram den diakonale dimensjonen i plan for trosopplæring gjennom konkrete handlinger i fastetiden. Opplegget er utarbeidet for 9- og 10-åringer, med mål om å gi disse mulighet til å gjøre en forskjell og få dem til å se at de kan bidra til en mer rettferdig verden. Fokuset på miljø og rettferd står også sentralt i mange menigheters arbeid med konfirmasjonsundervisningen.

Som ledd i å bidra til et mer bevisst forhold til miljø, forbruk og rettferd, arrangeres «Skaperverkets dag» i menighetene som en årlig markering, gjerne i tilknytning til Verdens miljødag 5. juni. For å fremme en ansvarlig klima- og miljøpolitikk i Norge, har kirken også forsøkt å være aktiv i den offentlige debatt og gjennomføre seminarer og konferanser som tar opp ulike problemstillinger knyttet til klima og miljøspørsmål. I 2010 ble det blant annet gjennomført en konferanse om oljebering på

Sortland. Konferansen ble arrangert i samarbeid med Kirkens Nødhjelp. Den norske kirke ser seg som nøytral part i miljø saker, noe som gjør at kirken kan fungere som et sted for dialog og samtale, bidra med etiske premisser i debatter og

representere parter som ikke kan tale for seg selv, slik som utsatte folkegrupper i fattige land og kommende generasjoner.

Kirkebyggene og kirkegårdene er en del av vår felles kulturarv og utgjør et viktig område innen kulturminnefeltet. Kommunene og den lokale kirke har ansvaret for å ivareta de verdiene som kirkene og kirkegårdene representerer. Det er konstatert at mange verneverdige og fredede kirkebygg har behov for istandsetting. I løpet av årene har innsatsen til fordel for sikring og vern av kirkebyggene blitt intensivert, jf. omtale av kirkebyggene under programkategori 01.90 Den norske kirke. Det arbeides kontinuerlig med å legge til rette for å skape gode holdninger til å sikre, bevare og bruke kirkebyggene og inventaret på en fornuftig måte slik at også fremtidens generasjoner kan få glede av denne kulturarven.

Opplysningsvesenets fond (OVF) eier og forvalter en betydelig eiendoms- og bygningsmasse. Store deler av fondets eiendommer er verdifulle kulturminner og kulturmiljøer. Flere av de gamle prestegårdseiendommene er beholdt i fondets eie blant annet ut fra slike kulturhistoriske hensyn. Fondet har sin egen kulturminnestrategi. Betydelige deler av fondets midler benyttes hvert år til å holde presteboligene og fondets verneverdige bygninger i forsvarlig forstand.

Opplysningsvesenets fond er også en av landets største skogeiere, med et samlet areal skog og utmark på ca. 860 000 dekar, hvorav ca. 490 000 dekar er produktiv skog. Netto tilvekst i fondets skoger er på 50-60 000 m³ årlig, som antas å binde 70-80 000 tonn CO₂. Skogbruket skal drives miljøvennlig og bærekraftig, med god skogskjøtsel og tilpasset infrastruktur. Store deler av fondets skog og utmark er berørt av vern i regi av Direktoratet for naturforvaltning.

6.4 Grønn stat

Departementets virksomheter følger opp punktet om miljøledelsessystemer/Grønn stat i regjeringens handlingsplan for miljø og samfunnsansvar i offentlige anskaffelser. I handlingsplanen heter det at statlige virksomheter med vesentlige miljøutslipp bør innføre tredjeparts sertifisert miljøledningssystem og at andre virksomheter skal ha enkle miljøledningssystemer. Det gis derfor en kort rapport fra de virksomheter som har egne miljøledelsessystemer. Virksomheter som er miljøsertifisert oppfyller kravene i grønn stat og omtales ikke nærmere. Fylkesmennene gis en samlet presentasjon. Det samme gjelder Den norske kirke.

Fylkesmennene

Alle fylkesmannsembetene har innarbeidet system for miljøledelse enten som del av Grønn stat eller gjennom egne ordninger for miljøsertifisering. Seks embeter er miljøsertifiserte gjennom Miljøfyrtårn.

På oppdrag fra Direktoratet for forvaltning og IKT skal fylkesmennene ta initiativ til å etablere innkjøpsnettverket rundt om i fylkene. Dette har medført at de fleste embetene har blitt medlem av innkjøpssamarbeid der miljøhensyn blir spesielt vektlagt.

Departementenes servicesenter

Avfall

For avfallsområde generelt, var regjeringskvartalets sorteringsgrad i 2010 på ca. 74 pst. Det viser at det sorteres godt i regjeringskvartalet, men det er fremdeles muligheter for forbedring. Den totale mengden restavfall har hatt en økning i 2010

Uttak av kopipapir i departementene og Departementenes servicesenter fortsetter sin nedadgående trend. Tallene for 2010 viser en nedgang på om lag 9 tonn i forhold til 2009, som utgjør en reduksjon på ca. 7 pst.

Transport

Departementenes servicesenter kan tilby moderne videokonferansefasiliteter og tjenester for å redusere tallet på tjenestereiser for departementene. I 2010 ble det avholdt 481 videokonferanser som er en økning fra 190 i 2009.

Energiforbruk

Energiforbruket i regjeringskvartalet har økt i 2010. Hovedgrunnen til dette er antakelig værforholdene i 2010, som medførte økt behov for energi.

Innkjøp

Departementenes servicesenter inngikk i 2010 kontrollmedlemskap i Grønt Punkt Norge. Dette innebærer at senteret forplikter å stille krav til alle nye anskaffelser med varer som avtalepart, at leverandørene skal ha medlemskap i Grønt Punkt Norge eller tilsvarende returordning.

Konkurransetilsynet

Arbeidet med av Grønn Stat i Konkurransetilsynet inngår som en del av det ordinære arbeidet med utforming av resultatmål for tilsynets virksomhet og omfatter avfall, transport, energibruk og innkjøp.

Avfall

Avfallsmengden fra tilsynets virksomhet er beskjedent. Det er imidlertid gjennomført en del tiltak på dette området blant annet gjennom en egen returordning for papir, resirkulering av brukt datautstyr og returordning elektronisk utstyr.

Transport

Konkurransetilsynet har mål om å redusere transportbruken mest mulig og gå over til mer miljøvennlig transport. Tilsynet har en betydelig reisevirksomhet, både innenlands og utenlands, og gode tiltak på dette området vil kunne gi vesentlige miljøeffekter. Det vesentligste tiltaket så langt har vært etablering av videoløsning mellom Oslo og Bergen. Dette tiltaket har vært en suksess. Tilsynet har arbeidet med å utvide bruken av videokonferanser i forhold til eksterne aktører. Videoløsningen ble i 2008–2009 oppgradert slik at den kan benyttes over fast linje eller internett. Tilsynet har utvidet bruken av videomøter til i større grad å omfatte eksterne møter, og den tekniske løsningen er nå tilrettelagt for å kunne gjennomføre videomøter over internett. Dette betyr at videokonferanser i prinsippet kan gjennomføres «worldwide», så fremt mottakeren har videokonferanseutstyr og tilgang på internett.

Energi

Ved årsskifte 2009/2010 ble tilsynets kontorlokaler i Bergen koblet til fjernvarme. Først erstattet fjernvarmen bruk av el-kjele for oppvarming av vann til radiatorer. Fra slutten av 2010 benyttes også fjernvarme til oppvarming av luft i ventilasjonsanlegget og erstatter varmepumper til dette formål.

Tilsynets kontorlokaler er utstyrt med moderne løsninger for optimalisering av energibruk. Dette innebærer at temperatur og ventilasjon reguleres automatisk, med senking av temperaturen på kvelds-/nattestid og i helgene. I tillegg slås alt lys i lokalene av etter kl. 19.00, og dette gjelder også i helgene. Lys som blir slått på i dette

tidsrommet blir automatisk slått av etter en viss tid. Konkurransetilsynet har ikke tallgrunnlag for de besparelsene som ligger i dette tiltaket. Et foreløpig anslag tilsier en besparelse på ca. 40 pst. redusert forbruk av energi til belysning i forhold til dersom tiltaket ikke hadde vært gjennomført.

Tilsynet har gått over fra cellekontorer til landskap for å øke utnyttelsesgraden i tilsynets kontorer. Utnyttelsesgraden for tilsynets lokaler er økt med ca. 30 pst. som følge av overgangen til landskap. En eventuell økning av kontorarealet med 30 pst. ut over dagens nivå ville representert en årlig merkostnad på ca. 1,5 mill. kroner.

Innkjøp

Konkurransetilsynet er medlem av et regionalt, offentlig innkjøpssamarbeid i regi av Bergen kommune. Tilsynet får flere av sine løpende innkjøpsbehov dekket gjennom dette samarbeidet. Dette gjelder blant annet innkjøp av rekvisita og kontormøbler. I sitt innkjøpsarbeid har Bergen kommune blant annet fokus på miljø og samfunnsansvar, slik at dette innkjøpssamarbeidet skal ivaretar de til enhver tid gjeldende krav til miljø og samfunnsansvar.

Direktoratet for forvaltning og IKT

Direktoratet for forvaltning og IKT er miljøsertifisert av stiftelsen Miljøfyrtårn, både i Oslo og i Leikanger. Gjennom arbeidet fram til sertifiseringen har direktoratet utarbeidet en miljøhandbok som beskriver arbeidet i direktoratet, handlingsplanen for arbeidet og retningslinjer for de fire fokusområdene transport, avfall, energi og innkjøp. Organisasjonen har opprettet en miljøansvarlig for å sikre miljøarbeidet. Klimaregnskapet viser at den største miljøutfordringen til direktoratet er CO₂-utslipp ved bruk av energi og transport ved flyreiser. Innenfor fokusområdene transport, energi, innkjøp og avfall har Direktoratet for forvaltning og IKT oppnådd følgende:

Innkjøp

Direktoratet for forvaltning og IKT er medlem av Grønt Punkt og krever at alle leverandører er med i en emballasjereturordning. Det er utarbeidet rammeavtaler med miljøkrav for de viktigste produktområdene som hotell, reiser og trykksaker.

Transport

Det er utarbeidet rutiner for bruk av bil under tjenestereise. Det er et mål å sikre at det i større grad blir brukt elbiler og kollektivtransport. Kontoret i Oslo har abonnement på bysykler til fri bruk for de ansatte. Det er installert videokonferanseutstyr for å redusere antall flyreiser mellom Oslo og Leikanger, samtidig som man av samarbeids- og arbeidsmiljøhensyn ikke ønsker å begrense reisevirksomheten mer enn det som er fornuftig.

Avfall

Direktoratet for forvaltning og IKT har gjennom sertifiseringsprosessen oppnådd målet om å kildesortere 75 pst. av avfallet, både i Leikanger og Oslo. Direktoratet for forvaltning og IKT sorterer plast, organisk avfall, glass og elektronisk avfall.

Energi

Det er gjennomført ENØK-analyse for lokalene både Oslo og Leikanger. Energiforbruket er estimert til under 2500 kWh per årsverk og ligger godt under miljøsertifiseringskravet. I de nye lokalene i Oslo slår belysningen seg automatisk på og av basert på bevegelse i rommet.

Direktoratet for forvaltning og IKT har en miljøhåndbok som blant annet retter søkelyset mot informasjon, kunnskap og holdningsarbeid for å skape et godt fungerende miljøstyringssystem i direktoratet.

Handlingsplanen for miljøtiltak for 2010 omfattet blant annet å gjennomføre en arbeidsmiljøundersøkelse, utarbeide ny anskaffelsesstrategi med forslag til tiltak der blant annet ytre miljø ble ivare tatt.

Direktoratet har etablert rutiner for å sikre at innkjøp er i tråd med reglene om miljøhensyn. Alle dokumentmaler knyttet til innkjøp har innarbeidet miljøkrav etter regjeringens handlingsplan fra 2007 (Miljø- og samfunnsansvar i offentlige anskaffelser).

Statsbygg

Statsbygg er miljøsertifisert etter miljøstandarden ISO 14001 og arbeider kontinuerlig med oppfølging av miljømål, interne miljørevisjoner, kompetanseoppbygging og ikke minst med videreutvikling av prosedyrer, miljøkrav i kontrakter og rapporteringsmaler. Statsbygg ble resertifisert og fikk fornyet sitt ISO 14001-sertifikat i 2011.

Den norske kirke

Konseptet rundt plakaten "Vår grønne menighet" ble utviklet for over 10 år siden i et samarbeid mellom Grønn Hverdag i Stavanger og Den norske kirkes nord/sør-informasjon (KUI). Plakaten ligger til grunn for sertifisering som «grønn menighet», og verktøyet driftes i dag av Kirkerådet. Som grønn menighet har menighetene forpliktet seg til å sette i gang tiltak for bedre miljø og mer rettferdig fordeling, lage en enkel plan for arbeidet, utpeke en miljøkontakt og danne en arbeidsgruppe som følger opp tiltakene.

I de senere årene har Kirkerådet i samarbeid med Stiftelsen Miljøfyrtårn utviklet bransjekrav for Miljøfyrtårnsertifisering av menigheter, kirkelige fellesråd og kirkegårder. Denne offentlige sertifiseringsordningen for små og mellomstore bedrifter knytter kirkens arbeid opp mot kommuner, andre offentlige etater og næringslivet. Flere steder, som for eksempel Bø i Telemark, har kirken vært primus motor for å sette i gang dette arbeidet i en kommune. Arbeidet er i dag en del av prosjektet Skaperverk og bærekraft, jf. omtale under avsnittet «sektorovergripende miljøpolitikk» over.

På landsbasis per 31. desember 2010 var 161 menigheter sertifisert som grønne menigheter, og 31 menigheter og kirkelige fellesråd var sertifisert som miljøfyrtårn. I tillegg var Kirkerådet og 8 av 11 bispedømmekontor sertifisert som miljøfyrtårn. Dessuten er 15 kirkelige organisasjoner også blitt sertifisert som Miljøfyrtårn i samme periode. Per 20. juni 2011 har det kommet til 15 nye grønne menigheter og 5 nye miljøfyrtårn. Dette innebærer en tilvekst på 50 grønne menigheter fra 2009 og 97 fra 2008. Kirkerådet samarbeider for tiden med KA Kirkelig arbeidsgiver- og interesseorganisasjon og Stiftelsen Miljøfyrtårn om utdanning av egne internkonsulenter for arbeidet med Miljøfyrtårnsertifisering og grønne menigheter.

Energiforbruk

Storparten av våre kirker er eldre bygg som ikke er bygget etter dagens standarder for energieffek-

tivisering. Høye kostnader knyttet til oppvarming av kirker, samt problemer forårsaket av tørt innelima, slik som oppsprekking av kirkekunst og musikkinstrumenter, tilsier at det er store gevinster å hente innen feltet oppvarming og bevaringsmiljø. KA Kirkelig arbeidsgiver- og interesseorganisasjon har i flere år arbeidet med å etablere og drifte regionale energinettverk for kirkebyggene. Bruk av den nasjonale kirkebyggdatabasens energimodul står sentralt i arbeidet. Erfaringene så langt sier at slike regionale energinettverk er en god arbeidsform for å bidra til både økt kompetanse og gode resultater med hensyn til energiforbruk. I kirker som er med i energinettverket, lå energiforbruket i 2010 på tilnærmet samme nivå som i 2009, til tross for at årstemperaturen i 2010 lå 1-2 grader under normalen. I Charlottenlund kirke i Trondheim har man for eksempel hatt en jevn nedgang i energiforbruket siden energinettverket her startet opp i 2004. Energiforbruket i kirkene samlet sett lå jevnt over noe høyere i 2010 enn i 2009.

Valg av nye varmesystemer og oppvarmingsutstyr i kirker er på grunn av byggenes liturgiske egenart og bruk, og deres kulturhistoriske verdi, en omfattende og krevende prosess. KA arbeider derfor tett sammen med Riksantikvaren med utprøving av utstyr, tilpasninger og konsekvenser ved bruk av disse systemene i fire kirkebygg tilhørende Nes kirkelige fellesråd. Erfaringene herfra får konsekvenser for KAs og Riksantikvarens rådgivning i andre deler av landet.

6.5 Samfunnssikkerhet og beredskap

Departementet har videreført samordningen av beredskapsarbeidet i egen sektor gjennom årlige samlinger av beredskaps-/sikkerhetsansvarlige i virksomhetene. Videreutvikling og harmonisering av planverk er sentralt i tillegg til å ha fokus på sikkerhetsmessige utfordringer som krever samordning og samarbeid aktørene imellom.

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet

t i l r å r :

1. I Prop. 1 S om statsbudsjettet for år 2012 føres opp de summene som er nevnt i et fremlagt forslag:

a. Sum utgifter under kap. 1–2, 1500–1592 og 2445	Kr	8 153 740 000
b. Sum inntekter under kap. 4510–4592 og 5445–5446	Kr	1 283 559 000

Forslag

til vedtak om bevilgning for budsjettåret 2012, kapitlene 1–2, 1500–1592 og 2445, 4510–4592 og 5445–5446

I

Utgifter:

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
Det kongelige hus				
1	H.M. Kongen og H.M. Dronningen			
	01 Apanasje		9 674 000	
	50 Det kongelige hoff		150 635 000	
	51 Særskilte prosjekter ved Det kongelige hoff		5 610 000	165 919 000
2	H.K.H. Kronprinsen og H.K.H. Kronprinsessen			
	01 Apanasje		8 051 000	
	50 H.K.H. Kronprinsen og H.K.H. Kronprinsessens stab mv.		16 670 000	24 721 000
	Sum Det kongelige hus			190 640 000
Administrasjon mv.				
1500	Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet			
	01 Driftsutgifter		179 441 000	
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>		32 750 000	
	22 Forskning, <i>kan overføres</i>		18 726 000	230 917 000
1503	Midler til opplæring og utvikling av tillitsvalgte			
	70 Tilskudd		144 693 000	144 693 000
	Sum Administrasjon mv.			375 610 000
Fylkesmannsembetene				
1510	Fylkesmannsembetene			
	01 Driftsutgifter		1 348 790 000	
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>		164 547 000	1 513 337 000
	Sum Fylkesmannsembetene			1 513 337 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
Fellestjenester i regjeringskvartalet				
1520	Departementenes servicesenter			
	01 Driftsutgifter		469 119 000	
	22 Fellesutgifter i regjeringskvartalet		83 467 000	
	45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>		71 856 000	624 442 000
	Sum Fellestjenester i regjeringskvartalet			624 442 000
Partistøtte				
1530	Tilskudd til de politiske partier			
	01 Driftsutgifter		2 918 000	
	70 Tilskudd til de politiske partiers sentrale organisasjoner		237 573 000	
	71 Tilskudd til de politiske partiers kommunale organisasjoner		31 129 000	
	73 Tilskudd til de politiske partiers fylkesorganisasjoner		67 992 000	
	75 Tilskudd til de politiske partiers fylkesungdomsorganisasjoner		19 327 000	
	76 Tilskudd til de politiske partiers sentrale ungdomsorganisasjoner		7 221 000	366 160 000
	Sum Partistøtte			366 160 000
Samiske formål				
1533	Sametinget			
	50 Sametinget		233 650 000	
	54 Avkastning av Samefolkets fond		2 535 000	236 185 000
1534	Tilskudd til samiske formål			
	50 Samisk høyskole		4 610 000	
	51 Divvun		5 246 000	
	72 Samisk språk, informasjon m.m.		9 446 000	19 302 000
1535	Gáldu – kompetansesenteret for urfolks rettigheter			
	01 Driftsutgifter		3 214 000	3 214 000
1536	Internasjonalt reindriftssenter			
	01 Driftsutgifter		3 613 000	3 613 000
	Sum Samiske formål			262 314 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
Nasjonale minoriteter				
1540	Nasjonale minoriteter			
	60	Tiltak for rom, <i>kan overføres</i>	5 803 000	
	70	Tilskudd til nasjonale minoriteter	6 222 000	
	71	Avkastning av Romanifolkets/ taternes kulturfond	3 550 000	15 575 000
		Sum Nasjonale minoriteter		15 575 000
Konkurransopolitikk				
1550	Konkurransetilsynet			
	01	Driftsutgifter	83 179 000	
	23	Klagenemnda for offentlige anskaffelser	7 726 000	90 905 000
		Sum Konkurransopolitikk		90 905 000
Forvaltningsutvikling og IKT-politikk				
1560	Direktoratet for forvaltning og IKT			
	01	Driftsutgifter	156 946 000	
	21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	48 056 000	
	22	Betaling av eID til private leverandører	11 900 000	
	23	Elektronisk ID, <i>kan overføres</i>	79 701 000	296 603 000
1561	IKT-politikk			
	22	Samordning av IKT-politikken, <i>kan overføres</i>	13 288 000	
	71	Tilskudd til fri programvare	4 536 000	
	72	Tilskudd til forebyggende informa- sjonssikring	6 641 000	
	73	Tilskudd til digital kompetanse	2 041 000	26 506 000
1562	Internasjonalt IKT-samarbeid og utviklingsprogram			
	01	Driftsutgifter	4 269 000	
	70	Tilskudd til internasjonale program, <i>kan overføres</i>	29 906 000	34 175 000
		Sum Forvaltningsutvikling og IKT-politikk		357 284 000
Personvern				
1570	Datatilsynet			
	01	Driftsutgifter	35 014 000	35 014 000
1571	Personvernemnda			

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
	01	Driftsutgifter	1 773 000	1 773 000
		Sum Personvern		36 787 000
Bygge- og eiendomspolitikk				
1580		Byggeprosjekter utenfor husleieordningen		
	30	Prosjektering av bygg, <i>kan overføres</i>	57 000 000	
	31	Igangsetting av byggeprosjekter, <i>kan overføres</i>	30 000 000	
	33	Videreføring av byggeprosjekter, <i>kan overføres</i>	395 600 000	
	36	Kunstnerisk utsmykking, <i>kan overføres</i>	13 840 000	
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	52 400 000	548 840 000
1581		Eiendommer til kongelige formål		
	01	Driftsutgifter	23 484 000	
	30	Større rehabiliteringsprosjekter, <i>kan overføres</i>	50 000 000	
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	10 568 000	84 052 000
1582		Utvikling av Fornebuområdet		
	21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	300 000	
	30	Investeringer, Fornebu, <i>kan overføres</i>	3 500 000	3 800 000
1584		Eiendommer utenfor husleieordningen		
	01	Driftsutgifter	18 791 000	18 791 000
2445		Statsbygg		
	24	Driftsresultat		
		1 Driftsinntekter	-3 686 291 000	
		2 Driftsutgifter	1 603 149 000	
		3 Avskrivninger	691 663 000	
		4 Renter av statens kapital	56 134 000	
		5 Til investeringsformål	924 594 000	
		6 Til reguleringsfondet	-23 248 000	-433 999 000
	30	Prosjektering av bygg, <i>kan overføres</i>	205 750 000	
	32	Prosjektering og igangsetting av kurantprosjekter, <i>kan overføres</i>	168 350 000	

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
	33	Videreføring av ordinære byggeprosjekter, <i>kan overføres</i>	1 356 000 000	
	34	Videreføring av kurantprosjekter, <i>kan overføres</i>	653 175 000	
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	70 000 000	
	49	Kjøp av eiendommer, <i>kan overføres</i>	70 000 000	2 089 276 000
		Sum Bygge- og eiendomspolitik		2 744 759 000
		Den norske kirke		
1590		Kirkelig administrasjon		
	01	Driftsutgifter	207 648 000	
	21	Spesielle driftsutgifter	28 472 000	
	71	Tilskudd til kirkelige formål	209 730 000	
	72	Tilskudd til kirkelig virksomhet i kommunene	10 000 000	
	73	Tilskudd til virksomheten ved Nidaros domkirke	3 000 000	
	74	Tilskudd til Oslo domkirke	1 000 000	
	75	Trosopplæring, <i>kan overføres, kan nyttes under post 01</i>	182 900 000	
	79	Til disposisjon, <i>kan overføres</i>	500 000	643 250 000
1591		Presteskabet		
	01	Driftsutgifter	873 658 000	
	21	Spesielle driftsutgifter	6 199 000	879 857 000
1592		Nidaros domkirke m.m.		
	01	Driftsutgifter	52 820 000	52 820 000
		Sum Den norske kirke		1 575 927 000
		Sum departementets utgifter		8 153 740 000

Inntekter:

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
		Samlede inntekter		
4510		Fylkesmannsembetene		
	01	Inntekter ved oppdrag	164 504 000	164 504 000
4520		Departementenes servicesenter		
	02	Ymse inntekter	21 231 000	
	03	Brukerbetaling for tilleggstjenester fra departementene	70 507 000	

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
	07	Parkeringsinntekter	1 715 000	93 453 000
4533		Sametinget		
	51	Avkastning av Samefolkets fond	2 535 000	2 535 000
4540		Nasjonale minoriteter		
	71	Avkastning av Romanifolkets/ taternes kulturfond	3 550 000	3 550 000
4550		Konkurransetilsynet		
	02	Ymse inntekter	231 000	231 000
4560		Direktoratet for forvaltning og IKT		
	03	Diverse inntekter	3 721 000	
	04	Internasjonale oppdrag	2 062 000	
	05	Tilbakebetaling fra kommuner for elektronisk ID	3 700 000	
	06	Tilbakebetaling fra tjenesteeiere for elektronisk ID	1 500 000	10 983 000
4581		Eiendommer til kongelige formål		
	01	Ymse inntekter	143 000	143 000
4584		Eiendommer utenfor husleie- ordningen		
	02	Ymse inntekter	2 938 000	2 938 000
4590		Kirkelig administrasjon		
	02	Ymse inntekter	11 780 000	
	03	Inntekter ved oppdrag	28 472 000	40 252 000
4591		Presteskapet		
	02	Ymse inntekter	14 404 000	
	03	Inntekter ved oppdrag	6 199 000	20 603 000
4592		Nidaros domkirke m.m.		
	02	Ymse inntekter	16 337 000	
	03	Leieinntekter m.m.	3 236 000	19 573 000
5445		Statsbygg		
	39	Avsetning til investeringsformål	924 594 000	924 594 000
5446		Salg av eiendom, Fornebu		
	40	Salgsinntekter, Fornebu	200 000	200 000
		Sum Samlede inntekter		1 283 559 000
		Sum departementets inntekter		1 283 559 000

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementets alminnelige fullmakter*Fullmakter til å overskride gitte bevilgninger*

II

Merinntektsfullmakter

Stortinget samtykker i at Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet i 2012 kan:

overskride bevilgningen under	mot tilsvarende merinntekter under
kap. 1510 post 21	kap. 4510 post 01
kap. 1520 post 01	kap. 4520 postene 02 og 03
kap. 1535 post 01	kap. 4535 post 02
kap. 1536 post 01	kap. 4536 post 02
kap. 1560 post 22	kap. 4560 post 05
kap. 1560 post 23	kap. 4560 post 06
kap. 1584 post 01	kap. 4584 post 02
kap. 1590 post 01	kap. 4590 post 02
kap. 1590 post 21	kap. 4590 post 03
kap. 1591 post 01	kap. 4591 post 02
kap. 1591 post 21	kap. 4591 post 03
kap. 1592 post 01	kap. 4592 postene 02 og 03

Andre fullmakter

III

Fullmakt til nettobudsjettering

Stortinget samtykker i at Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet i 2012 kan nettoføre som utgiftsreduksjon under kap. 1510 Fylkesmannsembetene, post 21 Spesielle driftsutgifter, refusjoner av utgifter til fellestjenester der Fylkesmannen samordner utgiftene.

Bygge- og eiendomsfullmakter*Fullmakter til å overskride gitte bevilgninger*

IV

Fullmakter til overskridelse

Stortinget samtykker i at Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet i 2012 kan:

1. overskride kap. 2445 Statsbygg, postene 30-49, med inntil 175 mill. kroner mot dekning i reguleringsfondet.
2. overskride kap. 2445 Statsbygg, postene 30-49, med beløp som tilsvarende inntekter fra salg av eiendommer, og medregne ubrukte inntekter fra salg av eiendom ved beregning av overført beløp.

V

Omdisponeringsfullmakter

Stortinget samtykker i at Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet i 2012 kan omdisponere:

1. under kap. 1580 Byggeprosjekter utenfor husleieordningen, mellom postene 30-45.
2. under kap. 1581 Eiendommer til kongelige formål, fra post 01 til post 45.
3. under kap. 2445 Statsbygg, mellom postene 30, 31, 33, 45 og 49.
4. under kap. 2445 Statsbygg, mellom postene 32 og 34, samt post 49 i de tilfeller det er aktuelt å kjøpe en eiendom som ledd i gjennomføringen av et kurantprosjekt.

Fullmakter til å pådra staten forpliktelser utover gitte bevilgninger

VI

Fullmakt til å pådra staten forpliktelser knyttet til investeringsprosjekt

Stortinget samtykker i at Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet i 2012 kan pådra staten forpliktelser utover budsjettåret for å gjennomføre de byggeprosjektene og andre investeringsprosjekter som er omtalt under kap. 1580 Byggeprosjekter utenfor husleieordningen, kap. 1581 Eiendommer til kongelige formål, kap. 1582 Utvikling av Fornebuområdet, og kap. 2445 Statsbygg, i Prop. 1 S (2011–2012), innenfor de kostnadsrammene som der er oppgitt.

VII

Fullmakter i forbindelse med kurantprosjektordningen

Stortinget samtykker i at Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet i 2012 kan:

1. under kap. 2445 Statsbygg, post 32, Prosjektering og igangsetting av kurantprosjekter, sette i gang byggeprosjekt uten at disse er omtalt med kostnadsramme overfor Stortinget, når leietakeren har de husleiemidlene det er behov for innenfor gjeldende budsjettårer.
2. under kap. 2445 Statsbygg, post 32 Prosjektering og igangsetting av kurantprosjekter og post 34 Videreføring av kurantprosjekter, pådra staten forpliktelser utover budsjettåret innenfor en samlet ramme på 1 500 mill. kroner for gamle og nye forpliktelser i forbindelse med gjennomføringen av byggeprosjektene.

Andre fullmakter

VIII

Diverse fullmakter

Stortinget samtykker i at:

1. Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet i 2012 kan:
  - a. godskrive det enkelte bygge- og eiendomsprosjektet med innbetalt dagmulkt, konvensjonalbot og erstatning for misligholdt entrepris, ved at innbetalingen blir postert i statsregnskapet på vedkommende investeringspost som utgiftsreduksjon.
  - b. godkjenne salg, makeskifte eller bortfeste av eiendom som forvaltes av Statsbygg eller av statlige etater som ikke har egen salgsfullmakt, for inntil 500 mill. kroner totalt i budsjettåret.
  - c. godkjenne kjøp av eiendom finansiert ved salgsinntekter, innsparte midler eller midler fra reguleringsfondet for inntil 150 mill. kroner i hvert enkelt tilfelle, og for inntil 300 mill. kroner totalt, utover bevilgningen på kap. 2445 Statsbygg, post 49 Kjøp av eiendom.
  - d. overdra statlige spesialskoleeiendommer til underpris eller vederlagsfritt til kommuner og fylkeskommuner, dersom ansvaret for skoledriften blir overtatt av kommunen eller fylkeskommunen.
  - e. gjøre bortfeste, salg og makeskifte av eiendommer som det er behov for ved disponering av statens eiendommer på Fornebu for inntil 100 mill. kroner.
  - f. korrigere Statsbyggs balanse i de tilfellene hvor prosjekterings- og investeringsmidler ført på kap. 2445 Statsbygg blir overført til andre budsjettkapittel eller prosjektene ikke blir realisert.
  - g. avhende statlig fast eiendom til barnehageformål direkte til kommuner til markedspris.
2. Kongen i 2012 kan avhende statlig eiendom til lavere pris enn markedspris der særlige hensyn tilsier det.

Vedlegg 1

Antall arbeidstakere og anslag på utførte årsverk i statlig tariffområde per 1. mars 2011

Generelt

Stortinget vedtok 19. juni 1997 å oppheve Bevilgningsreglementets pgf. 10 om opprettelse, inn- og utdragning og omgjøring av ledige statsstillinger. Vilkåret i Innst.S. nr. 243 (1996–97) fra Stortingets presidentskap er at det i tilknytning til det årlige bevilgningsforslaget blir gitt en oversikt over antall tilsatte i virksomheter i det statlige tariffområdet.

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet har utarbeidet en oversikt over arbeidstakere i det statlige tariffområdet på grunnlag av data i Statens sentrale tjenestemannsregister (SST) 1. mars 2011.

Arbeidstakere som lønnes etter lønnsregulativ for staten

Statens sentrale tjenestemannsregister (SST) omfatter alle som lønnes etter lønnsregulativ for staten (statlig tariffområde). Tilsatte ved de statlige grunn- og videregående skolene og ved spesialpedagogiske kompetansesentre inngår i tallma-

terialet. Registerdataene er eksklusive tilsatte i statsaksjeselskap, statsforetak eller statlige virksomheter som er endret til stiftelser.

Statens toppledere og dommere, som lønnes etter lønnskategorier, er rapporterte til SST. I tallmaterialet er disse kun tatt med under «Sammendrag – tilsatte i statlig tariffområde per 1. mars 2011 – antall og beregnet årsverk».

Statistikken for statlig tariffområde omfatter i alt 145 830 regulativlønte arbeidstakere per 1. mars 2011. Tilsatte i heltidsstillinger utgjør 83,2 pst. av alle. Tallet på årsverk, 134 825, er beregnet på grunnlag av dellønnsprosent (stillingsdel), som er rapportert på individnivå. Vel 47 pst. av årsverkene utføres av kvinner.

Sammendrag – tilsatte i statlig tariffområde per 1. mars 2011 – antall og beregnet årsverk

Tabell 1.1 og 1.2 omfatter kun regulativlønte arbeidstakere. Alle som er holdt utenfor datagrunnlaget i disse to tabellene er imidlertid med i denne oversiktstabellen:

	Antall	Årsverk
Faste og midlertidige tilsatte regulativlønte	145 830	134 825
Tilsatte lønnet etter overenskomst, timelønte, tilsatte permitterte med redusert lønn eller tilsatte som staten har arbeidsgiveransvaret for, men som ikke får lønn gjennom statsbudsjettet ¹	6 194	2 114
Toppledere og dommere på egne kontrakter	855	848
Sum tilsatte i statlig tariffområde	152 879	137 787

¹ Årsverktallet er et overslag.

Tabell 1.1 per 1. mars 2011 viser tilsatte etter kjønn, tjenesteforhold, årsverk, departementsområder og etat/virksomhet. Årsverksanslaget er beregnet på grunnlag av dellønnsprosent (stillingsdel), som er rapportert på individnivå.

Etat/virksomhet	Menn						Kvinner			
	Tilsatte	Årsverk	Herav			I alt	Herav			
			I alt	Heltids- tilsatte	Deltids- tilsatte		Årsverk	I alt	Heltids- tilsatte	Deltids- tilsatte
<i>I alt, alle departement</i>	145 830	134 825,05	76 160	67 516	8 644	71 254,76	69 670	53 757	15 913	63 570,29
<i>Statsministerens kontor</i>	70	67,70	35	35	0	35,00	35	26	9	32,70
<i>Regjeringsadvokaten</i>	48	46,60	23	22	1	22,80	25	20	5	23,80
<i>Arbeidsdepartementet</i>	15 516	14 473,45	4 932	4 458	474	4 726,47	10 584	8 191	2 393	9 746,98
Arbeidsdepartementet	198	191,00	79	77	2	78,43	119	97	22	112,57
Arbeids- og velferdsetaten	13 971	12 989,21	4 261	3 830	431	4 071,68	9 710	7 458	2 252	8 917,53
Arbeids- og velferds- direktoratet	422	410,18	161	152	9	157,58	261	225	36	252,60
NAV fylkesledd	9 900	9 120,27	2 646	2 330	316	2 503,72	7 254	5 492	1 762	6 616,55
NAV Østfold	520	481,07	135	119	16	128,08	385	278	107	352,99
NAV Akershus	875	811,09	205	178	27	192,11	670	517	153	618,98
NAV Oslo	1 151	1 098,74	357	340	17	350,98	794	655	139	747,76
NAV Hedmark	384	358,00	117	110	7	114,27	267	201	66	243,73
NAV Oppland	407	364,18	102	81	21	93,73	305	209	96	270,45
NAV Buskerud	521	480,33	105	89	16	96,97	416	315	101	383,36
NAV Vestfold	519	471,36	129	109	20	119,47	390	284	106	351,89
NAV Telemark	400	368,46	113	99	14	107,08	287	220	67	261,38
NAV Aust-Agder	285	254,70	83	70	13	76,20	202	143	59	178,50
NAV Vest-Agder	362	330,72	116	96	20	107,99	246	182	64	222,73
NAV Rogaland	725	669,67	164	150	14	159,68	561	408	153	509,99
NAV Hordaland	800	727,02	209	175	34	193,18	591	436	155	533,84
NAV Sogn og Fjordane	247	219,72	49	43	6	46,08	198	137	61	173,64
NAV Møre og Romsdal	531	484,63	133	118	15	126,56	398	302	96	358,07
NAV Sør-Trøndelag	633	582,51	185	156	29	170,03	448	349	99	412,48
NAV Nord-Trøndelag	324	294,54	102	89	13	96,14	222	163	59	198,40
NAV Nordland	582	539,26	169	154	15	162,50	413	321	92	376,76
NAV Troms	402	372,60	112	102	10	107,09	290	232	58	265,51
NAV Finnmark	232	211,67	61	52	9	55,58	171	140	31	156,09
NAV IKT	382	376,22	270	261	9	267,02	112	103	9	109,20
NAV fellestjenester	143	135,46	59	52	7	56,40	84	67	17	79,06
NAV hjelpemiddelsentraler og spesialenheter	1 298	1 203,06	573	515	58	548,14	725	530	195	654,92
NAV internasjonalt	174	164,67	41	38	3	39,80	133	107	26	124,87
NAV klageinstans	155	147,72	39	30	9	35,02	116	101	15	112,70
NAV kontaktsenter	474	443,77	134	130	4	132,50	340	251	89	311,27
NAV kontroll og innkreving	102	98,16	34	34	0	34,00	68	54	14	64,16
NAV pensjon	369	355,94	118	109	9	114,60	251	217	34	241,34
NAV regnskap og utbetaling	465	448,83	163	157	6	160,30	302	251	51	288,53
NAV sentral ytelses- forvaltning	48	46,53	14	13	1	13,60	34	31	3	32,93
NAV spesialforvaltning	39	38,40	9	9	0	9,00	30	29	1	29,40
Arbeidsretten	3	3,00	0	0	0	0,00	3	3	0	3,00
Arbeidstilsyn	561	540,15	234	223	11	230,11	327	273	54	310,04
Direktoratet for Arbeids- tilsynet	111	108,44	38	34	4	37,26	73	64	9	71,18
Arbeidstilsynet regionene	450	431,71	196	189	7	192,85	254	209	45	238,86
Arbeidstilsynet Indre Østland	60	58,15	31	30	1	30,60	29	24	5	27,55

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet

Etat/virksomhet	Tilsatte	Årsverk	Menn				Kvinner			
			I alt	Herav			I alt	Herav		
				Heltids- tilsatte	Deltids- tilsatte	Årsverk		Heltids- tilsatte	Deltids- tilsatte	Årsverk
Arbeidstilsynet Østfold og Akershus	62	59,44	23	23	0	23,00	39	29	10	36,44
Arbeidstilsynet Oslo	64	60,95	24	21	3	22,60	40	37	3	38,35
Arbeidstilsynet Sør-Norge	63	59,90	23	22	1	22,60	40	33	7	37,30
Arbeidstilsynet Vestlandet	84	81,34	37	36	1	36,60	47	38	9	44,74
Arbeidstilsynet Midt-Norge	61	58,75	31	30	1	30,45	30	25	5	28,30
Arbeidstilsynet Nord-Norge	56	53,18	27	27	0	27,00	29	23	6	26,18
Pensjonstrygden for Sjømenn	36	35,10	15	14	1	14,60	21	20	1	20,50
Petroleumstilsynet	164	153,56	92	83	9	88,10	72	51	21	65,46
Riksmeklingsmannen	1	1,00	0	0	0	0,00	1	1	0	1,00
Statens arbeidsmiljøinstitutt	119	111,63	62	53	9	58,75	57	44	13	52,88
Statens Pensjonskasse forvaltningsbedrift	399	389,40	162	157	5	159,70	237	213	24	229,70
Trygderetten	64	59,40	27	21	6	25,10	37	31	6	34,30
<i>Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet</i>	5 848	5 141,82	2 019	1 451	568	1 760,43	3 829	2 683	1 146	3 381,39
Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet	203	194,71	61	56	5	59,04	142	112	30	135,67
Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker	94	86,60	30	22	8	27,35	64	48	16	59,25
Barne-, ungdoms- og familie-etaten	5 044	4 379,59	1 745	1 201	544	1 495,34	3 299	2 264	1 035	2 884,25
Barne-, ungdoms- og familie-direktoratet	224	214,95	85	78	7	82,68	139	115	24	132,27
Bufetat regionene	4 820	4 164,64	1 660	1 123	537	1 412,66	3 160	2 149	1 011	2 751,98
Barne-, ungdoms- og familie-etaten Region Øst	1 362	1 171,10	454	298	156	383,96	908	606	302	787,14
Barne-, ungdoms- og familie-etaten Region Sør	1 029	887,76	365	250	115	311,02	664	444	220	576,74
Barne-, ungdoms- og familie-etaten Region Vest	1 091	935,08	374	264	110	318,82	717	477	240	616,26
Barne-, ungdoms- og familie-etaten Region Midt-Norge	625	537,23	220	146	74	186,05	405	264	141	351,18
Barne-, ungdoms- og familie-etaten Region Nord	713	633,47	247	165	82	212,81	466	358	108	420,66
Integrerings- og mangfoldsdirektoratet	198	191,33	72	70	2	71,40	126	107	19	119,93
Barneombudet	17	15,88	5	5	0	5,00	12	7	5	10,88
Forbrukerombudet	31	29,90	16	15	1	15,60	15	13	2	14,30
Forbrukerrådet	136	125,76	54	51	3	53,50	82	56	26	72,26
Likestillings- og diskrimineringsnemnda	2	2,00	0	0	0	0,00	2	2	0	2,00
Likestillings- og diskrimineringsombudet	59	56,90	14	14	0	14,00	45	38	7	42,90
Sekretariatet for markedsrådet og Forbrukertvistutvalget	9	8,80	3	3	0	3,00	6	5	1	5,80
Statens Institutt for Forbruksforskning Sifo	55	50,35	19	14	5	16,20	36	31	5	34,15
<i>Finansdepartementet</i>	10 555	10 050,08	4 411	4 155	256	4 314,77	6 144	4 816	1 328	5 735,31
Finansdepartementet	295	288,14	165	162	3	163,80	130	107	23	124,34
Finanstilsynet	260	251,80	126	120	6	123,80	134	116	18	128,00
Skatteetaten	6 366	6 044,48	2 420	2 276	144	2 373,09	3 946	3 056	890	3 671,39
Skattedirektoratet	275	269,66	141	138	3	140,50	134	109	25	129,16
Skatt Øst	1 646	1 570,74	607	574	33	596,50	1 039	817	222	974,24

Etat/virksomhet	Tilsatte	Årsverk	Menn				Kvinner			
			I alt	Herav		I alt	Herav			
				Heltids-tilsatte	Deltids-tilsatte		Heltids-tilsatte	Deltids-tilsatte		
Skatt Sør	875	824,40	305	289	16	299,71	570	418	152	524,69
Skatt Vest	1 113	1 050,34	380	350	30	368,48	733	553	180	681,86
Skatt Midt-Norge	622	579,38	220	195	25	211,10	402	295	107	368,28
Skatt Nord	577	557,38	193	182	11	189,10	384	342	42	368,28
Oljeskattekontoret	43	42,40	26	25	1	25,80	17	15	2	16,60
Skatteetatens IT- og service-partner	861	818,72	433	416	17	428,64	428	336	92	390,08
Skatteopplysningen	354	331,46	115	107	8	113,26	239	171	68	218,20
Toll- og avgiftsetaten	1 905	1 838,17	994	954	40	980,20	911	732	179	857,97
Toll- og avgiftsdirektoratet	304	293,95	146	136	10	142,40	158	134	24	151,55
Tollregionene	1 601	1 544,22	848	818	30	837,80	753	598	155	706,42
Tollregion Øst-Norge	341	325,03	190	181	9	186,80	151	111	40	138,23
Tollregion Oslo og Akershus	573	555,20	264	255	9	261,20	309	251	58	294,00
Tollregion Sør-Norge	246	238,62	148	144	4	147,20	98	76	22	91,42
Tollregion Vest-Norge	199	194,50	109	108	1	108,60	90	74	16	85,90
Tollregion Midt-Norge	157	147,72	83	78	5	80,70	74	58	16	67,02
Tollregion Nord-Norge	85	83,15	54	52	2	53,30	31	28	3	29,85
Senter for statlig økonomi-styring	369	357,46	144	138	6	142,21	225	191	34	215,25
Statens innkrevingssentral	361	347,47	101	96	5	99,62	260	216	44	247,85
Statistisk sentralbyrå	999	922,56	461	409	52	432,05	538	398	140	490,51
<i>Fiskeri- og kystdepartementet</i>	2 313	2 218,30	1 576	1 502	74	1 544,60	737	561	176	673,70
Fiskeri- og kystdepartementet	117	114,37	52	51	1	51,50	65	53	12	62,87
Fiskeridirektoratet	480	448,88	255	235	20	247,00	225	167	58	201,88
Fiskeridirektoratet	215	206,07	106	96	10	102,50	109	85	24	103,57
Fiskeridirektoratet Region Sør	37	32,71	17	15	2	16,00	20	12	8	16,71
Fiskeridirektoratet Region Vest	40	34,08	17	13	4	15,40	23	15	8	18,68
Fiskeridirektoratet Region Møre og Romsdal	40	37,70	21	19	2	20,00	19	15	4	17,70
Fiskeridirektoratet Region Troms	52	50,18	41	41	0	41,00	11	8	3	9,18
Fiskeridirektoratet Region Nordland	42	39,44	25	23	2	24,10	17	14	3	15,34
Fiskeridirektoratet Region Trøndelag	19	17,41	7	7	0	7,00	12	9	3	10,41
Fiskeridirektoratet Region Finnmark	35	31,29	21	21	0	21,00	14	9	5	10,29
Havforskningsinstituttet	524	503,82	334	312	22	325,45	190	150	40	178,37
Kystverket	1 058	1 023,54	885	858	27	872,35	173	129	44	151,19
Kystverket	127	121,10	67	63	4	65,80	60	48	12	55,30
Kystverket Sørøst	209	201,44	182	178	4	180,40	27	19	8	21,04
Kystverket Vest	227	215,87	197	189	8	192,80	30	15	15	23,07
Kystverket Midt-Norge	90	88,50	82	80	2	81,00	8	6	2	7,50
Kystverket Nordland	99	97,24	86	85	1	85,50	13	11	2	11,74
Kystverket Troms og Finnmark	105	102,54	83	81	2	82,00	22	19	3	20,54
Kystverket Rederi	201	196,85	188	182	6	184,85	13	11	2	12,00
Nasjonalt institutt for ernærings- og sjømatforskning	134	127,69	50	46	4	48,30	84	62	22	79,39

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet

Etat/virksomhet	Tilsatte	Årsverk	Menn				Kvinner			
			I alt	Herav			I alt	Herav		
				Heltids- tilsatte	Deltids- tilsatte	Årsverk		Heltids- tilsatte	Deltids- tilsatte	Årsverk
<i>Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet</i>	6 176	5 821,05	3 295	2 977	318	3 155,64	2 881	2 258	623	2 665,41
Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet	201	194,77	95	90	5	93,60	106	90	16	101,17
Presteskaper (inkl Bispedømmekontor)	1 656	1 535,60	1 130	1 006	124	1 069,06	526	401	125	466,54
Borg bispedømme	141	137,20	98	94	4	96,00	43	37	6	41,20
Oslo bispedømme	202	184,31	118	106	12	111,70	84	59	25	72,61
Hamar bispedømme	129	122,71	88	80	8	83,91	41	36	5	38,80
Tunsberg bispedømme	131	123,45	94	84	10	89,35	37	31	6	34,10
Agder og Telemark bispedømme	141	132,00	111	96	15	104,30	30	23	7	27,70
Stavanger bispedømme	113	99,15	96	78	18	86,35	17	10	7	12,80
Bjergvin bispedømme	179	171,90	149	136	13	142,70	30	28	2	29,20
Møre bispedømme	78	71,95	66	58	8	62,60	12	7	5	9,35
Nidaros bispedømme	141	127,00	84	76	8	78,95	57	42	15	48,05
Sør-Hålogaland bispedømme	94	90,70	59	59	0	59,00	35	28	7	31,70
Nord-Hålogaland bispedømme	100	92,95	72	65	7	69,05	28	20	8	23,90
Svalbard Kirke	3	3,00	2	2	0	2,00	1	1	0	1,00
Bispedømmekontor	204	179,28	93	72	21	83,15	111	79	32	96,13
Borg bispedømmekontor	16	14,65	6	5	1	5,80	10	8	2	8,85
Oslo bispedømmekontor	25	20,70	9	6	3	7,60	16	10	6	13,10
Hamar bispedømmekontor	18	16,30	7	5	2	5,80	11	10	1	10,50
Tunsberg bispedømmekontor	15	14,20	6	6	0	6,00	9	6	3	8,20
Agder bispedømmekontor	20	18,90	14	13	1	13,80	6	4	2	5,10
Stavanger bispedømmekontor	23	18,50	12	8	4	10,05	11	6	5	8,45
Bjergvin bispedømmekontor	23	18,30	9	6	3	7,10	14	9	5	11,20
Møre bispedømmekontor	17	14,86	11	9	2	10,00	6	2	4	4,86
Nidaros bispedømmekontor	19	16,50	10	5	5	8,00	9	8	1	8,50
Sør-Hålogaland bispedømmekontor	15	14,10	5	5	0	5,00	10	8	2	9,10
Nord-Hålogaland bispedømmekontor	13	12,27	4	4	0	4,00	9	8	1	8,27
Fylkesmannsembetene	2 384	2 229,99	949	831	118	899,38	1 435	1 101	334	1 330,61
Fylkesmannen i Østfold	127	116,58	50	46	4	48,20	77	52	25	68,38
Fylkesmannen i Oslo og Akershus	265	249,46	72	60	12	67,60	193	153	40	181,86
Fylkesmannen i Hedmark	118	109,51	56	46	10	52,43	62	47	15	57,08
Fylkesmannen i Oppland	125	119,15	57	51	6	54,90	68	55	13	64,25
Fylkesmannen i Buskerud	120	110,80	39	33	6	36,60	81	64	17	74,20
Fylkesmannen i Vestfold	110	104,61	44	39	5	42,36	66	51	15	62,25
Fylkesmannen i Telemark	104	92,96	45	34	11	39,71	59	41	18	53,25
Fylkesmannen i Aust-Agder	82	78,10	33	31	2	32,40	49	37	12	45,70
Fylkesmannen i Vest-Agder	113	104,70	45	42	3	43,80	68	48	20	60,90
Fylkesmannen i Rogaland	170	156,95	71	57	14	65,35	99	73	26	91,60
Fylkesmannen i Hordaland	170	163,52	80	75	5	78,50	90	71	19	85,02
Fylkesmannen i Sogn og Fjordane	122	112,60	59	50	9	54,81	63	40	23	57,79
Fylkesmannen i Møre og Romsdal	138	126,36	57	46	11	51,41	81	66	15	74,95

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet

Etat/virkomhet	Tilsatte	Årsverk	Menn				Kvinner			
			I alt	Herav			I alt	Herav		
				Heltids- tilsatte	Deltids- tilsatte	Årsverk		Heltids- tilsatte	Deltids- tilsatte	Årsverk
Fylkesmannen i Sør-Trøndelag	133	128,66	52	48	4	50,46	81	70	11	78,20
Fylkesmannen i Nord-Trøndelag	120	110,53	46	42	4	44,65	74	45	29	65,88
Fylkesmannen i Nordland	152	145,40	63	60	3	61,30	89	76	13	84,10
Fylkesmannen i Troms	119	108,40	50	43	7	45,60	69	55	14	62,80
Fylkesmannen i Finnmark	96	91,70	30	28	2	29,30	66	57	9	62,40
Departementenes service-senter (DSS)	529	509,78	286	267	19	280,06	243	200	43	229,72
Direktoratet for forvaltning og IKT	219	214,20	97	91	6	95,40	122	109	13	118,80
Konkurransetilsynet	106	102,35	50	45	5	47,90	56	49	7	54,45
Statsbygg	835	810,41	572	541	31	560,20	263	214	49	250,21
Datatilsynet	39	36,70	18	17	1	17,60	21	16	5	19,10
Det praktisk-teologiske seminar	17	15,00	6	5	1	5,20	11	9	2	9,80
Forvaltningsorganet for opplysningsvesenets fond	50	47,50	25	23	2	24,20	25	19	6	23,30
Gáldu kompetansesenter for urfolks rettigheter	4	4,00	1	1	0	1,00	3	3	0	3,00
Internasjonalt fag- og formidlingssenter for reindrift	10	5,75	5	2	3	2,55	5	2	3	3,20
Kirkerådet	69	65,80	34	33	1	33,50	35	26	9	32,30
Nidaros domkirkes restaureringsarbeider	57	49,20	27	25	2	25,99	30	19	11	23,21
<i>Forsvarsdepartementet</i>	18 654	18 126,61	15 145	14 569	576	14 790,00	3 509	3 046	463	3 336,61
Forsvarsdepartementet	323	317,03	211	207	4	209,50	112	93	19	107,53
Forsvaret	16 048	15 620,79	13 478	12 970	508	13 152,13	2 570	2 304	266	2 468,66
Forsvarets forskningsinstitutt	677	659,03	489	469	20	480,22	188	152	36	178,81
Forsvarsbygg	1 479	1 404,96	868	826	42	849,75	611	476	135	555,21
Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM)	127	124,80	99	97	2	98,40	28	21	7	26,40
<i>Helse- og omsorgsdepartementet</i>	3 073	2 856,34	939	798	141	866,56	2 134	1 695	439	1 989,78
Helse- og omsorgsdepartementet	204	197,30	72	67	5	70,20	132	115	17	127,10
Bioteknologinemnda	7	7,00	2	2	0	2,00	5	5	0	5,00
Helsedirektoratet	632	597,93	210	192	18	201,83	422	344	78	396,1
Helsedirektoratet sentralt	563	536,96	197	181	16	189,63	366	304	62	347,33
Helsedirektoratet, ombud mv	69	60,97	13	11	2	12,20	56	40	16	48,77
Helseøkonomiforvaltningen	636	577,96	130	104	26	117,24	506	375	131	460,72
Nasjonalt kunnskapssenter for helsetjenesten	153	137,50	51	39	12	43,40	102	83	19	94,10
Statens autorisasjonskontor for helsepersonell	38	37,30	13	13	0	13,00	25	23	2	24,30
Klagenemnda for behandling i utlandet/Preimplantasjonsdiagnostikknemnda	2	1,90	0	0	0	0,00	2	1	1	1,90
Nasjonalt folkehelseinstitutt	672	614,90	217	171	46	192,94	455	354	101	421,96
Norsk pasientskadeerstatning	146	135,21	43	37	6	38,50	103	82	21	96,71
Pasientskadenemnda	39	36,05	13	11	2	11,55	26	20	6	24,50
Statens helsepersonellnemnd	6	5,70	1	1	0	1,00	5	4	1	4,70

Etat/virksomhet	Tilsatte	Årsverk	Menn				Kvinner			
			I alt	Herav			I alt	Herav		
				Heltids-tilsatte	Deltids-tilsatte	Årsverk		Heltids-tilsatte	Deltids-tilsatte	Årsverk
Statens helsetilsyn	107	98,22	36	28	8	30,80	71	55	16	67,42
Statens institutt for rusmid- delforskning	44	40,00	13	11	2	11,40	31	23	8	28,60
Statens legemiddelverk	255	242,46	74	65	9	70,60	181	151	30	171,86
Statens strålevern	117	111,91	60	53	7	58,10	57	49	8	53,81
<i>Justis- og politidepartementet</i>	21 938	21 115,91	11 968	11 575	393	11 816,33	9 970	8 034	1 936	9 299,58
Justis- og politidepartemen- tet	368	357,20	131	126	5	129,30	237	197	40	227,90
Direktoratet for nødcommu- nikasjon	51	50,00	33	31	2	32,50	18	17	1	17,50
Konfliktrådene	84	80,19	27	27	0	27,00	57	45	12	53,19
Statens sivilrettsforvaltning	51	49,18	11	11	0	11,00	40	32	8	38,18
Kontoret for voldsofferer- statning	33	28,80	10	8	2	9,30	23	16	7	19,50
Den høyere påtale- myndighet	159	150,40	61	61	0	61,00	98	76	22	89,40
Den militære disiplinær- myndighet	11	9,70	7	6	1	6,40	4	2	2	3,30
Kriminalomsorgen	4 496	4 324,34	2 525	2 401	124	2 477,35	1 971	1 625	346	1 846,99
Kriminalomsorgens IT-tjeneste	42	40,50	21	20	1	20,50	21	18	3	20,00
Kriminalomsorgens utdanningssenter	442	438,60	240	233	7	236,80	202	201	1	201,80
Kriminalomsorg i regionene	4 012	3 845,24	2 264	2 148	116	2 220,05	1 748	1 406	342	1 625,19
Kriminalomsorgen Region Nord	534	513,76	310	302	8	306,80	224	181	43	206,96
Kriminalomsorgen Region Nordøst	785	755,35	454	425	29	442,88	331	268	63	312,47
Kriminalomsorgen Region Sør	702	664,46	396	376	20	389,86	306	232	74	274,60
Kriminalomsorgen Region Sørvest	571	539,94	317	299	18	309,57	254	188	66	230,37
Kriminalomsorgen Region Vest	506	478,75	281	260	21	272,03	225	177	48	206,72
Kriminalomsorgen Region Øst	914	892,98	506	486	20	498,91	408	360	48	394,07
Spesialenheten for politi- saker	31	30,80	14	13	1	13,80	17	17	0	17,00
Politietater	14 535	13 995,64	8 289	8 069	220	8 201,55	6 246	4 989	1 257	5 794,09
Politidirektoratet	160	157,44	91	89	2	90,56	69	60	9	66,88
Grensekommisær for den Norsk-Russiske grense	5	4,80	3	3	0	3,00	2	1	1	1,80
Politiets data- og materiell- tjeneste	261	255,82	168	164	4	166,60	93	77	16	89,22
Kripos	461	455,08	231	227	4	229,80	230	205	25	225,28
Økokrim	152	149,28	78	76	2	76,70	74	64	10	72,58
Politiets utlendingsenhet	383	379,20	227	227	0	227,00	156	142	14	152,20
Utrykningspolitiet	53	50,80	34	34	0	34,00	19	14	5	16,80
Namsfogdkontoret i Oslo	116	112,90	35	34	1	34,80	81	72	9	78,10
Sikkerhet og beredskap	384	376,03	235	225	10	232,03	149	130	19	144,00
Polithøgskolen	356	340,36	179	166	13	173,51	177	147	30	166,85
Politi- og lensmannsetaten	12 204	11 713,93	7 008	6 824	184	6 933,55	5 196	4 077	1 119	4 780,38
Østfold politidistrikt	598	575,88	336	329	7	332,98	262	206	56	242,90
Asker og Bærum politi- distrikt	344	329,37	173	165	8	169,54	171	134	37	159,83
Oslo politidistrikt	2 474	2 427,13	1 493	1 465	28	1 484,08	981	855	126	943,05

Etat/virksomhet	Tilsatte	Årsverk	Menn				Kvinner			
			I alt	Herav			I alt	Herav		
				Heltids- tilsatte	Deltids- tilsatte	Årsverk		Heltids- tilsatte	Deltids- tilsatte	Årsverk
Follo politidistrikt	326	312,73	158	154	4	156,16	168	131	37	156,57
Hedmark politidistrikt	406	379,09	218	210	8	213,51	188	133	55	165,58
Nordre Buskerud politi- distrikt	180	169,82	95	94	1	94,11	85	67	18	75,71
Vestoppland politidistrikt	224	213,00	120	118	2	119,30	104	82	22	93,70
Gudbrandsdal politidistrikt	151	142,04	95	92	3	94,23	56	39	17	47,81
Romerike politidistrikt	633	616,33	344	338	6	341,50	289	245	44	274,83
Søndre Buskerud politi- distrikt	447	423,99	244	235	9	240,74	203	148	55	183,25
Vestfold politidistrikt	491	469,84	272	266	6	269,56	219	163	56	200,28
Telemark politidistrikt	401	382,80	248	240	8	243,67	153	114	39	139,13
Agder politidistrikt	666	617,34	406	385	21	396,31	260	167	93	221,03
Rogaland politidistrikt	722	689,91	392	379	13	388,02	330	236	94	301,89
Hordaland politidistrikt	966	927,84	577	562	15	571,45	389	305	84	356,39
Haugaland og Sunnhordland politidistrikt	262	251,31	149	145	4	147,30	113	90	23	104,01
Sogn og Fjordane politi- distrikt	198	188,77	117	115	2	116,40	81	59	22	72,37
Sunnmøre politidistrikt	248	230,13	143	137	6	140,34	105	69	36	89,79
Nordmøre og Romsdal politidistrikt	255	242,46	150	146	4	149,17	105	78	27	93,29
Sør-Trøndelag politidistrikt	609	588,14	358	348	10	354,76	251	202	49	233,38
Nord-Trøndelag politi- distrikt	301	282,93	176	170	6	172,47	125	94	31	110,46
Helgeland politidistrikt	207	197,54	118	115	3	116,80	89	70	19	80,74
Troms politidistrikt	324	313,71	185	181	4	183,40	139	116	23	130,31
Salten politidistrikt	194	186,69	107	104	3	105,50	87	70	17	81,19
Midtre Hålogaland politi- distrikt	279	269,21	162	160	2	160,75	117	100	17	108,46
Vest-Finnmark politidistrikt	138	133,79	73	72	1	72,50	65	59	6	61,29
Øst-Finnmark politidistrikt	160	152,14	99	99	0	99,00	61	45	16	53,14
Direktoratet for samfunns- sikkerhet og beredskap	602	565,87	361	344	17	353,40	241	166	75	212,47
Siviltjenesten	8	8,00	3	3	0	3,00	5	5	0	5,00
Hovedredningssentralene	44	44,00	34	34	0	34,00	10	10	0	10,00
Kommisjonen for gjenoppta- kelse av straffesaker	11	10,24	3	3	0	3,00	8	5	3	7,24
Sysselmannen på Svalbard	35	33,70	17	17	0	17,00	18	15	3	16,70
Utlendingsdirektoratet	1 083	1 048,09	335	319	16	330,73	748	619	129	717,36
Utlendingsnemnda	336	329,76	107	102	5	106,00	229	198	31	223,76
<i>Kommunal- og regional- departementet</i>	291	281,60	127	120	7	124,60	164	136	28	157,00
Kommunal- og regional- departementet	193	186,05	83	77	6	80,80	110	90	20	105,25
Husleietvistutvalget	19	18,80	7	7	0	7,00	12	11	1	11,80
Kompetansesenter for distriktsutvikling	22	21,80	9	9	0	9,00	13	12	1	12,80
Statens bygningstekniske etat	57	54,95	28	27	1	27,80	29	23	6	27,15
<i>Kulturdepartementet</i>	1 331	1 264,47	575	537	38	560,64	756	602	154	703,83
Kulturdepartementet	130	126,17	52	50	2	51,73	78	67	11	74,44
Arkiverket	268	251,75	127	117	10	123,60	141	108	33	128,15
Riksarkivet	140	134,70	76	70	6	74,10	64	53	11	60,60
Sami Arkiiva/Samisk Arkiv	3	3,00	2	2	0	2,00	1	1	0	1,00

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet

Etat/virksomhet	Tilsatte	Årsverk	Menn				Kvinner			
			I alt	Herav			I alt	Herav		
				Heltids-tilsatte	Deltids-tilsatte	Årsverk		Heltids-tilsatte	Deltids-tilsatte	Årsverk
Statsarkivet i Bergen	24	21,73	8	7	1	7,80	16	12	4	13,93
Statsarkivet i Hamar	15	13,60	5	4	1	4,80	10	6	4	8,80
Statsarkivet i Kongsberg	12	12,00	5	5	0	5,00	7	7	0	7,00
Statsarkivet i Kristiansand S	15	12,02	8	7	1	7,40	7	2	5	4,62
Statsarkivet i Oslo	12	11,50	6	6	0	6,00	6	5	1	5,50
Statsarkivet i Stavanger	18	14,70	5	4	1	4,50	13	6	7	10,20
Statsarkivet i Tromsø	10	10,00	5	5	0	5,00	5	5	0	5,00
Statsarkivet i Trondheim	19	18,50	7	7	0	7,00	12	11	1	11,50
Norsk filminstitutt	91	87,59	40	38	2	39,40	51	41	10	48,19
Norsk lokalhistorisk institutt	9	7,98	5	3	2	3,98	4	4	0	4,00
Kunst i offentlige rom	15	14,80	3	3	0	3,00	12	11	1	11,80
Lotteri- og stiftelsestilsynet	67	65,10	31	30	1	30,50	36	31	5	34,60
Medietilsynet	50	48,80	20	20	0	20,00	30	25	5	28,80
Nasjonallbiblioteket	408	388,32	182	172	10	177,53	226	179	47	210,79
Norsk kulturråd	103	98,16	39	37	2	38,53	64	50	14	59,63
Norsk lyd og blindeskriftbibliotek	49	45,45	20	17	3	18,57	29	21	8	26,88
Rikskonsertene	70	65,15	31	29	2	30,40	39	28	11	34,75
Riksteatret	37	35,60	12	11	1	11,30	25	24	1	24,30
Språkrådet	34	29,60	13	10	3	12,10	21	13	8	17,50
<i>Kunnskapsdepartementet</i>	38 200	32 363,79	19 025	13 959	5 066	15 711,30	19 175	13 846	5 329	16 652,49
Kunnskapsdepartementet	332	318,21	116	111	5	114,30	216	174	42	203,91
Utdanningsdirektoratet	1 296	1 178,96	401	341	60	372,75	895	665	230	806,21
Utdanningsdirektoratet	293	284,88	116	112	4	114,80	177	152	25	170,08
De samiske videregående skoler, Karasjøk og Kautokeino	98	83,85	37	26	11	32,43	61	36	25	51,42
Sameskolen for Midt-Norge	15	13,18	5	4	1	4,50	10	7	3	8,68
Spesialpedagogiske kompetansesentre	852	764,45	229	188	41	208,97	623	453	170	555,48
Veia – Statens fagskole for gartnere og blomsterdekoratører	38	32,60	14	11	3	12,05	24	17	7	20,55
Universiteter og høyskoler	35 500	29 854,28	18 019	13 062	4 957	14 755,34	17 481	12 542	4 939	15 098,94
Universitetene	24 551	20 262,67	13 071	9 262	3 809	10 455,02	11 480	8 223	3 257	9 807,65
Universitetet i Oslo	7 202	6 041,86	3 705	2 705	1 000	3 011,17	3 497	2 655	842	3 030,69
Universitetet i Stavanger	1 208	1 034,34	579	435	144	479,72	629	461	168	554,62
Universitetet i Bergen	3 873	3 241,58	1 938	1 429	509	1 605,10	1 935	1 336	599	1 636,48
Universitetet for miljø- og biovitenskap	1 134	996,13	616	482	134	537,51	518	376	142	458,62
Norges teknisk- naturvitenskapelige universitet	6 603	5 072,06	4 002	2 552	1 450	2 955,06	2 601	1 698	903	2 117,00
Universitetet i Agder	1 016	896,60	510	400	110	444,88	506	362	144	451,72
Universitetet i Tromsø	2 929	2 461,53	1 443	1 037	406	1 180,38	1 486	1 095	391	1 281,15
Universitetet i Nordland	586	518,57	278	222	56	241,20	308	240	68	277,37
Statlige høyskoler	10 949	9 591,61	4 948	3 800	1 148	4 300,32	6 001	4 319	1 682	5 291,29
Høgskolen i Østfold	493	453,09	237	204	33	219,73	256	195	61	233,36
Høgskolen i Akershus	347	305,75	106	81	25	91,00	241	180	61	214,75
Høgskolen i Oslo (ekskl. univ. og høgsk.rådet)	1 407	1 289,13	475	402	73	440,67	932	721	211	848,46
Universitets- og høyskole- rådet	18	17,60	5	5	0	5,00	13	10	3	12,60
Høgskolen i Hedmark	504	447,16	226	181	45	201,60	278	192	86	245,56
Høgskolen i Lillehammer	366	306,60	191	140	51	162,75	175	107	68	143,85

Etat/virksomhet	Tilsatte	Årsverk	Menn				Kvinner			
			I alt	Herav			I alt	Herav		
				Heltids-tilsatte	Deltids-tilsatte	Årsverk		Heltids-tilsatte	Deltids-tilsatte	Årsverk
Høgskolen i Gjøvik	288	249,31	156	119	37	131,90	132	98	34	117,41
Høgskolen i Buskerud	329	280,14	150	107	43	124,42	179	130	49	155,72
Høgskolen i Vestfold	529	469,22	246	202	44	224,09	283	183	100	245,13
Høgskolen i Telemark	633	544,89	297	226	71	260,40	336	211	125	284,49
Høgskolen Stord/Haugesund	302	264,58	126	93	33	107,50	176	121	55	157,08
Høgskolen i Bergen	762	672,24	315	250	65	276,06	447	341	106	396,18
Høgskulen i Sogn og Fjordane	325	277,22	137	102	35	117,20	188	118	70	160,02
Høgskulen i Volda	333	289,81	172	130	42	150,37	161	112	49	139,44
Høgskolen i Molde	201	173,13	91	67	24	73,66	110	85	25	99,47
Høgskolen i Sør-Trøndelag	780	700,44	344	269	75	303,33	436	338	98	397,11
Høgskolen i Ålesund	206	180,44	108	82	26	95,79	98	65	33	84,65
Høgskolen i Nord-Trøndelag	417	380,85	180	153	27	168,42	237	169	68	212,43
Høgskolen i Nesna	119	109,80	54	49	5	51,55	65	43	22	58,25
Høgskolen i Harstad	132	123,05	49	44	5	46,05	83	71	12	77,00
Høgskolen i Narvik	197	170,10	129	97	32	108,58	68	54	14	61,52
Høgskolen i Finnmark	274	251,75	113	96	17	103,75	161	130	31	148,00
Såmi allaskuvla Samisk høgskole	123	101,25	48	30	18	36,90	75	52	23	64,35
Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo	153	118,55	92	52	40	67,95	61	40	21	50,60
Kunsthøgskolen i Bergen	106	79,73	49	26	23	37,07	57	26	31	42,66
Kunsthøgskolen i Oslo	235	182,64	116	71	45	92,49	119	62	57	90,15
Norges handelshøyskole	367	323,24	227	189	38	199,09	140	103	37	124,15
Norges idrettshøgskole	255	212,20	147	107	40	121,15	108	75	33	91,05
Norges musikkhøgskole	270	175,22	178	73	105	112,57	92	47	45	62,65
Norges veterinærhøgskole	478	442,48	184	153	31	169,28	294	240	54	273,20
Foreldreutvalget for grunnopplæring	10	9,20	0	0	0	0,00	10	8	2	9,20
Meteorologisk institutt	301	283,44	184	168	16	177,05	117	91	26	106,39
Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen	64	62,50	21	20	1	20,80	43	38	5	41,70
Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring	92	81,20	39	29	10	33,60	53	40	13	47,60
Norsk utenrikspolitisk institutt	68	62,00	47	39	8	41,90	21	18	3	20,10
Senter for IKT i utdanningen	51	49,70	25	24	1	24,80	26	23	3	24,90
Senter for internasjonalisering av høgre utdanning	82	79,06	23	20	3	22,56	59	50	9	56,50
Statens lånekasse for utdanning	312	297,52	124	119	5	122,20	188	143	45	175,32
Vox – Nasjonalt fagorgan for kompetansepolitikk	92	87,72	26	26	0	26,00	66	54	12	61,72
<i>Landbruks- og matdepartementet</i>	2 921	2 716,56	1 228	1 071	157	1 164,89	1 693	1 228	465	1 551,67
Landbruks- og matdepartementet	149	143,86	63	57	6	60,98	86	75	11	82,88
Mattilsynet	1 425	1 313,42	548	479	69	521,57	877	617	260	791,85
Mattilsynet hovedkontoret	152	143,67	51	46	5	48,90	101	77	24	94,77
Mattilsynet regionene	1 273	1 169,75	497	433	64	472,67	776	540	236	697,08
Mattilsynet i Oslo, Akershus og Østfold	238	226,05	82	78	4	80,30	156	117	39	145,75

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet

Etat/virksomhet	Tilsatte	Årsverk	Menn				Kvinner			
			I alt	Herav			I alt	Herav		
				Heltids- tilsatte	Deltids- tilsatte	Årsverk		Heltids- tilsatte	Deltids- tilsatte	Årsverk
Mattilsynet i Hedmark og Oppland	156	137,91	60	49	11	56,37	96	57	39	81,54
Mattilsynet i Buskerud, Vestfold og Telemark	111	103,80	36	33	3	34,90	75	52	23	68,90
Mattilsynet i Rogaland og Agder	182	161,77	68	56	12	64,00	114	68	46	97,77
Mattilsynet i Hordaland og Sogn og Fjordane	139	131,16	48	43	5	46,25	91	69	22	84,91
Mattilsynet i Trøndelag og Møre og Romsdal	230	202,41	105	86	19	97,00	125	74	51	105,41
Mattilsynet i Nordland	121	115,50	53	47	6	50,40	68	60	8	65,10
Mattilsynet i Troms og Finnmark	96	91,15	45	41	4	43,45	51	43	8	47,70
Bioforsk	440	399,74	216	173	43	196,40	224	154	70	203,34
Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning	72	62,28	43	32	11	36,15	29	16	13	26,13
Norsk institutt for skog og landskap	224	212,55	132	113	19	126,42	92	68	24	86,13
Reindriftsforvaltningen	56	54,54	27	27	0	27,00	29	25	4	27,54
Statens landbruksforvaltning	192	187,60	83	80	3	82,47	109	90	19	105,13
Veterinærinstituttet	363	342,57	116	110	6	113,90	247	183	64	228,67
<i>Miljøverndepartementet</i>	2 045	1 954,84	956	858	98	927,40	1 089	845	244	1 027,44
Miljøverndepartementet	265	253,73	118	107	11	114,83	147	118	29	138,90
Direktoratet for naturforvaltning	306	300,29	177	172	5	176,17	129	103	26	124,12
Klima- og forurensningsdirektoratet	338	325,90	118	105	13	115,86	220	172	48	210,04
Norsk kulturminnefond	8	7,80	2	2	0	2,00	6	5	1	5,80
Norsk Polarinstitutt	156	151,65	93	88	5	90,75	63	58	5	60,90
Riksantikvaren	157	149,69	62	54	8	60,33	95	76	19	89,36
Statens kartverk	815	765,78	386	330	56	367,46	429	313	116	398,32
<i>Nærings- og handelsdepartementet</i>	1 764	1 702,60	897	856	41	883,42	867	696	171	819,18
Nærings- og handelsdepartementet	198	192,11	93	89	4	91,86	105	89	16	100,25
Direktoratet for mineralforvaltning med bergmesteren for Svalbard	16	16,00	9	9	0	9,00	7	7	0	7,00
Garanti-instituttet for eksportkreditt	59	57,50	32	31	1	31,70	27	22	5	25,80
Justervesenet	87	86,00	62	59	3	61,20	25	24	1	24,80
Norges geologiske undersøkelse	212	203,79	137	123	14	132,84	75	59	16	70,95
Norsk akkreditering	19	18,80	9	9	0	9,00	10	9	1	9,80
Norsk romsenter	34	32,40	21	18	3	19,40	13	13	0	13,00
Patentstyret	256	243,54	98	93	5	96,50	158	108	50	147,04
Registerenheten i Brønnøysund	542	519,91	223	218	5	221,42	319	256	63	298,49
Sjøfartsdirektoratet	316	308,05	205	199	6	202,50	111	95	16	105,55
Skipsregistrene	25	24,50	8	8	0	8,00	17	14	3	16,50
<i>Olje- og energidepartementet</i>	890	866,81	533	511	22	524,10	357	303	54	342,71
Olje- og energidepartementet	156	153,40	76	75	1	75,80	80	70	10	77,60
Norges vassdrags- og energidirektorat	529	514,96	339	324	15	332,65	190	162	28	182,31

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet

Etat/virksomhet	Tilsatte	Årsverk	Menn				Kvinner			
			I alt	Herav			I alt	Herav		
				Heltids- tilsatte	Deltids- tilsatte	Årsverk		Heltids- tilsatte	Deltids- tilsatte	Årsverk
Oljedirektoratet	205	198,45	118	112	6	115,65	87	71	16	82,80
<i>Samferdselsdepartementet</i>	9 942	9 658,37	6 851	6 512	339	6 726,73	3 091	2 558	533	2 931,64
Samferdselsdepartementet	133	131,56	68	65	3	67,50	65	59	6	64,06
Jernbaneverket	3 552	3 484,99	2 828	2 741	87	2 791,84	724	628	96	693,15
Jernbaneverket	460	449,59	238	231	7	235,85	222	191	31	213,74
Jernbaneverket banedivisjonen	1 740	1 710,02	1 612	1 560	52	1 587,93	128	115	13	122,09
Jernbaneverket trafikk	802	787,51	567	558	9	563,26	235	201	34	224,25
Jernbaneverket utbyggingsdivisjon	471	462,10	348	332	16	343,10	123	109	14	119,00
Jernbaneverket Norsk jernbanemuseum	19	16,90	13	10	3	11,70	6	4	2	5,20
Bane Energi	60	58,87	50	50	0	50,00	10	8	2	8,87
Statens vegvesen	5 857	5 650,02	3 696	3 459	237	3 613,19	2 161	1 743	418	2 036,83
Vegdirektoratet	629	611,04	357	330	27	348,20	272	235	37	262,84
Vegvesenet regionene	5 228	5 038,98	3 339	3 129	210	3 264,99	1 889	1 508	381	1 773,99
Region Øst	1 541	1 481,43	980	906	74	954,97	561	442	119	526,46
Region Sør	1 031	989,13	656	618	38	642,41	375	275	100	346,72
Region Vest	1 110	1 070,76	714	665	49	696,51	396	326	70	374,25
Region Midt	836	803,18	534	499	35	520,50	302	237	65	282,68
Region Nord	710	694,48	455	441	14	450,60	255	228	27	243,88
Luftfartstilsynet	171	166,77	113	107	6	110,40	58	53	5	56,37
Post- og teletilsynet	147	145,10	98	95	3	97,20	49	45	4	47,90
Statens havarikommisjon for transport	42	41,40	29	28	1	28,60	13	12	1	12,80
Statens Jernbanetilsyn	40	38,53	19	17	2	18,00	21	18	3	20,53
<i>Utenriksdepartementet</i>	1 773	1 745,01	826	801	25	817,30	947	873	74	927,71
Utenriksdepartementet	851	830,58	373	357	16	367,20	478	424	54	463,38
Utenriktjenesten	663	662,40	350	350	0	350,00	313	310	3	312,40
Direktoratet for utviklings-samarbeid	226	219,93	92	84	8	89,30	134	121	13	130,63
Fredskorpset	33	32,10	11	10	1	10,80	22	18	4	21,30
<i>Domstolene i Norge</i>	1 469	1 373,74	398	368	30	386,67	1 071	820	251	987,07
Domstoladministrasjonen	87	84,70	39	34	5	37,40	48	45	3	47,30
Finnmarkskommisjonen	7	6,30	2	2	0	2,00	5	3	2	4,30
Høyesterett	42	40,60	14	14	0	14,00	28	23	5	26,60
Jordskifteoverrettene	12	10,90	6	4	2	5,30	6	3	3	5,60
Jordskifterettene	254	241,79	173	159	14	168,20	81	61	20	73,59
Lagmannsrettene	117	110,40	11	11	0	11,00	106	82	24	99,40
Borgarting Lagmannsrett	48	45,70	6	6	0	6,00	42	31	11	39,70
Tingrettene	950	879,05	153	144	9	148,77	797	603	194	730,28
Oslo Byfogdembete	46	45,90	14	14	0	14,00	32	31	1	31,90
Oslo Tingrett	165	158,47	35	33	2	34,67	130	106	24	123,80
<i>Sametinget</i>	150	145,50	56	52	4	54,70	94	84	10	90,80
<i>Husbanken</i>	345	332,10	131	123	8	128,95	214	183	31	203,15
<i>Riksrevisjonen</i>	516	500,40	214	206	8	211,46	302	253	49	288,94

Tabell 1.2 Fylkes-/kommunefordeling av sysselsatte totalt per 4. kvartal 2010 og tilsatte i statlig tariffområde per 1. mars 2011

Fylke/kommune	Syssel- satte	Tjeneste- menn	Tj.menn i pst. av sysselsatte	Heltid			Deltid		
				I alt	Kvinner	Menn	I alt	Kvinner	Menn
Hele landet	2 517 000	145 830	5,8 %	121 273	53 757	67 516	24 557	15 913	8 644
<i>01 Østfold</i>	117 090	3 981	3,4 %	3 265	1 562	1 703	716	554	162
0101 Halden	12 523	949	7,6 %	808	348	460	141	93	48
0104 Moss	14 502	672	4,6 %	533	247	286	139	112	27
0105 Sarpsborg	22 937	978	4,3 %	801	394	407	177	144	33
0106 Fredrikstad	34 355	846	2,5 %	687	376	311	159	120	39
0111 Hvaler	1 196	31	2,6 %	27	2	25	4	4	0
0118 Aremark	356	7	2,0 %	4	1	3	3	2	1
0119 Marker	1 182	59	5,0 %	50	12	38	9	9	0
0121 Rømskog	212	1	0,5 %	1	1	0	0	0	0
0122 Trøgstad	1 589	54	3,4 %	48	14	34	6	5	1
0123 Spydeberg	2 162	12	0,6 %	9	3	6	3	3	0
0124 Askim	5 730	115	2,0 %	94	54	40	21	20	1
0125 Eidsberg	5 003	67	1,3 %	56	28	28	11	7	4
0127 Skiptvet	1 059	66	6,2 %	43	28	15	23	17	6
0128 Rakkestad	3 399	33	1,0 %	28	10	18	5	5	0
0135 Råde	2 620	59	2,3 %	53	28	25	6	5	1
0136 Rygge	5 851	14	0,2 %	7	6	1	7	6	1
0137 Våler (Østf.)	1 319	11	0,8 %	10	6	4	1	1	0
0138 Hobøl	1 095	7	0,6 %	6	4	2	1	1	0
<i>02 Akershus</i>	245 772	6 999	2,8 %	5 818	2 735	3 083	1 181	834	347
0211 Vestby	5 926	84	1,4 %	47	33	14	37	24	13
0213 Ski	13 212	499	3,8 %	431	214	217	68	61	7
0214 Ås	7 721	1 692	21,9 %	1 300	598	702	392	221	171
0215 Frogn	4 155	53	1,3 %	46	27	19	7	6	1
0216 Nesodden	4 199	22	0,5 %	16	12	4	6	5	1
0217 Oppegård	9 343	29	0,3 %	26	18	8	3	3	0
0219 Bærum	69 012	1 155	1,7 %	970	461	509	185	143	42
0220 Asker	25 364	220	0,9 %	177	87	90	43	34	9
0221 Aurskog-Høland	4 823	70	1,5 %	54	32	22	16	14	2
0226 Sørum	4 360	34	0,8 %	30	21	9	4	4	0
0227 Fet	2 410	34	1,4 %	34	19	15	0	0	0
0228 Rælingen	2 708	21	0,8 %	16	12	4	5	4	1
0229 Enebakk	2 451	9	0,4 %	8	5	3	1	0	1
0230 Lørenskog	17 929	96	0,5 %	79	46	33	17	14	3
0231 Skedsmo	26 199	1 986	7,6 %	1 737	744	993	249	187	62
0233 Nittedal	7 392	37	0,5 %	31	20	11	6	6	0
0234 Gjerdrum	1 497	6	0,4 %	4	3	1	2	2	0
0235 Ullensaker	21 797	676	3,1 %	596	260	336	80	58	22

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet

Fylke/kommune	Syssel- satte	Tjeneste- menn	Tj.menn i pst. av sysselsatte	Heltid			Deltid		
				I alt	Kvinner	Menn	I alt	Kvinner	Menn
0236 Nes (Ak.)	5 265	43	0,8 %	35	16	19	8	7	1
0237 Eidsvoll	6 518	175	2,7 %	139	82	57	36	29	7
0238 Nannestad	2 658	53	2,0 %	39	22	17	14	10	4
0239 Hurdal	833	5	0,6 %	3	3	0	2	2	0
<i>0301 Oslo kommune</i>	426 124	42 047	9,9 %	35 776	18 168	17 608	6 271	4 092	2 179
<i>04 Hedmark</i>	85 412	3 802	4,5 %	3 065	1 428	1 637	737	556	181
0402 Kongsvinger	8 293	832	10,0 %	678	295	383	154	132	22
0403 Hamar	18 776	1 714	9,1 %	1 402	645	757	312	223	89
0412 Ringsaker	13 549	176	1,3 %	148	78	70	28	21	7
0415 Løten	1 716	15	0,9 %	12	8	4	3	3	0
0417 Stange	6 716	103	1,5 %	74	28	46	29	18	11
0418 Nord-Odal	1 594	48	3,0 %	38	18	20	10	9	1
0419 Sør-Odal	2 427	14	0,6 %	13	9	4	1	1	0
0420 Eidskog	1 881	20	1,1 %	18	8	10	2	1	1
0423 Grue	2 022	103	5,1 %	66	46	20	37	25	12
0425 Åsnes	3 007	33	1,1 %	24	6	18	9	6	3
0426 Våler (Hedm.)	1 497	16	1,1 %	10	4	6	6	6	0
0427 Elverum	10 068	416	4,1 %	340	177	163	76	66	10
0428 Trysil	2 928	36	1,2 %	31	16	15	5	4	1
0429 Åmot	1 797	83	4,6 %	60	31	29	23	10	13
0430 Stor-Elvdal	1 075	68	6,3 %	50	13	37	18	11	7
0432 Rendalen	758	6	0,8 %	6	2	4	0	0	0
0434 Engerdal	579	23	4,0 %	18	10	8	5	5	0
0436 Tolga	659	6	0,9 %	6	2	4	0	0	0
0437 Tynset	3 445	75	2,2 %	57	25	32	18	14	4
0438 Alvdal	1 178	8	0,7 %	8	4	4	0	0	0
0439 Folldal	679	4	0,6 %	3	1	2	1	1	0
0441 Os (Hedm.)	768	3	0,4 %	3	2	1	0	0	0
<i>05 Oppland</i>	87 314	3 080	3,5 %	2 433	1 108	1 325	647	460	187
0501 Lillehammer	16 115	1 294	8,0 %	1 026	482	544	268	187	81
0502 Gjøvik	16 075	933	5,8 %	733	348	385	200	139	61
0511 Dovre	1 428	28	2,0 %	28	4	24	0	0	0
0512 Lesja	933	16	1,7 %	12	4	8	4	4	0
0513 Skjåk	1 091	8	0,7 %	4	2	2	4	4	0
0514 Lom	1 197	9	0,8 %	8	5	3	1	1	0
0515 Vågå	1 561	34	2,2 %	25	15	10	9	9	0
0516 Nord-Fron	2 789	33	1,2 %	29	9	20	4	3	1
0517 Sel	2 967	102	3,4 %	83	23	60	19	7	12
0519 Sør-Fron	1 115	5	0,4 %	5	2	3	0	0	0
0520 Ringebu	2 190	14	0,6 %	10	2	8	4	3	1

Fylke/kommune	Sysse- satte	Tjeneste- menn	Tj.menn i pst. av sysse-satte	Heltid			Deltid		
				I alt	Kvinner	Menn	I alt	Kvinner	Menn
0521 Øyer	1 932	16	0,8 %	13	5	8	3	2	1
0522 Gausdal	2 301	19	0,8 %	11	4	7	8	7	1
0528 Østre Toten	5 360	113	2,1 %	86	37	49	27	15	12
0529 Vestre Toten	6 206	66	1,1 %	47	24	23	19	18	1
0532 Jevnaker	2 130	16	0,8 %	12	9	3	4	3	1
0533 Lunner	2 044	20	1,0 %	18	1	17	2	1	1
0534 Gran	6 138	171	2,8 %	143	64	79	28	22	6
0536 Søndre Land	1 838	18	1,0 %	14	7	7	4	4	0
0538 Nordre Land	2 916	23	0,8 %	18	10	8	5	3	2
0540 Sør-Aurdal	1 352	13	1,0 %	11	7	4	2	2	0
0541 Etnedal	549	6	1,1 %	5	3	2	1	1	0
0542 Nord-Aurdal	4 020	69	1,7 %	48	27	21	21	16	5
0543 Vestre Slidre	957	24	2,5 %	21	7	14	3	3	0
0544 Øystre Slidre	1 339	20	1,5 %	16	6	10	4	3	1
0545 Vang	771	10	1,3 %	7	1	6	3	3	0
<i>06 Buskerud</i>	120 881	3 935	3,3 %	3 257	1 646	1 611	678	523	155
0602 Drammen	34 486	1 765	5,1 %	1 489	785	704	276	222	54
0604 Kongsberg	15 847	332	2,1 %	258	136	122	74	49	25
0605 Ringerike	14 124	1 079	7,6 %	900	435	465	179	129	50
0612 Hole	2 028	5	0,2 %	3	1	2	2	2	0
0615 Flå	441	3	0,7 %	1	0	1	2	2	0
0616 Nes (Busk.)	1 486	22	1,5 %	15	5	10	7	6	1
0617 Gol	2 846	60	2,1 %	52	20	32	8	7	1
0618 Hemsedal	1 113	2	0,2 %	1	1	0	1	1	0
0619 Ål	2 430	47	1,9 %	41	3	38	6	4	2
0620 Hol	2 356	19	0,8 %	17	6	11	2	2	0
0621 Sigdal	1 504	9	0,6 %	8	6	2	1	1	0
0622 Krødsherad	1 043	8	0,8 %	8	3	5	0	0	0
0623 Modum	5 409	97	1,8 %	82	43	39	15	14	1
0624 Øvre Eiker	5 967	250	4,2 %	186	99	87	64	50	14
0625 Nedre Eiker	6 908	54	0,8 %	42	25	17	12	10	2
0626 Lier	12 320	96	0,8 %	85	38	47	11	9	2
0627 Røyken	5 126	52	1,0 %	42	24	18	10	8	2
0628 Hurum	2 725	11	0,4 %	8	6	2	3	3	0
0631 Flesberg	801	6	0,7 %	4	1	3	2	2	0
0632 Rollag	638	10	1,6 %	9	7	2	1	1	0
0633 Nore og Uvdal	1 283	8	0,6 %	6	2	4	2	1	1
<i>07 Vestfold</i>	103 306	3 920	3,8 %	3 154	1 530	1 624	766	596	170
0701 Horten	10 532	945	9,0 %	735	304	431	210	144	66
0702 Holmestrand	3 889	141	3,6 %	87	57	30	54	50	4
0704 Tønsberg	26 990	1 773	6,6 %	1 487	774	713	286	231	55

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet

Fylke/kommune	Sysse- satte	Tjeneste- menn	Tj.menn i pst. av sysse-satte	Heltid			Deltid		
				I alt	Kvinner	Menn	I alt	Kvinner	Menn
0706 Sandefjord	20 456	419	2,0 %	327	157	170	92	68	24
0709 Larvik	18 108	305	1,7 %	263	131	132	42	33	9
0711 Svelvik	1 614	19	1,2 %	14	7	7	5	4	1
0713 Sande (Vestf.)	2 247	24	1,1 %	12	5	7	12	10	2
0714 Hof	984	54	5,5 %	48	10	38	6	6	0
0716 Re	3 016	21	0,7 %	18	13	5	3	3	0
0719 Andebu	1 942	8	0,4 %	6	1	5	2	2	0
0720 Stokke	5 491	117	2,1 %	79	42	37	38	33	5
0722 Nøtterøy	5 877	21	0,4 %	16	10	6	5	5	0
0723 Tjøme	1 252	44	3,5 %	36	4	32	8	5	3
0728 Lardal	908	29	3,2 %	26	15	11	3	2	1
<i>08 Telemark</i>	76 524	2 808	3,7 %	2 208	1 014	1 194	600	424	176
0805 Porsgrunn	18 728	507	2,7 %	412	197	215	95	69	26
0806 Skien	24 603	1 343	5,5 %	1 077	501	576	266	190	76
0807 Notodden	5 594	341	6,1 %	257	133	124	84	61	23
0811 Siljan	510	5	1,0 %	5	1	4	0	0	0
0814 Bamble	4 842	47	1,0 %	42	17	25	5	4	1
0815 Kragerø	4 549	88	1,9 %	78	31	47	10	9	1
0817 Drangedal	1 211	22	1,8 %	18	4	14	4	4	0
0819 Nome	2 315	21	0,9 %	17	6	11	4	4	0
0821 Bø (Telem.)	2 677	211	7,9 %	153	63	90	58	28	30
0822 Sauherad	1 397	30	2,1 %	25	6	19	5	5	0
0826 Tinn	2 864	27	0,9 %	23	12	11	4	3	1
0827 Hjartdal	581	7	1,2 %	4	3	1	3	3	0
0828 Seljord	1 616	28	1,7 %	20	10	10	8	7	1
0829 Kviteseid	1 145	19	1,7 %	15	4	11	4	4	0
0830 Nissedal	595	8	1,3 %	7	6	1	1	1	0
0831 Fyresdal	547	24	4,4 %	19	5	14	5	4	1
0833 Tokke	1 045	16	1,5 %	6	3	3	10	6	4
0834 Vinje	1 705	64	3,8 %	30	12	18	34	22	12
<i>09 Aust-Agder</i>	47 875	1 871	3,9 %	1 531	626	905	340	252	88
0901 Risør	2 622	44	1,7 %	32	18	14	12	9	3
0904 Grimstad	8 276	480	5,8 %	417	146	271	63	41	22
0906 Arendal	21 403	980	4,6 %	794	357	437	186	144	42
0911 Gjerstad	899	10	1,1 %	9	3	6	1	0	1
0912 Vegårshei	667	7	1,0 %	5	2	3	2	1	1
0914 Tvedestrand	2 406	75	3,1 %	46	16	30	29	18	11
0919 Froland	1 358	11	0,8 %	6	1	5	5	3	2
0926 Lillesand	4 145	156	3,8 %	141	56	85	15	11	4
0928 Birkenes	1 581	18	1,1 %	14	5	9	4	4	0
0929 Åmli	757	18	2,4 %	13	2	11	5	3	2

Fylke/kommune	Sysse- satte	Tjeneste- menn	Tj.menn i pst. av sysse-satte	Heltid			Deltid		
				I alt	Kvinner	Menn	I alt	Kvinner	Menn
0935 Iveland	392	2	0,5 %	1	1	0	1	1	0
0937 Evje og Hornnes	1 626	47	2,9 %	38	15	23	9	9	0
0938 Bygland	526	9	1,7 %	6	0	6	3	3	0
0940 Valle	640	12	1,9 %	7	4	3	5	5	0
0941 Bykle	577	2	0,3 %	2	0	2	0	0	0
<i>10 Vest-Agder</i>	85 994	2 997	3,5 %	2 343	1 038	1 305	654	456	198
1001 Kristiansand	50 589	2 526	5,0 %	2 001	888	1 113	525	355	170
1002 Mandal	5 923	139	2,3 %	99	46	53	40	31	9
1003 Farsund	3 591	28	0,8 %	22	9	13	6	5	1
1004 Flekkefjord	4 332	60	1,4 %	53	18	35	7	5	2
1014 Vennesla	4 251	35	0,8 %	22	8	14	13	10	3
1017 Songdalen	2 188	5	0,2 %	5	2	3	0	0	0
1018 Søgne	3 336	29	0,9 %	23	11	12	6	6	0
1021 Marnardal	810	15	1,9 %	11	2	9	4	3	1
1026 Åseral	654	3	0,5 %	2	0	2	1	1	0
1027 Audnedal	666	4	0,6 %	1	1	0	3	3	0
1029 Lindesnes	1 868	12	0,6 %	10	4	6	2	2	0
1032 Lyngdal	3 746	113	3,0 %	73	42	31	40	30	10
1034 Hægebostad	640	4	0,6 %	3	0	3	1	0	1
1037 Kvinesdal	2 342	14	0,6 %	10	3	7	4	3	1
1046 Sirdal	1 058	10	0,9 %	8	4	4	2	2	0
<i>11 Rogaland</i>	229 927	6 871	3,0 %	5 453	2 664	2 789	1 418	1 052	366
1101 Eigersund	6 582	116	1,8 %	90	36	54	26	23	3
1102 Sandnes	34 961	894	2,6 %	673	394	279	221	197	24
1103 Stavanger	78 655	3 738	4,8 %	2 959	1 493	1 466	779	534	245
1106 Haugesund	21 233	967	4,6 %	800	355	445	167	121	46
1111 Sokndal	1 178	20	1,7 %	18	3	15	2	2	0
1112 Lund	1 656	38	2,3 %	28	10	18	10	7	3
1114 Bjerkreim	1 146	7	0,6 %	5	2	3	2	2	0
1119 Hå	7 372	223	3,0 %	189	67	122	34	23	11
1120 Klepp	7 125	48	0,7 %	40	17	23	8	5	3
1121 Time	7 285	89	1,2 %	65	31	34	24	23	1
1122 Gjesdal	3 362	24	0,7 %	18	10	8	6	5	1
1124 Sola	18 296	249	1,4 %	203	108	95	46	36	10
1127 Randaberg	3 760	39	1,0 %	22	15	7	17	13	4
1129 Forsand	510	1	0,2 %	0	0	0	1	1	0
1130 Strand	4 303	38	0,9 %	32	14	18	6	4	2
1133 Hjelmeland	1 580	5	0,3 %	5	3	2	0	0	0
1134 Suldal	2 100	14	0,7 %	10	5	5	4	4	0
1135 Sauda	2 180	39	1,8 %	30	20	10	9	8	1
1141 Finnøy	1 474	9	0,6 %	5	0	5	4	2	2

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet

Fylke/kommune	Sysse- satte	Tjeneste- menn	Tj.menn i pst. av sysselsatte	Heltid			Deltid		
				I alt	Kvinner	Menn	I alt	Kvinner	Menn
1142 Rennesøy	1 102	11	1,0 %	7	3	4	4	2	2
1144 Kvitsøy	304	95	31,3 %	89	4	85	6	5	1
1145 Bokn	291	2	0,7 %	1	1	0	1	1	0
1146 Tysvær	4 231	16	0,4 %	14	5	9	2	2	0
1149 Karmøy	14 592	117	0,8 %	96	54	42	21	19	2
1151 Utsira	106	1	0,9 %	1	1	0	0	0	0
1160 Vindafjord	4 543	71	1,6 %	53	13	40	18	13	5
<i>12 Hordaland</i>	245 402	11 803	4,8 %	9 290	4 488	4 802	2 513	1 600	913
1201 Bergen	155 379	10 395	6,7 %	8 159	3 982	4 177	2 236	1 381	855
1211 Etne	1 623	8	0,5 %	5	2	3	3	2	1
1216 Sveio	1 357	13	1,0 %	7	2	5	6	4	2
1219 Bømlo	4 819	19	0,4 %	15	8	7	4	4	0
1221 Stord	9 159	366	4,0 %	281	170	111	85	64	21
1222 Fitjar	1 191	6	0,5 %	5	2	3	1	1	0
1223 Tysnes	1 063	12	1,1 %	7	3	4	5	5	0
1224 Kvinnherad	5 953	37	0,6 %	31	16	15	6	6	0
1227 Jondal	401	5	1,2 %	3	0	3	2	2	0
1228 Odda	3 642	58	1,6 %	46	14	32	12	10	2
1231 Ullensvang	1 495	85	5,7 %	58	37	21	27	23	4
1232 Eidfjord	420	5	1,2 %	4	4	0	1	1	0
1233 Ulvik	452	30	6,6 %	27	0	27	3	3	0
1234 Granvin	354	1	0,3 %	1	0	1	0	0	0
1235 Voss	6 706	184	2,7 %	161	40	121	23	15	8
1238 Kvam	3 888	43	1,1 %	29	12	17	14	11	3
1241 Fusa	1 876	12	0,6 %	7	2	5	5	3	2
1242 Samnanger	575	8	1,4 %	6	3	3	2	2	0
1243 Os (Hord.)	5 615	73	1,3 %	67	40	27	6	6	0
1244 Austevoll	2 561	51	2,0 %	40	19	21	11	8	3
1245 Sund	1 581	4	0,3 %	3	3	0	1	1	0
1246 Fjell	10 381	60	0,6 %	52	26	26	8	7	1
1247 Askøy	7 051	50	0,7 %	44	26	18	6	6	0
1251 Vaksdal	1 478	40	2,7 %	37	12	25	3	3	0
1253 Osterøy	2 427	16	0,7 %	14	7	7	2	2	0
1256 Meland	2 052	13	0,6 %	13	7	6	0	0	0
1259 Øygarden	1 398	4	0,3 %	3	1	2	1	1	0
1260 Radøy	1 587	11	0,7 %	8	4	4	3	2	1
1263 Lindås	6 968	81	1,2 %	65	34	31	16	12	4
1264 Austrheim	1 116	11	1,0 %	7	4	3	4	3	1
1265 Fedje	254	66	26,0 %	60	2	58	6	3	3
1266 Masfjorden	580	36	6,2 %	25	6	19	11	9	2

Fylke/kommune	Sysse- satte	Tjeneste- menn	Tj.menn i pst. av sysse-satte	Heltid			Deltid		
				I alt	Kvinner	Menn	I alt	Kvinner	Menn
<i>14 Sogn og Fjordane</i>	53 961	1 987	3,7 %	1 589	745	844	398	299	99
1401 Flora	5 657	117	2,1 %	108	47	61	9	8	1
1411 Gulen	1 224	13	1,1 %	7	2	5	6	5	1
1412 Solund	404	6	1,5 %	6	3	3	0	0	0
1413 Hyllestad	707	7	1,0 %	6	2	4	1	1	0
1416 Høyanger	1 785	19	1,1 %	15	7	8	4	4	0
1417 Vik	1 292	47	3,6 %	42	16	26	5	3	2
1418 Balestrand	636	6	0,9 %	5	2	3	1	0	1
1419 Leikanger	1 557	583	37,4 %	481	209	272	102	81	21
1420 Sogndal	4 050	380	9,4 %	281	143	138	99	64	35
1421 Aurland	886	15	1,7 %	12	6	6	3	2	1
1422 Lærdal	1 093	10	0,9 %	8	2	6	2	1	1
1424 Årdal	2 933	18	0,6 %	14	8	6	4	3	1
1426 Luster	1 982	13	0,7 %	12	7	5	1	1	0
1428 Askvoll	1 157	10	0,9 %	6	3	3	4	3	1
1429 Fjaler	1 205	28	2,3 %	23	16	7	5	4	1
1430 Gaular	1 074	9	0,8 %	8	3	5	1	1	0
1431 Jølster	1 023	9	0,9 %	6	3	3	3	3	0
1432 Førde	8 914	459	5,1 %	366	186	180	93	67	26
1433 Naustdal	675	4	0,6 %	3	1	2	1	1	0
1438 Bremanger	1 628	15	0,9 %	8	2	6	7	7	0
1439 Vågsøy	3 072	63	2,1 %	49	20	29	14	13	1
1441 Selje	1 174	9	0,8 %	6	3	3	3	3	0
1443 Eid	2 836	77	2,7 %	63	27	36	14	11	3
1444 Hornindal	474	2	0,4 %	2	2	0	0	0	0
1445 Gloppen	2 702	41	1,5 %	29	14	15	12	10	2
1449 Stryn	3 821	27	0,7 %	23	11	12	4	3	1
<i>15 Møre og Romsdal</i>	126 765	3 731	2,9 %	3 003	1 394	1 609	728	496	232
1502 Molde	16 666	1 080	6,5 %	897	469	428	183	118	65
1504 Ålesund	26 777	1 162	4,3 %	974	362	612	188	124	64
1505 Kristiansund	11 533	339	2,9 %	286	134	152	53	39	14
1511 Vanylven	1 411	12	0,9 %	11	7	4	1	1	0
1514 Sande (M. og R.)	1 244	5	0,4 %	4	2	2	1	1	0
1515 Herøy (M. og R.)	3 942	38	1,0 %	31	20	11	7	6	1
1516 Ulstein	4 940	44	0,9 %	31	18	13	13	12	1
1517 Hareid	2 089	10	0,5 %	4	3	1	6	4	2
1519 Volda	4 269	424	9,9 %	303	140	163	121	66	55
1520 Ørsta	4 593	120	2,6 %	93	56	37	27	21	6
1523 Ørskog	937	17	1,8 %	12	4	8	5	5	0
1524 Norddal	869	3	0,3 %	3	2	1	0	0	0
1525 Stranda	2 416	26	1,1 %	18	10	8	8	6	2
1526 Stordal	566	2	0,4 %	1	0	1	1	1	0

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet

Fylke/kommune	Sysse- satte	Tjeneste- menn	Tj.menn i pst. av sysse-satte	Heltid			Deltid		
				I alt	Kvinner	Menn	I alt	Kvinner	Menn
1528 Sykkylven	3 942	19	0,5 %	15	8	7	4	3	1
1529 Skodje	1 263	7	0,6 %	6	2	4	1	1	0
1531 Sula	2 517	23	0,9 %	17	7	10	6	6	0
1532 Giske	2 451	16	0,7 %	11	8	3	5	5	0
1534 Haram	4 419	23	0,5 %	15	4	11	8	8	0
1535 Vestnes	2 788	49	1,8 %	37	19	18	12	8	4
1539 Rauma	3 582	34	0,9 %	34	11	23	0	0	0
1543 Nesset	948	9	0,9 %	6	3	3	3	3	0
1545 Midsund	821	4	0,5 %	2	1	1	2	2	0
1546 Sandøy	681	3	0,4 %	1	0	1	2	1	1
1547 Aukra	1 247	7	0,6 %	7	3	4	0	0	0
1548 Fræna	3 447	89	2,6 %	69	42	27	20	13	7
1551 Eide	1 229	6	0,5 %	1	0	1	5	4	1
1554 Averøy	2 209	13	0,6 %	8	5	3	5	5	0
1557 Gjemnes	1 155	9	0,8 %	6	4	2	3	3	0
1560 Tingvoll	1 092	44	4,0 %	25	15	10	19	13	6
1563 Sunndal	3 669	27	0,7 %	24	13	11	3	3	0
1566 Surnadal	2 885	37	1,3 %	28	11	17	9	7	2
1567 Rindal	907	3	0,3 %	3	3	0	0	0	0
1571 Halså	725	8	1,1 %	7	3	4	1	1	0
1573 Smøla	1 015	10	1,0 %	6	2	4	4	4	0
1576 Aure	1 521	9	0,6 %	7	3	4	2	2	0
<i>16 Sør-Trøndelag</i>	153 761	12 300	8,0 %	9 043	3 970	5 073	3 257	1 540	1 717
1601 Trondheim	106 119	11 510	10,8 %	8 429	3 682	4 747	3 081	1 406	1 675
1612 Hemne	1 951	14	0,7 %	12	5	7	2	2	0
1613 Snillfjord	385	1	0,3 %	1	0	1	0	0	0
1617 Hitra	2 202	11	0,5 %	8	2	6	3	3	0
1620 Frøya	2 260	30	1,3 %	25	15	10	5	5	0
1621 Ørland	2 384	46	1,9 %	41	24	17	5	4	1
1622 Agdenes	706	1	0,1 %	1	0	1	0	0	0
1624 Rissa	2 830	27	1,0 %	20	7	13	7	5	2
1627 Bjugn	1 695	14	0,8 %	10	6	4	4	3	1
1630 Åfjord	1 555	13	0,8 %	9	3	6	4	4	0
1632 Roan	428	3	0,7 %	2	0	2	1	1	0
1633 Osen	400	2	0,5 %	2	1	1	0	0	0
1634 Oppdal	3 248	48	1,5 %	39	10	29	9	6	3
1635 Rennebu	1 152	8	0,7 %	8	3	5	0	0	0
1636 Meldal	1 521	35	2,3 %	28	16	12	7	4	3
1638 Orkdal	5 688	146	2,6 %	110	72	38	36	28	8
1640 Røros	3 314	82	2,5 %	69	20	49	13	10	3
1644 Holtålen	697	14	2,0 %	14	3	11	0	0	0
1648 Midtre Gauldal	2 788	78	2,8 %	61	16	45	17	13	4

Fylke/kommune	Sysse- satte	Tjeneste- menn	Tj.menn i pst. av sysse-satte	Heltid			Deltid		
				I alt	Kvinner	Menn	I alt	Kvinner	Menn
1653 Melhus	4 588	145	3,2 %	95	55	40	50	34	16
1657 Skaun	1 358	15	1,1 %	13	5	8	2	1	1
1662 Klæbu	1 210	15	1,2 %	12	6	6	3	3	0
1663 Malvik	3 163	29	0,9 %	22	14	8	7	7	0
1664 Selbu	1 715	12	0,7 %	11	4	7	1	1	0
1665 Tydal	404	1	0,2 %	1	1	0	0	0	0
<i>17 Nord-Trøndelag</i>	60 657	2 143	3,5 %	1 705	818	887	438	333	105
1702 Steinkjer	10 412	975	9,4 %	793	377	416	182	139	43
1703 Namsos	6 915	215	3,1 %	166	92	74	49	36	13
1711 Meråker	976	15	1,5 %	12	5	7	3	3	0
1714 Stjørdal	10 061	226	2,2 %	176	77	99	50	38	12
1717 Frosta	901	5	0,6 %	5	3	2	0	0	0
1718 Leksvik	1 487	11	0,7 %	9	6	3	2	2	0
1719 Levanger	9 084	444	4,9 %	339	178	161	105	74	31
1721 Verdal	6 395	73	1,1 %	68	27	41	5	5	0
1724 Verran	997	9	0,9 %	7	3	4	2	1	1
1725 Namdalseid	664	6	0,9 %	4	2	2	2	2	0
1729 Inderøy	1 988	17	0,9 %	11	4	7	6	5	1
1736 Snåsa	920	29	3,2 %	21	10	11	8	7	1
1738 Lierne	666	6	0,9 %	4	1	3	2	2	0
1739 Røyrvik	214	1	0,5 %	1	1	0	0	0	0
1740 Namsskogan	399	8	2,0 %	7	0	7	1	1	0
1742 Grong	1 204	33	2,7 %	27	6	21	6	3	3
1743 Høylandet	547	1	0,2 %	1	1	0	0	0	0
1744 Overhalla	1 467	10	0,7 %	8	4	4	2	2	0
1748 Fosnes	212	1	0,5 %	0	0	0	1	1	0
1749 Flatanger	491	7	1,4 %	4	2	2	3	3	0
1750 Vikna	2 487	24	1,0 %	20	9	11	4	4	0
1751 Nærøy	1 895	22	1,2 %	18	7	11	4	4	0
1755 Leka	275	5	1,8 %	4	3	1	1	1	0
<i>18 Nordland</i>	114 761	6 094	5,3 %	5 249	2 562	2 687	845	628	217
1804 Bodø	26 403	2 167	8,2 %	1 861	891	970	306	200	106
1805 Narvik	9 276	504	5,4 %	432	159	273	72	37	35
1811 Bindal	554	7	1,3 %	6	3	3	1	1	0
1812 Sømna	855	7	0,8 %	7	2	5	0	0	0
1813 Brønnøy	3 733	575	15,4 %	499	265	234	76	69	7
1815 Vega	505	6	1,2 %	5	3	2	1	1	0
1816 Vevelstad	199	1	0,5 %	1	1	0	0	0	0
1818 Herøy (Nordl.)	799	9	1,1 %	7	3	4	2	2	0
1820 Alstahaug	3 876	185	4,8 %	149	80	69	36	29	7
1822 Leirfjord	715	7	1,0 %	4	3	1	3	2	1

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet

Fylke/kommune	Sysse- satte	Tjeneste- menn	Tj.menn i pst. av sysselsatte	Heltid			Deltid		
				I alt	Kvinner	Menn	I alt	Kvinner	Menn
1824 Vefsn	6 711	281	4,2 %	271	102	169	10	9	1
1825 Grane	528	26	4,9 %	26	7	19	0	0	0
1826 Hattfjelldal	669	19	2,8 %	15	9	6	4	3	1
1827 Dønna	529	4	0,8 %	3	2	1	1	1	0
1828 Nesna	866	113	13,0 %	88	37	51	25	21	4
1832 Hemnes	1 686	21	1,2 %	16	7	9	5	5	0
1833 Rana	12 680	1 108	8,7 %	966	547	419	142	119	23
1834 Lurøy	885	7	0,8 %	4	2	2	3	3	0
1835 Træna	258	2	0,8 %	1	1	0	1	0	1
1836 Rødøy	570	6	1,1 %	4	1	3	2	2	0
1837 Meløy	3 226	25	0,8 %	18	8	10	7	6	1
1838 Gildeskål	753	8	1,1 %	6	2	4	2	2	0
1839 Beiarn	473	10	2,1 %	9	3	6	1	1	0
1840 Saltdal	2 135	36	1,7 %	34	12	22	2	2	0
1841 Fauske	3 915	219	5,6 %	177	98	79	42	27	15
1845 Sørfold	893	5	0,6 %	5	2	3	0	0	0
1848 Steigen	1 107	15	1,4 %	8	3	5	7	5	2
1849 Hamarøy	816	10	1,2 %	8	4	4	2	2	0
1850 Tysfjord	814	21	2,6 %	20	10	10	1	1	0
1851 Lødingen	976	45	4,6 %	42	8	34	3	3	0
1852 Tjeldsund	451	54	12,0 %	45	12	33	9	8	1
1853 Evenes	613	9	1,5 %	6	2	4	3	3	0
1854 Ballangen	826	7	0,8 %	7	3	4	0	0	0
1856 Røst	300	3	1,0 %	3	3	0	0	0	0
1857 Værøy	375	5	1,3 %	4	2	2	1	1	0
1859 Flakstad	605	3	0,5 %	3	2	1	0	0	0
1860 Vestvågøy	5 133	78	1,5 %	68	37	31	10	7	3
1865 Vågan	4 332	145	3,3 %	131	54	77	14	10	4
1866 Hadsel	3 673	36	1,0 %	29	19	10	7	7	0
1867 Bø (Nordl.)	995	12	1,2 %	11	5	6	1	1	0
1868 Øksnes	1 982	13	0,7 %	12	8	4	1	1	0
1870 Sortland	5 012	256	5,1 %	217	129	88	39	34	5
1871 Andøy	2 578	22	0,9 %	19	9	10	3	3	0
1874 Moskenes	481	2	0,4 %	2	2	0	0	0	0
<i>19 Troms</i>	79 510	6 194	7,8 %	4 981	2 504	2 477	1 213	693	520
1901 Harstad	12 052	676	5,6 %	609	318	291	67	52	15
1902 Tromsø	38 915	4 721	12,1 %	3 714	1 864	1 850	1 007	541	466
1911 Kvæfjord	1 261	34	2,7 %	22	18	4	12	4	8
1913 Skånland	985	12	1,2 %	10	3	7	2	2	0
1915 Bjarkøy	198	2	1,0 %	1	0	1	1	1	0
1917 Ibestad	548	7	1,3 %	6	4	2	1	1	0
1919 Gratangen	389	4	1,0 %	3	1	2	1	1	0

Fylke/kommune	Sysse- satte	Tjeneste- menn	Tj.menn i pst. av sysse-satte	Heltid			Deltid		
				I alt	Kvinner	Menn	I alt	Kvinner	Menn
1920 Lavangen	318	3	0,9 %	2	0	2	1	0	1
1922 Bardu	1 891	258	13,6 %	218	104	114	40	29	11
1923 Salangen	929	65	7,0 %	50	27	23	15	9	6
1924 Målselv	3 725	53	1,4 %	45	19	26	8	7	1
1925 Sørreisa	955	12	1,3 %	10	6	4	2	2	0
1926 Dyrøy	372	4	1,1 %	3	3	0	1	1	0
1927 Tranøy	476	2	0,4 %	2	2	0	0	0	0
1928 Torsken	414	2	0,5 %	2	2	0	0	0	0
1929 Berg	383	3	0,8 %	3	2	1	0	0	0
1931 Lenvik	5 728	197	3,4 %	164	84	80	33	25	8
1933 Balsfjord	2 261	20	0,9 %	15	7	8	5	4	1
1936 Karlsøy	957	9	0,9 %	7	4	3	2	1	1
1938 Lyngen	1 343	10	0,7 %	9	3	6	1	1	0
1939 Storfjord	711	23	3,2 %	20	9	11	3	3	0
1940 Gáivuotna Kåfjord	762	8	1,0 %	5	2	3	3	3	0
1941 Skjervøy	1 339	12	0,9 %	10	2	8	2	2	0
1942 Nordreisa	2 090	54	2,6 %	49	19	30	5	4	1
1943 Kvænangen	508	3	0,6 %	2	1	1	1	0	1
<i>20 Finmark</i>	36 757	2 464	6,7 %	2 094	1 115	979	370	252	118
2002 Vardø	890	85	9,6 %	72	30	42	13	11	2
2003 Vadsø	3 230	457	14,1 %	400	217	183	57	32	25
2004 Hammerfest	5 694	248	4,4 %	223	135	88	25	22	3
2011 Guovdageaidnu Kautokeino	1 394	280	20,1 %	200	125	75	80	50	30
2012 Alta	9 772	564	5,8 %	483	269	214	81	47	34
2014 Loppa	414	5	1,2 %	4	3	1	1	1	0
2015 Hasvik	395	8	2,0 %	5	2	3	3	2	1
2017 Kvalsund	381	2	0,5 %	1	0	1	1	1	0
2018 Måsøy	579	11	1,9 %	9	4	5	2	2	0
2019 Nordkapp	1 491	70	4,7 %	64	26	38	6	3	3
2020 Porsanger Porsángu Porsanki	1 953	60	3,1 %	53	24	29	7	5	2
2021 Kárásjohka Kara- sjok	1 404	153	10,9 %	130	66	64	23	16	7
2022 Lebesby	508	13	2,6 %	8	6	2	5	3	2
2023 Gamvik	391	8	2,0 %	7	3	4	1	1	0
2024 Berlevåg	430	10	2,3 %	8	5	3	2	2	0
2025 Deatnu Tana	1 310	39	3,0 %	29	9	20	10	8	2
2027 Unjárga Nesseby	340	21	6,2 %	15	10	5	6	5	1
2028 Båtsfjord	1 025	17	1,7 %	16	10	6	1	1	0
2030 Sør-Varanger	5 156	413	8,0 %	367	171	196	46	40	6

Fylke/kommune	Sysse- satte	Tjeneste- menn	Tj.menn i pst. av sysselsatte	Heltid			Deltid		
				I alt	Kvinner	Menn	I alt	Kvinner	Menn
<i>21 Svalbard – Jan Mayen</i>		92		82	28	54	10	4	6
2590 Utenriks tj.menn		663		660	310	350	3	3	0
<i>9999 Uoppgitt kommune- kode</i>		16 048		15 274	2 304	12 970	774	266	508

Kilde: Statens sentrale tjenestemannsregister (SST) per 1. mars 2011, regulativlønte arbeidstakere. Statistikk over sysselsatte per 4. kvartal 2010 fra Statistisk Sentralbyrå.

Vedlegg 2**Embetsutnevninger**

Embetsutnevninger – fordeling av stillinger i perioden 1. juni 2006–30. juli 2011

	2006–2007		2007–2008		2008–2009		2009–2010		2010–2011		Hele perioden 2006–2011							
	Totalt	Kvinner	Menn	Totalt	Kvinner	Menn	Totalt	Kvinner	Menn	Totalt	Kvinner	Menn	Totalt	Kvinner	Menn			
SMK	0	0	0	4	1	3	0	0	0	0	0	1	1	0	5	2	3	
¹ AD								3	0	3	11	5	6	14	5	9		
AID	17	10	7	20	11	9	22	12	10	9	3	6	-	-	-	68	36	32
BLD	2	0	2	5	3	2	3	2	1	4	2	2	2	1	1	16	8	8
FAD	5	1	4	10	3	7	10	3	7	15	5	10	26	12	14	66	24	42
FD	27	6	21	30	6	24	20	2	18	18	2	16	17	3	14	112	19	93
FIN	11	3	8	17	8	9	6	1	5	4	3	1	14	5	9	52	20	32
FKD	2	1	1	5	2	3	4	3	1	3	0	3	6	1	5	20	7	13
HOD	12	5	7	18	10	8	10	6	4	9	4	5	6	3	3	55	28	27
JD	106	42	64	112	48	64	113	39	74	91	38	53	147	73	74	569	240	329
KD	7	5	2	22	13	9	7	5	2	3	0	3	4	3	1	43	26	17
KKD	14	7	7	17	8	9	20	7	13	0	0	0	-	-	-	51	22	29
¹ KUD										4	2	2	4	2	2	8	4	4
KRD	4	1	3	3	2	1	7	3	4	3	1	2	2	1	1	19	8	11
LMD	4	0	4	2	2	0	2	0	2	4	3	1	9	2	7	21	7	14
MD	7	5	2	9	6	3	6	4	2	10	8	2	4	1	3	36	24	12
NHD	8	4	4	7	3	4	12	6	6	3	2	1	6	4	2	36	19	17
OED	5	0	5	7	5	2	8	4	4	6	0	6	11	5	6	37	14	23
SD	8	3	5	2	1	1	1	1	0	1	1	0	6	3	3	18	9	9
UD	109	42	67	70	24	46	109	43	66	68	24	44	89	27	62	445	160	285
Totalt	348	135	213	360	156	204	360	141	219	258	98	160	365	152	213	1691	682	1009

¹ Departement fra 1. januar 2010

Prosentvis kjønnsfordeling på tilsatte

2006–2007		2007–2008		2008–2009		2009–2010		2010–2011	
kvinner	menn	kvinner	menn	kvinner	menn	kvinner	menn	kvinner	menn
39%	61%	43%	57%	39%	61%	38%	62%	42%	58%

Prosentvis kjønnsfordeling på tilsatte for hele perioden 2006–2011	kvinner 40%	menn 60%
--	-------------	----------

Offentlige institusjoner kan bestille flere
eksemplarer fra:
Departementenes servicesenter
Internett: www.publikasjoner.dep.no
E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no
Telefon: 22 24 20 00

Opplysninger om abonnement, løssalg og
pris får man hos:
Fagbokforlaget
Postboks 6050, Postterminalen
5892 Bergen
E-post: offpub@fagbokforlaget.no
Telefon: 55 38 66 00
Faks: 55 38 66 01
www.fagbokforlaget.no/offpub

Publikasjonen er også tilgjengelig på
www.regjeringen.no

Trykk: 07 Aurskog AS 10/2011

